

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**XVIII. YÜZYILDA MANİSA'DA GÜNDELİK HAYATA İLİŞKİN
BİR DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Selda Yıldız

Ankara-2006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

XVIII. YÜZYILDA MANİSA'DA GÜNDELİK HAYATA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

Selda Yıldız

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Özer Ergenç

Ankara-2006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

XVIII. YÜZYILDA MANİSA'DA GÜNDELİK HAYATA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
TABLO LİSTESİ.....	ii
GRAFİK LİSTESİ.....	iii
GİRİŞ.....	1-9

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNDELİK HAYATIN ALANI

A- Şehir ve Kale.....	10-12
B- Mahalle.....	12-18
C- Çarşı.....	18-21
D- Ev.....	21-25
E- Dini ve Sosyal Yapılar.....	26-27

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNETİM MERKEZİ OLARAK MANİSA

A- Sancak Merkezi Olarak Manisa.....	28-33
1- Manisa Mütesellimleri ve Yönetim Faaliyetleri.....	29-34
2- Diğer <i>Ehl-i Örf</i> Görevlileri.....	35-36
B- Kaza Merkezi Olarak Manisa.....	37-59
1- Kadı ve Görevleri.....	37-41
2- İncelenen Dönem İçinde Manisa Mahkemesi.....	41-55
a- Mahkemenin Gündemi.....	42-49
b- Kadın ve Erkeklerin Mahkemeye Başvurma Konumları.....	50-56
3- Mahkeme Görevlileri.....	57-59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRDE GÜNDELİK HAYAT

A- Sosyal Hayat.....	60-85
1- Mahalleye Ait Gündelik Hayata İlişkin Değerlendirmeler.....	60-66
2- Aile.....	67-82
a. Aile Yapısı.....	67-68
b. Çocuk Sayısı.....	69-70
c. Boşanma	71-73
d. Mehr.....	73-74
e. Nafaka ve Vasi Tayini.....	75-78
f. Ailenin Ekonomik Durumu.....	78-82
3- Gündelik Hayatta Kullanılan Eşyalar.....	83-85
B- Ekonomik Hayat.....	86-91
1- Ticari Faaliyetler.....	86-88
2- Sanayi ve Üretim Faaliyetleri.....	88-91
SONUÇ	92-94
ÖZET	95
SUMMARY	96
BİBLİYOGRAFYA	97-104
EKLER	105-195

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, yönetsel, sosyal ve ekonomik örgütlenmenin mekân özellikleriyle birleştiği bir noktada insan yaşayışının çeşitli görünümleri ele alınacaktır. XVIII. yüzyılda bir Osmanlı şehri olan Manisa’da gündelik hayatı içindeki insanın hikâyesine yönelerek bir anlamda “tarihsizlerin tarihi”ni yazmak gibi yeni bir tavır ile yeni bilgilere ulaşmak ve tarihin konusunu güncele getirebilmek önem taşımaktadır. Bulunduğu örgütlenme içinde yaşadığı mekanla ekolojik etkilenmeye tâbi olarak hayatını sürdüren insanın kültürel ve sosyal davranışlarını etkileyen temel etmenler, mekanının kullanımı ile bu mekan üzerindeki yönetim örgütlenmesi, toplumun tâbi olduğu gelenekler çeşitli yönlerden ele alınacaktır.

Çalışmamızın planlanmasından, konuların nasıl bir çerçevede ele alınacağı ve son şeklinin verilmesine kadar geçen süre boyunca tecrübe ve bilgilerini benimle paylaşan danışmanım Prof.Dr. Özer Ergenç’e teşekkür ederim. Bu çalışmanın farklı aşamalarındaki görüşlerini ileten başta Doç. Dr. Yılmaz Kurt’a, Yard. Doç.Dr. Eftal Ş. Batmaz’a, Dr. Hülya Taş’a ve Hatice Ergül’e burada teşekkür etmek isterim. Son olarak tez boyunca engin bir sabır gösteren eşim Engin ve kızım Serra ile her türlü yardımını benden esirgemeyen annem Hurüye Taşçılar’a şükranlarımı sunarım.

Selda Yıldız

Ankara-2006

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1** : Mahallinde Tutulan Belgelerin Türleri ve Sayıları
- Tablo 2** : Merkezden ve Diğer Makamlardan Gönderilen Belgelerin(Suret) Türleri ve Sayıları
- Tablo 3** : Belge Türleri ve Yıllara Göre Belge Sayıları
- Tablo 4** : Sicilde Bulunan Belgelerin Manisa'ya Ulaşma Zamanları
- Tablo 5** : Mahkemeye Yansıyan Zabıt Türleri ve Yıllara Göre Belge Sayıları
- Tablo 6** : Manisa Mahalleleri
- Tablo 7** : 1753-1754 Yıllarında Manisa Mahallelerinin Avâız-hâne Sayıları
- Tablo 8** : MŞS 207'de Yer Alan Çarşılar ve Sicilde Geçme Sıklığı
- Tablo 9** : Belgelerde Yer Alan Evlerin Genel Özellikleri
- Tablo 10** : Evlerin Bulunduğu Mahalleler ve Kıymetleri
- Tablo 11** : MŞS 207 No'lu Sicildeki Zabıtların Aylara Göre Dağılımı
- Tablo 12** : Muharrem 1167 Tarihinde Mahkemenin Günlük İşlem Yoğunluğu
- Tablo 13** : Manisa Mahkemesi'ne Yansıyan Zabıtların Konularına ve Günlere Göre Dağılımı
- Tablo 14** : Kadın ve Erkeklerin Mahkemeye Başvurma Konumları
- Tablo 15** : Davalardaki Tarafların Cinsiyetlere Göre Sayıları
- Tablo 16** : Mahkemede Erkek ve Kadınları Vekalet Kullanma Oranları
- Tablo 17** : Sicilde Yer Alan Mahkeme Görevlileri
- Tablo 18** : Mahallelerin Sicilde Geçme Sıklığı ve Dava Konularına Göre Dağılımı
- Tablo 19** : XVIII. Yüzyılda Manisa'daki Tek Eşlilik
- Tablo 20** : Ailelerin Çocuk Sayısı Sayıları ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı
- Tablo 21** : MŞS 207'de Yer Alan Mehr-i Müeccel Miktarları ve Oranları
- Tablo 22** : MŞS 207'de Yer Alan Nafaka Miktarları ve Oranları
- Tablo 23** : Vasi Tayin Edilen Kişilerin Yakınlık Dereceleri ve Oranları
- Tablo 24** : Tereke Miktarları (kuruş)
- Tablo 25** : MŞS 207'de Yer Alan Hanlar ve Sicilde Geçme Sıklığı
- Tablo 26** : MŞS 207'de Yer Alan Esnaf Kolları

GRAFİK LİSTESİ

- Grafik 1** : MŞS 207’de Yer Alan Belge Türleri ve Yüzde Oranları
- Grafik 2** : 1167 Yılına Ait Zabıtların Aylara Göre Dağılımı
- Grafik 3** : Mahkemeye Yansıyan Zabıtların Dağılımı ve Yüzdeleri
- Grafik 4** : Erkek-Kadınların Davacı Olarak Mahkemeye Başvurma Oranları
(% Olarak)
- Grafik 5** : Erkek-Kadınların Davalı Olarak Mahkemeye Başvurma Oranları
(% Olarak)
- Grafik 6** : Vekil Tayin Edilen Kişilerin Kimlikleri ve Oranları (% Olarak)
- Grafik 7** : Ailelerin Çocuk Sayıları ve Oranları(% Olarak)
- Grafik 8** : Nafaka Türlerinin Dağılımı

KISALTMALAR

A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
C.	:Cilt
Çev	: Çeviren
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
MŞS	: Manisa Şer'iyeye Sicili
s.	: Sayfa
Yay.	: Yayınlayan
TTK	:Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

Son yıllarda “tarih” daha çok gündelik hayatı içinde, yaşam koşullarının yönlendirdiği faaliyetleri sürdüren “birey”i anlamaya yönelik yaklaşımların sergilendiği bir bilgi alanı haline dönüşmüştür. XIX. yüzyılın “ulus bilinci” uyandırma aracı olarak tarihi kullanma düşüncesi nasıl daha önce “hanedan” ve “kralların” yüceliğini ve örnek hareketlerini ortaya koyma isteğinin yerini almışsa, bugün de tarih “tarihsizlerin tarihi”¹ haline gelmiştir. Yeni bir algılanmayla şimdiye kadar tarihin konusu olmamış, fakat tarihin öznesi durumunda bulunan gündelik hayatı içindeki insanın hikâyesine yönelerek yeni bir tavır ile yeni bilgilere ulaşmak ve tarihin konusunu güncelle getirebilmek önem taşımaktadır. Bu bağlamda son yıllarda tarih araştırmalarının konusu askeri ve siyasi faaliyetlerden ziyade “yemek, düğme, ayakkabı bağı” gibi konular olup, ilk bakışta anlamsız gelecek fakat aslında insanla ilgili bir geçmişe ışık tutan faaliyetlerin göstergesi haline gelmiştir. Bu “yeni dönem tarihçiliği”nin en önemli söylemi, tarihin öznesi ve nesnesinin “insan” olduğudur.

Bu tez de Osmanlı dönemi Batı Anadolu’nun bir kentinde XVIII. yüzyılda yaşayan bir kişinin dünyaya bakışı, kendi varlık nedenini sorgulayışı araştırılıp, mutluluk, sevinç, tedirginlik gibi duygu durumlarını etkileyen etmenlerin kaynakları nelerdir, sorularına cevap aranacaktır. Bu araştırmada esas olarak siyasal, yönetsel, sosyal ve ekonomik örgütlenmenin mekân özellikleriyle birleştiği bir noktada insan yaşayışının çeşitli görünümleri ele alınacaktır. Bulunduğu örgütlenme içinde yaşadığı mekanla ekolojik etkilenmeye tâbi olarak hayatını sürdüren insanın, kültürel, sosyal davranışlarını etkileyen temel etmenler, devletin ideolojik yapısı ve örgütlenmesi, toplumun tâbi olduğu gelenekler Osmanlı belgelerindeki diliyle “*eskiden beri oligelen*”, “*âdet-i kadîme*”, “*kadîme muvâfık/ mugâyir*” diye tanımlanan temel insanî mesajlar çerçevesinde ele alınacaktır. Hemen her dönem “*eskidenberi oligelen*” hep zikredilmesine rağmen insanın nasıl olup da “*eskidenberi oligelen*”den zaman içinde farklılaştığı araştırılacaktır. Yani bu tezin temel kurgusu “*eskiden beri olan*”ın etkisi altında değişerek yeni “*eskidenberi olan*”ların nasıl ortaya çıktığını anlamaktır.

¹ “Tarihsizlerin tarihi” terimi ünlü antropolog ve tarihçi Eric Wolf’un dikkate değer eserinin adı olarak kullanılmış ve tarihi “bireyin serüveni”ne dönüştürmede önemli bir etki yapmıştır.

Tez çalışmamızda, birinci amaç, tarih biliminin son yaklaşımlarını ve yöntemlerini, analiz kalıplarını Türk tarih araştırmaları içine taşımak ve böylece çağdaş yorumlara yükselme denemesine girişmektir. İkinci olarak, böyle bir araştırmada bize veri sunacak olan temel kaynaklardan “şer’iyye sicilleri”ni iki biçimde değerlendirmektir. İlk bir şer’iyye defterindeki kayıtların tümü, konu ve diplomatik özelliklerine göre tasnife tabi tutularak niteliksel değerlendirmesi dışında sayısal yönden analiz edilecektir. Böylece defter, içindeki ayrıntılarına tümel bir bakışla tek bir belgeye dönüştürülecektir. Belgeler sayıca ele alınacak ve bu sayısal değerlerin ne anlam taşıdığı açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci olarak sayısal analize tabi tutulan belgeler, nitel yönden ele alınacak ve böylece sayısal bütünlük içinde aynı tür belgelerin kazandığı somut bilgiler ortaya çıkacaktır. Böylelikle hem son yaklaşımların sınanması mümkün olabilmış hem de kaynak eleştirisinde yeni bir yöntem gündeme getirilmiştir.²

KAYNAĞIN TAHLİLİ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmanın temel kaynağını, ayrıntılı incelemesini yaptığımız bir Manisa şer’iyye sicilidir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti’nin en önemli belge gruplarından olan siciller, adli konuların dışında askerî, kültürel, sosyal ve iktisadî yapı hakkında bilgiler vermesinden dolayı birçok araştırmacının dayandığı birinci el kaynaklar arasındadır. Günlük hayata ilişkin ipuçlarını sicil kayıtlarında net olarak görmekteyiz. Örneğin halkın yaşadığı mahallerin ve evlerin özelliklerini, giydikleri elbiselerin kullandıkları eşyaların nitelik ve niceliklerini, alışveriş ve ibadet yerlerini, aile yapılarını, örf ve adetlerini, birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve benzeri konularda durumlarını gösteren çok değerli bilgiler elde etmemiz mümkün olmaktadır.³

² Bu yeni yaklaşımın ilk örneklerini Prof. Dr. Özer Ergenç’in danışmanlığında yürütülen dört çalışmada görmekteyiz. Bkz. Jülide Akyüz, *Ankara’nın Bütüncül Tarihi Çerçevesinde XVIII. Yüzyılda Ankara (Şer’iyye Sicillerinin Sayısal ve Muhtevâ Analizi Denemesi)*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2002; Hülya Taş, *XVII. Yüzyılda Ankara*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004; İbrahim Erdoğan, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Toplumunda Değişim Eğilimleri (Harput Örneği)*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006; Özlem Başarır, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Tarihine Katkı: Konya 60 No’lu Şer’iyye Sicili’nin Analizi ve Tarihsel Bilgi Kaynağı Olarak Kullanımına İlişkin Bir Yöntem Denemesi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

³ Şer’iyye sicillerinin içerikleri ve ihtiva ettikleri bilgilerin önemi hakkında bilgi için bkz. Özer Ergenç, *Osmanlı Klasik Dönemi kent Tarihçiliğine Katkı: XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara

Şer'iyeye sicillerine kayıtlar, iki biçimde tutulurdu. Defterin düzenine göre bir tarafında doğrudan kadı tarafından düzenlenen belgeleri içermektedir. Bunlara hüccet/i'lâm/zabıt adı verilmektedir. İkinci tarafında ise başta hükümdar olmak üzere her derecedeki büyük küçük makamlardan beylerbeylerine, sancakbeylerine kadınlara, müftülere, mütesellimlere, dizdarlara, defterdarlara, müderrislere, mütevellilere, voyvadalara, emirlere, altıbölük erlerine, ayan-ı vilayet ve işerlerine hitaben yazılan ferman, berat, divan tezkeresi, buyruldu vs. gibi emir ve yazı kopyaları yer almaktadır.⁴ Sicil-i mahfûz denilen bu defterlerin saklanması ve düzeni bürokraside üzerinde önemle durulan bir konu idi. Kayıtların düzgün tutulmasına, teftiş ve görevin devri anında sicil ve belgelerin eksiksiz olmasına, özellikle de sicilin tahrif edilmemiş olmasına dikkat ediliyordu.⁵

Biz de 18.yy'da Manisa'nın günlük hayatına dair bu çalışmamızda 207 Numaralı Manisa Şer'iyeye Sicilini kullandık. Sicilin tamamı 217 sayfadan oluşmaktadır. Defterin ilk 6 sayfasında 3 adet zabıt olup 6. sayfadan 74. sayfada dahil olmak üzere merkezden ve diğer makamlardan gönderilen emirleri "suretler"i içermektedir. 74'den 81'e kadar olan sayfalar arasında boşluk bulunmaktadır. 81'den 217'e kadar olan kısım ise mahallinde tutulan belgeleri "zabıtlar"ı içermektedir. Defterdeki sayfa numaraları sonradan verilmiş olup bugün kullandığımız rakamlarla belirtilmiştir.⁶ Defterimizde kullanılan yazı, *talik* adı verilen yazı çeşididir.

Sicil, H.1167 yılının Muharrem ayından başlamakta (M.Kasım 1753), H. 1168 yılının R.Evvel ayında (M.Ocak 1755)bitmektedir. Yalnız sicilin ilk sayfasında 21 Şa'ban 1166 yılına ait kadı tayini içeren bir belge bulunmaktadır. Sicildeki belgelerin tarihlerine bakıldığında yaklaşık 15 aylık bir dönemi kapsadığı söylenebilir. Sicildeki belgeler, genel olarak kaydedilmeleri, gün, ay ve yıl bazında belli bir kronojik sıra izlenmiştir. Bu sıralama içinde gün sapmaları yalnız tereke kayıtlarında olmaktadır. Sicil tarihlerinde de anlaşılacağı gibi yaklaşık iki yıllık bir

Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara 1995;M. Çağatay Uluçay, " Manisa Şer'iyeye Sicillerine Dair Bir Araştırma",*Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953,s.285-298; Feyyaz Gürkan, "Şer'iyeye Mahkemeleri Sicilleri Üzerine Bir Araştırma",*IX.TTK Kongresi*,TTK Basımevi, Ankara 1988,s.765-779;Suraiya Faroghi, *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?*, (Çev. Zeynep Altok), İstanbul 2001.

⁴ Halit Ongan, *Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iyeye Sicili*, Ankara 1974,s.XXI.

⁵ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Ankara 1994,s.66.

⁶ Defter numaralandırılması yapılırken defterin son sayfasından başlayarak numara verilmiştir. Genellikle sicil defterlerinin başında bulunan, kadının ismini ve ünvanını içeren dibace bölümü defterde en son sayfa olarak görülmektedir. Mahkeme gündemini de takip ettiğimizde en son tarihli kaydın ilk sayfa da yer aldığını görülmektedir.

zaman dilimini içermesi ve gündemde bir kesintinin olmaması bizim günlük hayatı yakalayabilmemiz açısından son derece önemlidir. Sicili bir bütün olarak kullanabilmek için, belgelerin bütünü, çeşitli açılardan sayısal olarak değerlendirilmiştir.

1. Sicilde toplam 314 belge bulunmaktadır. Bunların 255'i mahallinde tutulan kayıtlardır. Mahallinde tutulan kayıtların türleri **Tablo 1'de** gösterilmiştir. Buna göre sicilin zabıtlar bölümünde hüccetler 90, ilamlar 71, tereke kayıtları 94 olmak üzere sayıları 255 'dir. Yıl bazında değerlendirme yaptığımızda H. 1167(1753) yılına ait 76 hüccet, 60 ilam 82 tereke kaydı bulunmaktadır. H.1168 (1754) yılında ise 14 hüccet,11 ilam, 12 tereke kaydı bulunmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere H. 1167 yılına ait belge adetlerine bakıldığında en yoğun dava gündemi bu yıl içerisinde deftere yansımıştır. Çünkü belge adetleri temel alındığında H. 1167 ile H.1168 yılı arasındaki fark açıkça ortadadır.

Tablo 1: Mahallinde Tutulan Belgelerin Türleri ve Sayıları

Tarih (Yıl)H.	Hüccet	İlam	Tereke	Genel Toplam
1167	76	60	82	218
1168	14	11	12	37
Genel Toplam	90	71	94	255

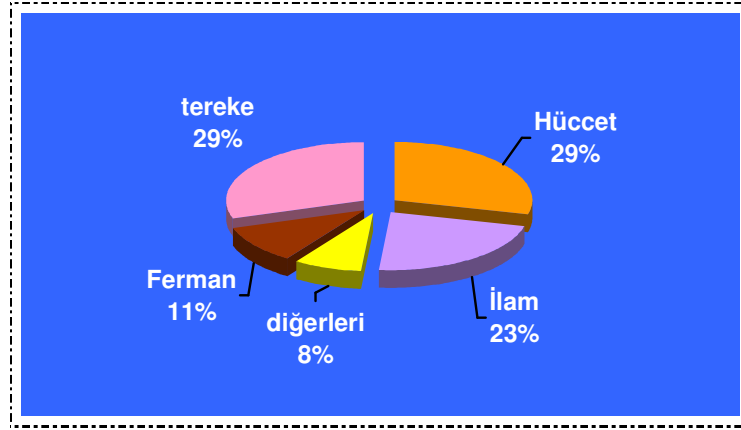
2. Tablo 2, Divan ve diğer görevlilerden gönderilen belge suretlerine ayrılmıştır. Buna göre, fermanlar 34, beratlar 6, buyruldu 8,tevzi kaydı 6, mektub 3 kayıt 2 olmak üzere 59 belge bulunmaktadır.

Tablo 2 : Merkezden ve Diğer Makamlardan Gönderilen Belgelerin(Suret) Türleri ve Sayıları

Tarih (Yıl)H.	Berat	Buyruldu	Ferman	Tevzi Kaydı	Mektub	Kayıt	Genel Toplam
1167	5	7	30	4	3	2	44
1168	1	1	4	2			6
Genel Toplam	6	8	34	6	3	2	59

Genel olarak defteri değerlendirdiğimizde hücjet ve terekeler % 29 'luk oranla en yaygın belge türünü oluşturduğunu görmekteyiz. 71 belgeden oluşan ilam kayıtları belge türü bakımından %23 ile ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise, %11 pay ve 33 belge ile fermanlar yer almaktadır. Berat, buyruldu, tevzi kaydı, mektub, kayıt ise en az paya sahip belge türleridir. (bkz. Grafik – 1)

Grafik 1 : MŞS 207'deki Belge Türleri ve Yüzde Oranları

3. Tablo 3, suretlerin konularına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre;

Tablo 3 : Belge Türleri ve Yıllara Göre Belge Sayıları

Belge Türü	Kategori	Belgenin Konusu	1166	1167	1168	Tarih Yok	Genel Toplam
Berat	Mali	Mukataa tefvizi		1			1
	Tayin	Dilşikar Hatun Camii şerif vakfına cabi tayini		1			1
		Çarşı Mahallesindeki mescide imam tayini		1			1
		Dilşikar Hatun Camii şerif vakfına müezzin tayini		1			1
		Muradiye Camii şerif vakfına müteveli tayini		1			1
		Hasan Efendi Tekyesi'ne duagu tayini				1	1
	Toplam (Berat)			5	1		6
Buyruldu	Kamu	Adalet		1			1
		Güvenlik		1		1	2
	Vergi	İmdâd-ı hazeriyye		3			3
		Vergide usulsüzlük		1			1
		Sultan Osman Han'ın tahta çıkması üzerine şenlik düzenlenmesi			1		1
Toplam (Buyruldu)			6	1	1	8	
Ferman	İdari	Görevlendirme	1				1
	Kamu	Eşkiyalık		6			6
		Güvenlik		2			2
	Mali	Para ayarı		1			1
		Vergilerin toplanması		8			8
		Vergilerin toplanmasına örf mensuplarının müdahalesi		4	1		5
	Ticaret	Hayvan satışı		1			1
	Ulaşım	Ulakların usulsüzlükleri		1			1
		Mütesellimlerin menzil işlerine müdahalesi				1	1
	Zahire	Tuz ihtiyacı		1			1
		Anadolu eyaletlerinden koyun talebi		1			1
		Kefereye erzak ve hububat satışının yasaklanması		1			1
		Diğer		2	2	1	5
Toplam (Ferman)		1	28	4	1	34	
Tevzi kaydı			4	2		6	
Mektub			2		1	3	
Kayıt			2				
Genel Toplam			1	49	6	3	59

Sicilimizdeki sûretler kısmını öncelikle kapsadığı yıllara göre sayısal değerlerini verecek olursak tablodan da görüleceği gibi H. 1166 yılına ait 1, H. 1167 yılına ait 49, H.1168 yılına ait 6 belgenin sureti bulunmaktadır. 3 belgeninse tarihi verilmemiştir. Defterdeki tarih sıralamasına bakılarak hangi yıllarda yoğun bir gündem yaşandığı ya da merkezle veya diğer makamlarla olan iletişimin işlekliliği tespit edilebilmektedir. Tabloya göre en yoğun dönem H. 1167 yılı görülmektedir. H. 1166 yılına ait tek sicilimiz Muharrem ayının 1. gününden itibaren (H. 1167) Mevlana Numan Efendi'nin Manisa kadılığına atandığına dair belgedir.⁷

Tabloya göre sûretler arasında ilk sırayı fermanlar alırken, ardından buyruldu, berat, tevzi kaydı, mektub, kayıt gelmektedir. Fermanlar bölümünde konuların çoğu vergilerin toplanmasında örf mensuplarının voyvodalara müdahalesi eşkiyalık konularını içermektedir. Bu tür fermanların genelinin, genel hükümler ihtiva etmekte olduğu ve aynı anda birden fazla birime gönderildiği anlaşılıyor. Bu tür fermanlar yüzyılın şartlarından kaynaklandığı muhtemel otorite boşluğundan dolayı, resmi ve gayri resmi kişilerin halka zulüm yaptıkları ve yetkilerini kötüye kullandıkları ve bu durumun önüne geçilmesiyle ilgili hükümleri içermektedir. Belgelerde genellikle “ilkbahar mevsiminin geldiği, ağaçların yapraklandığı, eşkiyanın dağlara çıktığı ve her nerede görülürse yakalanıp gereğinin yapılması” emredilmektedir.⁸ Buyruldukların arasında da güvenlik ve adaletle ilgili belgelerin olduğunu görmekteyiz. Osmanlı bu konu üzerinde ciddiyetle durmuştur. İdareciler takip, araştırma ve yakalama işlerinde gereğini yapmadıkları takdirde ya görevlerinden alınmış ya da suçun büyüklüğüne göre öldürülüp malları zapt edilmişti.⁹

Ferman, berat ve buyruldukların bir kısmında “*vasale*” yani mahkemeye ulaşma tarihleri bulunmaktadır. Pek çoğunun vusûl tarihi belirtilmese de tespit edebildiklerimizi kendi aralarında sıraladığımızda bu belgelerin gönderildiği yerden ilgili birimlere ne kadar sürede ulaştıklarını değerlendirebiliriz.

⁷ MŞS 207 :217

⁸ MŞS 207 : 20 .

⁹ Çağatay Uluçay, *XVIII ve XIX. Yüzyılda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul 1952. s.65

4. Tablo 4, zamanın teknolojik sınırlılığı içinde, Divân'dan ve diğer mahallerden gönderilen belgelerin sicile kaydediliş sürelerini göstermektedir. Bunu çıkarmamızın amacı, toplumsal ilişki ağının hız ve niteliğini belirlemek ve daha sonra analizlerde kullanmak içindir.

Tablo 4 : Sicilde Bulunan Belgelerin Manisa'ya Ulaşma Zamanları

Belge Türü	Belgenin Konusu	Belgenin Tarihi	Vusûl Tarihi	Fark (Ay)	Fark (Gün)
Ferman	Koru-1 Cebel mukataasının vergilerine örf mensuplarından müdahale olduğunu içeren ferman	Evâhir-1 C.Ahir 1167	6 Recep 1167	1	30
	Koru-1 Cebel mukataasının vergilerine örf mensuplarından müdahale olduğunu içeren ferman	Evâhir-i C.Ahir 1167	6 Recep 1167	1	30
	Musacalu cemaati mukataasının halkının mâl-i mirileri ödemek istememeleri.	18 Receb 1167	27 Şaban 1167	1,5	45
	Güvenlik	10 Receb 1167	10 Ramazan 1167	2	60
	Eşkiyalık	Evâil-i Şevval 1167	8 Z.Ka'de 1167	1	30
	Kefereye erzak ve hububat satışının yasaklanması	Evâsıt-ı Z.Kade 1167	14 Z.Hicce	1	30
Berat	Mukataa tefvizi	2 Şaban 1167	4 Muharrem 1168	4	120
	Muradiye Cami'-i şerifi vakfına mütevellî tayini	Evâhir-i Z.Hicce 1167	22 Muhaarrem 1168	1	30
Buyruldu	Vergi toplama (İmdâd-ı hazeriye)	29.....1167	3 Muharrem 1168	1	30

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi belgeler genellikle en kısa 1 ayda, en uzun ise 4 ayda kazaya ulaşmıştır. En hızlı giden emirler mali konularda olup vergi toplanması ile ilgilidir. 4 ayda kazaya ulaşan belge ise mukataa tefvizi ile ilgili berat suretidir. Sonuç olarak sicilimize göre İstanbul'dan çıkan bir resmi yazının mahkemeye ortalama 1 ay içerisinde geldiğini söyleyebiliriz.

5- Tablo 5’te mahkemeye doğrudan yansımış ve mahkemenin gündemini oluşturmuş belgelerin konularına göre dağılımı gösterilmiştir. “Manisa Mahkemesi” bölümünde gündelik hayat içinde mahkemeye yansıyan dava konuları ayrıntıları ile ele alınacağı için burada sicilin genel değerlendirmesi anlamında mahkemenin özeline inmeden tabloda gösterilecektir.

Tablo-5 : Mahkemeye Yansıyan Zabıt Türleri ve Yıllara Göre Belge Sayıları

Kategori	H.1167	H.1168	Genel Toplam
Aile	59	8	67
Kamu	6	1	7
Kölelik	10	1	11
Maliye	18	2	20
Mülkiyet	9	-	9
Satış	12	4	16
Sulh	14	2	16
Tasarruf	2	3	5
Vakıf	6	4	10
Genel Toplam	136	25	161

Tabloda, özel hukuk alanı içine giren aile konulu davaların ağırlıklı olarak mahkemenin gündeminde yer aldığı görülüyor. Bu grupta Osmanlı aile yapısını ilgilendiren evlenme, boşanma, miras, mehr, hibe, nafaka, vasi ve kayyım tayinleri ile ilgili belgeler yer almaktadır. Ardından mali konulu davalar gelmektedir. Bunlar borç, alacak-verecek, kefalet hüccetlerine ilişkindir. Mali konuların ardından sırayı ev, bağ, arsa, han gibi gayrimenkul satışları ile çeşitli anlaşmazlıkların sulh ile sonuçlandığı *sulh akitleri* izlemektedir. Sicilimizdeki sulh akitlerinin konuları alacak, boşanma, miras, ticari anlaşmazlığa ilişkindir. 5. sırayı köle azadı ve köle satışları izlemektedir. Kamu hukukuyla ilgili dava kayıtlarının azlığı ise dikkati çekmektedir. Kamu hukukunu ilgilendiren dava kayıtları, ahlak, dem ü diyet, keşif konularını içermektedir. Bunun dışındaki dava konuları yukarıdaki tablodan izlenebilir.

Bu özellikleriyle tümünü incelediğimiz ve içerik analizi yaptığımız kayıtlar, daha sonraki bölümlerde, yeri geldikçe kullanacağımız için, burada ayrıca zikredilmemiştir. Böyle bir çalışma bize, defterin tümünü kanıt olarak kullanma olanağı sağlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNDELİK HAYATIN ALANI

A- Şehir ve Kale

Osmanlı, şehri ve kasabayı, “cum’a kılınur ve bâzârı durur” yer olarak tanımlıyor. Osmanlı kanuna göre han, hamam, bedesten ve kervansaray yapılmışsa o yer kasabadır.¹⁰ Osmanlı şehri, bir sentezdir. Bu sentezde bir yandan İslam şehirlerinin, diğer yandan da Orta Asya Türk şehirlerinin izleri bulunmaktadır. İslam şehrinin üç temel ögesi “câmi’, pazar ve hamam”dır. Orta Asya Türk şehirlerinde ise bu üç ögeyi, “iç kale, şehristan, rabad” oluşturmaktadır. Bu iki şehir tipine ait özelliklerin büyük kısmını eklenmesi ve açıklanması gereken bazı noktalarla birlikte Osmanlı şehirlerinin fiziksel yapılarında görüyoruz.¹¹ Biz de bu bölümde fiziksel yapısıyla Osmanlı şehrini Manisa örneğinde incelemeğe çalışacağız.

Manisa şehri, Batı Anadolu’nun Ege Bölgesi’nde, Manisa dağının kuzey eteğinde, eski kalenin bulunduğu mevkide kurulmuştur. Ancak zaman içerisinde bilhassa Türk hâkimiyeti devresinde, nüfusun artması ve bunun sonucu olarak da dini ve sair sosyal müesseselerin inşasıyla, ovaya doğru genişleme göstermiştir. Bizanslılar devrinde kale surları içine sıkışıp kalan şehir, Saruhanlılar devrinde gelişmiş, dış ve iç surların hemen çevresinde yer alan mahallelere Osmanlı hâkimiyeti devrinde yenileri eklenerek genişlemiştir. Bunların çoğu bir mescid etrafında oluşmuş ve doğrudan doğruya cami ve mescidin adını almıştır.¹²

Faroqhi, şehir ve kasaba kümelerinin nehir vadileri boyunca kurulduğunu, batıda şehir yerleşimlerinin iki Menderes ve Gediz Çayı olmak üzere, Ege Denizine ulaşan üç nehir akağını takip ettiklerini ve Manisa’nın da bu şehirlerden biri olduğunu ifade etmektedir.¹³

¹⁰ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler” VIII. Türk Tarih Kongresi, c:II, Ankara 1981, s. 1265

¹¹ Özer Ergenç, *Ankara ve Konya*, s.48-49.

¹² Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989,s.42.,51.

¹³ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*,çev:Emine Sonnur Özcan, Doğu-Batı Yay., Ankara 2006, s.24.

Manisa dağı eteğinde Őhrin ovadan görünüŐü, geride bir tepe üzerindeki hisar harabesi altında, yeŐillikler içinde serpilmiŐ evleri ve bunlar arasında yükselen çok sayıda minareleri ile geçmiş devirlerin seyyahları tarafından Anadolu'nun en göz alıcı, en heybetli Şehir manzaralarından biri olarak tasvir edilmiştir. arŐılarındaki canlılık, cami, kervansaray, medrese, hamam gibi Türk devrine ait eserler çoğunlukla övülmüŐtür.¹⁴ Zamanla Őhrin dağın eteklerinden kademe kademe ilerlediği açıkça görülmektedir. Dağa doğru tırmandıkça, doğrudan Karaköy'e doğru gittikçe cami ve türbelerin daha eski, evlerin daha uzak zamanlarda yapıldığı görülmektedir.¹⁵

Manisa Őehzadeler Őhri olarak bilinmektedir. "Sarayı Âmire" diye bilinen bina II. Murat tarafından 849/1445'de yaptırılmıŐtır.¹⁶ Evliya Çelebi, Sarayı Âmire'nin 56 dönümlük geniş bir alanda kurulduğunu, sultanlara ait köŐkün civarında dört adet kiremit örtülü oda, üç adet hamam, köŐkün dışında dört dönüm yeri kaplayan saraçlar odası, sekiz dönümlük saray bahçesi bulunduğunu anlatır.¹⁷

Őehirlerin kurulmasında ve geliŐmesinde önemli katkıları bulunan fiziki meknlardan biri olan kaleler Őehirlerin vazgeçilmez unsurları olup, Őhrin geliŐip büyümesinde büyük bir etkiye sahiptirler. Manisa Kalesi'nin kuruluŐu Türk tehdidine karşı Bizans döneminde inşa edilmiştir. Manisa Dağı'nın yüksek bir yerinde taŐlık bir çevrede yer almakta ve birbirinden ayrı iki surla çevrili bulunmakta idi.¹⁸ Evliya elebi, kale çevresinin 2200 adım olduğunu, 7 kapısı bulunduğunu ve bunlardan bir tanesinin Şehre açıldığını bildirir.¹⁹ 1920'lerde yapılan tespite göre, kalenin dış surları harap olup iki kapısı bulunmaktadır. Bunlardan birisi aybaŐı tarafından batıya, diğerisi ise doğu tarafına açılırdı. İkinci kapı birinciye göre daha sağlam durumdaydı. Sur içinde de Hacet mescidi yer almaktadır. İç kale ise, kibleye açılan bir kapıya ve iki sarnıca sahiptir. Buraya Sandıkkale adı verilirdi.²⁰

Bozulmaya yüz tutan Manisa kalesi zaman içerisinde tamir geçirse de bugün oldukça harap durumdadır. Kaleye ait sadece kalıntıları bulabilmekteyiz.

¹⁴ Besim Darkot, "Manisa", İA, c.VII,s.288.

¹⁵ .Uluçay- İ. Gökçen, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939. s. 77

¹⁶ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.28.

¹⁷ Evliya Çelebi, *Seyahat-nâme*,IX s. 76.

¹⁸ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.42.

¹⁹ Evliya Çelebi, *Seyahat-nâme*,IX İstanbul 1935,s.33

²⁰ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.43.

İncelediğimiz dönemde kalenin faal olduğu görülmektedir. Evahir-i Safer 1168 (07-15.12.1754) tarihli ferman, Manisa kadısına, Saruhan Sancağı'ndaki kadı ve naiblere, Saruhan voyvodasına gönderilmiştir Ferman suretinde, Sultan Osman Han'ın Safer ayının 28. Cuma günü tahta çıkışını sancak ve kazalarda ilan olunup, kaleden toplar atılması, türlü şenlik ve sevinç gösterileri düzenlenmesi istenmektedir.²¹ Hemen ardından bu emirle ilgili Anadolu divanından buyruldu gönderilmiştir.²²

Osmanlı şehirlerinde kalenin içleri olduğu kadar dışları da hareketli ve canlıdır. Şehirdeki kalelerin günlük hayatın kullanımı açısından önemli bir yeri vardır. Hanlarıyla, hamamlarıyla, çarşılarıyla, ticari hayatın canlılığının bu bölgelerde toplandığı belgelerde açıkça görülmektedir. Kale alt bölgeleri sicillerde *Tahte'l Kal'a* olarak geçmektedir.

B- Mahalle

“*Mahalle*”ler önemli işlevleri olan şehir kesimlerindedir. Osmanlı şehirinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerin oluşturmuş olduğu topluluğun yaşadığı yerdir. Bir diğer tanımıyla aynı mescitte ibadet eden “cemâ'at”ın aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimleridir.²³

Bu bölümde amacımız şehrin yerel sakinlerinin yaşadıkları mekânları olan Manisa mahallelerinin zaman içerisindeki değişimlerini incelemektir.

XVI. asırda 42 mahallesi²⁴ olan Manisa'nın incelediğimiz dönemde sayısının 56'ya çıktığı görülmektedir. Tablo 6, incelendiğinde bu karşılaştırma önümüze çıkmaktadır.

²¹ MŞS 207 : 66

²² MŞS 207 : 67.

²³ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehirindeki «Mahalle»nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, IV (1984), s. 69.

²⁴ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.48-50.

Tablo 6 : Manisa Mahalleleri

XVI. Yüzyıl (1531-1575)²⁵	XVIII. Yüzyıl (1753-1754)²⁶
Mahalle Adı	Mahalle Adı
-	Akmescid
Miralay	Alaybeyi
Ali Ağa	Ali Ağa
A'mâlar (Gözsüzler, Kirişçi Umur)	-
-	Arab Alanı
Attar Ece (Eyne Gazi)	Attar Hoca
Eyne Ali	Ayn Ali
-	Baba Kuyusu
Bektaş(Cedit ibn-i Bektaş)	Bektaş-ı kebîr
-	Bektaş-ı sagîr
Bölücek	Bölücek-i atfk
-	Bölücek-i cedîd
Câmi '-i kebîr	Câmi '-i kebîr
Çaprazlar-ı kebîr ve sagîr (Çapraslar)	Çaprazlar-ı kebîr
-	Çaprazlar-ı sagîr
Çarşu	Çarşu
Çıracılar	-
Tatar Şehabeddin (ibn-i Çengi	Çengi-zâde
Dânişmend Halil	Dânişmend Halil
Davud Fakih	-
Dere Hamam	Dere
-	Derviş Ağa
-	Deveciyân
-	Dilşikâr
-	Ebe
Hacı İlyas-ı kebîr	El-hâcc İlyas-ı kebîr (Hacı İlyas-ı kebîr)
Hacı İlyas-ı sagîr	El-hâcc İlyas-ı sagîr (Hacı İlyas-ı sagîr)
Hacı İvaz Paşa	El-hâcc İvaz Paşa (Hacı İvaz Paşa)
Hacı Yahya-oğlu	El-hâcc Yahya (Hacı Yahya)
-	Ermeniyân-ı bâlâ
-	Ermeniyân-ı sūflâ
Girdeci (Yenice)	İbrahim Çelebi
Gökbaşlı (Göktaşlı)	Göktaşlı
Gûrhâne (Körhâne)	Gûrhâne

²⁵ XVI. yüzyıldaki Manisa mahalleleri için bkz. Emecen, XVI. Asırda Manisa Kazası, s.48-50.

²⁶ MŞS 207: Sayfa 12-13'deki tevzi kaydı ile tüm dava zabıtlarından çıkarılmıştır. Ayrıca mahallerin isimlerindeki değişimler için bkz. Hilal Ortaç, *Tanzimat'tan I. Meşrutîye Manisa*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1996; İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar*, I., İstanbul 1946,303-30

-	Hâki Baba
Hüccâc	Hüccâclar
-	Hüsrev Ağa
İbn-i Nâzî (Yavaşçı-oğlu)	-
İmâd	İmâd
İsâ Fakih	İsa Fakih
Kara Hisarlu	Kara Hisar
Karaköy	-
Kara Yunus	Kara Yunus
Kasım Paşa	-
-	Lala Paşa
Musalla-i Nev	-
Narlıca	Narlıca
Nasırlu	Nasırlu
-	Nifli- zâde
Nişancı	Nişancı Paşa
Recâi	Recâi
-	Rûmîyân
Sakalar	Sakalar
-	Salı-zade
-	Saray
-	Saz
Serâbâd (Debbagân)	Serâbâd
Seydi Hoca	Seydi Hoca
Câmi'-i cedîd	Sultaniye
Surnazen	-
-	Tekke
Cemaat-i Yahudiyân	Yahudiyân
Yarhasanlar	Yarhasanlar
Yavular	Yaviler

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Emecen'in tahrir defterlerine dayanarak yapılan çalışmada mahalle sayısı 42 olarak tespit edilmiştir. Bizim sicilimizde tespit ettiğimiz sayının ise 56 olduğu görülmektedir. Mahallelerdeki bu artışın nedenini şu şekilde açıklayabiliriz. Daha önce bir mahalle iken, sonraki dönemlerde çeşitli sebeplerle daha fazla mahalleye bölünmüş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin XVI. Yüzyılda Bektaş(Cedid ibn-i Bektaş) Mahallesi incelediğimiz dönemde Bektaş-ı kebîr ve Bektaş-ı sagîr olarak ikiye bölünmüştür.²⁷ Bölücek²⁸ Mahallesi de aynı şekilde ikiye bölünmüştür. Mahalle artışındaki nedenlerden bir diğeri de şehrin nüfusunun artması ve bunun sonucu olarak nüfus ihtiyacı

²⁷ MŞS 207: 18, 37,65,4,93.

²⁸ MŞS 207 :12, 19,74,121.

karşılacak yeni mahallelerin ortaya çıkması olabilir. Örneğin Akmesid²⁹, Baba Kuyusu³⁰, Derviş Ağa³¹, Deveciyân³², Dilşikâr³³, Ebe³⁴, Ermeniyân-ı sûflâ³⁵, Ermeniyân-ı bâlâ³⁶, Hâki Baba³⁷, Hüsrev Ağa³⁸, Lala Paşa³⁹, Nifli-zâde⁴⁰, Rumiyân⁴¹, Salı-zâde⁴², Saray⁴³, Saz⁴⁴ Mahalleleri yeni adlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçi bu mahallelerin yeni kurulmuş mahalleler olarak adlandırmak oldukça zordur. Avarız-hâne kayıtları açısından değerlendirildiğinde daha önce birkaç mahallenin içerisinde yer alarak geniş bir vergi yükümlülük grubuna giren mahalleler daha sonra alt gruplara yazılarak sanki daha önce mekanda olmayan yeni mahalleler ortaya çıkmış gibi görülebilir. Zira bunun tam tersi tablo 6'da görüldüğü üzere, A'mâlar (Gözsüzler, Kirişçi Umur) ,Çıracılar, Davud Fakih İbn-i Nâzî (Yavaşçı-oğlu), Karaköy, Musalla-i Nev, Surnazen adlı mahalleler daha sonraki kayıtlarda görülmemektedir. Bu mahalleler de zaman içerisinde nüfus bakımından küçülerek diğer mahalle gruplarının içerisinde yer almış olabilir. Bu bağlamda yeni mahallelerin ortaya çıktığını, ya da var olan mahallelerin zaman içerisinde kayıtlara yansımadığını söylemek oldukça zordur. Ancak şu bir gerçektir ki, nüfusun artmasıyla birlikte doğal olarak mahalle sayısının artması beklenir. Evliya Çelebi bu yayılma ile ilgili olarak, XVII. yüzyılın sonlarında şehrin dağ eteğinden ayrılarak Gediz nehrine doğru taşmağa başladığını, daha önce çevresinden ayrı vaziyette bulunan sarayın, şimdi ise kuzey tarafı hariç diğer yanlarının mahallelerle kaplandığını ifade etmektedir.⁴⁵

Tabloda 6'da görüldüğü gibi XVI. yüzyılda kayıtlarda yer alıp da XVIII. yüzyılda başka isimle anılan mahalleler ise şunlardır: Attar Ece (Eyne Gazi)

²⁹ MŞS 207 : 209

³⁰ MŞS 207 : 102

³¹ MŞS 207 : 151

³² MŞS 207 : 118

³³ MŞS 207 : 95

³⁴ MŞS 207 : 109

³⁵ MŞS 207 : 135

³⁶ MŞS 207 : 12

³⁷ MŞS 207 : 139

³⁸ MŞS 207 : 88

³⁹ MŞS 207 :108

⁴⁰ MŞS 207 : 120

⁴¹ MŞS 207 :12

⁴² MŞS 207 : 140

⁴³ MŞS 207 :201

⁴⁴ MŞS 207 :85

⁴⁵ Evliya Çelebi, *Seyahat-nâme*, IX s. 75.

mahallesi Attar Hoca, Miralay mahallesi Alaybeyi, Tatar Şehabeddin (ibn-i Çengi) mahallesi Çengi-zâde, Girdeci İbrahim Çelebi.

Tabloda dikkati çeken diğer bir konu da XVI. Yüzyılda Manisa'da gayrimüslim olarak toplu halde Yahudilerin varlığı görülürken incelediğimiz dönemde Ermeni ve Rum mahallelerinin varlığıdır. Öyle ki Ermeni Mahallesi suflâ ve bâlâ olarak ikiye bölünmüş konumdadır. Tevzi kayıtlarına bakıldığında mahallelere öngörülen vergi değerleri dikkate alındığında gayrimüslimlerin meskûn olduğu Ermeniyân-ı bâlâ, Ermeniyân-ı sûflâ ve Rûmiyân mahalleleri şehrin en büyük mahalleleridir. Bu da bizi Ermeni ve Rum nüfusunun incelediğimiz dönemde yoğun bir şekilde arttığını göstermektedir.⁴⁶

Diğer bir konu da vergi yükümlüsü reâyânın tahrir defterlerine ve diğer vergi kayıtlarına buldukları mahallelere göre tek tek yazılmasıdır. Bu durum reâyâyâ mali sorumluluklar yüklerken bize de nüfusu tespit edebilme olağanı sağlamıştır. Yalnız avâriz-hanenin gerçekte kaç gerçek hane kabul edildiği gösteren kayıtlar yoksa bunu tahmin etmek oldukça zordur.⁴⁷ Defterimizde avarız kayıtları yer almasına rağmen bir “avâriz-hane”nin kaç “gerçek hane”den oluştuğuyla ilgili herhangi bir bilgi yansımamıştır.

Tablo 7 bize sicilimizde yer alan Manisa merkez mahallelerin avâriz-hâne sayılarını vermektedir.⁴⁸ Buna göre:

⁴⁶ MŞS 207 : 70

⁴⁷ Avâriz-hâne ile gerçek hane arasındaki fark için bkz. Ömer Lütfi Barkan, “Avarız”, *İA*, c.2, İstanbul 1979, s.15; Nejat Göyünç, “Hane”, *DİA*, c.15, İstanbul 1997, s.552. Halil Sahihlioğlu, “Avarız”, *DİA*, c.IV, İstanbul 1991, s.109. XVIII. yüzyıla ait Manisa üzerine yapılan doktora çalışmasında araştırmacı Manisa merkezde 1705 tarihinde, 1 avâriz-hane sayısının 21,4 gerçek haneye tekabül ettiği, avâriz-hâne sayısını (209) 21,4 ile çarpınca toplam gerçek hane sayısını 4.443 olduğunu ifade etmiş ve ortalama bir aile nüfusu olan 4,6 ile çarpınca, muafklar hariç yaklaşık 20.500 civarında bir sayıya ulaşmıştır. 1715 tarihinde ise 1 avâriz-hane sayısının 19,6 gerçek haneye tekabül ettiğini, Manisa'nın merkez mahallelerinin toplamı 266 hane olarak belirtildiğine ve her hanede yine ortalama 4,6 nüfus bulunduğuna göre bu tarihte Manisa nüfusunu 24.000 kişi olduğunu söylemektedir. Bkz. Önder Bayır, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Manisa'nın Sosyal ve İktisadî Durumu*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 200, s.38-39.

⁴⁸ MŞS 207 : 11-12/ 62,63

Tablo 7 : 1753-1754 Yıllarında Manisa Mahallelerinin Avârız-hâne Sayıları

S.N	Mahalle Adı	Hane Sayısı	S.N	Mahalle Adı	Hane Sayısı
1	Akmescid	1	28	Göktaşlı	4
2	Alaybeyi	21	29	Gürhane	8
3	Ali Ağa	10,5	30	Haki Baba	11,5
4	Attar Hoca	4	31	Hüccaclar	2
5	Ayn-ı Ali	4	32	Hüsrev Ağa	9,5
6	Baba Kuyusu	4	33	İbrahim Çelebi	4
7	Bektaş-ı kebîr	6	34	İmâd	2
8	Bektaş-ı sagîr	11,5	35	İsa Fakih	2,5
9	Bölücek-i atîk	5	36	Kara Hisar	1,5
10	Bölücek-i cedîd	3	37	Kara Yunus	7
11	Câmi'-i kebîr	3	38	Lala Paşa	4,5
12	Çapraştırlar-ı kebîr	8,5	39	Narlıca	3,5
13	Çapraştırlar-ı sagîr	2,5	40	Nasırlı	2
14	Çarşı	4	41	Nıflî-zâde	4
15	Çengî-zâde	3	42	Nişancı Paşa	4,5
16	Danişmend Halil	5	43	Recâî	5
17	Dere	2	44	Rûmiyân	17
18	Derviş Ağa	8	45	Sakalar	2,5
19	Devecıyan	6	46	Saz	9,5
20	Dilşıkar	11	47	Serâbâd	8
21	Ebe	1,5	48	Seydî Hoca	2,5
22	El-hâcc İlyas-ı kebîr	4,5	49	Sultaniye	0,5
23	El-hâcc İlyas-ı sagîr	4	50	Tekke	1
24	El-hâcc İvaz Paşa	4,5	51	Yahûdiyân	4
25	El-hâcc Yahya	3,5	52	Yar Hasanlar	9
26	Ermeniyân-ı bâlâ	20	53	Yaviler	4
27	Ermeniyân-ı süflâ	21,5			

Görüldüğü üzere, Müslüman nüfusun büyük bir kısmının Alaybeyi, Ali Ağa, Bektaş-ı sagîr, Çapraştırlar-ı kebîr Dilşıkar, Haki Baba, Hüsrev Ağa, Saz, Yar Hasanlar mahallerinde yoğunlaşırken; gayrimüslim nüfus ise Ermeniyân-ı bâlâ, Ermeniyân-süflâ ve Rûmiyân mahallerinde yoğunlaşmıştır. Ancak araştırmamızın üçüncü bölümünde açıklanacağı gibi Müslüman mahallerin içerisinde gayrimüslimler yaşadıkları gibi bu durumun tersi de görülmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü üzere mahalle sayısı 56'dır. Tablo 7 incelediğinde ise avrız-hâne kayıtlarına göre mahalle sayısının 53 olduğu görülmektedir. Mahallelerin avârız-hânelerine göre hesaplanacak büyüklükler, bazen yanıltıcı olabilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi avârız vergisi yönünden kimi zaman bir mahalle birkaç mahallenin birleşmesiyle tek bir mahalle gibi düşünülmekteydi. Örneğin hüccet,

i'lam, tereke kayıtlarında geçip de avâriz-hane kayıtlarında geçmeyen üç mahalle tespit ettik Arab Alanı, Salı-zade, Saray⁴⁹. Muhtemelen bu mahalleler diğer mahallelerin içerisinde yer almıştır.

Saruhanogulları devrinden inceldiğimiz döneme kadar ki çekirdek mahalleler Câmi'-i kebîr, Çarşı, Bölücek, Dere, Çapraştlar, Narlıca, Serâbâd Mahalleleridir.⁵⁰ İncelediğimiz dönemden günümüze kadar varlığı aynı isimle korumuş mahalleler ise; Alaybeyi, Arab Alanı, Çarşı, Dere, Göktaşlı, İbrahim Çelebi, Nişancı Paşa, Sultaniye, Yar Hasanlar mahalleleridir.⁵¹

Sonuç olarak iki dere arasında kale eteklerinde kurulmuş şehrin, zamanla Gediz ovasına yayılarak genişleme gösterdiğini ve nüfusa paralel olarak yeni mahallelerin ortaya çıktığını, buna karşın bazı mahallelerinde çeşitli sebeplerle küçülerek diğer mahallelere eklendiğini söyleyebiliriz.

C- Çarşı

Osmanlı şehirlerinin en hareketli mekânlarından biri olan çarşı ve pazarlar kamuya ait ve herkese açık alanlardır.

Şehrin can damarları olarak adlandırılan çarşılar, şehirliyi, köylüyü, müslimi, gayrimüslimi bir alanda birleştirirken, özel olmayan ve dini alanlara girmeyen her tür konu, ticaretten idari uygulamalara, siyasal anlaşmazlıklardan bireysel iş tartışmalarına kadar bu mekânlarda doğal ortamını bulmuştur. Osmanlı kentinin ticaret ve zanaat işlevleri, konutları mutlak bir biçimde dışta bırakarak dükkân ve atölyelerin sıralandığı bir veya daha fazla sokaktan oluşan tek bir alanda yoğunlaşır.⁵² Çarşı, *suk* denilen bu yerlerde, genellikle aynı mesleğin mensupları, bir arada, yan yana bulunan dükkânlarda çalışırlar ve buldukları sokağa adlarını verirlerdi. Bu yerler her çeşit esnafın yer aldığı daha büyük çarşı ve pazaryerlerine açılır, hepsi birlikte şehre bir şekil verirdi.⁵³

⁴⁹ MŞS 207 : 17,24,78,85,89.

⁵⁰ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.50.

⁵¹ Manisa mahallelerinin bugünkü yerleri için bkz. Hilal Ortaç, *Tanzimat'tan I. Meşrutîye Manisa*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1996; İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar*, I., İstanbul 1946,303-304.

⁵² Maurice M. Cerasi, *Osmanlı Kenti, 18 ve 19. yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, İstanbul 1999. s.115.

⁵³ Ö. Ergenç, *Ankara ve Konya*, s.37

Manisa çarşısı, Hatuniye Camii'nden Alaca Hamam'a, Kurşunlu Han'dan Ali Ağa Camii'ne kadar uzanmaktadır. Bu alan, içinde birbirine paralel uzanan ve dikine kesen sokaklar ve arastalar ile bir meydan ya da pazaryeriyle sona ermekteydi.⁵⁴ Çarşı etrafı sağlam ve yüksek duvarlarla çevrili kapıları demir Bedesten denilen bir kapalı çarşı şeklinde idi. Bu haliyle para ve kıymetli malların korunmasında elverişli ve emniyetli durumda idi. Çarşının güney kısmında pazaryeri olarak açık bir alan vardı.⁵⁵

Manisa Çarşısı, XVI. asır belgelerinde *Pâzâr-ı Büzürg* olarak adlandırılmaktadır. Çarşıda saraçlar, buğdaycılar, hatablar, yemişçiler, pabuşçular, paşmakçılar, kürkçüler, takyeciler, bezazlar, tabbahin, abacılar ve müytâblar çarşıları da yer almaktaydı.⁵⁶

Ayrıca çarşının güneyinde *Tahte'l-Kal'a* denilen yerde, Karaköy'de ve mahalle aralarında da dükkânlar bulunmakta idi. Emecen 1575 adedi vakıflara ait olmak üzere Manisa'da 500'ün üzerinde dükkân olduğunu belirtmektedir.⁵⁷

Tablo 8, sicilde yer alan çarşıları ve çarşıların sicilde geçme sıklığını ifade etmektedir. Buna göre;

Tablo 8: MŞS 207'de Yer Alan Çarşılar ve Sicilde Geçme Sıklığı

MŞS 207 (1167-1168)	Belge Adedi
Karaköy Suku	3
Sultaniye Suku	10
Tahte'l Kal'a Suku	1
Timurcıyan Suku (Demirciler Çarşısı)	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sicilimizde dört çarşının adı geçmektedir. Bunlar: Karaköy Suku⁵⁸, Sultaniye Suku⁵⁹, Tahte'l-Kal'a Suku⁶⁰ ve Timurcıyân Sukudur.⁶¹ Sicilimizde Karaköy Suk'uyla ilgili nalbant, kepenk şeritçi ve mısırcı

⁵⁴ Çağatay Uluçay, *XVII. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*, İstanbul 1942, s.14.

⁵⁵ Ç.Uluçay- İ. Gökçen, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939. s. 74.

⁵⁶ F. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.73.

⁵⁷ F. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.74.

⁵⁸ MŞS 207: 127

⁵⁹ MŞS 207 : 114

⁶⁰ MŞS 207 :199

⁶¹ MŞS 207 : 103

dükkânlarına ait kayıtlara rastlamaktayız. Sultaniye Suk'uyla ilgili kaytlarımız ise daha çok müzayede usulü ev satışlarıyla ilgilidir. Ölen kişilerin borçlarına karşılık mirasçıları eğer evden başka, borçları karşılamak terekeye sahip değillerse, evler mirasçılar tarafından Sultaniye Suk'unda satışa çıkarılmıştır. Örneğin 4 Şaban 1167(27.05.1754) tarihli hüccet kaydında, Abdullah bin Abdurrahman'ın ölümü üzerine mirasçıları müteveffanın borçlarını kapatabilmek için Dilşikar mahallesindeki evini Sultani'ye Suk'unda satışa çıkarmışlardır.⁶² 16 Şevval 1167 (06.08.1754) tarihli bir başka hüccet kaydında da, Gürhane Mahallesi'nden Süleyman Ağa'nın ölümü üzerine borcunun çok olması ve terekesindeki diğer malların borcunu karşılayamadığından dolayı mahalledeki iki evini zevcesi Emine hatun Sultaniye Suk'unda satışa çıkarmış ve 570 kuruşa Es-seyyid Mehmed evi satın almıştır.⁶³ Ayrıca Sultaniye Suk'un ev satışlarının yanında köle satışlarının da yapıldığı görülmektedir. Örneğin 8 Safer 1167(05.12.1753) tarihli ilam kaydında, Bölücek-i atfık Mahallesinden Alemdar Mehmed Beşe vekili Mustafa Efendi aracılığıyla Abdullah adlı arap kölesini Sultaniye Suk'unda müzayede usulü ile yapılan satışta vasi Ayşe'den 95 kuruşa satın almıştır.⁶⁴ Belgelerden de anlaşıldığı gibi incelediğimiz dönemde "Sultaniye Suk"u Manisa'nın en hareketli çarşılarından biri konumundadır. Müzayede usulü satışların yapıldığı bu çarşının, köylüyü, kentliyi, müslimi, gayrimüslimi, kadını ve erkeği birleştiren mekânlar arasında yer aldığı görülmektedir.

Çarşı ve pazaryerine gelen mallar bakkallara pazarbaşı marifetiyle; diğer esnaflara ise kethüda, yiğitbaşı ve usta başları aracılığıyla dağıtılırdı. Her çarşının veyahut birkaç çarşının o çarşı esnafları tarafından seçilen dellaları vardı. Bir de bunların başında dellal başı seçilirdi. Dellal ve dellal başılar muhakkak surette esnafın fakir, ihtiyar ve emektarlarından seçilirdi. Ayrıca çarşıda hırsızlık olaylarına karşı bekliyen bekçiler vardı. Bekçilerin başına pasbanbaşı denmek idi. Pasbanbaşı ve bekçi teşkilatı Kurtuluş Savaşı'na kadar devam etmiştir.⁶⁵

Manisa'da haftada bir gün kurulan pazar ise, Tahte'l-Kal'a, Karaköy ve Çarşı semtinde Perşembe günü kurulur, civardan getirilen mallar burada satılırdı. Manisa

⁶² MŞS 207 : 143

⁶³ MŞS 207 : 123

⁶⁴ MŞS 207 : 199

⁶⁵ Çağatay Uluçay ,*XVII. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*, s. 16,17

esnafı da mallarını burada sergilerdi. Pazar yerinde, pamuk pazarı, meyve pazarı, sabun pazarı, zeytin pazarı, avret pazarı gibi sergilenerek satışa sunulan mallara göre düzenlenmiş ve ayrılmış yerler vardı. Buradaki “avret pazarı”nın esir pazarı olmayıp Manisalı veya civardan yaşlı kadınların evlerinde dokudukları kumaşları veya elişlerini pazara getirip satışa sundukları anlamında kullanılmıştır.⁶⁶

Pazara getirilen mallardan muhtesip marifetiyle bâc vergisi alınır, malın narhı tespit edilir ancak ondan sonra satışına izin verilirdi.⁶⁷ Bütün malların pazara getirilerek satılması zorunlu olup, vergiden kaçırmak için mallarını pazar dışında satanlar da kadı tarafından cezalandırılırdı.⁶⁸

D- EV

XVIII. yüzyılda bölge insanının özel hayatının geçtiği evlerin fiziksel niteliklerini sicilimizde yer alan satış hüccetleri, miras davaları ve tereke kayıtlarından çıkardığımız bilgiler ışığında ele alacağız.

Sicilimizde ev satışlarıyla ilgili kayıtlarda satılacak evin konumu, evin çevresindeki mülklerin sahipleri, evin fiziksel özelliklerine ait bilgiler açık bir şekilde verilmektedir. Örneğin 29 R.Ahir 1167 (23.02.1754) tarihli satış hüccetinde, Câmi‘-i kebîr Mahallesi’nde satışa konu olan evin satıcı ve alıcısının kimlikleri açıklandıktan sonra “*mahalle-i mezbûrede vâki‘ bir taraftan Şatır Efendi mülki ve bir taraftan Mehmed Re’is mülki ve bir taraftan hallac Hüseyin mülki ve bir taraftan Kiriş mülki ve tarîk-i hâs ile mahdûd iki bâb tahtânî oda üç sofa bir dam, bir bi‘r-i mâ bir fırın bir kenif ve bir mikdâr havluyu müştemil*” ev 120 kuruşa satılmıştır.⁶⁹

Tablo 9, belgelerde yer alan evlerin genel özelliklerini içermektedir.

⁶⁶ F. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s. 74-75.

⁶⁷ Sanat ve ticaret hayatını düzenleyici rolü ve kontrol görevi *muhtesib* denilen görevli tarafından yerine getirilmiştir ve bu görevlinin uyguladığı kurallar *hisba* adı altında toplanmıştır. Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, .103. Muhtesip ve hisba kuralları hakkında daha geniş bilgi için bkz.Ziya Kazıcı, *Osmanlılarda İhtisap Müessesesi(Ekonomik, Dini ve Sosyal Hayat)*, İstanbul 1987; Yusuf Ziya Kavakçı, *Hisbe Teşkilatı*, İstanbul 1973. Ayrıca narh tespitleri için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.

⁶⁸ F. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s. 75.

⁶⁹ MŞS 207 : 169

Tablo 9 : Belgelerde Yer Alan Evlerin Genel Özellikleri

Mahalle Adı	Tek Katlı Oda Sayısı	İki Katlı Oda Sayısı	Sofa	Kenef	Fırın	Su kuyusu
Alaybeyi		2				
Ali Ağa		4	1			
Câmi'-i kebîr		2	3	1	1	1
Câmi'-i kebîr		1				
Çapraştırlar-ı kebîr		2	2			
Çapraştırlar-ı sağır	2					
Dere	1					
Devecıyan		2				
Dilşıkar	2					
Dilşıkar						
Dilşıkar		2		1	1	
Ebe	1			1		
El-hâcc İvaz Paşa		1		1		
El-hâcc İlyas-ı kebîr		1				
Göktaşlı	1		1			
Göktaşlı		2	1	1		
Gürhane		4		2		2
Hüsrev Ağa		1		1		
İmâd		5	1	1		
İmâd		1	1			
İmâd		2	2	1		
Recâi	1					
Sakalar		1	1	1		
Serâbâd		1				
Nifli-zâde		2	2			1
Yahüdiyân		2		1	1	
Yar Hasanlar	1					

Tabloda görüldüğü üzere evler, genel olarak belgelerde yer alan ifadeye göre *fevkânî* ve *tahtânî* olmak üzere iki katlı yapılmıştır. Çoğunlukla da iki odalı olan evler sofa, kenef, fırın, su kuyusu ve avlusu olan basit bir yapıya sahiptir. Evlerin zemin seviyesi avlunun devamı olarak boş bırakılırken, esas oturulan mekân,

genellikle ikinci kat olmuştur. Anadolu kenti ev mimarisinin vazgeçilmez bölümlerinden biri olan *sofa* ise iki katlı Manisa evlerinin vazgeçilmez bir bölümüdür.

Şehir ahalisi, genellikle, kendi mülkleri olan evlerde ikamet etmektedirler. İncelediğimiz 94 tereke kaydının 58'inin ev sahibi olduğu görülmüştür.

Tablo 10, sicillerdeki tereke ve satış hüccetlerindeki kayıtlardan tespit edebildiğimiz Manisa'da buldukları mahallelere göre ev fiyatları göstermektedir.

Tablo 10 : Evlerin Bulunduğu Mahalleler ve Kıymetleri

Mahalle	Değeri (Kuruş)	Mahalle	Değeri (Kuruş)
Alaybeyi	20,45,120,250,300	El-hâcc Yahya	300
Ali Ağa	100,200,266	Ermeniyân-ı bâlâ	200
Attar Hoca	120	Ermeniyân-ı sūflâ	50
Baba Kuyusu	120	Göktaşlı	170,200.
Bektaş-ı kebîr	150,25	Gürhâne	570
Bölücek-i cedîd	400	Hüsrev Ağa	50,180,200
Câmi '-i kebîr	20,120	İbrahim Çelebi	180,300 ,550
Çarşı	1350	İmâd	60
Çaprastlar-ı kebîr	140,150,240	Kara Yunus	400
Çaprastlar-ı sagîr	80	Lala Paşa	50
Çengi-zâde	500	Narlıca	70
Danişmend Halil	120,150	Recaî	45
Dere	33	Salı-zâde	280
Derviş Ağa	60,18	Sakalar	117
Deveçıyan	300,500,700	Serâbâd	200
Dilşikâr	60, 120, 150, 300, 350	Seydi Hoca	50
El-hâcc İlyas-ı kebîr	35	Nifli -zâde	90
El -hâcc İlyas-ı sagîr	250	Yar Hasanlar	60,120,130,150,250
El-hâcc İvaz Paşa	60	Yahûdiyân	60

Tablo 10 değerlendirildiğinde, ev fiyatlarının farklı oluşu dikkatimizi çekmektedir. Mahalleler arası fiyat farklılığı gözlemlenirken aynı mahalledeki evler arasındaki fiyatlar da dikkat çekicidir. Örneğin Alaybeyi mahallesinde 20 kuruşa ev bulunurken 300 kuruşa da ev bulabilmekteyiz. Dilşikar, Hüsrev Ağa, Yar Hasanlar Mahalleleri buna örnektir. Aynı mahalledeki iki ev arasındaki bu fiyat farklılığını ev sahiplerinin ekonomik durumlarına paralel olarak evlerin fiziki özelliklerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.⁷⁰ Örneğin Göktaşlı mahallesinde iki katlı, iki oda, sofa, keneften oluşan bir ev 18 R.Ahir 1167 (12.02.1754) tarihinde, 170 kuruşa satılırken⁷¹ aynı mahallede sadece iki odadan müteşekkil bir ev 23 Safer 1167 (20.12.1753) tarihinde, 60 kuruşa satılmıştır.⁷² Evin fiziksel yapıları göz önüne alındığında bunun böyle olması doğaldır. Ancak bir de fiziksel özellikleri hemen hemen aynı olmasına rağmen fiyat farklılığı görülen kayıtlara da rastlamaktayız. Örneğin Cami‘-i kebîr mahallesinde iki katlı, iki oda, üç sofa, fırın, kenef, su kuyusu ve damdan oluşan bir ev 29 R.Ahir 1167 (23.02.1754) tarihinde 120 kuruşa satılırken⁷³ aynı özelliklere sahip Göktaşlı mahallesinde bir ev 18 R.Ahir 1167 (12.02.1754) tarihinde 170 kuruşa satılmıştır.⁷⁴ Bu mahallelerde evlerin fiyat farklılığı mahallenin konumuyla ilgili olabilir.

Tabloda görüldüğü üzere Çarşı mahallesindeki evin fiyatı diğerlerine göre oldukça yüksektir. Sultaniye hamamı mültezimi Mahmud Ağa'ya ait olan evin⁷⁵ fiyatının diğer evlere göre oldukça yüksek olması ya menzilin “hariciye ve dahiliyye” olmak üzere bahçesiyle satılması ve içinde iki katlı birden çok evin oluşuyla ya da Manisa çarşısının merkezinde ve bedestene yakın olmasıyla açıklanabilir. Bu bağlamda Gürhane (Muradiye Külliyesi), Ali Ağa (Hatuniye Külliyesi), Çapraştırlar-ı kebîr ve Kara Yunus (Sultaniye Külliyesi)'daki ev fiyatlarının yüksek olmasında çarşı merkezine yakınlığın etkili olduğunu düşünmekteyiz.⁷⁶

⁷⁰ Emecen, avarız münasebetiyle yapılan sayımlarda mahalle esaslı itaibarınca halkın maddi durumlarına göre üç gruba ayrıldığı her 3 grubunda her mahallede bulunduğunu, varlıklı ailelerle fakirlerin aynı mahallede yan yana evlerde oturabildiklerini bildirmektedir. Bkz. Feridun Emecen, “Osmanlılarda Yerleşik Hayat, Şehirliler ve Köylüler”, *Osmanlı*,c.IV. s.93

⁷¹ MŞS 207 : 171

⁷² MŞS 207 : 192

⁷³ MŞS 207 : 169

⁷⁴ MŞS 207 :171

⁷⁵ MŞS 207: 164

⁷⁶ Külliyelerin yeri için Manisa planı bkz. F. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, ekler.

Alaybeyi, İbrahim Çelebi, Devecıyan, Dilşikâr Mahallelerinin de ev fiyatlarının diğer evlere göre oldukça yüksek olduğu tablodan görülmektedir. Fiyatlardaki bu yüksekliğin nedeni evlerin fiziksel özelliklerinden kaynaklı olabilir. Diğerlerinden çok yüksek değere sahip bu evlerin kime ait olduğunu incelediğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Alaybeyi Mahallesi'nden 250 kuruşluk ev Berber Ali'ye⁷⁷; aynı mahallede 300 kuruşluk ev Halil Beşe'ye⁷⁸; Ali Ağa Mahallesi'nde 300 kuruşluk ev Berber Köse Ali Beşe'ye⁷⁹; Dilşikâr Mahallesi'nde 350 kuruşluk ev Kalem Ağa'ya⁸⁰; İbrahim Çelebi Mahallesi'ndeki 180 kuruşluk ev Molla Ebubekir'e⁸¹; aynı mahallede 550 kuruşluk ev hacı kızı Alime'ye⁸² ait olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu mahallelerde oturan kişilerin ekonomik durumlarının ve sosyal statülerinin diğer mahallelerde oturan kişilere göre farklı olduğunu söyleyebiliriz.

Gayrimüslim mahalleleri olan Ermeniyân-ı bâlâ, Ermeniyân-ı sûflâ ve Yahûdiyân mahallesindeki ev fiyatlarının çok fazla yüksek olmadığı tablo¹⁰'da görülmektedir. “Ailelerin Ekonomik Durumu” bölümünde açıklanacağı üzere gayrimüslimlerin ekonomik durumlarının iyi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Müslüman mahallesi olan Çengi-zâde mahallesinde, Virko adlı gayrimüslimin evi 500 kuruş değerindedir.⁸³ Bu bağlamda gayrimüslim mahallerindeki ev fiyatlarındaki düşüklüğün nedeni, evlerin daha çok gayrimüslimler tarafından tercih edilmesi ve tüm Manisa ahalisi tarafından pek rağbet görmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Sonuç olarak özel alanı ve aile hayatını içine alan evler, genellikle iki katlı olup sofa, kenef, su kuyusu ve damdan oluşmaktadır. Her bütçeye göre ev bulunurken evlerin fiziksel yapısına ve buldukları mahallelere göre fiyatlarının arttığı görülmektedir. Çarşı merkezine yakınlık ev fiyatlarını artırırken, şehrin merkezinden uzaklaştıkça bu durumun tam tersi yaşandığı görülmektedir. Ayrıca bazı mahallelerde ikamet eden yönetici, esnaf ve sosyal statüye sahip kişilerin oturdukları evlerin mahallede diğerlerinden farklılık gösterdiği görülmektedir.

⁷⁷ MŞS 207 : 197

⁷⁸ MŞS 207 : 197

⁷⁹ MŞS 207 : 202

⁸⁰ MŞS 207 : 197

⁸¹ MŞS 207 : 197

⁸² MŞS 207 : 194

⁸³ MŞS 207 : 210

E- Dini ve Sosyal Yapılar

Bilindiği gibi Osmanlı şehirlerinde mahalleler, mescid, cami gibi yapıların çevresinde oluşmuş ve çoğu mahalleler cami ya da kurucularının adıyla anılmıştır. Örneğin Cami‘-i kebîr, Hacı İvaz Paşa gibi.

Emecen, XVI. yüzyılda Manisa‘da 12 büyük cami olduğunu, 5‘inin imaret-cami statüsünde yer aldığını bildirmektedir. Bunlar: Saruhanoğlu İshak Çelebi‘nin yaptırdığı Ulu Camii; Timurtaşoğlu Ali Bey‘in yaptırdığı ve kendi adıyla anılan camii; Şehzade Şehinşah‘ın annesi Hüsnişah Sultan‘ın yaptırdığı, Hatuniye Camii; Kanuni‘nin annesi Hafza Sultan‘ın yaptırdığı Sultaniye Camii ve III. Murad‘ın yaptırdığı Muradiye Camii‘dir.⁸⁴

Sicilimizde iki caminin adı geçmektedir. Bunlar;

Dilşikâr Hatun Camii: Dilşikâr Hatun vakıfları⁸⁵ arasında yer alan camiyle ilgili elimizdeki belgeler cabi, müezzin, cüzhan atandığını gösteren tayin beratlarıdır.⁸⁶

Muradiye Camii: III. Murat‘ın vakıfları arasında yer alan camiye incelediğimiz dönemde vakıf için müteveli tayin edildiğini görmekteyiz.⁸⁷ Bu cami bugün hala sağlam durumda olup kullanılmaktadır.

Şehrin vazgeçilmez unsurlardan birisi de kuşkusuz hamamlardır. Bilindiği gibi şehirde *Tahte‘l-Kal‘a* olarak adlandırılan bölgeler ticari hayatın canlılığının en yoğun hissedildiği mekanlardan biridir. Defterimizde adı geçen hamamlardan biri bu bölgede bulunan Tahte‘l Kal‘a hamamıdır. 7 Z.Ka‘de 1167(26.08.1754) tarihli sicil kaydında, Tahte‘l-Kal‘a hamamının mültezimi olan Derviş Es-seyyid Hasan bin Ömer, hamamın kullanılmaz durumda bulunan külhan ve çeşitli yerlerinin tamir ettirmiş, karşılığında hamama yaptığı masrafının tespit edilip bedelinin kendisine verilmesini istemiştir. İsteği doğrultusunda bilir kişilerin yaptığı inceleme sonucunda Tahte‘l Kal‘a hamamının tamiri için 258 akçelik masraf çıkarılmıştır.⁸⁸

Defterimizde geçen diğer hamamlar ise Dilşikar hatun vakıfları arasında yer alan Dilşikâr hamamı ve Sultaniye hamamıdır.⁸⁹

⁸⁴ Emecen, XVI. Asırda Manisa Kazası, s.90.

⁸⁵ İbrahim Gökçen , *Manisa Tarihinde Vakıflar*, I.,S.74

⁸⁶ MŞS 207 : 25

⁸⁷ MŞS 207:55

⁸⁸ MŞS 207 : 101

⁸⁹ MŞS 207 : 164

Sicilimizde medrese ve mektep adı geçmemekle birlikte müderrislerin mahallenin en güvenilir kişileri arasında olduğu ve davalarda *şuhudü'l-hâl* arasında sıkça yer aldığı görülmektedir.⁹⁰

⁹⁰ MŞS 207.,125,127,155161,164,183,195,206. Manisadaki medreseler ve muallimhaneler için bkz. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.108.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNETİM MERKEZİ OLARAK MANİSA

A- SANCAK MERKEZİ OLARAK MANİSA

Osmanlı Devleti 1390'da Manisa'yı ele geçirince, burasını Saruhan Sancağı adı altında Anadolu beylerbeyliğine bağlamıştır.⁹¹ Teze kaynaklık eden Manisa 207 Numaralı Şer'iyeye Sicili, sancağın merkezi olan Manisa kazasında tutulmuştur. Manisa şehri hem bir sancak merkezi hem de kaza merkezi olarak askerî-ıdarî ve adlî-ıdarî yapı içerisinde yerini almıştır. Bu bölümde Manisa örneğinde öncelikle, ıdarî-askerî yapının işleyişindeki değişiklikleri, XVIII. Yüzyılda bu organizasyon içinde yer alan görevlileri ve görevlerinin niteliklerini ele alacağız. İkinci olarak da adlî-ıdarî yapı içerisinde yer alan Manisa kadısının görev ve yetkilerini, Manisa mahkemesinin gündemini, kadın ve erkeklerin mahkemeye başvurma konularını ve diğer mahkeme görevlilerini belgelerden elde ettiğimiz veriler ölçüsünde tahlil edeceğiz.

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde taşra yönetimi, askerî-ıdarî ve adlî-ıdarî yapı içerisinde işlemekteydi. Askerî-ıdarî yapılanma birim olarak eyalet ve sancaklara ayrılmış, yönetici olarak *ehl-i örf* dediğimiz gruptan padişahın otoritesini temsil eden⁹² bey ünvanı taşıyan kişiler görevlendirilmiştir.

Askerî-ıdarî yapının en küçük birimini dirlik oluştururken daha sonra tımar nahiyesi, sancak ve eyalet gelmekteydi⁹³. *Eyalet* veya *vilayet* olarak adlandırılan idari birimin başında⁹⁴, sultanın otoritesini temsil eden en yüksek yönetici olan *beylerbeyi* bulunurdu. Eyaletin her sancağına doğrudan doğruya merkezden bir

⁹¹ Çağatay Uluçay, "Manisa", *İ.A.*, İstanbul 1988. s.291. Ayrıca idari taksimat için bkz. Metin Kunt, *Sancaktan Eyalete*, İstanbul 1978. Saruhan sancağının Anadolu Eyaletine bağlanması XIX. yüzyıla kadar devam etmiş 1811 yılında Saruhan sancağı Anadolu Eyaleti'nden alınarak yeni kurulan Aydın eyaletine bağlanmıştır. 1833'de ise Anadolu dört eyalete ayrılmış, Aydın, Saruhan, Menteşe ve İzmir sancakları birleştirilerek Aydın eyaleti teşkil edilmiştir. 1845'de Saruhan Aydın'dan, Balıkesir Hüdavendigar'dan alınarak, merkezi Manisa olmak üzere ayrı bir vilayet oluşturulmuş vali olarak da İbrahim Saib Paşa tayin edilmiştir. Fakat 1847'de bu yeni teşkilat bozulmuş, Saruhan tekrar Aydın'a bağlanmıştır. Vali olarak da Kara Osman Zade Yakup Paşa tayin edilmiştir. O tarihten 1922 senesine kadar Aydın'a bağlı bir sancak olarak kalmıştır. 1922'de Aydından ayrılarak müstakil sancak, 1923'te vilayet olmuş ve 1927'de vekiller hey'eti kararı ile Saruhan ismi kaldırılarak bütün vilayete Manisa ismi verilmiştir. Bkz. Ç.Uluçay- İ.Gökçen, *Manisa Tarihi*, s.77

⁹² Halil İnalçık, "Örf", *İ.A.*, c.IX, İstanbul 1988, s.480

⁹³ Özer Ergenç, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Taşra Yönetiminin Mali Nitelikleri", *Journal Of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 10 (1986), s. 87.

⁹⁴ Halil İnalçık, "Eyalet", *DİA*, c. 2, s. 740.

sancakbeyi atanırken, *Paşa Sancağı* diye adlandırılan birim, doğrudan beylerbeyinin yönetimine bırakılmıştı.⁹⁵

Klasik dönemde eyaletin başında bulunan görevli, “beylerbeyi” adını alırken görev alanı da “beylerbeyilik” olarak ifade edilmekteydi. Ancak XVI. yüzyıldan itibaren beylerbeyilik görev alanına “vilayet”, görevliye de “vali” adı verilmeye başlanmıştır. İlk önceleri eyaletlere yönetici olarak, mirmiran rütbesini haiz olanlar arasından tayin yapılırdı. XVII. yüzyılın ilk yarısından itibaren ise vezirlerin sayısı artmış, mirmiranlık derecesindeki eyaletlerde vezirler görevlendirilmeye ve “beylerbeyilerin birçoğu mirmiran menzilesine inerek kendilerine birer sancak verilmeye” başlanmıştır.⁹⁶ Sicilimizde değerlendirmeye alınan kayıtlarda görüldüğü üzere dönemin idari yapısındaki en önemli görevlilerden ve bu organizasyonun en üstünde yer alan valiler, “vezir” statüsündeki kişilerdir.⁹⁷ Kaza merkezine gönderilen fermanlarda geçen “...*hâlâ Anadolu vâlîsi düstûr-ı mükerrer müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîrim Abdullah Paşa...*” gibi ifadelerde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

1- Manisa Mütesellimleri ve Yönetim Faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nin taşradaki önemli “*ehl-i örf*” görevlilerinden biri de “mütesellimler”dir. Mütesellimlik, XVI. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlanmış ve 1839 Tanzimat'ın ilanına kadar varlığını devam ettirmiştir.⁹⁸

Arpalık usulüyle sancağın tasarrufunu üzerine alan sancakbeyi görev bölgelerine gitmedikleri ya da savaş vs. gibi bir sebepten dolayı gidemedikleri zaman yerlerine “mütesellim” adı verilen bir vekil tayin ederlerdi.⁹⁹ Bunlar, sancağın hem mali hem de idarî işlerini yürütürler, karşılık olarak da gelirin bir kısmını kendilerine

⁹⁵ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.65

⁹⁶ Talat Mümtaz Yaman, “Osmanlı İmparatorluğu Teşkilatında Mütesellimlik Meselesine Dair”, *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, c. I, Ankara 1944, s. 79-80.

⁹⁷ İncelediğimiz sicilde bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. MŞS 207 : 8,16,26,28,38,49. Ayrıca vezirlerin vali olarak atandıklarına dair dikkati çeken en önemli verilerden biri de gönderilen fermanlarda “.....*Üsküdar'dan Anadolu'nun yemin ve yesârıyla sağ kolu nihâyetine varınca vâki' vüzerâ-yı 'izâm...*”ifadesinin yer almasıdır. MŞS207 : 32,35,43,48,71.

⁹⁸ Musa Çadırcı, “II. Mahmut Döneminde Mütesellimlik Kurumu”, *A.Ü DTCF Dergisi*, c.XXVIII, S.3-4 (Temmuz-Aralık),1970, s.287.

⁹⁹ Yücel Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Mütesellimlik Müessesesi”, *DTCFD*, c. XXVIII, S. 3-4, (1970), s. 369.

alırlardı¹⁰⁰. Mütesellim tayin edilirken, bu şahsın halkı ve sancağı koruyabilecek ve valilere ait vergileri toplayabilecek dirayette bir kişi olması üzerinde önemle durulmaktaydı¹⁰¹.

Mütesellimlerin tayinleri vali tarafından yazılan bir “buyruldu” ile ilgili sancağın kadısına bildirilirdi. Bu buyruldu, mahkemede şehrin ileri gelenlerinin de hazır bulunduğu bir toplantıda okunduktan sonra kayda geçirilirdi. Mütesellimin, göreve resmen başlayabilmesi için padişah onayı gerekiyordu. Bunun için valiler arzlarla merkezden onay isterlerdi.¹⁰²

Mütesellimler, XVI. yüzyılda beylerbeyi, vali, sancakbeyi gibi görevlilerin yerlerine ulaşınca kadar onlara vekillik ederlerdi. Dolayısıyla görev zamanları, vekillik yaptıkları görevlilerin geliş süreleriyle bağlantılıydı ve bu süre çok uzun olmazdı. Ancak mütesellimler, XVII. yüzyıldan itibaren bu görevi, kısa bir zaman için değil de daha uzun bir süreyle ifa etmeye başlamışlardır¹⁰³. Bu dönemden itibaren, görev sürelerinin uzamasıyla birlikte yetkileri de genişlemeye başladı. Artık, görevleri vekilliği aşarak görev yerlerine gelmeyen asıl *ehl-i örf* mensubunun yerine, tevcih edilen bölgenin -idarî-askerî organizasyon gereğince- tüm işlerin sorumluluğunu üzerlerine almışlardır. Mütesellimler, XVIII. yüzyıldan itibaren, vali ya da sancakbeyinin geçici vekili olmaktan ziyade daimi bir görüntü sergileyerek, taşradaki “ehl-i örf” grubundan önemli bir görevli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yücel Özkaya, XVIII. yy. boyunca tayin edilen mütesellimlerin hemen hemen hepsinin yerli hanedanlara mensup kişiler olduğunu ve çoğunun daha önce rütbe ve görevlere haiz olmadığını, XVIII yüzyılın sonlarında dergâh-ı alî kapıcıbaşları ve daha yüksek memurların mütesellim olduklarını belirtmektedir.¹⁰⁴

Uluçay da, Manisa’da XVII. yüzyıldaki mütesellimlerin hemen hemen hepsinin yabancı olduğunu, bunların sancak beylerinin adamları olup kısa bir süre sonra sancaktan ayrıldığını XVIII. asırda ise çoğunun Manisalı olduğunu ve

¹⁰⁰ Musa Çadırcı, “II. Mahmut Döneminde Mütesellimlik Kurumu”, s. 287.

¹⁰¹ Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Mütesellimlik Müessesesi”, s. 372.

¹⁰² Eftal Ş., Batmaz, *XVIII. Yüzyıldaki Mali Uygulamaların Osmanlı Taşra Yönetimi Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1995, s. 145.

¹⁰³ Yaman, “Mütesellimlik Meselesine Dair”, s. 79.

¹⁰⁴ Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Mütesellimlik Müessesesi”, s. 373.

mukataaları iltizam etmeseler bile, Manisa'dan ayrılmayıp, tekrar mütesellim olmak için mücadele ettiklerini belirtmiştir.¹⁰⁵

İncelediğimiz sicilde, mütesellimlerin hangi gruba dahil olduğuna baktığımızda merkez ile halk arasındaki ilişkilerde köprü vazifesi gören ayandan yani yerel halktan seçildiğini görmekteyiz.¹⁰⁶

Sicilimizde Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa'nın Saruhan Sancağı mütesellimi olduğunu görmekteyiz. 29.C.Evvvel 1167 (23.04.1754) tarihli sicil kaydında Saruhan Sancağı mütesellimini "...kıdvetü'l emâcid ve'l 'ayân Kara Osman Ağa zâde Hacı Mustafa Ağa ..." olarak zikretmektedir.¹⁰⁷

Sicilde dikkati çeken bir konuda Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa'nın görevde bulunduğu sürede ikinci bir isim olarak Ahmet Ağa'nın Saruhan Sancağı mütesellimi olarak zikredilmesidir. 29 C.Evvvel 1167 (24.03.1754) tarihli buyruldu suretinde, Saruhan Sancağı mütesellimi olarak Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa zikredilirken¹⁰⁸, 15 Safer 1168 (01.12.1754) tarihli tereke kaydında, mütesellim olarak Ahmet Ağa zikredilmiş,¹⁰⁹ Evahir-i Safer 1168 (18-26.12.1753) tarihli buyruldu suretinde de yine mütesellim olarak Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa zikredilmektedir.¹¹⁰ Divandan ve diğer görevlilerden gönderilen suretler de mütesellim olarak Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa'nın ismi yer alırken mahallinde tutulan kayıtlarda Ahmet Ağa'nın yer aldığı görülmektedir.¹¹¹ Bu da bize yaşının bir hayli ilerlemiş olduğunu tahmin ettiğimiz Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa'nın mütesellimlik vazifesini zaman zaman oğlu olan Ahmed Ağa'ya bıraktığını göstermektedir.¹¹²

Sicillerdeki belgelerden mütesellimlerin görevlerini tespit etmek mümkündür. İncelediğimiz defterde Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa ile Ahmet Ağa'nın mütesellimlik görevinin yanında beytü'l-mâl-i âmme ve hassa emini olarak görev yaptıkları tespit edilmektedir. Örneğin 2 Safer 1167 (29.11.1753) tarihli tereke kaydında, Manisa şehrinde handa misafir iken ölen Ahmed bin Abdullah'ın terekesi

¹⁰⁵ Ç. Uluçay. XVIII ve XIX. Yüzyılda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri, s.13

¹⁰⁶ MŞS 207 :11,16,38,63,67, 202,203

¹⁰⁷ MŞS 207 :106

¹⁰⁸ MŞS 207: 106

¹⁰⁹ MŞS 207 : 97

¹¹⁰ MŞS 207 :67

¹¹¹ MŞS 207: 52, 67, 106, 202.

¹¹² Yuzo Nagata, Tarihte Ayânlar, Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme, Ankara 1997. s.49

beytü'l-mâle kalmış olup zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytü'l-mâl-i âmme ve hassa emini Ahmed Ağa görevlendirilmiştir.”¹¹³ 6 C.Evvel 1167 (29.02.1754) tarihli ilam kaydında da “Manisa'da Küreli Karyesi'nden Veli, kendisine kalan mirasa haksız yere el koyduğu iddiasıyla Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytü'l-mâl-i âmme ve hassa mukataası emini Ahmed Ağa'ya dava açmıştır”.¹¹⁴ Sicilimizdeki kayıtlara göre mütesellimler, beytü'l-mâl-i âmme ve hassa eminliği görevini vekilleri aracılığıyla yerine getirmekteydiler. Örneğin 28 Muharrem 1167 (25.11.1753) tarihli tereke kaydında, aslen Rumeli'nin Menekşe kazası ahalilerinden olup Manisa şehrinde misafir olduğu sırada iken vefat eden Bağcıvan Yorgi'in bilinen bir varisi olmadığından 10 kuruş miktarındaki terekesinin beytü'l-mâle ait olduğu ve görev için Saruhan sancağı mütesellimi ve beytü'l-mâl-i âmme ve hassa emini Ahmed Ağa tarafından vekili Elhâc İsmail Ağa'nın görevlendirildiği görülmüştür.¹¹⁵ 6 R.Ahir 1167 (31.01.1754) tarihli diğer bir tereke kaydında ise Manisa'da Bektaş-ı sagîr Mahallesinden Hasan bin Abdullah'ın 1230 kuruş miktarındaki terekesi beytü'l-mâle kalmış olduğundan Sultaniye Suk'unda, vekil Mustafa Ağa aracılığıyla satıldıktan sonra toplanan miktar, Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytü'l-mâl emini Ahmed Ağa'ya teslim edileceği bildirmektedir.¹¹⁶ Bu konuyla ilgili sicilimizde pek çok kayıt bulunmaktadır.¹¹⁷

Klasik dönemde sancakbeyinin görevlerinden biri sayılan reâyânın güvenliğini ve düzenini sağlamak görevini, incelediğimiz dönem de mütesellimler yerine getirmekteydiler. Örneğin 29 C.Evvel 1167 (23.04.1754) tarihli, Saruhan Sancağı'nda kadı ve naiblere, Saruhan Sancağı mütesellimi Kara Osman Ağa zade Hacı Mustafa Ağa'ya Anadolu'dan gönderilen buyrulduda, halkı rahatsız eden “yaramaz” kişilerin mübaşir marifetiyle araştırılıp tespit edilmesi istenmektedir.¹¹⁸ 10 R.Ahir 1167 (04.02.1754) tarihinde Aydın'da Türkman-ı Bozatlı cemaatinin, Kilis kazası ahalilerinin ekilmiş toprağına, hayvanlarına zarar vermeleri ve kaza ahalisinin mahkemeye başvurmaları üzerine, Manisa kadısı ve Aydın Saruhan sancakları mütesellimlerine ferman gönderilmiştir. Ferman suretinde, her iki tarafın mahkemede

¹¹³ MŞS 207:203

¹¹⁴ MŞS 207: 167

¹¹⁵ MŞS 207 :204

¹¹⁶ MŞS 207 : 173

¹¹⁷ MŞS 207 :151,169,171,172,174,183,184,188.

¹¹⁸ MŞS 207 : 106

yüzleştirilmesi ve sonucun İstanbul'a bildirilmesi emredilmektedir.¹¹⁹ Bu belgeler aynı zamanda ehl-i örf taifesinin ehl-i şer' ile birlikte hareket etmesi açısından da önemlidir.

Mütesellimler bulunduğu yerin vergilerini toplamakla mükelleftiler. 3 Safer 1167 (30.11.1753) tarihli tevzi kaydı, 1167 senesine mahsuben Manisa kazasına bağlı mahalle ve nahiyelerden toplanacak olan 11.813 kuruş miktarındaki vergi ve masrafların avarızhanelere taksimini göstermekte olup, her haneden 19 kuruş 8 akçe tahsil edilmesi için Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa'nın görevlendirildiği bildirilmektedir.¹²⁰

Mütesellimlerin görevleri arasında buldukları bölgenin askeri- idari sorumlusu olarak padişah değişikliğinin halka duyurulması da yer almaktaydı Evahir-i Safer 1168 (07-15.12.1754) tarihli Saruhan Sancağı'ndaki kadı ve naiblere, mütesellim Kara Osman Ağa zade Hacı Mustafa Ağa'ya Divan-ı Anadolu'dan gönderilen buyuldu da, Sultan Osman Han'ın Safer ayının 28. Cuma günü tahta çıkışının sancak ve kazalarda ilan olunup, kalelerden toplanacak atırılması, türlü şenlik ve sevinç gösterileri düzenlenmesi istenmektedir.¹²¹ Aynı emri içeren bir ferman sureti de kazaya gelmiştir

Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyılda görülen ekonomik istikrarsızlığın mütesellimlerin malî durumunu da etkilemesi kaçınılmazdı. Nitekim bu durum karşısında söz konusu kişilerin çeşitli kanun dışı yollara başvurdukları görülüyor. 12 Muharrem 1168 (29.10.1754) tarihli ferman suretinde, mütesellimlerin tevzi defterlerini alıp hane başına 1,5 guruşdan 5 guruşa değin alabildikleri kadar ağalık ,kavlcilik, katibiyye ve sarrafiyye gibi türlü bahanelerle aldıkları paraları menzilcilere vermediklerini, bu durumun sonucunda menzilcilerin menzil işlerinin yerine getiremediğini görmekteyiz.”¹²²

Her hangi bir konuda hakkının çiğnendiği düşünen sancak halkının, mütesellimi merkeze şikayet ettiği ve hakkını mahkemede savunduğu görülmüştür.

¹¹⁹ MŞS 207 : 22-23.

¹²⁰ MŞS 207 :11

¹²¹ MŞS 207: 67

¹²² MŞS 207 : 68 XVIII. Yüzyılda, devlet düzeninin merkezîyetçilikten çok uzaklaşmış bulunması,taşraları kontrol edemez hale gelmesi nedeni ile tevzi defterlerine sık sık kanun dışı fazla akçeler yüklenmeye başlanmıştır. Ehl-i şer' ve ehl-i örf mensupları tevzi defterlerini kendi çıkarlarına uygun akçeler eklemeye başlamışlar ve halk bu durumda bunlardan şikayet eder hale gelmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel Özkaya, “XVIII. Yüzyılın Sonlarında Tevzi' Defterlerinin Kontrolü”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*,s. 1 (1981), s.135-155.

Örneğin Evahir-i R.Ahir 1167 (14-23.04.1754) tarihli, Manisa kadısına gönderilen ferman suretinden anlaşıldığına göre, Makron adlı zımmi, kendisinin İzmir'de vefat eden İsrail adlı zımmiden 3000 guruş alacağı olduğunu ve bu alacağını mesfurun terekesiyle karşılayacağını ancak Saruhan sancağı mütesellimi Es-seyyid El-hâcc Hidayetullah Ağa'nın terekeyi haksız yere zapt ettiği iddiasıyla Divan'a başvurur. Zımmi elinde alacağına karşılık hüccet olduğu halde Hidayet Ağa'nın " *Sana bin kuruş veririm almazsan bir akçe veririm*" diye tehdit ettiğini ve Hidayet Ağa'ya karşı gelecek gücü olmadığından konunun merkez tarafından çözümlenmesini ister. Bu durumun tespiti için merkezden mübaşir olarak Hasan Ağa görevlendirilmiştir.¹²³

Mütesellimler, şehri ilgilendiren davalar da ya da teftiş gerektiren çeşitli konularda ahali halkından birini *mübaşir* olarak görevlendirilmekteydiler. Örneğin 4 Safer 1167 (01.12.1753) tarihli hüccet kaydına göre, Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmet Ağa, Manisa civarındaki karyelerin birinde ismi bilinmeyen ve ölü olarak bulunan bir kişinin teftişi ve takibi için Mehmet bin Abdullah'ı mübaşir olarak görevlendirmiştir.¹²⁴ 18 Safer 1167 (15.12.1753) tarihli diğer bir hüccet kaydında da, Gediz nehrinde boğularak ölen bir kişinin tespiti için de Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmet Ağa tarafından mübaşir olarak İsmail bin İbrahim görevlendirilmiştir.¹²⁵

Şehrin düzenini sağlamak ve şer'e ve örfe aykırı durumları önlemekle görevli olan klasik dönem sancakbeyinin görevlerini üstlenmiş olan mütesellimlerin bu görevlerini yerine getirirken ehl-i şer' ile birlikte hareket ettikleri yukarıda örneklerini verdiğimiz belgelerden görülmektedir.

¹²³ MŞS 207 : 23

¹²⁴ MŞS 207 : 202

¹²⁵ MŞS 207 : 195

2- Diğer Ehl-i Örf Görevlileri

İncelediğimiz dönemde Manisa’da mütesellimlerin yanında defterde en sık geçen *ehl-i örf* görevlisi voyvodadır.

XV ve XVI. yüzyılda beylerbeyi ve sancakbeyi haslarını, has sahibi adına yönetmek üzere üzerine alan kimselere voyvoda denilmekteydi. XVIII. yüzyılda tımar sisteminin çöküşünü takiben, iltizâm ve malikâne usulünün¹²⁶ genişlemesine paralel olarak voyvodalık uygulamasının yaygınlık kazandığı görülmektedir. XVIII. yüzyılda, sancakbeyi ve beylerbeyi dirliklerinin hızla “miri mukâta’a”ya dönüştürülerek iltizama verilmesi üzerine, “voyvoda” karşımıza asıl mukâta’a sahibi ya da sahipleri adına buraları yöneten ve vergileri toplayan kişi olarak çıkmaktadır.¹²⁷

İncelediğimiz dönemde voyvodaların, malikâneyi tasarrufuna alan malikâneci adına vergi topladığı görülmektedir. Örneğin, Evahir-ı C.Ahir 1167 tarihli ferman suretinde “.....*Saruhan Sancağı’nda “Koru-ı Cebel mukâta’asına ber vech-i malikane berât-ı şerîfimle mutasarrıf olan dergâh-ı mu’allâm kapucibaşularından olub hassa silahşövarlarından iftiharü’l emâcid ve’l ekârim İvaz Paşazâde El-hacc Hali dame mecdühu”* geçmektedir. Yine aynı ferman suretinde resm-i cürm ü cinayet, resm-i arusane, bad-ı hevâ gibi vergilerin toplanmasına örf mensupları tarafından müdahale olunduğunu, mukataanın voyvodasına bu vergilerin toplama hakkının verilmesi ve adı geçen örf mensuplarının daha önce vergi topladılar ise aldıkları miktarları voyvodaya geri vermelerini Manisa kadısından istemektedir.¹²⁸

Bazen de kendi bölgesinde olmadığı halde voyvodaların diğer bölgelerin vergilerinin toplanmasına müdahale ettiği görülmektedir. Örneğin Evasıt-ı C.Evvel 1167 (5-15.03.1754) tarihli ferman suretinde, Manisa şehri Yengi nahiyesi Köse Urunlu köy tımarı mutasarrıfı olan Hasan ile Osman'ın vekili mültezim Ahmed Ağa,

¹²⁶ İltizam ve malikâne sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Genç, “Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi”, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2003

¹²⁷ Eftal Ş.Batmaz, *XVIII. Yüzyıldaki Mali Uygulamaların Osmanlı Taşra Yönetimi Üzerindeki Etkileri*, s. 110. Gelir kaynaklarında uzakta yaşayan harem kadınları, saray memurları, katipler, çavuşlar ile sınırlarda ya da seferlerde bulunan paşalar ve beyler, buradaki gelirleri toplamak için bu kişiler ya yetkilerinin bir kısmını devrettikleri birer mütesellim, voyvoda ya da subaşı denilen kişileri yerlerine vekil atıyorlardı ya da mültezim konumundaki mütesellim voyvoda ve subaşılar iltizama veriyordu. Halil İnalçık, “Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700”, *Archivum Ottomanicum*, VI. Louvain 1980, s. 331.

¹²⁸ MŞS 207 : 33

Köse Urunlu karyesi toprağından defter-i cedîd-i hakânide yazılmış kışlak vergisini kendileri toplamaları gerekirken Turgut voyvodası Seyyid Mustafa'nın bölgenin iltizamı kendisine ait olmadığı halde kışlak vergisini toplama isteğinde bulunması üzerine durum İstanbul'a bildirilmiştir.¹²⁹

İncelediğimiz sicilde karşımıza çıkan diğer örf görevlisi muhtesiptir. Sanat ve ticaret hayatını düzenleyici rolü ve kontrol görevi *muhtesib* denilen görevli tarafından yerine getirilmiştir. Muhtesibin görevleri arasında çarşı ve pazarlarda satılan bütün maddelere narh vermek, yani fiyatların tespit edilip ve buna uyulmasını sağlamanın yanında, bozuk kötü niyetli eksik ölçülü mal satan esnafı kontrol etmek, istifçileri, şehrin iaşesini dışarıya kaçıranları izlemek ve cezalandırmak da yer almaktaydı.¹³⁰ Esnaf ile ilgili davalar da muhtesiblerin şahitlik yaptıkları görülmektedir. Örneğin 2 Safer 1167 (29.11.1753) tarihli ilam kaydında, Manisa şehrinde Tahte'l-Kal'a çarşısında bakkal dükkanın sahibi olan Mustafa, dükkanın içindeki eşyaları ve malları El-hâcc Ali'ye 300 guruşa satmıştır. Ancak Mustafa'nın damadı Ali dükkanın içindeki eşyaları ve malları El-hâcc Ali'ye vermemesi sonucu açılan davada muhtesib Hasan Ağa şahit olarak dinlenmiştir.¹³¹

Defterdeki diğer *ehl-i örf* taifesi mültezim, kethüda yerleri, yeniçeri serdarları, tımar ve zeamet subaşları şeklinde devam etmektedir. Osmanlı şehrinde önemli görevler üstlenen *şehir kethüdası* defterimizde yer almamaktadır. Uluçay, XVIII. Yüzyılda Manisa'da şehir kethüdasının ortadan kalktığını onun görevlerinin de mütesellimler tarafından yerine getirildiğini, şehir kethüdalığının 1816'da Saruhan Mütesellimi Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'nın ölümünden sonra tekrar kurulduğunu bildirmektedir.¹³²

¹²⁹ MŞS 207 : 28-29.

¹³⁰ Özer Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.103-108.

¹³¹ MŞS 207 :199.

¹³² Çağatay Uluçay, XVIII ve XIX. Yüzyılda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri, s.16-17.

B- KAZA MERKEZİ OLARAK MANİSA

Kaza tabiri, ehl-i şer‘ denilen kadı ve mahkeme görevlilerinin yerleştikleri görev yaptıkları, mahkemenin kurulduğu yer anlamında kullanılmaktadır.¹³³

Osmanlı Devleti adli teşkilat bakımından, birçok kaza bölgelerine ayrılmıştır. Her kaza birimi doğrudan merkeze bağlıdır. Kaza idaresinin başı olan kadı genellikle kaza merkezi olan ve *nefs* tabir edilen şehirde otururdu.

1- Kadı ve Görevleri

Kazaların başında bulunan kadılar, yargı görevlerinin yanında, merkezin gönderdiği idari ve mali emirlerin yerine getirilmesini gözetmekle birlikte yerel ilişkilerin düzenlenmesi açısından çok önem taşıyan beledi göreviyle de Osmanlı adlî- idarî yapısının temelini oluşturmuşlardır.

Kadılar medrese eğitimi gördükten sonra *mülazemet* edenlerden arasından tayin edilirdi.¹³⁴ İslam hukukuna ve fıkha vâkıf, muhakeme hukukunu iyi bilen, davaları bunlara göre çözüp yargılayabilecek kuvvette olmak kadılarda aranan özellikler arasındaydı.¹³⁵ Kadıların nereye, ne kadar süre ile tayin edilecekleri kadıasker tarafından düzenlenir, *ruzname* denilen deftere yazılırdı.¹³⁶

Kadıların görev süreleri hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir.¹³⁷ Ergenç, kadıların görev sürelerinin uygulamada pek dikkate alınmadığını, zaman ve

¹³³ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 1997, s. 79. Tanzimat'tan sonra "Kaza" sancaktan sonra gelen bir idari birim adı olmuş günümüze kadar bu niteliğini korumuştur.

¹³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1984, s. 87.

¹³⁵ Abdülaziz Bayındır, *İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)*, İstanbul 1986, s.82. Ayrıca kadıların atanması için gerekli nitelikler için bkz. Ebül'ula Mardin, "Kadı", *İA*, VI, İstanbul 1977, s.42-46. Kadıların azlini gerektiren sebepler için de İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Ankara 1994, s.10

¹³⁶ Özer Ergenç, *Ankara ve Konya*, s.81.

¹³⁷ Bu konuda farklı görüşler ileri süren Uzunçarşılı, Akdağ belli bir yıl belirtirken Halaçoğlu bu sürenin 18 aydan üç yıla kadar durumuna göre değiştiğini belirtmektedir. Bkz. Yusuf Halaçoğlu, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1996, s.127. Stanford Shaw' da mazul sınıfında olan kadıların uygun bir göreve gelmeden önce genellikle iki yıl beklediğini belirtmektedir. Bkz. Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul 1982, s.196. XVII. asır sonlarıyla XVIII. Yüzyıl başlarında düzenlenen *Tevki'i Abdurrahman Paşa Kanunnâmesi*'nde kadıların görev süreleri hakkında " *Kuzât-ı mevleviyetin müddet-i örfiyeleri bir senedir ve kuzât-ı kasabatın iki senedir; lâkin fi zamaninâ iki seneden dörtaya kesr ederler*" diye yazılmıştır. Bkz. Tevki'i Abdurrahman Paşa Kanunnâmesi, *Milli Tetebbular Mecmuası*, 1/3, İstanbul 1331, s. 541. Edirne kadılarının görev süreleri hakkında bkz. Ahmet Yiğit, "XVI Yüzyılın ikinci

şartlara göre kadıların bir yerdeki görevlerinden alınışlarında mutlak şekilde “*müddet-i örfiye*”ye uyulmadığını Ankara şer‘iyye sicillerinden örneklerle ispatlamaktadır.¹³⁸

H. 1167-1168 (1753-1754) yıllarına ait sicilimizin başında yer alan dibâceden de anlaşıldığına göre Mevlana Numan Efendi, 1 Muharrem 1167 (29.10.1753) tarihinden itibaren Manisa kadılığı tevcih edilmiştir.¹³⁹ Dibâcenin hemen altında yer alan ferman suretinden Mevlana Numan Efendi’nin *ibtidâ-i altmışlı* Kasım Paşa medresesi müderrisi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁰ *İbtidâ-i altmışlı* tabiri müderrisler içerisinde bir derecelenme ifade edip, altmış akçe yevmiyeli anlamına gelmektedir.¹⁴¹

Sicilde Mevlana Numan Efendi’den başka bir kadı tayinini içeren hükme rastlanılmamıştır. Sicilde Mevlana Numan Efendi’nin geçtiği en son belge 21 Muharrem 1168 (07.11.1754) tarihli sicil kayıdır.¹⁴² Sicilin kullanıldığı dönemin 15 aylık bir süreyi kapsadığı düşünüldüğünde neredeyse tamamının Mevlana Numan Efendi’nin görev süresi içinde tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Manisa mahkemesinin çalışma düzenine çeşitli yönlerden ışık tutması açısından önemlidir.

Şehzadelerin valilikleri zamanında mevleviyet olan Manisa sonradan sancak kadılığı derecesine indirilmiş ve 1008 (1599) ‘da bazı kazaların katılmasıyla yine mevleviyet derecesine çıkarılmıştır.¹⁴³ Ancak elimizdeki belgelerde Manisa kazasının ne şekilde tasarruf edildiğine dair belge mevcut değildir.

Yarısında Edirne Kadıları ve Mühime Defterlerine Göre Vazifeleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi XIV*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1999, s.169

¹³⁸ Özer Ergenç, *Ankara ve Konya*, s.82.

¹³⁹ HŞS 207 : 217 sayfa numaralarının sondan başa doğru verildiğini giriş bölümünde açıklamıştık.

¹⁴⁰ HŞS 207:217

¹⁴¹ Süleymaniye medreseleri yapıncaya kadar en yüksek müderrislik Sahn-ı seman müderrisliği iken Süleymaniye medreselerinin inşasından sonra müderrisler ibtidâ-i altmışlı yani altmış akçe yevmiyeliden başlayarak hareket-i altmışlı, Mûsıla-i Süleymaniye, Hamise-i Süleymaniye ve Süleymaniye ve müderrislerin son kademesi olarak Dârü’l-hadîs-i Süleymaniye müderrisliğine kadar bir müderrislik derecesi takip ederlerdi ve bu medreselerden her birinin miktarı malum idi ve lüzum ve ihtiyaca göre bu miktar arttırılırdı. bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilatı*, s.37. Ayrıca ulema hiyerarjisi için bkz. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, Çev: R. Sezer, İstanbul 2003, s.174.

¹⁴² MŞS 207 : 58-59

¹⁴³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilatı*, s.96.

Şer‘iyye sicillerinin içeriği incelendiğinde Osmanlı taşra teşkilatının en önemli unsuru olan kadı'nın, şer‘i ve örfi hukukun uygulayıcısı olarak yargı görevinin yanında idari, mali, beledi görevlerinin de olduğunu da görmekteyiz.

Yargı organının başı olarak kadı, mahkemenin başkanı olup, her türlü anlaşmazlıkları ve cezaî yaptırım gerektiren suçları *meclis-i şer‘* denilen mahkemede çözümlerdi. Her türlü alacak-borç ve miras davaları ile arazi ihtilafı, *ehl-i örf* ile *reâyâ* arasındaki anlaşmazlıklar kadı tarafından halledilirdi.¹⁴⁴ Ayrıca noterlik işleri de kadının yetkisindeydi.

İlmiye sınıfına mensup müderris, mütevellî ve diğer vakıf görevlilerin tayin ve azilleri kadı'nın arzı ile olurdu. Evahir-i Z.Hicce 1167 (08-17.10.1754 tarihli berat suretinde, Manisa şehrinde Muradiye Camii'ne, Manisa kadısı Numan Efendi'nin arzı üzerine Halil Halife'nin mütevellî olarak atandığını görmekteyiz.¹⁴⁵ Evail-i R.Ahir 1167 (26.01.1754/04.02.1754) tarihli diğer bir berat sureti ise “ Manisa kadısı Ebu Sehl Numan arzı üzerine Manisa'da Dilşikar Hatun Câmî‘i şerîf vakfının cabiliğine Hüseyin ve Memiş kardeşlerin günlük 2 akçe vazife ile atandığı ile ilgilidir.¹⁴⁶

Kadı'nın görev alanı yargı ile sınırlı değildi. O bulunduğu kazaların asayişinin temininden de sorumluydu. Nitekim incelediğimiz dönemde şehrin güvenliği, *reâyânun* huzurunun sağlanması için pek çok emir gelmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Yaşa Yücel, “ Osmanlı İmparatorluğu'nda Desantralizasyona Dair Genel Gözlemler”, *Belleten*, XXVIII/152/ (1974), s.667.XVII. yüzyılın sonlarına ait Tevki‘î Abdurrahman Paşa Kanunnamesi'nde kadınların şer‘î işlerdeki görevleri açık bir şekilde görülmektedir. Bkz. Tevki‘î Abdurrahman Paşa Kanunnamesi, s.541. Kadınların görev ve yetki alanları için bkz. Şinasi Altundağ, “Osmanlılar'da Kadınların Salâhiyet ve Vazifeleri Hakkında”,VI. TTK, *Kongreye Sunulan Bildiriler (20-26 Ekim 1961)*, Ankara 1967, s. 342-351; Mustafa Akdağ, “ Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar”, *A.Ü.D.T.C.F Dergisi*, XIII/1-2, Ankara 1955, s.26-51.

¹⁴⁵ MŞS 207 :55

¹⁴⁶ MŞS 207 :25

¹⁴⁷ XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu'nun hemen hemen her yerinde başıboş leventler karışıklıklara ve birçok şikayetlerin ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır. Anadolu'da boşa gezen ve adlarına “yaramaz ve haram-zade” denen işsiz güçsüz eşkiyalar yol kesmek, soygun yapmak, adam öldürmek gibi işlere karışmakla, halkın tedirgin ve yarımından ümitsiz olmasına sebep oluşturmaktaydılar. Bu şekilde yaygın olan levent eşkiyasının bertaraf edilmesi için pek çok ferman hüküm buyruldu yazılmıştı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık*, Ankara 1994, s.77; Mustafa Akdağ, “Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*,C.4, S.6-7(1966), s.201-248.DeFTERimizde de bu konuda pek çok belge bulunmaktadır. Bkz. MŞS 207 : 9,28, 32,51.

Halkı yöneticilerle sık sık karşı karşıya getiren ve birçok olaylara, ayaklanmalara yol açan vergilerin dağıtımı ve toplatılmasında kadınlara düşen görev büyüktü. Kadı devletin halktan istediği avârız vergilerinin hanelere tevzi edilmesi ve toplanılmasını sağlamada büyük bir önem arz etmekteydi. Örneğin 15 Z.Ka'de 1167 (03.09.154) tarihli fermanın muhatabı Saruhan Sancağı'ndaki kadılardı. Ferman suretinde, hazine-i amire defterlerine göre Saruhan sancağında bulunan kazaların 2258,5 avarız hanesi kayıtlı olduğu, H.1168 (1754) senesine mahsup olmak üzere her haneden 50'şer 100 akçe bedel-i nüzl alınması ve mübaşirin maaşı için ise her haneden 30 akçe alınması emredilmekteydi.¹⁴⁸

Kadı'nın mali görevlerinin arasında para rayicine dikkat etmek, rayicten fazla sikke mübadelesini önlemek gelmektedir. 19 Muharrem 1167 (16.11.1753) tarihli Manisa kadısına gönderilen fermanda, "çeşitli altın cinslerinin resmi rayici ilan olunmakta ve halkın bu duruma uyması" istenmekteydi.¹⁴⁹

Mukâta'anın denetiminden de sorumlu olduklarını bildiğimiz kadıların¹⁵⁰, bu konuda gönderilen ferman ve buyruklara muhatap olmaları, mali görevlerinin bir diğer boyutunu göstermektedir. Örneğin Evahir-i C.Ahir 1167 (14-23.04.1754) tarihli Manisa kadısına gönderilen ferman da, padişah haslarından olan Kuru-yı Cebel mukataasındaki halkın mahsulüne örf taifesinden kişilerin müdahalesinin yaşanması üzerine Manisa kadısından, voyvadalara iş gördürülmesi ve örf taifesinin müdahalesine kesinlikle izin verilmemesi istenmektedir.¹⁵¹

Kadılar menzil düzeninden de sorumluydular. Sicilimizde bu konuyla ilgili iki ferman sureti bulunmaktadır.¹⁵²

Yukarıda Manisa kadısının görevlerini içeren faklı gruplardan örnekler vermeye çalıştık. Gönderilen emirlerden Manisa kadısının yargı görevinin yansıra güvenlik, idari, mali, ulaşım, görevlerini yerine getirildiğini gözetmek de olduğu

¹⁴⁸ MŞS 207 : 62

¹⁴⁹ MŞS 207 : 11 Parada yaşanan bu değişim için bkz. Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, İstanbul 1999, s. 122-217.

¹⁵⁰ Kadının mukataa ve iltizam görevleri hakkında bkz. Tayyip Gökbilgin, "XVI. asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesi'nin Rolü", *IV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1948, s.433-444.

¹⁵¹ MŞS 207 : 33

¹⁵² MŞS 207 : 24,68.

anlaşılmaktadır. Kadı'nın üzerine yüklenen ödevler düşünüldüğünde onu gerçekte yalnız mahkeme başkanı değil *kaza* diye adlandırılan adlî yapının her anlamda başı olarak kabul etmek yanlış olmasa gerek.

2- İncelenen Dönem İçinde Manisa Mahkemesi

Şer'î ve örfî davaların görüldüğü ve halledildiği yere resmi yazılar ve kanunnamelerde “*mahkeme*” veya “*meclis-i şer'*” denilmektedir.¹⁵³ Bilindiği gibi Osmanlı şehirlerinde resmi mahkeme binası yoktu. 1837'de İstanbul kadısı'nın makamını, Bâb-ı Meşihattaki boş odalara nakletmesiyle kadı resmi bir mahkeme binasında görevini yapmaya başlamıştır.¹⁵⁴ Akdağ, mahkeme dairesinin kadının oturduğu evi ile yan yana ve bazen büyükçe bir caminin içinde bulunduğunu belirtmektedir.¹⁵⁵ Ergenç ise XVI. yüzyılda Ankara'da belirli bir mahkeme binasının olmadığını kadının ikametgâhının bir bölümünün mahkeme olarak kullanıldığını örneklerle tespit etmektedir.¹⁵⁶

İncelediğimiz sicilde Manisa kadısı Mevlana Numan Efendi'nin mahkeme olarak nereyi kullandığına dair kesin bir belge bulunmamaktadır. Ancak sicilde yer alan üç belgede “*Eski Mahkeme*” tabiri kullanılmaktadır. 24 C.Ahir 1167 (18.04.1754) tarihli sicil kaydında “...*Gürhane mahallesinde Muradiye Câmi'-i şerîfinin taraf-ı garbisinde vaki' eski mahkeme demekle ma'rûf ma'lûmu'l hudûd hariciye ve dahiliyye vakf-ı menzilin...*” geçmektedir.¹⁵⁷ Diğer iki belgede de aynı yer tarif edilmektedir.¹⁵⁸ Söz konusu olan menzil Kadı Abdullatif Efendi'nin evidir. Abdullatif Efendi, evini ölümünden sonra kullanılmak üzere bazı şartlar karşılığında vakfetmiştir.¹⁵⁹

¹⁵³ Halil İnalçık, “Mahkeme”, *İA*, VII, İstanbul 1977, s.149.

¹⁵⁴ Osman Nuri, *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, I, İstanbul 1337, s.273.

¹⁵⁵ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimai Tarihî*, s.69.

¹⁵⁶ Özer Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.22

¹⁵⁷ MŞS 207:3-4.

¹⁵⁸ MŞS 207: 2,5

¹⁵⁹ MŞS 207: 5-6 Kadı Abdullatif Efendinin şartları:1-Ev üç misli icara verilmesi 2-İcar ücretinden gerekli oldukça tamir edilmesi 3-Üç salih ehl-i kuran kişinin sabah namazından sonra yasin-i şerif tilavet edip sevabını vakıf, evlad,akrabası ve kendi ruhuna bağışlaması ve her birine üçer dörder akçe verilmesi.Haziran'dan Eylül'e kadar 100 gün her gün 10'ar akçe tilavet ücretinin verilmesi.4-Vakfın tevliyeti oğlu Ahmed Ağa'ya verilmesi ve görevini yerine getirdikçe 5 akçe ödenmesi.6- vakfın

Bu belgelerden hareketle incelediğimiz dönemde Manisa Kadısı olan Mevlana Numan Efendi'nin kendi evini mahkeme olarak kullanmış olması muhtemeldir.

a- Mahkemenin Gündemi

Burada mahkemedeki davaların yıllara, aylara ve günlere göre dağılımı yapılarak mahkemenin gündemi tespit edilmeye çalışılacaktır. Bilindiği gibi mahkemeye intikal etmiş çeşitli davaların zabıtlarıyla, merkezden veya diğer makamlardan gönderilen ferman, berat, buyruldu vs. belgelerin suretleri kaydedilmekteydi.

Kaynağın tahlili değerlendirmesi bölümünde de açıklandığı gibi sicilin kullanıldığı dönem 15 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Sicilde toplam 314 belge içerisinde 161'i zabıt, 94'ü tereke kaydı, 59 belge ise emirname ve diğer belgelerin suretlerini oluşturmaktadır. Tereke kayıtlarını mahkemenin gündemi içerisine sokmayı uygun görmedik. Çünkü burada önemli olan insanlar arasındaki anlaşmazlık ve uzlaşmaların hangi aylar da yoğunluk kazandığını tespit edebilmektir.

Tablo 11'de sicildeki zabıtların yıllara ve aylara göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre 15 aylık süre içerisindeki dökümü şöyledir:

mütevellilik görevinin evladiyyet üzere devam etmesi 7-Yerine gelen kadı evde oturmak isterse evin ona icara verilmesi ve 100 gün boyunca evde sabah namazından sonra tilavet edilmesi.7- Kadı evde oturmak istemezse başkalarına icara verilmesi ve 100 gün boyunca okunacak Kur'an'ın Muradiye Camii Şerifi'nde okunması.

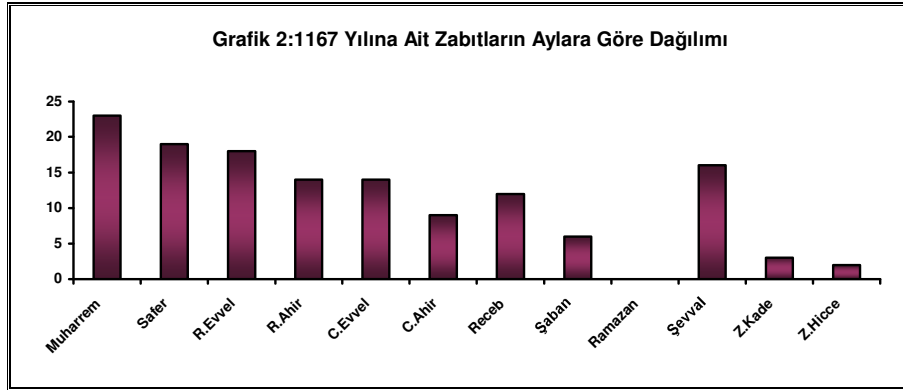
Tablo 11 : MŞS 207 No’lu Sicildeki Zabıtların Aylara Göre Dağılımı

1 Muharrem 1167- 25 Rebiül Evvel 1168 (29 Eylül 1753 - 09 Ocak 1755)				
Yıl	Hicri	Miladi	Belge Adedi	%
1167	Muharrem	29 Ekim 1753- 27 Kasım 1753	23	14
	Safer	28 Kasım 1753- 26 Aralık 1753	19	12
	R.Evvel	27 Aralık 1753- 25 Ocak 1754	18	11
	R.Ahir	26 Ocak 1754- 23 Şubat 1754	14	9
	C.Evvel	24 Şubat 1754- 25 Mart 1754	14	9
	C.Ahir	26 Mart 1754- 23 Nisan 1754	9	6
	Receb	24 Nisan 1754- 23 Mayıs 1754	12	7
	Şaban	24 Mayıs 1754- 21 Haziran 1754	6	4
	Ramazan	22 Haziran 1754 - 21 Temmuz 1754	-	-
	Şevval	22 Temmuz 1754- 19 Ağustos 1754	16	10
	Z.Kade	20 Ağustos 1754 - 18 Eylül 1754	3	2
	Z.Hicce	19 Eylül 1754- 17 Eylül 1754	2	1
1168	Muharrem	18 Ekim 1754- 16 Kasım 1754	6	4
	Safer	17 Kasım 1754- 15 Aralık 1754	7	4
	R.Evvel	16 Aralık 1754- 9 Ocak 1755	12	7
Toplam			161	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde davaların yoğunluğunun Muharrem ve Safer aylarında olduğu görülüyor. Davanın hiç görülmediği ay ise Ramazan’dır. Bu ayda sicile, miras taksimi ve merkezden gelen birkaç ferman sureti kaydedilmiştir. Genel itibariyle Ramazan ayında insanlar arasındaki anlaşmazlıklar en asgari düzeye indiği hatırladığında, davanın hiç görülmemesi olağan olsa gerek. Ramazan ayının ardından Şevval ayında dava sayısının dikkat çekici bir şekilde arttığı görülmektedir. İlk bakışta insanların Ramazan ayında erteledikleri anlaşmazlıkları, Ramazan’ın akabinde halletmek istedikleri kimsine kapılabiliriz. Ancak dava konuları incelendiğinde yalnızca dört davanın anlaşmazlık içerdiğini, geriye kalan 12 davanın satış, vasi, nafaka tayini ile miras ve alacak anlaşmazlıkları sonucu tarafların aralarında anlaştıkları ve sulh yoluna gittikleri davaları kapsadığını görmekteyiz. Bu ayda mahkemenin daha çok noter görevi gördüğü söylenebilir.

Manisa mahkemesi en yoğun olarak sonbahar aylarında çalışmış, kışın yaklaşmasıyla birlikte dava sayısında azalma görülmüştür. Olayların mahkemeye en yoğun olarak geldiği dönem 1167 (1753) yılının ilk üç ayına rastlamaktadır. Genel itibariyle bakıldığında mahkemenin gündeminin belirli ayların dışında yoğun olmadığı görülmektedir. Ancak kadı'nın yargılama dışındaki görevleri düşünüldüğünde, tabloda görülen iş hacminin düşük görülmesi olağandır. Ayrıca zamanın ulaşım teknolojisi ile mahkeme harçlarının halka büyük yük getirmesi¹⁶⁰, bazı sorunlarını mahkemeye gerek duymadan kendi aralarında halledikleri olasılığı da, mahkemenin yoğunluğunu belirleyen sebepler arasında yer alabilir. Ancak sicildeki tereke kayıtlarının sayısı düşünüldüğünde ikinci ihtimalin ortadan kalktığını söyleyebiliriz. Miras taksimi için bile halkın bu derece yoğun bir şekilde mahkemeye başvurması dikkat çekicidir.

Sonuç olarak elimizdeki veriler çerçevesinde aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi mahkemenin en yoğun çalıştığı ay Muharrem ayı olurken, neredeyse tatil edildiği ay Ramazan olarak görülmektedir.

¹⁶⁰ Kadılar devlet hazinesinden maaş almazlar, geçimlerini mahkemede yaptıkları işlemler sonrası aldıkları harçlarla sürdürürlerdi. Kadıların yaptıkları işler karşılığında harç almaları sistemini uygulamaya sokan Yıldırım Bayezid'dir. Aşıkpaşazâde anlatıldığına göre: Bayezid kadıların suistimallerine kızarak kadıların toplayıp Yenişehir'de bir eve doldurup yakmak istemiştir. Ancak araya giren Çandarlı Ali Paşa'nın bu durumun kadıların gelirlerinin az olmasından kaynaklandığını söylemesiyle Bayezid kadıların resim almalarına karar vermiş ve miktarlarını belirlemiştir.bkz. Aşık Paşazâde, *Tevarih-i Al-i Osman*, Ali Bey nşr, İstanbul 1332. s.70 Kanûnnamelerde alınacak harçlar ayrıntıları ile belirtilmektedir. Fatih Kanunnamesine göre alınan harçlar için bkz. Halil İnalıcık, "Bursa Şer'iyye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları", *Bulleten*, XI/44 (1947), s.700; I. Selim Kanunnâmesi için bkz. Yaşar Yücel- Selami Pulaha, *I Selim Kanunnâmeleri*, Ankara 1995, s.132-183. Kanuni Kanunnâmesi için bkz. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlileri*, IV, İstanbul 1990, s.330. Celâlzâde Kanunnâmesi için bkz. Özer Ergenç, *Ankara ve Konya*, s.83. Kadıların gördükleri davalar sonucu aldıkları harçları dışında kanunnamelerde geçen belli hususları aydınlatmaya ya da yapılan haksızlıkları göstermeye yönelik adaletnameler ücretsiz olarak verilir. Bkz. Amy Singer, *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, çev.Sema Bulutsuz, İstanbul 1996, s. 38.

Tablo 12'de sicildeki en yoğun ay olan Muharrem ayı ele alınmıştır. Bu ay içerisinde mahkemeye 23 dava gelmiştir. Bunların dava konularına ve günlerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 12 : Muharrem 1167 Tarihinde Mahkemenin Günlük İşlem Yoğunluğu

Aylar	Günler	Dava Konusu	Belge Adeti
1 Muharrem 1167			-
2 Muharrem 1167			-
3 Muharrem 1167			-
4 Muharrem 1167			-
5 Muharrem 1167	Cuma	nafaka	1
6 Muharrem 1167			-
7 Muharrem 1167			-
8 Muharrem 1167	Pazartesi	miras	1
9 Muharrem 1167	Salı	boşanma	1
10 Muharrem 1167	Çarşamba	alacak-verecek	1
11 Muharrem 1167	Perşembe	miras, köle azadı	2
12 Muharrem 1167	Cuma	köle azadı	1
13 Muharrem 1167	Cumartesi	miras	1
14 Muharrem 1167			-
15 Muharrem 1167			-
16 Muharrem 1167			-
17 Muharrem 1167	Çarşamba	vesayet	1
18 Muharrem 1167	Perşembe	miras,alacak(2), vakıf	4
19 Muharrem 1167	Cuma	mülkiyet hakkı	1
20 Muharrem 1167			-
21 Muharrem 1167			-
22 Muharrem 1167	Pazartesi	nafaka,kamu	2
23 Muharrem 1167	Salı	vakıf,kamu,mülkiyet	3
24 Muharrem 1167	Çarşamba	hibe	1
25 Muharrem 1167			-
26 Muharrem 1167	Cuma	mülkiyet hakkı	1
27 Muharrem 1167	Cumartesi	alacak-verecek	1
28 Muharrem 1167	Pazar	miras	1
29 Muharrem 1167			-
30 Muharrem 1167			-
Toplam			23

Tabloda görüldüğü üzere, 1167 (1753) yılı, Muharrem ayında Manisa mahkemesinde 23 dava görülmüştür. Ay bazında değerlendirme yaptığımızda, günde genellikle 1 dava görülmüş, bazı günlerde ise mahkemeye dava intikal etmemiştir. Sicilimizde bu ay içinde 1 kamu hukukunu, 22’de özel hukuku içeren dava kaydı bulunmaktadır. Özel hukuka ilişkin 5 miras davası, 4 alacak-verecek, 3 mülkiyet anlaşmazlığı davaları yoğunluk açısından ilk sıralarda yer almaktadır.

Muharrem ayının 1,2,3,4 günleri dışında, miras taksimi ve merkezden gelen ferman suretini içeren belgede sicile kaydedilmiştir. Muharrem ayının ilk 4 günü sicile ne sebeple olursa olsun belge kaydedilmemiştir. Söz konusu durumu açıklamak elimizdeki verilerin eksikliğinden mümkün görünmüyor.

Tablo 13, bize sicilimize ait zabıtların, hangi günlerde ve hangi konularda yoğunlaştığı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre:

Tablo 13: Manisa Mahkemesi'ne Yansıyan Zabıtların Konularına ve Günlere Göre Dağılımı

Kategori	Konu	Günler							Toplam
		Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar	
Aile	Boşanma	1	1	2	1		1		6
	Hibe			1	1				2
	İddet Süresi		1						1
	İbra	2	1	1		3		2	9
	Kayım	1					1	1	3
	Miras	8	2		3	2	2	3	20
	Mehr						1		1
	Nafaka	2		6	1	3	3		15
	Namzedlik							1	1
	Fesh-i nikah				1				1
	Vesayet	2	1	3		1	1		8
	Toplam (Aile)	16	6	13	7	9	9	7	67
Kamu	Ahlak		1						1
	Çeşme tahribatı	1							1
	Dem ü Diyet	1			1		1		3
	Keşif						2		2
	Toplam(Kamu)	2	1		1		3		7
Kölelik	Köle Azadı	1	2	1	1	1	1	1	8
	Kölelik	1		1			1		3
	Toplam(Kölelik)	2	2	2	1	1	2	1	11
Ticaret	Borç							3	3
	Alacak			4	5		5	1	15
	Kefil-i bi'l-mâl						1		1
	Kefil-i bi'n-nefs	1							1
	Toplam	1		4	5		6	4	20
Mülkiyet	Mülkiyet hakkı		1		2	2	4		9
Satış	Bey'-i bât	2	3	2	2		4	3	16
Sulh Bedeli	Alacak			4		1			5
	Boşanma				1				1
	İltizam			1					1
	Miras	4			1		1		6
	Ticaret		1	1				1	3
	Toplam	4	1	6	2	1	1	1	16
Tasarruf Hakkı	Mukataa			1	2	2			5
Vakıf	Vakıf	1	1	2	1	1		2	8
	Vakıfdan alınan borç				2				2
	Toplam (Vakıf)	1	1	2	3	1		2	10
Genel Toplam		28	15	30	25	16	29	18	161

Tabloda görüldüğü üzere davaların günlerine göre dağılımına bakıldığında, genellikle haftanın her günü mahkemenin gündemi yoğun olarak görülmektedir. En yoğun gün Çarşamba olurken yoğunluğun en az yaşandığı günler Salı ve Cuma günleridir. Davanın en yoğun olduğu Çarşamba ve hemen ardından gelen Cumartesi günü kişilerin gündelik hayatlarına ilişkin anlaşmazlıkların en yoğun olarak yaşandığı günler olarak belirtilebilir. Yoğunluğun en az görüldüğü Salı ve Cuma günleridir. Günlerden birinin de Cuma olması Müslüman bir devlette kutsal kabul edilen bir günde, gündelik yaşam hızının en aza inmesi doğal olsa gerek. Haftanın her günü mahkemenin neredeyse dolu olması, mahkemenin belli bir günü resmi tatil olarak kabul etme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Tablo 13'deki dava konuları incelendiğinde iki yıla ait verilerin toplamına bakıldığında, özel hukuk içine giren Osmanlı aile yapısını ilgilendiren, miras sonrası yaşanan anlaşmazlıkla ilgili dava sayısı diğerlerine göre oldukça fazladır. Aile fertleri miras paylaşımı konusunda çıkan anlaşmazlıkların halledilmesinde kamusal alan içine giren mahkemeyi bir çözüm aracı olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda sicildeki belge türlerine bakıldığında tereke kaydının fazla olması doğal görünmektedir. Miras taksimi için mahkemeye belli bir harç ödeyecek olsalar bile başvurmaktan geri durmamışlardır.

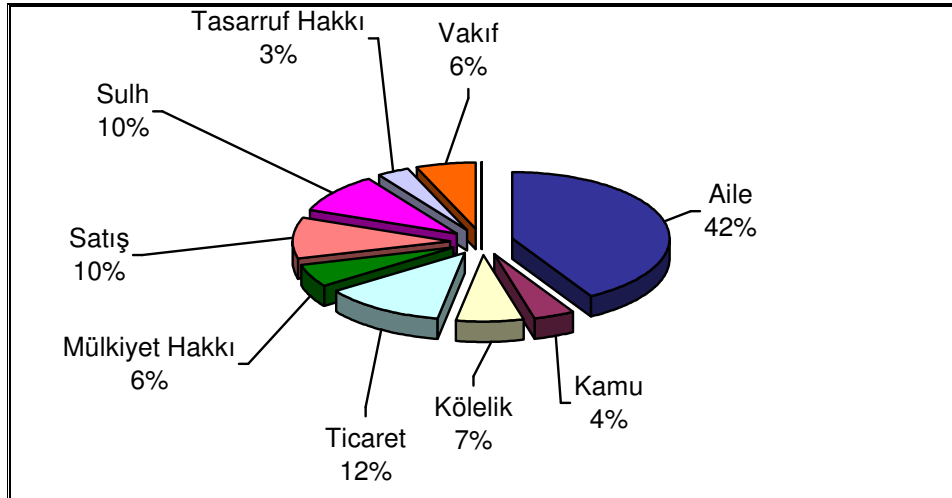
Konu dağılımında görüldüğü gibi satış zabıtları da önemli bir paya sahiptir. Mahkemenin noterlik vazifesi gördüğü düşünüldüğünde yoğunluğun bu oranda olması doğaldır. Satış zabıtlarının büyük bir çoğunluğu ev satışları oluşturmaktadır. Yoğunluğun görüldüğü diğer bir konu da nafaka tayini meselesidir. Belgelerde “*nafaka ve kisve baha*” olarak geçen nafaka tayini, evlilik ilişkileri içinde kadınların bakımını üstlendikleri çocukları için eşlerinden istedikleri meblağı ifade eder. İleri daha geniş ele alınacak olan bu konu mahkemenin gündeminde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Mahkemenin gündemini meşgul eden diğer bir konu da, anlaşmazlıkların çözüme kavuşmasında araya *muslihûn* diye tanımlanan hatırı sayılır kişilerin girmesiyle sonuçlanan sulh akitleridir. Defterimizdeki sulh akitlerinin konuları alacak, boşanma, miras, ticari anlaşmazlığa ilişkindir. Sulh akitlerinin ardından sırayı ticari konular arasına giren alacak-verecek davaları izlemektedir.

İncelediğimiz sicildeki en sık rastlanan konuların bir diğeri de tüm sanayi öncesi toplumlarında görülen kölelik kurumudur. Belgelerin büyük bir çoğunluğunu kölelerin azad edilmesi ile ilgili kayıtlar oluşturmaktadır. Bir kısmı da bazı kişilerin serbest bırakıldıkları halde kölenin eski statüsünün devam ettiğini iddia etmesiyle ilgilidir. Köle azadları incelendiğinde, köle sahiplerinin genellikle “hacı” ünvanlı oldukları ve Tanrının rızasını kazanmak için köleleri serbest bıraktıkları görülmektedir.

Sonuç olarak, incelediğimiz dönemde aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi Manisa mahkemesindeki yoğunluğun büyük bir çoğunluğunu özel hukuk alanı içine giren, aile yapısını ilgilendiren dava konuları meşgul etmektedir. Söz konusu konuların içinde ve sicilin genelinde de en önemli paya sahip olan miras anlaşmazlığı konulu davalardır. Bu durumun aile üyelerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıkların halledilmesinde mahkemeyi bir çözüm aracı olarak görmelerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Satış, sulh akitleri ve köle azadını içeren hüccetler de sicilde önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Buradan da mahkemenin noterlik görevi yerine getirdiğini ve mahkeme gündeminin önemli bir parçasını teşkil ettiğini ifade edebiliriz. Sicilde yer alan ve mahkemenin gündemi meşgul eden diğer konular aşağıdaki grafikten izlenebilir.

Grafik 3 : Mahkemeye Yansıyan Zabıtların Dağılımı ve Yüzdeleri

b- Kadın ve Erkeklerin Mahkemeye Başvurma Konuları

Bu bölümde sicilimizdeki veriler çerçevesinde erkek ve kadının toplum içindeki yerleri, hangi konularda karşı karşıya geldikleri dolayısıyla hem birbirleriyle hem de karşı cinsle ilişkilerinin ne boyutta olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında kadının hangi konulardaki iddialarını, mahkeme huzurunda, ne derece ifade edebildiğinin de tespiti yapılabilecek konular arasındadır. Kadının mahkemede kocasının, babasının, kardeşinin, mahalle komşusunun karşısına geçip hakkını ne derece savunduğu ve başvurularının ne kadarında haklı iddialarda buldukları ve bunları ispatlayabildikleri de görülebilecektir.

Tablo 14, bize yukarıdaki söylediklerimize paralel olarak kadın ve erkeklerin mahkemede davacı ve davalı olarak hangi konularda kendilerini savunduklarını ve kadının hangi konularda mahkemede davacı olarak bulunduğunu göstermektedir. Buna göre :

Tablo 14: Kadın ve Erkeklerin Mahkemeye Başvurma Konumları

Kategori	Konu	Kadın		Erkek		Grup	
		Davacı	Davalı	Davacı	Davalı	Davacı	Davalı
Aile	Boşanma	5	1	1	5		
	Hibe	1	1	1	1		
	İddet Süresi		1	1			
	İbra	4	4	4	3	1	2
	Kayyim	1		2	3		
	Miras	7	7	10	11	3	2
	Mehr	1			1		
	Nafaka	13	2	2	13		
	Nâmzedlik			1	1		
	Nikah Akdinin Feshi	1			1		
	Vesayet Hücceti	4		4	8		
	Toplam (Aile)	37	16	26	47	4	4
Kamu	Ahlak					1	1
	Çeşme tahribatı					1	1
	Keşif			2	2		
	Dem ü Diyet	1	1	1	1	1	1
	Toplam(Kamu)	1	1	3	3	3	3
Kölelik	Köle Azadı		1	8	7		
	Kölelik	1	1	2	2		
	Toplam(Kölelik)	1	2	10	9		
Ticaret	Borç	1		2	3		
	Alacak	3	1	10	14	2	
	Kefil-i bi'l-mâl				1	1	
	Kefil-i bi'n-nefs			1			1
	Toplam (Mali)	4	1	13	18	3	1
Mülkiyet	Mülkiyet hakkı	4	3	4	6	1	
Satış	Bey'-i bât	4	5	9	11	3	
Sulh	Alacak	1		4	5		
	Boşanma	1			1		
	İltizam			1	1		
	Miras	3	3		1	3	2
	Ticaret			2	3	1	
	Toplam (Sulh)	5	3	7	11	4	2
Tasarruf Hakkı	Mukataa	3		1	5	1	
Vakıf	Vakıf		1	2	5	5	3
	Vakıfdan alınan borç	1	1	1		1	
	Toplam (Vakıf)	1	2	3	5	6	3
	Genel Toplam	60	33	76	115	25	13

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, kadınlar 60 davada, erkekler 76 davada davacı konumunda bulunmuşlardır. Kadın ve erkeklerin davacı olarak mahkemede buldukları sayısal fark düşünüldüğünde, kadınların neredeyse erkekler kadar haklarını mahkemede aramayı tercih ettikleri görülmektedir. Dava konuları incelendiğinde kadınların mahkemeye başvurma sebepleri içerisinde en önemli payı nafaka tayini konusu oluşturmaktadır. Kadınlar, boşandıktan sonra veya kocasının vefat etmesi üzerine mağduriyetlerini mahkemede dile getirmekten çekinmemişlerdir. Erkeklerin nafaka konusundaki açtıkları davalar ise nafaka miktarının ağır gelmesi sonucu miktarın azaltılmasıyla ilgilidir.

Sicilde boşanma konulu davaları incelediğimizde davacı konumunda hep kadınların olduğu görülmüştür. Ayrıca kadınlar bu davalarda bizzat kendileri bulunmuşlar vekil kullanmamışlardır.¹⁶¹ Kadınları ön plana çıkaran diğer bir konuda da tasarrufu altında oldukları tarlalara müdahale edilmesiyle ilgilidir. 18 R.Evvel 1168 (13.01.1754) tarihli ilam kaydı bu açıdan ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Ali bey tumarındaki 30 dönüm tarlayı kullanan Halil'in ölümü üzerine annesi Ayşe adlı kadın tarlaya el koyan El-hâcc Ahmet'e dava açar. Mahkemede tarlanın kullanım haklarının daha önce Hacı Ahmet'e intikal ettiğinin ortaya çıkmasına rağmen Ayşe kadın, davasında ısrarcı davranmaktadır. Mahkeme sonunda "yine dava açarım" diye söyleyince mahkeme tarafından uyarılmıştır.¹⁶² Defterdeki diğer iki örnek de kadınların tasarrufları altında olan tarlalarını kaybetmek istememesiyle ilgilidir.

Kadınlarla erkekler vasi ve mülkiyet hakkı konularında eşit olarak mahkemeye başvurmuşlardır. Miras konulu davalarda, kadınların davacı olarak mahkemede bulunduğu zabıtların, erkeklere nazaran daha az olduğu görülmektedir. Alacak konulu davalar da ise erkekler daha fazla mahkemeye başvururlarken kadınlar bu konu da biraz çekingen davranmışlardır. Ya da söz konusu durum evi geçindiren para işlerinden sorumlu olan genelde erkek olması yargısıyla da açıklanabilir. Ancak bazı kayıtlarda kadınların alacaklarını tahsil etmek için karşısındaki kocası bile olsa mahkemeye başvurmadan geri durmadıklarını görmekteyiz.6 R.Ahir 1167 (31.01.1754) tarihli ilam kaydı buna güzel bir örnektir. Ayn-ı Ali mahallesinden Hatice bint-i Abdullah adlı kadın aynı mahalledeki Yusuf'un vasiliğini üstlenmiştir. Kocası Mustafa, Yusuf'a ait karhaneyi 30 kuruşa

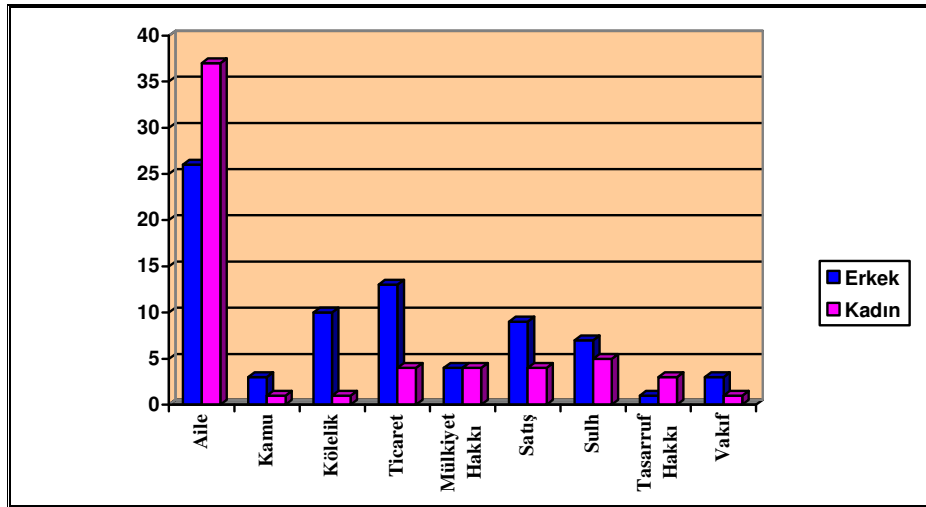
¹⁶¹ MŞS 207 : 88,152,156,165,167,191.

¹⁶² MŞS 207: 89

kiraya verir. Hatice adlı kadın da 30 kuruşu kocasından alamayınca hakkını mahkemede arar. Mahkeme 30 kuruşu Mustafa'nın Hatice'ye teslim etmesi kararıyla sonuçlanır.¹⁶³

Tabloda ortaya koyduğumuz veriler ve örneklerden hareketle kadının kendini tamamen toplumdaki soyutlamadığını ve hakkını mahkemede arama yolunu en az erkekler kadar seçtiği açık bir şekilde görülmektedir. Tablo 14'deki verileri aşağıdaki Grafik 4'le daha somut hale getirdiğimizde kadınların özel hukuk alanı içine giren aileyi ilgilendiren davalarda; erkeklerinse ticaret, satış konularında davacı olarak mahkemenin gündemini meşgul ettikleri görülmektedir.

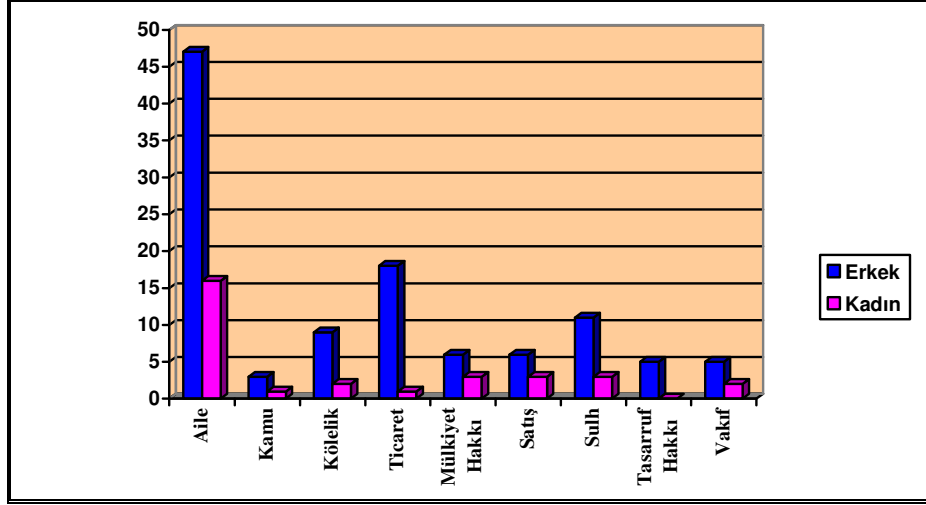
Grafik 4: Erkek ve Kadınların Davacı Olarak Mahkemeye Başvurma Oranları (% Olarak)

Tablo 14'de erkeklerin 155 davada, kadınların ise 33'ünde mahkemede davacı konumunda buldukları görülmektedir. Bu oranların konularına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre:

¹⁶³ MŞS 207 :174

**Grafik 5: Erkek ve Kadınların Davalı Olarak Mahkemeye Başvurma Oranları
(% Olarak)**

Grafikte incelendiğinde, erkeklerin kadınlara oranla mahkemede davalı konumunda daha fazla buldukları görülmektedir. Bu oran ticaret ve aile hukukunu ilgilendiren konularda daha fazla hissedilmektedir. Kadınlar ise aile, mülkiyet, satış, sulh konularında yoğun olarak mahkemede davalı konumunda bulunmuşlardır. Tablo 14’de de görüldüğü üzere kadınların davalı konumunda mahkemede buldukları oran, davacı konumunda bulduklarından oldukça düşüktür.

Tablo 15, bize kadın ve erkeğin kaç davada karşı karşıya geldiğini göstermektedir. Buna göre :

Tablo 15 : Davalardaki Tarafların Cinsiyetlere Göre Sayıları

Taraflar	Sayı
K-K	12
E-E	47
K-E	58
Gruplar	35
Toplam	145

Yukarıdaki tablo incelendiğinde kadın ve erkek arasındaki anlaşmazlığın küçümsenemeyecek kadar az olmadığı görülmektedir. Davalarda erkek üstünlüğünün bulunmadığını da açıkça ortadadır. Erkek ve kadını karşı karşıya getiren genelde miras konulu davalardır. Gerek erkekler, gerek kadınlar miras konusundaki haklarını, aynı zamanda varislerin akraba olduğunu düşünürsek mahkemeye taşımaktan geri durmamışlardır.

Tablo 16 bize erkek ve kadınların mahkemede vekil kullanma oranları vermektedir. 150 davanın sadece 29’unda davacı ve davalı taraf vekil kullanmıştır. Vekil kullanım sayısı oldukça azdır. Bu da bize tarafların mahkemeye vekille temsil edilmek yerine, bizzat kendilerini mahkemede savunmak istediklerini göstermektedir.

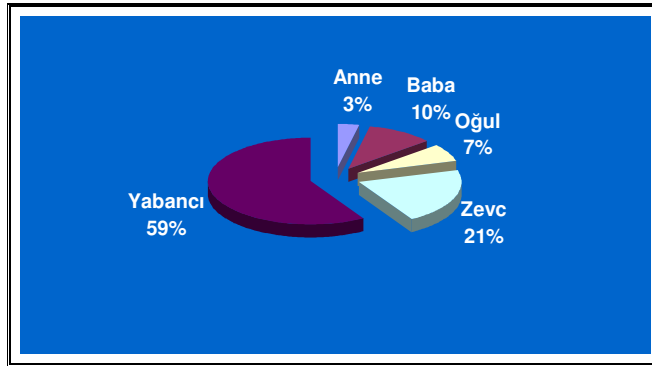
Tablo 16 :Mahkemede Erkek ve Kadınları Vekalet Kullanma Oranları

Vekil Kullanılan Dava Sayısı	Kadın	Erkek	Genel Toplam
Davacı	10	7	17
Davalı	9	3	12
Genel Toplam	19	10	29

Yukarıda görüldüğü üzere kadınlar davacı ve davalı olarak toplam 19; erkekler ise 10 davada vekil kullanmışlardır. Vekil tayin edilen kişilerin kimliklerine gelince anne, baba, oğul, zevc ve herhangi bir şekilde akrabalık derecesi belirtilmeyen yabancı¹⁶⁴ olarak nitelendirilen kişilerdir.

Aşağıdaki grafik, vekil tayin edilen kişilerin akrabalık derecelerini göstermektedir.

Grafik 6 : Vekil Tayin Edilen Kişilerin Kimlikleri ve Oranları

¹⁶⁴ Bu kavram için bkz. Hülya Taş, XVII. Yüzyılda Ankara, s.205

Yukarıdaki grafik incelendiğinde *yabancı* olarak nitelenen kişilerin, akrabalık dereceleri belirtilen vekillere nispeten % 59'luk payla oranının yüksek olması dikkat çekicidir. Erkeklerin vekil kullandığı tüm davalarda, kadınların ise 8 davada *yabancı* olarak nitelenen kişileri vekil olarak kullandıkları görülmüştür. Kadınların söz konusu olan vekille temsil edildikleri dava konularına bakıldığında satış konulu olabildiği gibi biraz daha özele giren miras mehr konularında da bu vekilleri kullanmışlardır. Bu vekillerin ünvanlarına bakıldığında seyyid, beşe, el-hâcc, efendi, ağa ünvanlarına sahip oldukları görülmektedir. Bu kişilerin sıradan kişiler olmadığı toplumun güvenini kazanmış kişiler olduğu ortadadır.

Sonuç olarak tüm bunların kısa bir değerlendirmesini yapmak gerekirse, mahkemeye başvuran davacı ve davalıların cinsiyetleri incelendiğinde erkekler kadar kadınların da haklarını mahkemede savundukları görülmüştür. Bu da bize Manisalı kadının kendini toplumdaki soyutlamadığı haklı ya da haksız bile olsa kendini kamusal alanda ifade ettiğini göstermektedir.

Dava konuları incelendiğinde kadınlar, özel hukuk alanı içine giren aile konularında davacı olurken, erkekler daha çok ticaret ve satış konularında mahkemede haklarını aramışlardır. Kadınların erkeklere oranla mahkemede davalı konumunda bulunmaları oldukça düşüktür.

Vekille temsil konusuna gelince, 150 davanın 29'unun vekille temsil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda tarafların kendilerini mahkemede bizzat savunmayı yeğlediklerini söylenebilir. Vekil kullanılan davalar incelendiğinde ise herhangi bir şekilde akrabalık derecesi belirtilmeyen *yabancı* olarak nitelenen ancak toplumun güvenini kazanmış saygın kişilerin vekil olarak kullanıldığı görülmektedir.

3- Mahkeme Görevlileri

Sicilimizde, 1 Muharrem 1167 (29.10.1753) tarihinden itibaren Manisa kadılığına Kasım Paşa Medresesi müderrisi Mevlana Numan Efendi'nin atandığını ve Manisa kazası içerisindeki görevlerini “Kadı ve Görevleri” bölümünde açıklamıştık. Bu bölümde Manisa mahkemesinde görev alan diğer görevliler hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.¹⁶⁵

Tablo 17 , Manisa mahkemesinde yer alan mahkeme görevlilerini göstermektedir. Buna göre:

Tablo 17 : Belgelerde Yer Alan Mahkeme Görevlileri

Görev	Görevlinin Adı
Kadı	Mevlana Numan Efendi
Naib	Şeyh Ali Efendi
Başkâtip	Mevlana Abdulfettah
Kâtip	Mehmet Efendi
Muhzırbaşı	Ali Ağa

Osmanlı Devleti'nde kadı, kaza dairesi dâhilindeki nahiyelerin başına bir naib tayin eder, naib de bulunduğu bölgede kadı'ya ait görevleri aynen yerine getirirdi. Naib, her nahiyenin başında olabildiği gibi kadının bulunduğu hizmet bölgesinde olabilmekte ve kadıya her alanda yardımcı olmaktaydı. Örneğin 23 Safer 1167 (20.12.1753) tarihli berat sureti naib Abdulfettah'ın merkeze arzı üzerine gönderilmiştir. Berat suretinde, Manisa şehri Hasan Efendi Tekyesine duagu olarak Es-seyyid Hasan'ın görevlendirildiği bildirilmektedir.¹⁶⁶

Osmanlı mahkemesinde mahkemenin içinde ve kadı'nın yanında görevli en önemli memur katiplerdir. Bunlar mahkemenin bütün yazı işlerini yürütürlerdi.

¹⁶⁵ Kadı'nın yardımcısı olan bu personeli bugün olduğu gibi adliye silkine dahil memurlar olarak düşünmekten çok onun kendi şahsına ait personel diye düşünmek gereklidir. Üstelik bu personel; kadının sadece adli görevinde değil, mülkî görevinde de birinci göreve paralel yardımcı rolü olan kimselerden meydana gelmektedir. Bkz. İlber Ortaylı, “Osmanlı Şehirlerinde Mahkeme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Prof. Dr. Bülent N. Esen'e Armağan*, Ankara 1977.s.256

¹⁶⁶ MŞS 207 :57

Mahkemelerde görülen davaların kaydının yanı sıra merkezden ve diğer resmi kurumlardan gelen resmi yazıların sicile geçilmesi katiplerin görevleri arasındaydı.

Katipler, birden fazla ise içlerinden biri başkatip olurdu. Tablo 17’de görüldüğü gibi, Manisa mahkemesinde katipler birden fazla olduğundan Mevlana Abdurrahim Efendi başkatip olarak seçilmiştir. Katiplerin görevleri arasında olay mahalline gidip olayların soruşturulması da yer almaktaydı. Belgelerde bu durum “*Husûs-ı atîyü’z-zikrin mahallinde istimâ’ ve ketb ü fasl olunması iltimâs olunmağla kibel-i şer’den başkâtib Mevlana Abdurrahim Efendi ibni El-hâcc Mustafa Efendi irsâl olunub...*” diye geçmektedir.¹⁶⁷ 18 C.Evvel 1167 (13.03.1754) tarihli ilam kaydında, başkatip Mevlana Abdurrahim Efendi, Danişmend Halil mahallesinden Fatma ile kocası Es-seyyid Mehmed arasındaki boşanma sonrası alacak- verecek anlaşmazlığının çözümü için görevlendirilmiştir.¹⁶⁸ Diğer bir görevlendirme ise 24 Z. Hicce 1167 (12.10.1754) tarihli ilam kaydına aittir. Belgede, Ebe mahallesinden Hatice ve Ümmü Gülsüm adlı kadınların annelerinden kendilerine miras kalan eve El-hâcc Mehmed’in el koyması sonucu yaşanan anlaşmazlığın çözümü için başkatip Mevlana Abdurrahim Efendi’nin olay yerine gittiği görülmektedir.

Diğer bir mahkeme görevlisi muhızırbaşı ve muhızrlar, öldürme, yaralama ve topluma zarar veren kamu suçlarının dışında, alacak-verecek gibi kişilerarası anlaşmazlıklarda, davacı ve davalıları mahkemeye getirmekle görevliydi. Bu görev padişah tarafından bir muhızırbaşına verilir. O da bu görevi çeşitli yerlerde seçtiği muhızırlara devrederdi.¹⁶⁹ Muhızırların olay yeri soruşturmasında başkatip ile birlikte gittikleri de görülmüştür. 18 C.Evvel 1167 (13.03.1754) tarihli sicil kaydında “*...Mevlana-yı mezbûr mahallinde ketb ü tahrîr ba’de ma’ân ba’is olunan Çukadar Ali ve muhızır Mustafa ile meclis-i şer’e geliüb ...*” ifadesi geçmektedir.¹⁷⁰ Defterimizde muhızırbaşı ve muhızır isimlerine *şühûdü’l-hâl* kısmında da rastlamaktayız.¹⁷¹ Anlaşılan mahkemenin düzenini sağlamakla görevli olan muhızrlar gerek duyulduğunda *şühûdü’l-hâl* üyelerinin arasında da yer almaktaydılar.

¹⁶⁷ MŞS 207 :107

¹⁶⁸ MŞS 207 : 167

¹⁶⁹ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.85.

¹⁷⁰ MŞS 207 :166.

¹⁷¹ MŞS 207 :165, 167,176, 184, 215.

Bilindiği gibi, mahkeme görevlileri mahkemede görülen işlemler karşılığında aldıkları işlemlerle geçimlerini sürdürmekteydiler. Örneğin 23 Safer 1168 (09.12.1754) tarihli tevzi kaydında, naîb efendiye 50, hademeye 20, katip efendiye 5, muhızrâna 8 kuruş ödendiği görülmektedir.¹⁷² Terekenin varisleri arasında taksim edilmesi de belli bir ücrete tabi olup “ kalemiye”, “katibiye”, “çukadariye”, “ihzariye” adıyla çeşitli ücretler aldıkları tespit edilmektedir.¹⁷³

Bu görevliler dışında, *şuhûdü'l-hâl* olarak adlandırılan o şehrin ahalisinden beş altı kişi davanın görüldüğü sırada mahkemede şahit olarak bulunur, adları katipler tarafından belgelerin altına yazılırdı.¹⁷⁴ Yargılamanın kurallara uygun geçtiğini bu tanıklarla kadı kanıtlamak istiyordu. Tarafların gösterdikleri şahitler dışında duruşmaları izlemek veya sırasını beklemek üzere mahkemede bulunan dinleyiciler diyebileceğimiz kişiler arasından birkaçının mutlaka adları “şühûdü'l-hâl” başlığı altında yazılmaktaydı. Davanın niteliğine göre bu kişilerin adları değişmektedir.¹⁷⁵

¹⁷² MSS 207 :62

¹⁷³ MSS 207:97,118 151,197 ,201,213,215. Zamanla kadı ve naiblerin mahkeme harçları arttırma arzuları onları birtakım usulsüz davranışlara yöneltmiştir. Bkz. Halil İnalçık, “Adâletnâmeler”, *Belgeler*, T.T.K, c.II, s. 3-4, Ankara 1965, s.76-78.

¹⁷⁴ Mustafa Akdağ, “ Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar”, s.49.

¹⁷⁵ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, s. 90.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRDE GÜNDELİK HAYAT

A-SOSYAL HAYAT

4- Mahalleye Ait Gündelik Hayata İlişkin Değerlendirmeler

Osmanlı şehirlerinde, mahallelerin bir sosyal birim olarak önemli rolleri vardır. Bu özelliği ile, mahalle birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir.¹⁷⁶

XVIII. yüzyılda Manisa’da sicile yansıyan 56 mahalle bulunduğunu, geçmiş ile incelediğimiz dönem temel alınarak mahallelerdeki sayı artışıdaki meydana gelen değişimleri ve nüfus özelliklerini “Mahalle” bölümde ortaya koymaya çalışmıştık. Burada ise sicile yansıyan dava kayıtlarına bakılarak, mahallelerin defterde geçme sıklığı incelenip, şehrin yerel sakinlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini, bu ilişkilerin hangi boyutta olduğunu ve mahallelerin gündelik yaşamlarındaki hareketliliği üzerinde durulacaktır.

Tablo 18 bize mahallelerin defterde geçme sıklığını verirken aynı zamanda kişiler arası ilişkilerin hangi konularda ve hangi mahallelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Buna göre:

¹⁷⁶ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.145.

Tablo 18 : Manisa Mahallelerinin Defterde Geçme Sıklığı ve Dava Konularına Göre Dağılımı

S.N	Mahalle Adı	AİLE										KAMU		KÖLELİK		TİCARET				VAKIF			Genel Tonlam						
		Bosama	Hibe	İddet Süresi	İbra	Kayın	Miras	Mehr	Nafaka	Namzedlik	Fesh-i Nikah	Vesayet	Çesme Tahribatı	Ahlak	Dem ü Diyet	Köle Azadı	Kölelik	Borç	Alacak	Kefli-bi'l	Kefli-bi'n-nefs	Mülkiyet		Satış	sulh	Tasarruf Hakkı	Tereke Kaydı	Vakaf	harc
1	Akmescid	1																			1		1						4
2	Alaybeyi					1			1						2			1				1		1	11				18
3	Ali Ağa				1	1		1		1								1				1			6				12
4	Arab Aları																	1						2					3
5	Attar Hoca																						1						1
6	Ayn-ı Ali																	1											1
7	Baba Kuyusu													1										1					2
8	Bektaş-ı kebîr			1		2																		1					4
9	Bektaş-ı sagîr					1		2															1		2				6
10	Bölücek-i atîk																												0
11	Bölücek-i cedîd														1										2				3
12	Câmi'-i kebîr	2																				1	1	2	1		1		8
13	Çaprazlar-ı kebîr																1	1					2		2				6
14	Çaprazlar-ı sagîr			1			1			2							1	1						2					8
15	Çarşu					1												1											2
16	Çengî-zâde					1																							1
17	Danışmend Halil	2	1					2						1				1						1		2			10
18	Dere																						1						1
19	Derviş Ağa					1																			1				2
20	Deveciyân					1		2		1				1											3				8
21	Dilşikâr			1	1	1		1															2	1	5				12
22	Ebe												1									1			1				3
23	El-hâcc İlyas-ı Kebîr			1									1					1											3
24	El-hâcc İlyâs-ı sagîr							1																	1				2
25	El-hâcc İvaz Paşa							1														1	1		2	3			8
26	El-hâcc Yahya									1															1				2

Tablo 18'de görüldüğü üzere sicilimizde en sık adları geçen mahalleler Alaybeyi, Ali Ağa, Danişmend Halil, Dilşikar, Gürhane, Yar Hasanlar, Saz mahalleleridir. Bu saydığımız mahallelerden bazıları nüfus durumları göz önüne alındığında mahallelerdeki dava sayılarının fazla olması doğaldır. Nüfus yoğunluğu bakımından en ön sırada yer alan Ermeniyân-ı sūflâ mahallesi ile Alaybeyi mahallesinden sonra gelen Ermeniyân-ı bâlâ mahallesine ait sadece üç belge(tereke kaydı) bulunurken, bir diğer gayrimüslim mahallesi olan Rûmiyân mahallesine ait ise dava kaydı bulunmamaktadır. Bu mahallelerde aile içi ve mahalle sakinlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinde yaşadıkların sorunların çözümünde kadı mahkemesini pek tercih etmedikleri görülmektedir.

Tablo 18'de görüldüğü gibi, Attar Hoca, Ayn-i Ali, Çarşu, Çengî-zade, Dere, Hacı Yahya, Kara Hisar, Narlıca, Reçaî, Salızade, Saray, Seydi Hoca, Sultaniye, Tekke, Yahûdiyân, Yaviler mahalleleri, mahkemeye yansıyan olay sayısı en az mahallelerdir. Nüfus yapısı göz önüne alındığında bu şekilde bir tablonun ortaya çıkması doğaldır. Ancak bu tespitin dışında belge sayısı fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu az olan mahallelerde vardır. Bunlar Câmî'-i kebîr, Danişmend Halil, Gürhane, İmâd mahalleleridir. Bu üç mahallenin konumlarına bakıldığında Câmî'-i kebîr mahallesi kaleye yakın ve çarşı merkezine yakın konumdadır. Gürhane ve İmad mahalleleri ise belgelerde sık olarak geçen ve müzayede usulü satışların yapıldığı Sultani'ye Suk'una yakın bir konumdadır. Danişmend Halil Mahallesi de yine çarşı merkezine yakındır. Danişmend Halil Mahallesi ile ilgili dikkatimizi çeken diğer bir konu da sekiz dava kaydının altısında kadınların davacı olarak mahkemede bulduklarıdır.¹⁷⁷ Boşanma, boşanma sonrası nafaka, alacak ilişkilerinde kadınların hakkını istemesi, kadınların bu mahallede daha etkin olduğunu düşündürebilir. Bunda mahallenin merkez konumda olmasının payı muhtemeldir. Ancak verilerin eksikliğinden kesin bir yargıya varmak oldukça zordur.

Sonuç olarak, mahallelerin belgelerdeki kullanım sıklığı incelendiğinde, nüfus faktörünün yanında, çarşı merkezine yakınlık derecesinin de etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Mahallelerin oluşumlarına dini açıdan baktığımızda, bazı araştırmacılar, İslam şehrinin en önemli özelliği olarak, çeşitli dinsel ve etnik gruplara göre bölge ve

¹⁷⁷ MŞS 207: 149,152,161,165,172,173 .

semtlere ayrılmış olmasını gösterirler. Bu gözlem, bir ölçüde Osmanlı şehirleri için de doğrudur. Osmanlı şehirlerinde de genellikle gayrimüslimler ayrı mahallelerde bir arada oturuyorlardı. Bu şekilde bir ayrılma, inanç ve gelenek birliğine sahip kişilerin yan yana yaşamalarının daha rahat oluşuna ve Osmanlı öncesi merkezi otoritenin zayıf halinin yerleşmeye etkisi olarak açıklanmaktadır.¹⁷⁸ Sicilimizde gayrimüslim grupların genel olarak ayrı mahallelerde oturdukları görülmektedir. Ancak bazı kayıtlarda da Müslümanlarla aynı mahallelerde karışık bir şekilde yaşadıkları görülür. Belgelerde Ermeniyân-ı bâlâ, Ermeniyân-ı sûflâ, Rûmîyân, Yahûdiyân adlı mahallelere rastlanılırken bu mahallelerin içinde Müslüman kişilerin yaşadıkları da tespit edilmiş zira bu durumun tersi olarak Müslüman bir mahallede bir gayrimüslimin de yaşadığı görülmüştür. Örneğin 18 R.Evvel 1167 (13.01.1754) tarihli ilam kaydında¹⁷⁹ “ *Medine-i Manisa’da Çaprastlar-ı kebîr mahallesinde mütemekkiye Hondi bint-i Yakomi nâm nasraniyye meclis-i şer’î -i hafîr-i lâzımı’t-tevkîrde.....*” geçmektedir. 22 R.Ahir 1167 (16.02.1754) tarihli diğer bir belgede de¹⁸⁰ “ *Medine-i Manisa’da Ali Ağa mahallesinde mütemekkiye Halta bint-i Evami nâm nasraniyye meclis-i şer’î -i hafîr-i lâzımı’t-tevkîrde....*” geçmektedir.

Aynı şekilde, Müslümanlar da gayrimüslimlerden kendilerini tamamen tecrit etmemişlerdir. Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları mahallelerden ev satın aldıkları görülmektedir. Örneğin 26 Muharrem 1168 (12.11.1754) tarihli satış hüccetinde, Yahûdiyân mahallesinde Musa adlı yahudiye ait evi, Muhzır başı Ali Çelebi 60 kuruşa yahudiden satın almıştır.¹⁸¹ Özel yaşamlarını aynı mahallede bazen bitişik konutlarda geçiren müslim ve gayrimüslim halkın, geçimlerini sağladıkları mekânlar da aynı yerde olabilmekte ve bazı durumlarda mahkemede haklarını birlikte savunabilmekteydiler. Örneğin 28 Muharrem 1168 (14.11.1754) tarihli ilam kaydında, Manisa'da Demirciler Suk’unda bulunan Eski Han’daki boyacı esnafı, hanın mültezimi Mehmed Ağa'ya iş yerlerindeki haklarını çiğnediğinden dolayı dava açarlar. Boyacı esnafının içinde Pehlivan Mustafa Beşe, Mehmed, Yorgi, Minol, papas oğlu Dimitri, Nikola adlı kişilerin isimleri geçmektedir.¹⁸² Bu da yukarıdaki yargımızı doğrulamaktadır.

¹⁷⁸ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.145-146.

¹⁷⁹ MŞS 207 : 179

¹⁸⁰ MŞS 207 : 170

¹⁸¹ MŞS 207 : 91

¹⁸² MŞS 207 :103

Gündelik hayatta halkın, birbirleriyle olan ilişkilerini mahkemeye intikal eden davalar açısından değerlendirdiğimizde, mahalle sakinlerinin arasındaki ilişkilerin birincil konusunu aile arasındaki miras davaları oluşturmaktadır. Miras paylaşımından sonra sırayı satış, sulh, alacak konulu dava zabıtları izlemektedir.

Tablo 18’da görüldüğü gibi aile arasındaki sorunlarla sıkça mahalleli mahkemeye başvururken bazen de bir mahalle ahalisi diğer ahali hakkında şikayetçi olabilmekteydi. Örneğin 19 Muharrem 1167 (16.11.1753) tarihli ilam kaydında, Akmesic mahallesi ahalisinden Es-seyyid Mehmed, Debbağzade El-hâcc Ali Efendi, Es-seyyid Mustafa Çelebi ve Mehmet Beşe mahkemeye başvurarak, Arab Alanı mahallesi ahalisinden Aydınlızade Mehmet Efendi, Alemdar El-hâcc Halil, Es-seyyid Ali Ağa’yı şikayet edip Akmesic mahallesi ile Narlıca mahallesi arasında yapılan çeşmeleri tahrip ettikleri iddiasıyla suçlarlar. İddia üzerine Mevlana Es-seyyid Mustafa Efendi olay yeri incelemeleri sonucu bu tahribatın eskiden olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde bu çeşmelerin fonksiyonunu kaybetmesiyle çoğu bakımsız bir görünüm sergilerken, incelediğimiz dönemde iki mahalle ahalisini karşı karşıya getirebilmekteydi.

Bilindiği gibi suç, bir toplumun genel değer yargılarına ve ahlâk anlayışına göre oluşan veya bu espriye uygun olarak yöneticiler tarafından konan yasalara aykırı hareketlerden doğan bir sosyal olgudur.¹⁸³

Suç ve suçlu olgusuyla baktığımızda, sicilimizdeki ilginç olaylardan birisi iki kadın arasındaki kavgadır.28 C.Evvel 1167 (23.03.1754) tarihli hüccet kaydında, Çaprastlar-ı kebîr mahallesinden Huri adlı kadın yumruğuyla, Danişmend Halil mahallesinden Zeynep’in iki dişini kırmış ve bunun üzerine Zeynep mahkemeye başvurmuştur. Mahkemede 5 kuruş ve 1 entari üzerinden sulh yapılmıştır. Ancak sulh bedeli Zeynep’in iki dişinin acısını geçirecek kadar kafi gelmeyecek ki aralarındaki sorun yeni bir mahkemeye kadar devam etmiştir. Bu sefer de 19 kuruş , 10 akçe ve 1 entariyle sulh yapılmış ve Zeynep ile Huri arasındaki sorun çözülmüştür.¹⁸⁴

12 Safer 1168 (28.11.1754) tarihli diğer bir hüccet kaydında, Baba Kuyusu mahallesinden Seyyid Hüseyin parmağını kurşun ile yaralayan Seyyid İsmail’e açtığı davadan yine çoğu olayda olduğu gibi, *muslihûn* denilen arabulucu kişiler devreye

¹⁸³ ¹⁸³ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.156

¹⁸⁴ MŞS 207 : 161

girmiş ve *bedel-i sulh* mukabilinde Seyyid Hüseyin davasından vazgeçmiştir.¹⁸⁵ Dem ü diyet davasıyla ilgili 18 Şaban 1167 (10.06.1754) tarihli ilam kaydında ise, Manisa'da Haki Baba mahallesinden Emine ve Hasan adlı kişiler, Es-seyyid Mehmed'in anneleri Fatma'yı kurşun ile öldürdüğü iddiasıyla mahkemeye başvurarak Mehmed'den, dem ü diyet talep ederler. Ancak iddialarını şahitle ispatlayamadıklarından talepleri kabul edilmemiştir.¹⁸⁶

Bilindiği üzere, mahalle ahalisinin, kendilerini rahatsız eden, ahlak ve namus dışı davranışlarda bulunan kimseleri, mahalleden çıkartmak hakları vardır¹⁸⁷. Bir kadın hakkında dedikodu başlayınca, evvela konu-komşu tarafından ikazlar yapılır, olmazsa geceleri evi taşlanır, kapısına katran sürülürdü.¹⁸⁸ 23 Muharrem 1167 (20.11.1753) tarihinde Manisa'da Ebe mahallesinde sakin olan Halil, El-hacc Mustafa, Mehmed, İbrahim, Mehmed adlı kişiler aynı mahallede bulunan Fatma ve Ümmü Gülsüm adlı kadınların fuhuşları sonucu mahallede emniyetlerinin olmadığı iddiaları üzerine mahkemeye başvururlar. Mahkemede davacı taraf, Fatma ve Ümmü Gülsüm'ün bu davranışlarından dolayı daha önce uyarıldıklarını ancak uyarılara kulak asmayıp devam ettiklerini ve bu neden üzerine mahalleden ihraç edilmelerini isterler. Bilirkişiler tarafından davacılarının iddialarının ispatlanmasıyla, Fatma ve Ümmü Gülsüm'ün mahalleden çıkarılması kararı verilir.¹⁸⁹

Sicilimize yansıyan adam kaçırma, cinayet, eşkiyalık, hakaret, haneye tecavüz, hırsızlık, koca dayağı, zina, ırza tecavüz, gibi suçlar bulunmamaktadır. Bunun yanında halk ile yönetici kesim arasında da dava sayısı hiç yok denecek kadar azdır.¹⁹⁰

¹⁸⁵ MŞS 207 : 102

¹⁸⁶ MŞS 207 : 139

¹⁸⁷ Ergenç, *Ankara ve Konya*, s. 148.

¹⁸⁸ Ergenç, *Ankara ve Konya*, s. 222 n¹⁵⁰

¹⁸⁹ MŞS 207: 207.

¹⁹⁰ Osmanlı klasik düzeninde her türlü yaptırım , kadı hükmünü gerektirdiği halde muhtemelen XVII yüzyıldan itibaren örf mensuplarının kendi konularında re'âyâ ile baş başa kalmayı ve aralarında yeni ilişkiler kurmayı daha yaygın hale getirmiş oldukları görülüyor. Bu yeni ilişkilerin sonuçlarını re'âyâya da kabul ettirmiş olmaları ki mahkemelerde kamusal davalar ve re'âyâ-devlet görevlisi anlaşmazlıkları sayıca azalmış durumdadır. Bkz. Hülya Taş, *XVII. Yüzyılda Ankara*, s.45.

2- Aile

Toplumun en temel öğelerinden biri olan aile kurumu, değişik toplumlarda, farklı bilimsel alanlarda değişik biçimlerde tanımlanmış ve konu üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır.¹⁹¹ Klasik dönem Osmanlı ailesi hakkında yapılacak araştırmalarda başta şer'iyeye sicilleri olmak üzere, tapu sayım defterleri, avârız defterleri, tereke defterleri araştırmacılara önemli bilgiler sağlamaktadır. Terekeler, özellikle ölen kişinin geride bıraktığı malları, varislerinin kimler olduğu ve aile fertleri hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir.¹⁹²

Biz de bu bölümde sicilimizde dağınık bir şekilde yer alan tereke kayıtlarından ve ailelerin gündelik hayatına ilişkin ipuçları veren zabıtlardan yola çıkarak, Manisa'daki aile yapısını, birbirleriyle olan ilişkilerini ve yaşadıkları dünyayı nasıl algıladıkları konusunda bilgi vermeye çalışacağız¹⁹³.

a- Aile Yapısı

Osmanlı aile yapısında çok eşliliğin yaygın olmadığı toplumun büyük bir kesiminde tek eşliliğin geçerli olduğu, tereke kayıtları üzerine yapılan çalışmalarda görülmektedir.¹⁹⁴

Sicilimizde yer alan 94 tereke kaydının bu anlamda değerlendirmesi yaptık. Sicilimizdeki 6 tereke kaydı gayrimüslime aittir. 6 gayrimüslim terekenin içinde ,2 tereke kaydında evlilik belirtilmiş olup ikisinde tek eşliliği aittir.¹⁹⁵ Diğer tereke

¹⁹¹ Osmanlı ailesi hakkında genel bilgi için bkz. İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul 2000; Mehmet İpçioğlu, *Konya Şer'iyeye Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*, Ankara 2001; Hayri Erten, *Konya Şer'iyeye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, Ankara 2001; M. Akif Aydın, *İslam ve Osmanlı Aile Hukuku*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1985.

¹⁹² Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı İçtimai Yapısının Ana Hatları", *Osmanlı*, IV, s.25.

¹⁹³ Terekeler başlıca üç kısımda tutulmuşlardır: Birinci kısım; terekeyi bırakan kişinin hüviyeti ve veresinin tespit edildiği kısımdır. İkinci kısım; ölüye ait bütün malların kuruş hesabıyla kıymetlendirilerek tespitinin yapıldığı kısımdır. Üçüncü kısım ise; yekunda tespit olunan terekenin bütünü üzerinden yapılan taksime aittir. bkz. Halil İnalçık, "15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, Eren Yay., 2. Bs., İstanbul 1996, s. 189. Ayrıca terekelerle ilgili bazı çalışmalar için bkz. Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait XVII Asır İstanbul Tereke Defterleri*, İstanbul 1995; Ö. Lütü Barkan, "Edirne Askeri Kassama'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *TTK, Belgeler*, III/5-6 (1968). Ayrıca tereke kayıtlarının iktisadi ve içtimai araştırmalar için önemi hakkında bilgi için bkz. Halil İnalçık, "15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993 s. 187-201.

¹⁹⁴ Mandran İstanbul'da gündelik hayat üzerine yaptığı çalışmasında ekonomik duruma paralel olarak büyük memurlar da ,büyük tüccarlar da çok eşliliğin gördüğünü belirtmiştir. Bkz. Robert Mandran, *XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, çev: Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul 1991. s.155.

¹⁹⁵ Dinsel faktörün ne derece etkili olup olmadığı tespit edebilmek için gayrimüslim halk bu tabloya dahil edilmemiş sadece Müslüman erkekler temel alınmıştır.

kayıtlarının 23'ünde eş durumu belirtilmezken, 50 tereke kaydının tek eşlilik, 2 tereke kaydının da iki eşlilik içerdiği görülmektedir. bkz. Tablo 19

Tablo 19 : XVIII. Yüzyılda Manisa'daki Tek Eşlilik

Eş Durumu	Sayı	%
Tek Kadınla Evlilik	50	97
İki Kadınla Evlilik	2	3
Toplam	52	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Manisa'da genelde tek eşle evliliğin olduğu görülmektedir. İslami şartların çok eşliliğe izin verdiği düşünülduğünde bu % 3'lük oranın oldukça az olduğu görülmektedir. Söz konusu durumda ekonomik faktörlerin etkili olabileceği düşünülduğünde ise ahalinin maddi varlık durumunun tereke dökümlerine göre iyi olduğu görülmektedir. Emecen, avarız vergisinin, ahalinin iktisadî durumunun tespiti açısından mühim bir gösterge olduğunu ve Manisa halkının da bir tasnife tabi tutulduğunda zengin olarak sınıflandırıldığını ifade etmektedir.¹⁹⁶ Öyleyse Manisa'da yaygın olarak tek eşliliğin görülmesini başka nedenlerde aramak gerekir. Manisalı kadınların mağduriyetleri karşısında hakları aramaktan çekinmediklerini ve en az erkekler kadar mahkemede davacı konumunda buldukları “Manisa Mahkemesi” bölümünde anlatmıştık. Manisalı kadınlar, böyle bir durumu kabul etmeyip, bu konuda dayatmacı olabilirler. Teoride birden fazla evlenme serbest olsa dahi, toplumsal yaşam ve baskının bu evlilik şeklinin yaygınlık kazanmasına izin vermediği şeklinde bir değerlendirme yapmamızın doğru olabileceği kanısındayım.

¹⁹⁶ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.72

b- Çocuk Sayısı

Tablo 20, bize Manisa’da ailelerin çocuk sayıları ve cinsiyetlerine göre dağılımı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu tablo, 62 tereke ve 16 miras davası kayıtlarından elde edilen verilerle oluşmuştur. Buna göre:

Tablo 20 : Ailelerin Çocuk Sayısı Sayıları ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuk Sayıları	Sadece Erkek Çocuğu Olanların Sayısı	Sadece Kız Çocuğu Olanların Sayısı	Hem Kız hem Erkek Çocuğu Olanların Sayısı	Aile Toplamı
1	11	12	-	23
2	3	10	7	20
3	1	6	15	22
4	-	-	7	7
5	-	-	3	3
7	-	-	1	1
Toplam	15	28	33	76

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere incelenen dönemde Manisa’da bir ailenin ortalama nüfusu 4-5 kişi civarındadır. 65 ailenin en fazla 3 çocuğa sahip, 11 aileninse 4-7 arasında çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çekirdek ailenin yaygın olduğu söylenebilir.

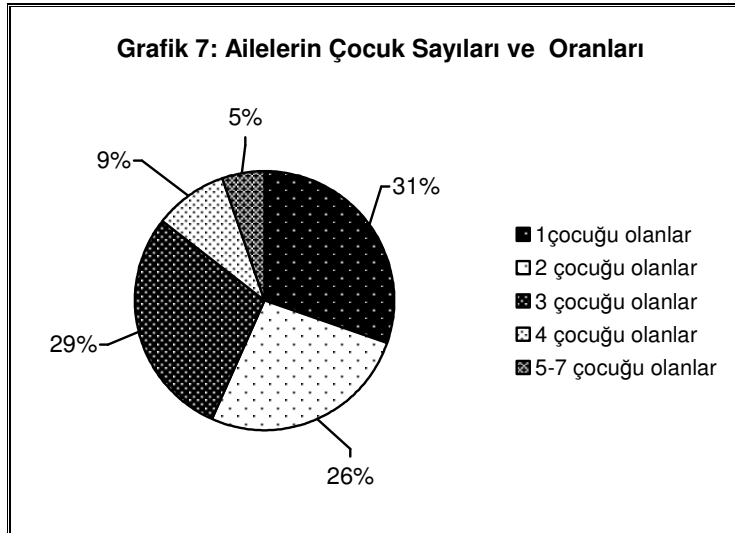
Çocuk sayısında ekonomik faktörlerin etkili olduğu bir gerçektir. Örneğin 14 Şevval 1167 (04.08.1754) tarihli tereke kaydı, Deveçiyân Mahallesi’nden değirmenci Hacı Ali’ye ait olup, toplam tereke miktarı 1443,5 kuruş değerindedir. Tereke miktarıyla doğru orantılı olarak Değirmenci Hacı Ali’nin üç çocuğu olduğunu görüyoruz.¹⁹⁷ Buna paralel olarak 29 Receb 1167 (22.05.1754) tarihli diğer bir tereke kaydı da Bölücek-i cedîd Mahallesi’nden Lelebici Elhâc Ali’ye aittir. Ali Bey hanında lelebici dükkanı olan Hacı Ali’nin toplam tereke miktarı 1160 kuruştur ve çocuk sayısı 4’tür.¹⁹⁸ Her iki örnekte de görüldüğü gibi çocuk sayılarında ekonomik faktörler etkilidir. Ancak ekonomik faktörler tek başına geçerli bir ölçüt değildir. Bu

¹⁹⁷ MŞS 207 : 119

¹⁹⁸ MŞS 207 : 144

bağlamda örnek vermek gerekirse, 23 Safer 1168 (20.12.1753) tarihli tereke kaydı, Bölücek-i cedîd Mahallesi'nden Musa'ya ait olup, tereke miktarı 1021,5 kuruştur. Zengin sayılabilecek bu kişinin 1 çocuğu vardır.¹⁹⁹ 10 Ramazan 1167 diğer bir tereke kaydı da İmâd Mahallesi'nden *ehl-i örf* sınıfına dahil Safer Beşe'ye aittir. Toplam 941,5 değerinde terekeye sahip olan Safer Beşe'nin 2 çocuğunun olduğunu görüyoruz.²⁰⁰ Görülüyor ki hatırı sayılır mal varlığına sahip olmak incelediğimiz dönemin Manisa'sında ailelerin yaşam tarzlarını oluşturmada yeterli bir ölçüt değildir.

Grafik 7'de görüldüğü gibi % 31'inin 1 çocuğa, % 26 'sının 2 çocuğa, % 29'unun 3 çocuğa, %14'lük kısmının da 4 ile 7 arasında çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Çocuk sayısı arttıkça yüzdelik dilim azalmıştır.

Sonuç olarak XVIII yüzyıl Manisa'sında tek eşliliğin geçerli olduğu ve genelde de ailelerdeki çocuk sayısının da ortalama 2 olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk sayısındaki bu durumu etkileyen faktörlere o dönemin yaşam standartlarının yanında, sağlık koşullarını da ekleyebiliriz. Salgın hastalıkların, kıtlık ve doğal afetlerin çocuk sayısını azaltmadaki etkisi göz ardı edilemeyecek bir durumdur.

¹⁹⁹ MŞS 207 :97

²⁰⁰ MŞS 207 : 134

c- Boşanma

Aile incelenirken üzerinde durulması gereken bir husus da boşanmadır. Aile kurumu boşanma ile sona erer. Sicillerde evlilik bağının sona erdirildiği *talak*, *talak-ı selâse*, *talak-ı baîn*, *hul*, *muhâla'a* ya da *fesh-i nikah* terimleri ile ifade edilmektedir.²⁰¹ Elimizde yeterince veri olmadığından istatistiki genellemelerden çok belgelerdeki örneklerden yola çıkarak boşanma olgusunu Manisa örneğinde inceleyeceğiz.

İncelediğimiz dönemde mahkemeye 8 tane boşanma davası intikal etmiştir. Bunların 4'ü *talak-ı baîn* ve *talak-ı selase* ile boşanma şeklidir. Bu boşanma şekli kocanın tek taraflı isteğine dayalı beyanıyla yapmış olduğu boşanmadır. Boşanmadan kadının haberdar edilmesi ve mahkemede gerçekleşmesi koşul değildir. Talak türü boşanmalardan sonra erkeklerin eşlerine mehr-i müeccellerini ve iddet müddetince nafakalarını ödemeleri beklenmektedir.²⁰² Örneğin 12 C.Evvel 1167 (07.03.1754) tarihli sicil kaydında, Danişmend Halil Mahallesi'nden Fatma bint-i Hüseyin ile Mehmed bin Ali ile aralarındaki anlaşmazlık üzerine talak-ı baîn ile boşanmışlardır. Fatma kocası Mehmed'den 89,5 kuruş, 1 yorgan,1 döşek,1 kilim aldığını ve evliliklerine dair herhangi bir davadan kocası Mehmed'i sorumlu tutmayacağını kabul ettiğini mahkemede belgelendirmiştir.²⁰³ Bazı boşanmalarda karşılıklı anlaşarak boşanma (muhâla'a) ile gerçekleşmiş olsa bile kadınların mehrini, yaklaşık üç aylık barınma ve geçim masraflarını alabilmek için talak-ı baîn şekliyle boşandığını iddia etmişler ve kocanın yükümlülüklerini yerine getirmesini beklemişlerdir. Örneğin 23 Safer 1167 (20.12.1753) tarihli sicil kaydında, Göktaşlı Mahallesi'nde Alime bint-i Ahmed adlı kadın kocasının kendisini talak-ı baîn ile boşadığı gerekçesiyle mahkemeye başvurarak kocasından 50 altın olan mehr-i müeccellesini ve eşyasını almak için kocası Mehmed'e dava açar. Naib Şeyh Ali Efendi huzurundaki davada Mehmed, Alime'nin kendisinden hul' yoluyla boşandığını söylemiş ve iddiasını şahitlerle ispatlamıştır.²⁰⁴

²⁰¹ Boşanma türleri için bkz. Mehmet Akif Aydın, *İslam ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996, s.163-173.

²⁰² Nurdan Abacı, *Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması (17. Yüzyıl)*, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 2001, s.152.

²⁰³ MŞS 207 : 165

²⁰⁴ MŞS 207 :192

Bu tür boşanmalarda gerek erkek gerekse kadın yeniden evlenmeyi temin edebilmeleri için ayrıldıklarını mahkemeye tescil ettirmeleri gerekmektedir. Çünkü kadın, yeniden evlenmek istediğinde ayrıldıklarını meşru olarak belgelendirmemişse eski kocanın müdahalesi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Örneğin 1 C.Ahir 1167 (26.03.1754) tarihli sicil kaydında, Akmescit mahallesinden Hatice bint-i Yusuf mahkemeye başvurarak kocasının kendisini talak-ı baîn ile boşadığı halde kocasının müdahalesi ile karşılaştığını ve “*nefsini zevc-i âhere izin*” talep etmektedir. Mahkeme Hatice'nin eski kocası ile olan nikâhın bayinen boşanma sonucu geçersiz olduğunu ve başkasıyla evlenebileceği kararı ile sonuçlanır.²⁰⁵ Bu tür boşanmalarda geri dönüş yoktur.

Sicilimizde 2 belgede yer alan diğer bir boşanma türü karşılıklı anlaşma muhâla'a ya da hul' ismiyle bilinen boşanma şeklidir. Herhangi bir nedenle kocalarıyla olan bağının daha fazla sürmesini istemeyen kadınlar bu bağın fesh edilmesi için girişimde bulunuyorlardı.²⁰⁶ Bu tür boşanmalarda kadınlar mehr-i müeccel, nafaka ve iddet ve iskan haklarından vazgeçmektedirler. Örneğin, 20 R.Evvel 1168 (04.01.1755) tarihli sicil kaydında, Hüsrev Ağa Mahallesi'nde Hatice bint-i Mehmed mahkemede, zimmetinde sabit olan 15 kuruş mehr-i müeccelden vazgeçip, iddet nafakası ve ev masrafının da kendisine ait olduğunu kabul edip kocası Mehmed bin İvaz'dan hul' yoluyla boşanmak istediğini söylemiş ve bundan sonra karıkocalığa ait bütün dava ve isteklerden kocasının zimmetini ibra ettiğini açıklamıştır.²⁰⁷ 23 C.Ahir 1167 (17.04.1754) tarihli diğer bir sicil kaydında da Danişmend Halil Mahallesi'nde Mihriban bint-i Abdullah kocası Es-seyyid Hüseyin bin Halil'den hul' yoluyla boşanmak istemiş ve bundan sonra karıkocalığa ait bütün dava ve isteklerden kocasının zimmetini ibra ettiğini açıklamıştır.²⁰⁸ Bu tür boşanmalar kadın için evliliğin çekilmez ve dayanılmaz hale geldiğinde bir kurtuluş şekli olarak görülmüştür. Muhâla'a türü boşanmalarda “*beynimizde hüsn-i zindeganîmiz olmamağla*” şeklindeki ifadelerle eşyle iyi geçinemediğini belirten kadın, her türlü hakkından vazgeçerek boşanmak istemiştir.

²⁰⁵ MŞS 207: 156

²⁰⁶ Bu boşanma türü için bkz. Madeline C. Zilfi, “Geçinemiyoruz:18 Yüzyılda Kadınlar ve Hul’”, *Modernleşmenin Işığında Osmanlı Kadınları*, Etidör: Madeline C. Zilfi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.251-283.

²⁰⁷ MŞS 207 : 88

²⁰⁸ MŞS 207 : 152

Diğer bir boşanma türü de kadı kararı ile olandır. Evlilikte kadın ya da kızın rızasının alınmasına önem verilirdi. Büluğ çağına gelmeden evlendirilen kız, büluğa erdikden sonra istemezse evliliği fesh edilebilirdi. 1 R.Evvel 1167 (27.12.1753) tarihli sicil kaydı buna güzel bir örnektir. El-hâcc İlyas-ı kebîr Mahallesi'nden Ayşe bint-i Ali babasının ölümünden sonra büluğ çağına gelmeden mahalle imamı Mehmed bin Abdullah tarafından evlendirilmiştir. Ancak büluğa erdiğinde nikahı kabul etmediğini belirtir ve kadı nikahı fesh eder.²⁰⁹

Bir diğer boşanma türü de erkeğin çeşitli sebeplerle bulunduğu yerleşim yerinden ve evinden ayrılmadan önce, eşi ile konuşup vaat ettiği süre içinde geri dönmediğinde ona boşanabileceğini söylemesi şeklinde olandır. Örneğin 15 Şevval 1167 (05.08. 1754) sicil kaydında, Câmî'-i kebîr Mahallesi'nden Hatice bint-i Ömer kocasının “*eğer senden ansızın gidersem benden tatlikat-ı selase mutlaka ol*” sözleri üzerine kocasının gidişinden sonra başkasıyla evlenmiştir.²¹⁰

Görüldüğü gibi Osmanlı toplumunun bir parçası olan Manisa örneğinde aileler, evliliğin devamında dini, kültürel, sosyo-ekonomik, biyolojik vb. bakımlardan ailede ciddi sıkıntıların ve olumsuz işlevlerin ortaya çıkacağı anlaşıldığında, aşırı güçlüklerle karşılaşmadan, evliliklere son verebilmişlerdir.

d- Mehr

Nikah akdi sebebiyle erkek tarafından bizzat kadına verilen ve onun için “ekonomik güvence” özelliği taşıyan para veya mala, İslam toplumlarında “mehr” adı verilmiştir. Mehr, kocanın ölümü veya ailenin parçalanması durumunda kadının belirli bir süre yaşamını sürdürebilmesini sağladığı gibi, mehrinden vazgeçerek kocasından boşanmasını sağlamayı kolaylaştırma şeklinde de önemli bir rolü vardır.²¹¹

Mehr önceden belirlenen ödeme şekline göre farklı adlarla anılmaktadır. Mehrin düğün sırasında peşin ödenen kısmına “*mehr-i muaccel*”, boşanma ya da eşlerden birinin ölümü durumunda ödenmek üzere ertelenen kısmına “*mehr-i müeccel*” adı verilmektedir.²¹²

²⁰⁹ MŞS 207 : 187

²¹⁰ MŞS 207 :128

²¹¹ Hayri Erten, *Konya Şer'iyeye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, s.52

²¹² Colm Imber, “Kadınlar,Evlilik ve Mülkiyet:Yenişehirli Abdullah'ın Behçetü'l-Fetâvâ'sında Mehr”, *Modernleşmenin Işığında Osmanlı Kadınları*, Etidör: Madeline C. Zilfi, Tarih Vakfı Yurt

Sicilimizdeki 46 tereke ve dava kayıtlarına göre tespit edebildiğimiz mehr-i müeccel değerleri Tablo 21’de verilmiştir. Buna göre:

Tablo 21: 207 MŞS’de Yer Alan Mehr-i Müeccel Miktarları ve Oranları

Mehir Miktarları	Sayı	%
2-20 kuruş arası	12	26
21-40 kuruş arası	7	15
41-60 kuruş arası	13	28
61-80 kuruş arası	3	7
81-100 kuruş arası	5	11
100 kuruş ve fazlası	6	13
Toplam	46	100

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi 12 erkeğin 2-20 krş arası,7’si 21-40 krş arası, 13’ü 41-60 krş arası, 3’ü 61-80 krş arası, 5’i 81-100 krş arası, 6’sı 100 krş ve fazlasını kadınlara mehr diye taahhüt etmişlerdir. Bu fiyatlar muhtemelen erkeğin ekonomik durumuna göre tespit edilmiştir. Örneğin 10 Ramazan 1167 (01.07.1754) tarihli tereke kaydında, Manisa’da İmâd Mahallesi’nden Safer Beşe’nin 941 kuruşluk terekesinden eşi Ayşe’ye verilecek olan mehr miktarı 160 kuruştur.²¹³ Buna karşın 13 C. Ahir 1167 (07.04.1754) tarihli Manisa’da Yarhasanlar Mahallesi’nden Mustafa’nın 170 kuruşluk terekesinden eşi Ümmühani’ye verilecek miktar ise 10 kuruştur. Bunun yanında birinci eşlere ve daha sonra ikinci eşlere verilecek mehr miktarları arasında farklılık vardır. Örneğin Manisa’da Arab Alanı Mahallesi’nden Mustafa Beşe’nin “zevce-i evveli” olan Fatma’ya 69 kuruş mehr belirlenirken, “zevce-i sâni”si olan Ayşe’ye 15 kuruş mehr miktarı belirlenmiştir.²¹⁴

Sonuç olarak gerek boşanma gerekse kocanın ölümü durumunda kadınların ayakta kalabilmesinde, yeni bir aile hayatına kavuşmasında ve sıkıntılı dönemlerin atlatılmasında mehr Manisalı kadını koruyucu bir işlev görmüştür.

Yayınları, İstanbul 2000, s.77. Ayrıca mehr konusunda genel bilgi için bkz. Halil Cin, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay.,Ankara 1974.

²¹³ MŞS 207 : 134

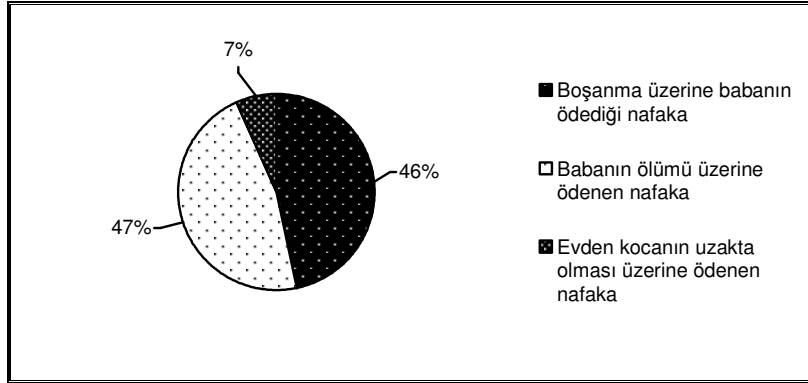
²¹⁴ MŞS 207 : 133

e- Nafaka ve Vasi Tayini

Nafaka sözlükte geçim için gerekli olan “erzak, eşya ve para” anlamına gelmektedir. Üç tür nafaka vardır. Bunlardan ilki herhangi bir nedenle evinden uzakta kalan erkeğin eşinin temel gereksinimleri için hem kadına ve hem de çocuklarına ödediği nafaka. İkincisi boşanma üzerine erkeğin çocuklara ve iddet süresi boyunca kadına ödediği nafaka. Üçüncüsü de ölüm sonrası geride kalan çocukların bakımı için ödenen nafaka türüdür.²¹⁵

Nafaka sözcüğü belgelerimizde “*nafaka ve kisve baha*” olarak geçmektedir. Sicilimizde 15 belge nafaka talebi konusundadır. Sicilimizde yer alan nafaka türleri ve dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre:

Grafik 8 : Nafaka Türlerinin Dağılımı

Grafik 8’de görüldüğü gibi incelediğimiz dönemde Manisa mahkemesi tarafından çeşitli sebeplerle nafaka tayin edilerek, çocukların gıda yiyecek, mesken ve bakım masrafları karşılanmaya çalışılmıştır. Babanın ölümü üzerine çocuklara babalarının bıraktığı mirastan kendilerine düşen hisselerden karşılanmak üzere çocuğa bağlanan nafaka %47’lik payla ilk sırada yer almıştır. Babanın ölümünden sonra annenin vasi tayin edildiği ve nafaka için mahkemeye başvurduğu görülmüştür. Örneğin 3 R.Ahir 1167 (28.01.1754) tarihli sicil kaydında, Manisa’da El-hâcc İvaz Paşa Mahallesi’nde Mehmed Ali’ye vefat eden babasından kalan malları idare etmek ve korumak için annesi Hatice vasi tayin edilir. Vasiliği kabul edildikten sonra Hatice, Mehmed Ali’nin küçük olması nedeniyle nafaka ve kisve-baha için

²¹⁵ Nurdan Abacı, *Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku’nun Uygulanması (17. Yüzyıl)*, s.168-169.

mahkemeye başvurur. Mahkeme de Mehmed Ali'ye babasından kalan mallardan her gün için onar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.²¹⁶

Boşanmış kadınlar da, çocukların bakımı için gerekli masrafların karşılanmasını sağlamak amacıyla nafaka talebiyle mahkemeye başvururlar. Boşanma sonucu babanın bülüğ çağına ermemiş çocukları için ödediği nafaka grafik de görüldüğü gibi %46'lık payla ikinci sırada yer almaktadır. 22 Safer 1167 (19.12.1753) tarihli sicil kaydında, Manisa'da Danişmend Halil mahallesinde Ümmühani, kızı Hatice'ye bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası Molla Osman'da nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur. Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.²¹⁷

Sicilimiz de yer alan diğer bir nafaka türü olan evden çeşitli nedenlerle uzakta olan kocanın temel gereksinimlerin karşılanması için ödediği nafaka türüdür ve %7'lik paya sahiptir.

Ailenin işlevini aksamadan devam ettirebilmesine katkı sağlayan nafaka miktarları kocanın veya babanın ekonomik gelirine ve kadın ile çocukların sosyal yaşam düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Sicilimizde çocuğa bağlanan nafaka miktarları aşağıdaki tablodan izlenebilir. Buna göre:

Tablo 22 : 207 MŞS'de Yer Alan Nafaka Miktarları ve Oranları

Ödenen miktar (akçe)	Kaç Defa Belirlendiği	%
2	5 ²¹⁸	33
5	2 ²¹⁹	13
6	6 ²²⁰	40
8	1 ²²¹	7
10	1 ²²²	7

²¹⁶ MŞS 207 :176

²¹⁷ MŞS 207 : 173

²¹⁸ MŞS 207 : 96,118,155,157,216.

²¹⁹ MŞS 207 : 149,189.

²²⁰ MŞS 207 : 82,83,85173,184,214.

²²¹ MŞS 207 : 121.

²²² MŞS 207 : 176.

Tablo 22’de de görüldüğü gibi nafaka miktarları 2 ile 10 akçe arasında değişmektedir. En fazla %40’lık payla 6 akçe tayin edildiği görülmektedir. Yukarıda da görüldüğü gibi bu nafaka miktarları babanın ekonomik gelirine ve çocuğa tekabül eden mirastaki hissesine göre değişiklik göstermektedir. Babanın ödediği nafaka miktarının, sahip olduğu ödeme gücünden yüksek olduğu durumlarda nafaka miktarlarının düşürüldüğü görülmüştür. Örneğin 20 R.Evvel 1168 (04.01.1755) tarihli sicil kaydında, Manisa’da Saz Mahallesi’nden Molla Osman, kızı Fatma’ya ödediği günlük 6’şar akçe nafakayı ödemede güçlük çekmesinden dolayı mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme de nafakanın 2’ şer akçesi düşülerek 4’er akçe ödemesi kararıyla sonuçlanmıştır.²²³

Sicilimizde Manisa ailesinde, küçük çocukların anne ya da babadan birinin ölmesi sonucu çocukların ebeveynlerinden kendilerine intikal eden mal varlıklarının gözetimi ve küçük çocukların bakımı için vasilik kurumu önemli bir rol oynamıştır. Vasi tayin edilen kişiler içten bağlılığı ve doğruluğu ile her yönden vesâyet işlerini yürütebilecek güvenilirliği herkes tarafından bilinen kişiler olmak zorundadır. Belgeler vasi tayin edilen kişiler için “istikamet ile mevsûf olub her vechile vesâyet uhdesinden gelmeğe kadir idüğü zeyl-i vesikada muharrerü’l- esâmî-i müslimîn ihbârlarıyla ledi’ş şer’ü’l envar zâhir oldukdan sonra..” ibaresi yer almaktadır.²²⁴ Aşağıdaki tablo Manisa mahkemesine intikal eden dava, hüccet ve tereke kayıtlarına göre vasi tayin edilen kişilerin çocuk ile arasındaki bağı ortaya koymaktadır. Buna göre:

Tablo 23: Vasi Tayin Edilen Kişilerin Yakınlık Dereceleri ve Oranları

Vasi Tayin Edilen Kişilerin Yakınlık Derecesi	Belge Adedi	%
Anne	20	66
Baba	1	3
Ceddi	2	6
Erkek Kardeşi	2	6
Yabancı	6	19
Toplam	31	100

²²³ MŞS 207 : 85

²²⁴ MŞS 207 : 157 Vasi tayinleri için bkz. Mehmet Akif Aydın, “Eyüp Şer’iyye Sicillerinden 184,185,188 No’lu Defterlerin Hukuki Tahlili”, 18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’te Sosyal Yaşam, Editör: Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s.65-67.

Vasi tayin edilen kişiler anne, baba ya da akraba olabildiği gibi çocuk ile kan bağı olmayan kişiler de vasi tayin edilmişlerdir. Tablo 23’de görüldüğü gibi % 66’lık payla anne vasi tayin edilen kişiler arasında yer alırken bunu ikinci olarak çocuk ile kan bağı olmayan “*yabancı*” tabir edilen kişiler %19’luk payla izlemektedir. Akrabalık bağı olmayan kişilerin vasi tayin edilmesi oranı diğerlerine göre azımsanmayacak kadar çöktür. Sicilimizde bu kişilerin kim olduğuna bakıldığında ise ya mahalle ahalisinden güngörmüş bir kadın ya da ağa, seyyid, efendi unvanını taşıyan saygın kişiler karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak incelediğimiz dönemde Manisa’da ölüm ya da boşanma sonucu ailelerin parçalanması durumunda nafaka ve vasilik gibi kurumlar ailenin korumasız bir biçimde geride kalan çocukların sıkıntıya düşmesine engel olmuş ve çocukların sosyal yaşama yeniden uyum sağlama fonksiyonunu görmüştür.

f- Ailenin Ekonomik Durumu

Bu bölümde ailenin ekonomik boyutuna, elimizdeki 87 tereke kaydından hareketle bakmağa çalışacağız. **Tablo 24** bize tereke sahiplerinin ekonomik dağılımını göstermektedir. Buna göre:

Tablo 24 : Tereke Miktarları (kuruş)

Cinsiyeti	1-100 krş		101-500 krş		501-1000 krş		1001 krş ve yukarısı		Toplam
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%	
Erkek	12	20	32	53	10	17	6	10	60
Kadın	3	11	17	63	7	26	-	0	27
Toplam	15		49		17		6		87

Tereke kayıtlarını tasnife tuttuğumuzda tabloda görüldüğü üzere 60 erkeğin 32’si 101-500 kuruş arasında bir mal varlığına sahip olarak %53’lük bir oranla ilk sırada yer alırken bunu 1-100 kuruş arasında terekeye sahip olanlar takip ediyor ki toplam 20 kişi ile %20’lik bir oran demektir. 501-1000 kuruş arasında mal sahibi olanlar %17 (10), 1000 kuruşu aşabilenin oranı % 10 (6)’dir. Kadınlarda ise 101-500 kuruş arasında mal varlığına sahip olanlar %63’lük oranla ilk sırada yer alırken bunu

501-1000 kuruş arasındakiler %26'lık payla izlemektedir. 1-100 kuruş arası %11 (3) paya sahipken 1000 kuruşu aşan kadın tespit edilmemiştir.

Tabloya göre, 100 kuruş ve üzeri tereke yekûnuna sahip olanlar % 80 olarak görülmektedir. Manisa'da ev fiyatları düşünüldüğünde, 2 katlı, 2 odalı, sofa, fırın, su kuyusu dam ve avludan oluşan bir ev 120 kuruşa satın alınabilmekteydi.²²⁵ Hatta, 33, 45, 60 kuruşa²²⁶da, fiziksel yapısı itibariyle çeşitlilik göstermese de, ev bulunabilmektedir. Bu bağlamda bir karşılaştırma yaptığımızda tereke sahiplerinin %80'ninin fiziki yapısı itibariyle iyi konumda olan bir evi satın alabilecek durumda olduğunu söyleyebiliriz. 100 kuruş altında tereke yekûnuna sahip 12 kişinin terekeleri incelendiğinde, 8'nin ev sahibi olduğu görülmektedir. Sonuç olarak yukarıdaki tablo ve tereke kayıtları incelendiğinde Manisa ailesinin ekonomik durumunun iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Aile reisinin erkek olduğu düşünüldüğünde, Tablo 24'de görüldüğü gibi kadınların da kendilerine ait mal varlığına sahip olduklarını görüyoruz. Örneğin 18 Şaban 1167 (10.06.1754) tarihli tereke kaydından tespit edildiğine göre, Manisa'da Alaybeyi mahallesinden Fatma, eşi İbrahim'e ile oğlu Halil ve kızı Atike'ye 946 kuruş yekûnunda bir tereke bırakmıştır. Fatma hanımın terekesi incelendiğinde aynı mahallede 400 kuruş değerinde bir eve sahip olduğu, çok fazla altın ve Manisa'nın en meşhur kumaşlarından dokunmuş pahalı giysilere sahip olduğu görülmektedir.²²⁷ 8 Safer 1167 (05.12.1753) tarihli tereke kaydı, Deveciyan Mahallesi'nden Hatice'ye aittir. Hatice hanımın 887 kuruş yekûnundaki terekesi kocası İbrahim bin Osman Efendi ile erkek kardeşinin oğlunun oğlu Molla Mehmed'e kalmıştır. Hatice hanımın terekesi incelendiğinde 700 kuruş değerinde Deveciyan Mahallesi'nde bir eve sahip olduğu görülmektedir ki bu ev defterimizdeki en yüksek meblağdaki evlerden ikincisidir.²²⁸ 3 Şevval 1167 (24.07.1754) tarihli diğer bir tereke kaydı da Ali Ağa Mahallesi'nden hacı kızı Fatma'ya aittir. Fatma hanımın, 775 kuruş yekûnundaki terekesi kocası Es-seyyid Ebubekir ile oğulları Es-seyyid Mehmed Ali, Seyyid Ali, Şerif ile kızları Emine, Ümmühani ve validesi Server'e kalmıştır. Fatma hanımın terekesi incelendiğinde 250 kuruş değerinde bir keçeci dükkanı ile 200 kuruş

²²⁵ MŞS 207: 169

²²⁶ MŞS 207 :116, 179, 183

²²⁷ MŞS 207: 140

²²⁸ MŞS 207 :194

değerinde bir berber dükkanı sahibi olduğu görülmektedir.²²⁹ Örnek vermeye devam ettiğimizde 16 Muharrem 1167(13.11.1753) tarihli tereke kaydı, Çapraştırlar-ı sağır Mahallesi'nden hacı kızı Hatice'ye aittir. Hatice hanımın vefat etmesiyle 775 kuruş yekûnundaki terekesi eşi Mehmed ile kızları Fatma, Ayşe ve babası El-hâcc İbrahim'e kalmıştır. Hatice hanımın terekesinde inci gerdanlık, inci küpe, altın küpe, altın yüzük, zincirli ve tuğralı arab altını gibi çok sayıda ziynet eşyası ve pahalı ev eşyaları ve giysiler yer almaktadır.²³⁰ 10 Safer 1168 (26.11.1754)tarihli bir başka tereke kaydı, Karayunus Mahallesi'nden Fatma binti Elhâc Molla Ali'ye aittir. Fatma hanımın 674 yekûnundaki terekesi eşi Es-seyyid Molla Hüseyin ile çocukları Seyyid Ali ile Ayşe'ye ve validesi Saliha'ya kalmıştır. Fatma hanımın ikamet ettiği mahalle ev fiyatlarının yüksek olduğu mahalleler arasında yer almakta olup terekesinde hatırı sayılır miktarda mücevher tespit edilmektedir.²³¹

Manisa'nın hali vakti yerinde kadınların servetinin genelde ev, mücevherler ve pahalı giysilerden oluştuğu görülmektedir. Bu hanımların tereke yekûnlarının Manisa ortalamasının oldukça üzerinde ve Manisa ahalisine göre zengin sayılabilecek kimseler olduğu görülmektedir.

Manisalı gayrimüslimlerin maddi durumlarına bakıldığında genelde iyi durumda oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, 20 Şaban 1167 (12.06.1754) Ermeniyan mahallesinden Mihayil veled-i Anton nam zimmînin tereke yekûnu 1001,5 kuruştur ki bu da oldukça yüksek bir meblağdır.²³² 5 Muharrem 1168 (22.10.1754) tarihli diğer bir tereke kaydı da Ermiyan-ı bâlâ mahallesinden Lahun veled-i Artin adlı zimmîye aittir. Zimmîden karısı, üç kızı ve oğluna kalan 377,5 kuruş tereke yekûnu hiç de fena bir meblağ değildir.²³³ Diğer taraftan da gayrimüslimlerle ilgili dava kayıtları incelendiğinde Manisa'da ev fiyatlarının yüksek olduğu mahallelerde evlerinin bulunduğu görülmektedir. Örneğin 13 Muharrem 1167 (10.11.1753) tarihli sicil kaydında, Çengi-zâde mahallesinde Virko adında kadına ait evin değeri 500 kuruştur.²³⁴

²²⁹ MŞS 207 : 129

²³⁰ MŞS 207 :212

²³¹ MŞS 207 :99

²³² MŞS 207 : 137

²³³ MŞS 207 : 105

²³⁴ MŞS 207 :210

Sicilimizde 7 esnafa ait tereke kaydı bulunmaktadır. Terekeler incelendiğinde esnafa ait tereke miktarlarının yüksek olduğu görülmüştür. Örneğin Manisa’da 14 Şevval 1167 (04.08.1754) tarihli Deveçiyân mahallesinden Değirmenci Hacı Ali’ye ait tereke kaydı yekûnû 1443 kuruştur ve aynı mahallede sahip olduğu evin ve değirmenin değeri 500 kuruştur.²³⁵ Bir başka örnek de 29 Receb 1167 (22.05.1754) tarihli, Bölücek-i cedîd Mahallesi’nden Leblebici Elhâc Ali’ye ait tereke miktarı 1160 kuruştur ve bu şahsın Ali Bey hanındaki dükkanının değeri 500 kuruştur. Ayrıca Karayunus Mahallesi’nde 400 kuruş değerinde ev ile Hacı karyesinde 70 kuruş değerinde 3 dönüm bağı bulunmaktadır.²³⁶ Bu iki örnek tereke, en yüksek ilk 4 tereke arasında yer almaktadır. Diğer 5 terekeyi incelediğimizde İbrahim Çelebi mahallesinden Dellak Mehmed’in 540 kuruş²³⁷; Serabâd mahallesinden Kolancı Esseyid Mahmud Çelebi’nin 484 kuruş²³⁸; Hüccaclar Mahallesi’nden Hurdacı El-hâc Halil’in 393 kuruş²³⁹; Alaybeyi Mahallesi’nden Berber Ali’nin 340 kuruş²⁴⁰; Ali Ağa Mahallesi’nden Berber Köse Ali Beşe’ye 229 kuruş²⁴¹ tutarındaki terekelerdir ve hepsinin evi bulunmaktadır.

Toplumda yer edinmiş statü sahibi²⁴² kişilerin de terekelerine baktığımızda ekonomik durumlarının oldukça iyi olduğu görülmektedir. 24 Receb 1167 (17.05.1754) tarihli tereke kaydı Nifli-zâde Mahallesi’nden Mehmed Ağa’ya aittir. Mehmed Ağa’nın tereke yekûnû 1160,5 kuruş olup bir evi, has tımarında bağı ve çeşitli cinste hayvanı bulunmaktadır.²⁴³ 15 Şevval 1167 (05.08.1754) tarihli tereke kaydı ise Manisa’nın ünlü mahallelerinden biri olan Gürhane Mahallesi’nden Süleyman Ağa’ya ait olup tereke yekunu 791 kuruştur²⁴⁴. 8 Receb 1167 (01.05.1754) tarihli tereke kaydı ise, Derviş Ağa mahallesinden Bayrakdar Mehmed Beşe’ye ait olup tereke miktarı 880 kuruştur. Bayrakdar Mehmet Beşe’nin evindeki eşyasının toplam değeri 404,5 iken aynı mahalledeki dükkanın içinde bulunan yünlü kumaş

²³⁵ MŞS 207 :119.

²³⁶ MŞS 207: 144.

²³⁷ MŞS 207 : 135

²³⁸ MŞS 207: 165.

²³⁹ MŞS 207 : 138.

²⁴⁰ MŞS 207 : 197.

²⁴¹ MŞS 207: 202.

²⁴² Osmanlı devletinde kullanılan ,taşınan ünvanlar için bkz. Özer Ergenç, “XVIII.Yüzyılın Başlarında Edirne’nin Demografik Durumu Hakkında Bazı Bilgiler”, *IX. Türk Tarih Kongresi*, c.III,s.1415- 1422.

²⁴³ MŞS 207 : 168.

²⁴⁴ MŞS 207 : 124.

olan çuka (çuha)dan yapılmış eşya ve giysilerin toplam değeri 475,5 kuruştur.²⁴⁵ Ayrıca bu kayıt esnafın arasına girerek kentleşmiş yeniçerilere de bir örnektir. 28 Ramazan 1167 (19.07.1754) tarihli diğer bir sicil kaydı Bektaş-ı sagîr Mahallesi'nden Es-seyyid Halil bin Hasan'a aittir. Es-seyyid Halil'in tereke yekûnu 523 kuruş olup tereke dökümü incelendiğinde 20 dönüm buğday, 10 dönüm arpa, 15 dönüm ekilmiş pamuk tarlası olduğu görülmektedir.²⁴⁶ Bir de hacı ünvanlı bir köylü terekesini inceleyelim. 19 R.Ahir 1167 (13.02.1754) tarihli 808 kuruş yekûnunda tereke kaydı, Belen nahiyesine bağlı Selimşahlar Karyesi'nden El-hâcc Mehmed'e aittir. Hacı Mehmed'in ev ve saman damıyla birlikte çok sayıda farklı cinslerde hayvanı bulunmaktadır. Ayrıca 100 kuruş değerinde muhtemelen tarla ve ev işlerinde çalıştırdığı bir arab kölesi vardır.²⁴⁷ Örnekleri sürdürdüğümüzde 3 Şevval 1167 tarihli diğer bir tereke kaydı Deveçiyân Mahallesi'nden Elhâc Mehmed'e ait olup tereke yekûnu 737 kuruştur. Muhtemelen çiftçilikle geçimini sağlayan Hacı Mehmed'in Manisa'nın ev fiyatları bakımından en yüksek mahallerinden biri olan Deveçiyân'da 300 kuruş değerinde bir evi, has tımarında bağı ve farklı cinslerde hayvanı ile ekilmiş pamuk, arpa, buğday tarlası vardır. Ayrıca 106 kuruş değerinde bir arab kölesine sahiptir. Sicilimizdeki 14 köle sahibinden 9'u hacı ünvanlıdır. Bu bağlamda, hacı ünvanına sahip kişilerin Manisa'nın zenginleri arasında olduğunu söyleyebiliriz ki hacca gitmek o günün şartlarında büyük masraf gerektirdiği kanısı yargılarımızı doğrulamaktadır.

Özetle yukarıda örneklerini verdiğimiz statü sahibi kişilere ait elimizde toplam 33 tereke kaydı bulunmaktadır ve bu kayıtların toplam tereke yekunleri incelendiğinde sadece 4'ü Tablo 24'te görülen 1-100 kuruş yekûnunda terekeye sahip oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak incelediğimiz dönem Manisa'sında ailelerin maddi durumlarının iyi olduğu, kendine ait mal varlıkları bulunan kadınların sayısının azımsanmayacak kadar az olmadığı söylenebilir. Ayrıca esnaf ve statü sahibi kişilerin Manisa ahalisine göre zengin sayılabilecek kişiler arasında yer aldığı görülmektedir.

²⁴⁵ MŞS 207 : 151

²⁴⁶ MŞS 207 : 132

²⁴⁷ MŞS 207 : 168

3- Gündelik Hayatta Kullanılan Eşyalar

Tereke kayıtları bize ölen kişilerin medeni hallerini, aile yapılarını gösterdiği gibi bunun yanında ölenin tasarrufunda bulunan her türlü menkul ve gayrimenkuller hakkında da bilgi vermektedir. Evlerde kullanılan eşyalar, kılık kıyafet biçimleri, çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili malzemeler, hayvan cinsleri, esnafların kullandıkları malzemeler ve tüm bunların nitelik ve niceliklerini tereke kayıtlarından öğrenebilmekteyiz.²⁴⁸

Bu bölümde defterimizde yer alan 94 tereke kaydından yola çıkarak Manisa halkının günlük hayat içerisinde hangi eşyaları nerelerde kullandıklarını tespit etmeye çalışacağız.

Toplumun en küçük birimi olan ailenin içinde yaşadığı evlerin fiziki yapısını birinci bölümde açıklamaya çalışmıştık. Evler genellikle belgelerde yer alan ifadeye göre *fevkânî* ve *tahtânî* olmak üzere iki katlı yapılmıştır. İki katlı evlerde, ahşap merdivenle ikinci katta geniş bir sofa ve bu sofaya açılan iki oda bulunmaktadır. Evlerin zemin seviyesi avlunun devamı olarak boş bırakılırken, esas oturulan mekân, genellikle ikinci kat olmuştur. Minder ve yastıklar yerleştirilmiş sofalar aile bireylerinin kahve içerek gündelik yaşamlarını paylaştıkları bir ortam niteliğindedir. Diğer yandan da bu evlerin etrafı genellikle bir avlu çevrelemekte ve buralarda çeşitli ağaçlar bulunmaktadır. Manisa evlerinin fiziksel özellikleri kısaca değindikten sonra şimdi o mekânlarda kullanılan eşyaları inceleyelim.

Ev Eşyaları

İki kat inşa edilmiş evlerin alt bölümleri gündelik hareketliliğin yaşandığı, üst katlar ise ailenin akşam olup da dinlenmeğe çekildiği bölümlerdir. Evlerin döşemesinde büyük -küçük, eski-yeni olarak nitelendirilen kilimler, halılar, nadirde olsa Türkmen kilimi ve eski Mısır halısı kullanılmıştır. Oturma odalarında basma minder, yan minderi, bez minder, minder, döşek, beledi döşek, basma döşek, basma yastık, beledi yastık, kadife yastık, köşe yastığı, sandık, pamuklu bohça, perde, eski saat ve aydınlatma amaçlıda şamdanlar kullanılmıştır. Isınmak için ocağın haricinde demir mangalın da kullanıldığı görülmektedir.

²⁴⁸ Terekelerde geçen eşyalar için bkz. Tülay Artan, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüpte Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, Editör: Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.

Gece olunca, odalarda bulunan tahta kapaklı yüklükler açılır ve içlerinden yatak malzemeleri çıkarılırdı. Bunlar arasında eski-yeni, büyük küçük olarak nitelenen yorganlar, kumaş yorganlar, nakışlı çarşaflar, nakışlı yorgan bezleri, yüz yastıkları, basma yorgan yüzleri, beledi yüz yastıkları gibi eşyalar yer almaktadır.

Temizlik amaçlı kullanılan eşyalar arasında güğüm, hamam rahtı, hamam tası, kemik tarak, misvak, törpü yer alırken, abdest almada kullanılan abdest leğeni ve ibrikleri, çuka (çuha) abdestlik, kaliçe seccade, kırmızı ve beyaz ihram dini moNifli eşyalar arasında yer almaktadır.

Mutfakta kullanılan eşyalar arasında büyük ya da küçük olarak belirtilen tencere, kapaklı sağan, sini, tabe, tas, çorba tası, cam tas, kahve tepsisi, kahve ibriği, kahve fincanı, kahve değirmeni, tunç havan kupa, bakraç, büyük küçük peşkir, bardak, siyah kaşık, bakır kazan, bakır sini, bıçak, satır, ocak perdesi türünden değişik amaçlı malzemelere rastladık. Terekelerde sini ve peşkirin yer alması, ailelerin yemeği, yer sofrasında yedikleri olasılığını güçlendirmektedir. Tüketilen gıda maddelerine baktığımızda başta bulgur olmak üzere bakla, nohut gelmektedir. Bunun yanında muhtemelen ekmek yapımında kullanılan buğday da gıda maddesi olarak terekelerde sıkça rastlanılmaktadır.

Şahsi Eşya ve Giyecekler

İnsanların kılık-kıyafetlerinin belirlenmesinde insanların gelenekleri, görenekleri, örfleri, dini değerleri, meslekleri, statüleri ve ekonomik gelirleri etkili olmaktadır. Erkek ve kadın giysileri ayrı şekilde incelendiğinde erkek giysileri arasında içten dışa doğru don, dizlik, zıbun, gömlek, uçkur, pirinç kuşak, çuka kuşak, kemer, aba, şalvar, çuka cübbe, pamuklu kaftan, germud kaftan, kuzu kürkü, yağmurluk, poşu gibi giysiler giydikleri görülmektedir. Baş için de kavuk, fes, sarık, fetür, serpuş kullanılmıştır.

Kadınların terekelerinde ise nakışlı don, zıbın, Manisa alacası entari, Şam alacası entari, telli entari, yerli alaca entari, pamuklu entari, çuka entari, sim entari, mintan, bürümcek gömlek sim kuşak, bez ferace, kemer, kürk yemeni, peçe gibi giysiler yoğun olarak görülmektedir.

Şahsi eşyalar arasında tüfenk, piştov, sim kuşak yaldız altını, sim dirhem, beyaz akçe, altın küpe, altın yüzük, inci gerdanlık, incili küpe, zincirli ve tuğralı arab

altını, burgaz altını gibi ziynet eşyaları da yer almaktadır. Ayrıca kazma, kürek, pamuk çapası, demir aletleri, çift aletleri, nalbant aleti, hallaç tokmağı, kahveci aleti de yapılan ekonomik faaliyetler hakkında bilgi vermektedir.

Yukarıda verilen günlük hayatta kullanılan ev eşyası ve giysiler, tabii ki ailelerin ekonomik gelirine, sosyal tabakasına göre farklılaşmaktadır. Şekil olarak aynı olmakla birlikte, işleme, süsleme, kumaş cinsi ve mücevherler itibarıyla farklılık göstermektedir. Örneğin 28 C.Evvel 1167 (23.03.1754) tarihli tereke kaydı, Alay beyi Mahallesi'nden Adile adlı kadına aittir.²⁴⁹ Adile hanımın terekesinde bulunan eşyalar döşek, yasdık, yorgan, kilim, seccade, zıbın, çarşab, gömlek, don, havlu, bez ferace ve boğça, tencere, sahan, tabe, kazgan, siniden ibarettir. 16 Muharrem 1167 (13.11.1753) tarihli diğer bir tereke de Çapraştılar-ı sagîr Mahallesi'nden hacı kızı Hatice'ye aittir.²⁵⁰ Adile hanımın terekesinde sadelik ön planda iken Hatice hanımın terekesi olabildiğince göz alıcıdır. Çok sayıda olan yorganlar, yastıklar, döşekler, boğçalar, çarşafklar olabildiğince nakışlı ve işlemelidir. Mutfak eşyalarında çeşitlilik görülmektedir. Giyim eşyalarına gelince ise fark açıkça ortadadır. Kırmızı ihram, yazın giyilen bürümcek gömlek, çuka ferace, beyaz kaftan, beyaz entari, germud entari, kutni entari gibi sayıca fazla ve çeşitlidir. Adile hanımın terekesinde ziynet eşyasına rastlanmazken, Hatice hanımda incili gerdanlık, altın küpe, altın yüzük, incili kuşak, zincirli ve tuğralı arab altını gibi ziynet eşyası mevcuttur. Bu bağlamda terekelerdeki eşyaların çeşitleri ve miktarlarında ekonomik faktörlerin ön planda olduğunu söyleyebiliriz.

²⁴⁹ MŞS 207 : 162

²⁵⁰ MŞS 207 : 140

B- EKONOMİK HAYAT

1- Ticari Faaliyetler

Manisa eski dönemlerden itibaren önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasıyla sebebiyle siyasi-iktisadi bakımdan daima önemli bir konuma sahip olmuş, bu vasfı ile Osmanlı hâkimiyeti döneminde ön plana çıkmıştır. Teke, Hamid, Menteşe ve Aydın sancaklarından gelip, İstanbul'a ve Gelibolu iskelesi yoluyla Rumeli'ye uzanan yolların kavşak noktası Manisa şehri idi. Yol Manisa hattından itibaren, Balıkesir'e uzanıyor, oradan Gelibolu'ya ve Bursa- Mudanya üzerinden deniz yoluyla İstanbul'a ulaşıyordu. Özellikle XVI. asır ve sonları ve XVII. asır başlarından itibaren İzmir'in ticari bir merkez olarak ortaya çıkmasıyla büyük önem kazanacak olan bir diğer yol, İç Anadolu'yu Ege sahillerine bağlayan Turgutlu-Manisa-İzmir hattı idi.²⁵¹

Ticaret yollarının Manisa'yı adeta bir ağ gibi sarması ve bu yolların ucundaki İzmir, Foçalar, Urla, Sivrihisar ve Çeşme iskeleleri ile dışa açılması, şehrin kapalı bir ticari ekonomiye değil, nispeten açık bir ekonomiye sahip olduğunu düşündürmektedir.²⁵² Sakızlı ve Venedikli Rum tüccarların, Manisalı Türk ve Yahudi tüccarlarla sıkı ticari münasebetleri olup, bunların Manisa'dan çuha, dokuma kumaş, deri, pamuk ve hububat olarak İzmir ve Foça limanlarından adalara ve Rumeli'ye götürdükleri bilinmektedir.²⁵³ Ticaret sahasında etkin rol oynayan Yahudiler, Osmanlılar ve Frenkler arasında tercüman ve aracı kişi olarak çalıştıkları gibi kendi işleriyle de uğraşmaktaydılar.²⁵⁴

Manisa alacası denen kumaş ve çuha ile derinin muhtelif çeşitleri başta Konya olmak üzere Anadolu'da ve İstanbul'da çok tutuluyor ve satılıyordu.²⁵⁵ Gediz ırmağının aşağısında ve doğusundaki sıradağlarda otlak arayan göçerler, bu zanaatin

²⁵¹ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa*, s.65-66. 17.yüzyılın sonunda İzmir kentinin ticaret dalları arasında onur mevki İran ipeği ihracatına ve tiftik üretiminin merkezi Ankara'dan İzmir'e getirilen tiftik ipliği ve yünü ticaretine aitti. Bkz. Suraya Faroqhi, "Krizler ve Değişim 1590-1699", *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Ed:Halil İnalçık, Donald Quataert, c.2, İstanbul 1924, s. 633.

²⁵² Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa*, s.67.

²⁵³ Zekeriya Yurdoğlu, *Manisa Tarihi (Kurtuluştan Cumhuriyete Kadar)*, Manisa Barosu Kültür Yayınları, Manisa. Ayrıca Yahudilerin ticari faaliyetleri için bkz. Feridun Emecen, *Unutulmuş bir cemaat: Manisa Yahudileri*, Eren yay. İstanbul 1997.

²⁵⁴ D. Goffman, *İzmir ve Levanten Dünya 1550-1560*, Türkiye, çev: A. Anadol, N.Kalaycıoğlu, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1995, s. 24

²⁵⁵ Zekeriya Yurdoğlu, *Manisa Tarihi (Kurtuluştan Cumhuriyete Kadar)*,s.111.

gerek duyduğu ham yün ve deriyi sağlardı. Ayrıca kentin bulunduğu zengin ırmak vadisi, İzmir'e üzüm, zeytin ve pamuk gönderirdi.²⁵⁶

Şehirdeki önemli bir ticari mekân olan *hanlar* bir yandan şehrin ticari hayatının canlılığına sahne olurken, diğer yandan da bu hareketliliğin başlıca aktörleri olan yakın ve uzak çevre tacirlerine kapılarını açan mekânlardı.²⁵⁷ Emecen XVI. yüzyılda şehirde ticaret tarikiyle gelen tüccarların kaldığı mevcut üç hanın olduğunu bunlardan en büyüğünün Hatûniye Camii'ne dahil olan ve Şehzâde Şehinşah'ın validesi tarafından inşa olunan Hân-ı Cedîd veya Yeni Han, ikincisinin Ali Bey evkafı içerisinde zikredilen Hân-ı atık olduğunu ve her ikisinin de Çarşı Mahallesi'nde yer aldığını belirtmektedir. Üçüncüsünün ise Veled Bey medresesi vakfı arasında görüldüğünü ancak nerede olduğunun tespit olunamadığını ifade etmiştir.²⁵⁸

Tablo 25 incelediğimiz sicilde yer alan hanları ve sicilde geçme sıklığını ifade etmektedir. Buna göre:

Tablo 25 : 207 MŞS'nde Yer Alan Hanlar ve Sicilde Geçme Sıklığı

Hanlar	Belge Sayıları
Ali Bey Hanı ²⁵⁹ (Hân-ı Atık)	2
Cebeci Hanı ²⁶⁰	1
Osman Çelebi Hanı ²⁶¹	1
Yeni Han ²⁶²	1
Yoğurt Pazarı Hanı ²⁶³	1

²⁵⁶ D. Goffman, *İzmir ve Levanten Dünya* s.62.

²⁵⁷ Hülya Taş, *XVII. Yüzyılda Ankara*,s.136.

²⁵⁸ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa*, s. 76.

²⁵⁹ MŞS 207 : 56,103

²⁶⁰ MŞS 207 : 145

²⁶¹ MŞS 207 :86

²⁶² MŞS 207 :97

²⁶³ MŞS 207 :174

Osmanlı Çelebi, Yoğurt Bazarı ve Yeni Han ile ilgili kayıtlara terekelerde rastlıyoruz. Daha çok şehir dışından gelen tacirlerin misafir olarak kaldıkları mekânlar olarak geçmektedir. Ali Bey Hanı ya da Hân-ı atık diye bilinen hana ait iki sicil kaydında boyahane mukataası ve boyacı esnafı ile ilgili dava kaydı ve ferman suretini içermektedir. 16 C.Ahir 1167 (10.04.1754) tarihli ferman suretinde, XVIII. yüzyılda memlekette görülen eşkiyaların ticareti de olumsuz yönde etkilediklerini bize göstermektedir. Ferman suretinde, taşradan gelen tüccar taifesinin belirlenmiş fiyat ile mallarını esnafa satmak istedikleri ancak bazı "zorbacı" kişilerin bu satışa izin vermeyip adı geçen esnafa türlü zulm ve taadide buldukları belirtilmekte ve bu durumun önüne geçilmesi Manisa kadısı ve Manisa müteselliminden istenmektedir.²⁶⁴

2- Sanayi ve Üretim Faaliyetleri

Bir memlekette yaşayanların esnaf ve tüccar olabilmesi için bir takım şartları yerine getirmesi gerekirdi. Bu şartları yerine getirmeyenlerin esnaf ve tüccar olmalarına imkân yoktu. Bu şartların başında, esnaf olacakların o sanata mensup olmaları “*icrâ-yı san‘at edebilmek*” hakkını almaları gerekirdir.²⁶⁵

Şehirde bir sanat kolunun mensupları, belli sayıda bir grup teşkil ederek faaliyette bulunmaktadırlar. Geleneksel üretim organizasyonun içinde yer alan hırfet mensupları, bağlı buldukları kurallara göre mesleklerini icra etmekteydiler.²⁶⁶ İçlerinden biri herhangi bir sebeple ayrılrsa veya ölse, yerine gelecek kişinin tayini belli kurallara ve bilinen bir düzene göre olmaktadır. Her loncanın başında bir *şeyh*, bir *kethüda*, bir *yiğitbaşı* bulunmakta ve bunlar o meslek grubu ustalarının oybirliği ile seçilmekte, seçim işlemi kadı siciline kaydedilmek suretiyle tamamlanmaktadır. Kethüda ve yiğitbaşı, esnaf grubunun meslekî ve sosyal sorunları ile ilgilendikleri gibi, devlet ve tüketicilerle ilişkilerinde de hırfetin temsilcileridir.²⁶⁷

Tablo 26'de sicilimizde yer alan esnaf kollarını göstermektedir. Bu tablo sicilde yer alan dava kayıtların yola çıkarak hazırlanmıştır. Bu sayıyı arttırmak tabîî

²⁶⁴ MŞS 207 : 56-57.

²⁶⁵ Çağatay Uluçay , *Esnaf Teşkilatı*, s. 60.

²⁶⁶ Özer Ergenç, “XVIII.Yüzyılın Başlarında Edirne'nin Demografik Durumu Hakkında Bazı Bilgiler”,s.1423.

²⁶⁷ Ergenç, *Ankara ve Konya*, s. 90.

ki mümkündür. Zira Emecen XVI. yüzyılda Manisa’da 40 farklı meslek dalını tespit etmiştir.²⁶⁸

Tablo 26 :207 MŞS’de Yer Alan Esnaf Kolları

Bakkallar	Kahveciler
Berberler	Kepençiler
Boyacılar	Leblebiciler
Çulhacılar	Mısırcılar
Debbağlar	Mûytâblar
Dellâklar	Nalbantlar
Değirmenciler	Pabuşçular
Deveciler	Uncular
Ekmekçiler	Tahtacılar
Eskiciler	Tuzcular
Halicılar	Yorgancılar
Hallaclar	Zeytunciler

Yukarıda tabloda görüldüğü gibi, Manisa’da sicilimize göre birbirinden çok farklı meslek dalları bulunmaktadır. Bütün meslek dallarını incelememiz elimizdeki veriler açısından olanaksızdır. Biz burada Manisa’da ön plana çıkan birkaç esnaf kolu üzerinde duracağız. Manisa esnafının Manisa çarşısında mesleki özelliklere göre genellikle toplu halde bulunduğunu “Çarşı” bölümünde belirtmiştik.

Manisa ekonomisi, küçük sanayi denilebilecek dokumacılığa, deri üretimine ve tarıma dayanıyordu. Elbette bunların ticareti de yapılıyordu. Manisa’da hububattan üretiminden sonra, en önemli üretim, pamuk sektörüdür.²⁶⁹

Pamuk, Manisa’nın hemen her tarafında yetişirdi. Üretilen pamuk işlenmiş veya işlenmemiş halde, Manisa pazarına getirilir. Getirilen bu mahsulün kozaktan yeni çıkmış halis ve safi penbe olmasına dikkat edildiği gibi, çürük koza pazara sokulmazdı.²⁷⁰ Pazara getirilen pamukları ilk defa alan çulhalarla, pamuğu ip haline

²⁶⁸Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.77.

²⁶⁹ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.78.

²⁷⁰ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.78.

getiren ve el tezgâhlarında dokuyan kadınlardı. Bunlar almadan ne yerli ne de yabancı tüccarlar alamazdı.²⁷¹

Renk ve desene göre birçok adlarla anılan pamuklular aslında *dülbent* (*tülbent*), *bogasi* ve *bez* olarak başlıca üç kategoride toplanmıştır. Şehir ve köylerde pamuklu dokuyanlar, *cullah* (*culah, çulah veya çulha*) ve *bogasici* olarak ayrılır. Cullahlar kaba bez dokuyanlar; bogasiciler de ince kalite pamuklu dokuyanlardır.²⁷² Dokumacı esnafı bezin ne kadar dokunacağı ve ne ölçüde olacağı hususunu kararlaştırırlar, esnaf kethüdalari veya ahileri kadı huzurunda bu kararı sicile kaydettirirlerdi.²⁷³

Çulhacılığın incelediğimiz dönem Manisa’ında da önemli bir esnaf kolu olduğu görülmektedir. Nitekim esnaf dükkanlarına ait tereke kayıtlarında bogasinin çeşitleri mevcut olup kırmızı bogasi, beyaz bogasi, elvan parça bogasi, alaca bogasi olarak adlandırılmış ve değer biçilmiştir.²⁷⁴ Nitekim Manisa çulhalarının ürettiği Manisa alacası ve beledi yasdık en meşhurları olup terekelerde geçmektedir.

Bogasiler ve iplikler boyatılmak için Manisa’daki boyacılar veriliyordu. “Sebbağ” denilen boyacılar kendi aralarında dokunan bezleri taksim edip boyuyorlardı.²⁷⁵ XVII. asırda Manisa’da, 14’ü büyük Çarşıda, 8’i de Karaköy Pazarı’nda olmak üzere 22 boyacı dükkanının var olduğu bilinmektedir.²⁷⁶ Uluçay XVIII. asırda boyacılık ile uğraşanların hepsinin Müslüman olduğunu ifade etmektedir.²⁷⁷ Sicilimizde, boyacı esnafının içine gayrimüslimlerinde girdiği görülmektedir. 28 Muharrem 1168 (14.11.1754) tarihli ilam kaydında, boyacı esnafının “...boyacıyân esnâfından ashâbü’l kitâb Mehmed bin Abdullah, Pehlivan Mustafa Beşe, Mehmed bin Abdullah, Yorgi , Minol, papas oğlu Dimitri, Nikola...” adlı kişilerin isimleri geçmektedir.²⁷⁸ Ayrıca incelediğimiz dönemde boyahane mukataası Demirciler çarşısında Han-ı atık içerisinde geçmektedir.²⁷⁹

²⁷¹ Çağatay Uluçay , *XVII. Yüzyılda Manisa’da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*, s. 62.

²⁷² Halil İnalçık, “Osmanlı Pamuklu Pazarı, Hindistan ve İngiltere Pazar Rekabetinde Emek Maliyetinin Rolü”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993 s. 279.

²⁷³ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.79.

²⁷⁴ MŞS 207 : 92,93,134,193.

²⁷⁵ Çağatay Uluçay, *XVII. Yüzyılda Manisa’da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*, s. 64.

²⁷⁶ Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.78.

²⁷⁷ Çağatay Uluçay, *XVII. Yüzyılda Manisa’da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*, s.78.

²⁷⁸ MŞS 207: 103.

²⁷⁹ MŞS 207 : 103.

Manisa'da, önemli bir sanayi faaliyetlerinden birisi de dericilikti. Şehirde ve civarında kesilen hayvanların derileri, Manisa'daki tabakhanelerde toplanarak işlenirdi. Bu işi yapan esnafa debbağ denirdi. Deri işletmeciliğinde suyun önemi fazla olduğundan debbağlar Serabâd vadisi ile Akbaldır vadisinde toplanmışlardır.²⁸⁰

Serabâd debbâğları, gön, kösele ve sade meşin, Akbaldır debbağlarında sahtiyân ve alacaboyalı meşin işletmek zorundaydılar. Bu kurala uymayan olursa, İstanbul'a şikâyet edilir, padişah fermanı ile bu hareketden menedilirdi.²⁸¹ Kasaplar tarafından kesilen derilerin hasar görmeden debbâğlara teslimi için ihtisap kurallarında gerekli uyarılar yapılmıştır.²⁸²

Yiğitbaşları aracılığıyla derileri satın alan aykkabıcılar, çizme, postal, mest, zenne pabucu, yemeni, saraçlar ise eyer, kayış, silahlık vs. eşyaları imal ederlerdi. Ayrıca Manisa debbağlarının imal ettikleri sahtiyân, sadece şehir esnafına değil, aynı zamanda İstanbul'a da sevk ediliyordu. Diğer taraftan işlenen deriden arta kalan kıllar ise, mûytâblara verilir, bunlar yine yiğitbaşları marifetiyle aldıkları kılları kazılhâneye götürüp temizler daha sonra da heybe, torba, çul îmâl ederek satışa çıkarırlardı.²⁸³

Çaybaşı vadisindeki tabakhanelerin hepsi, 19.yüzyıl başlarında kapanmışlarsa da bugün Tabakhane Deresi diye bilinen Serabad vadisindeki tabakhaneler büyük Manisa yangınından sonra, şehrin kuzeyine Horozköyü yolu üzerinde, bugünkü yerlerine nakledilmiştir.²⁸⁴

²⁸⁰ Feridum Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.80.

²⁸¹ İbrahim Gökçen, *Manisa'da XVI. ve XVIII. Yüzyılda Deri Sanatları Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*, İstanbul 1945, s.11.

²⁸² S. Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, ç. N. Kalaycıoğlu, İstanbul 2000, s. 194.

²⁸³ Feridum Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s.81.

²⁸⁴ Zekeriya Yurdoğlu, *Manisa Tarihi*, s.109

SONUÇ

Yaptığımız çalışmada amacımız, XVIII. yüzyılda Manisa’da gündelik hayatı içindeki insanın hikâyesine yönelerek yeni bir tavır ile yeni bilgilere ulaşmak ve tarihin konusunu güncele getirebilmektir. Bulunduğu örgütlenme içinde yaşadığı mekanla ekolojik etkilenmeye tâbi olarak hayatını sürdüren insanın, kültürel, sosyal davranışlarını etkileyen temel etmenleri, mekanın kullanımı ile bu mekan üzerindeki yönetim örgütlenmesini, toplumun tâbi olduğu yaşam şekillerini ortaya koymaktır.

İlk olarak gündelik hayatın alanı içerisinde bulunan unsurları irdelemeye çalıştık. Şehir sakinlerinin yaşadığı mahalle sayılarının klasik dönemle karşılaştırmaya tabi tuttuğumuzda 42’den 56’ya yükseldiği tespit edildi. Ayrıca avârız kayıtlarında yer almayan ancak dava kayıtları içerisinde yer alan üç mahallenin varlığı görüldü. Bunlar Arab Alanı, Saray ve Salızade mahalleleridir. Muhtemelen bu mahalleler avârız hesaplamalarında küçük olması itibarıyla diğer mahalleler arasında yer almaktaydı.

Manisa mahallelerin dördü gayrimüslimlere aittir. Ancak tüm Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi Manisa’da da gayrimüslimlerin, Müslüman ahali ile birlikte yaşadıkları ve aynı mekânda aynı mesleği icra ettikleri görülmektedir. Şehrin can damarları olan çarşılar içerisinde sicil bazında Sultaniye Suk’unun ev ve köle satışları açısından Manisa’nın en hareketli mekânlarından olduğu anlaşılmaktadır.

Gündelik hayat içerisinde özel alan içerisine giren Manisa evleri genellikle iki katlı olmak üzere geniş bir avlu içerisinde inşa edilmiştir. Evlerin fiyatlarının belirlenmesinde, fiziksel özelliklerinin yanında çarşı merkezine yakınlığı ve uzaklığı etkili olmaktadır.

XVIII. yüzyılda sancağın *ber vech-i malikane* usulü ile tasarruf edildiği görülmektedir. Bu sistem içerisinde sancak merkezi olarak Manisa’da en önemli *ehl-i örf* görevlisinin mütesellim olduğu görülmektedir. Mütesellim olarak da karşımıza ayandan Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa çıkmaktadır. Ancak Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa’nın zaman zaman beytü’l-mâl ve hassa emini görevini oğlu Ahmet Ağa yerine getirmektedir. Bunun yanında klasik dönem sancakbeyinin görevlerini mütesellimlerin yerine getirdiği görülmektedir.

Kaza merkezi olarak Manisa’da 15 aylık süre içerisinde kadı olarak Mevlana Numan Efendi’nin olduğu görüldü. Kadı’nın görevleri arasında şeriat ve kanunu uygulayan yargı görevinin yanında sultanın idari ve mali emirlerini yerine getirilmesini gözetmek de yer almaktadır.

Gündelik hayatta Manisa mahkemesini, işlem hacmi ve zamanın kullanımı yönünden değerlendirdiğimizde, günlük yaşamının hızına bağlı olarak yoğun olmadığı görülmüştür. Mahkemeye intikal eden davaların aylara göre dağılımına bakıldığında en yoğun ay Muharrem ayı iken hiç dava kaydının bulunmadığı ay Ramazan’dır. Mahkemenin çalışma günlerine bakıldığında ise her gün mahkemenin açık olduğu ve en yoğun günün Çarşamba olduğu görülmüştür. Mahkemeye yansıyan dava konuları içinde özel hukuk içine giren Osmanlı aile yapısını ilgilendiren, miras anlaşmazlığının diğer dava oranlarına göre oldukça fazla olması bize aile fertlerinin miras paylaşımı konusunda çıkan anlaşmazlıkların halledilmesinde kamusal alan içine giren mahkemeyi bir çözüm aracı olarak gördüklerini göstermektedir. Diğer yandan satış, sulh akitleri ve köle azadını içeren hüccetler de bize mahkemenin noterlik görevini yansıması açısından önemlidir.

Kadınlar mahkemeye nafaka, boşanma, tasarruf hakkı konularında yoğun olarak başvururken; erkekler ise miras, satış, alacak konularında mahkemeye başvurmayı tercih etmişlerdir. Manisa kadının hiç çekinmeden mahkemede davacı olarak kocasının, babasının, kardeşinin ve mahalle komşusunun karşısında kendini ifade edip hakkını aradığı görülmüştür. Ayrıca mahkemede vekâlet kullanım oranına bakıldığında kullanım azlığı bize Manisa insanının hakkını kendisinin savunmayı tercih ettiğini göstermektedir. Vekil tayin edilen kişilerin kimlikleri incelendiğinde % 59’luk oranla *yabancı* tabir edilen akrabalık bağı olmayan kişilerin tercih edildiği görülmektedir. Bu da bize gündelik hayat içerisinde insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde güven duygusunun gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Gündelik hayat açısından kamusal alan içine giren mahalleyi, mahallelerin defterde geçme sıklığı açısından değerlendirmeye aldığımızda nüfusa paralel olarak bazı mahallelerde yoğunluk görülmesi bizce olağan karşılanırken nüfus yoğunluğu az olan mahallerde yoğunluğun görülmesi dikkatimizi çekmiştir. Bu mahallelerin konumlarına bakıldığında Manisa çarşısına yakın mahalleler olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak mahallelerin belgelerdeki kullanım sıklığında etkili faktörler arasında nüfus olduğu kadar çarşı merkezine yakınlık ya da uzaklıkta etkili olmaktadır.

Manisa’da aile yapısına baktığımızda, tek eşliliğin yaygın olduğunu, ortalama 2 çocuğa sahip olduklarını söyleyebiliriz. Ailelerin çözülmesi durumunda nafaka, mehr ve vasi kurumlarının kadınların ve korumasız bir biçimde geriye kalan çocukların sıkıntıya düşmesine engel olduğu ve sosyal yaşama yeniden uyum sağlama fonksiyonunu yerine getirdiği görülmüştür. Ailelerin ekonomik durumları açısından incelendiğin de genel olarak Manisa insanın ekonomik durumunun iyi olduğu görülürken, sosyal statüye sahip kişilerin ve esnafın Manisa ahalisine göre iyi durumda oldukları görülmüştür. Ayrıca aile reisinin erkek olduğu düşünüldüğünde kadınların da kendilerine ait mal varlıklarına sahip oldukları görülmektedir.

Tereke kayıtlarında kullanılan eşyalar gündelik hayatta kullanılan eşyalar arasında değerlendirmeye aldığımızda ailelerin ekonomik gelinine, sosyal tabakasına ve cinsiyetlere göre farklılaşmaktadır. Bu bağlamda ekonomik geliri yüksek olan kişilerin terekelerin de bulunan eşyaların çeşitleri ve sayıları artarken niceliklerinde de farklılık görülmektedir.

Elimizde veri azlığından dolayı gündelik hayatta ekonomi alanında değerlendirmelere girilememiştir. Ancak defterde geçen meslek dalları ve ticari amaçlı kullanılan hanlar tespit edilmiştir. Ayrıca tereke kayıtlarının verdiği bilgilerle Manisa’da o dönem de çulhacılığın yaygın olduğu görülmektedir.

ÖZET

Tezimizin amacı, XVIII. yüzyılda Manisa’da gündelik hayatı içindeki insanın hikâyesine yönelerek yeni bir tavır ile yeni bilgilere ulaşmak ve tarihin konusunu güncele getirebilmektir. “XVIII. Yüzyılda Manisa’da Gündelik Hayata İlişkin Bir Değerlendirme” başlıklı bu tezin ana kaynağı bir şer‘iyye sicili oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi şer‘iyye sicilleri Osmanlı yönetim örgütü içinde kadı’nın mahkemede tuttuğu kayıtları içermektedir. Siciller bize hem devlet örgütünün işleyişi hem de sosyal hayat hakkında önemli bilgiler vermektedir. “Muhteva analizi” yöntemiyle bilgisayara word ve excell ortamında yüklenen bilgiler içerisinde aranılan kelime, tarih, kavram veya herhangi bir ibarenin bilgisayara saydırılmasıyla anlamlı tablolara dönüştürülmüştür. Bu sayede defter içindeki kayıtların ilgili oldukları konularına göre ayrılması ve çeşitli açılardan tasnif edilerek sorgulanması mümkün hale gelmiştir.

Gündelik hayatın kullanım alanı açısından, kamusal alan içine giren “şehir, mahalle, çarşı”, ile özel alan içine giren “ev” üzerinde durulan ilk konudur. Gündelik hayat içindeki bu unsurların fiziki yapıları ve kullanım açıları çeşitli yönlerden incelenmiştir. Sonuç olarak görüldü ki Manisa şehri bir Osmanlı şehri özelliğini taşımaktadır. İkinci olarak yönetim örgütlenmesi içinde Manisa’nın bir sancak merkezi, bir kaza merkezi olarak işleyişi ve görevlileri tespit edilmiştir. Manisa’nın XVIII. yüzyılda sancağın yönetiminde ve yönetici kimliğinde yaşanan değişimler gözlenebilmiştir. Diğer yandan Manisa mahkemesinin çalışma düzeni ekseninde, günlük iş hacmi, gündelik hayatın hızı, insan ilişkileri deftere yansımış belgelerin önce sayısal daha sonra içerik analizleri ile anlaşılır hale getirilmiştir. Son olarak da gündelik hayat içinde ailenin yapısı ve ekonomik durumu, gündelik hayatta kullanılan eşyalar ve şehirdeki ekonomik faaliyetler tespit edilmiştir.

SUMMARY

The objective of our thesis is to reach new information and to bring the subject of history up to date in a new manner by turning towards the story of the man in daily life in Manisa of XVIII. century. The main source of this thesis titled as “An Assessment of the Daily Life in Manisa of XVIII. Century” is the canonical register.

As it is known, the canonical register contains the recording kept by the Muslim judge (kadi) at law courts as part of the Ottoman administrative organization. The registers give us important information on both functioning of the state organization and the social life. The information fed into the computer in word and excel media through the “Content Analysis” were converted to meaningful tables by having the computer count any words, dates, concepts or expressions included in that information. Thanks to the above, it became possible to sort the records included in the register according to the relating subjects and classify them in different ways, cross-examining them.

In terms of use area of the daily life, “the city, quarter, market place” included in the public area and “house” included in the private area are the first subjects dwelled upon. The physical structure and using viewpoints of those components of the daily life were examined in various aspects. At the end, it was concluded that the city of Manisa bears characteristics of an Ottoman city. Secondly, its function as the centre of a sanjak and as a centre of a district and its officials were determined. The changes experienced in administration of the sanjak and in identity of the administrators in XVIII. century were observed. On the other hand, on the axis of working order of the court of Manisa, documents of the daily volume of work, speed of the daily life, human relations which were reflected onto the register were made comprehensible through first digital analyses then content analyses. Finally, structure of the family within the daily life and its economical condition, objects used in the daily life and economic activities in the city were determined.

BİBLİYOGRAFYA

A- Arşiv Kaynağı

207 Numaralı Manisa Şer'iyeye Sicili

B- Araştırma ve İncelemeler

ABACI, Nurdan, *Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması (17. Yüzyıl)*, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 2001, s.152.

AKDAĞ, Mustafa, "Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.6-7(1966), s.201-248.

AKDAĞ, Mustafa, " Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar", *A.Ü.DTCF Dergisi*, XIII/1-2, Ankara 1955, s.26-51.

AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1453-1559)*, II, İstanbul 1995.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, IV, İstanbul 1990.

AKYÜZ, Jülide, *Ankara'nın Bütüncül Tarihi Çerçevesinde XVIII. Yüzyılda Ankara(Şer'iyeye Sicillerinin Sayısal ve Muhtevâ Analizi Denemesi)*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002.

ALTUNDAĞ, Şinasi, "Osmanlılarda Kadıların Salâhiyet ve Vazifeleri Hakkında",VI. *TTK, Kongreye Sunulan Bildiriler* (20-26 Ekim 1961), Ankara 1967, s. 342-351.

ARTAN, Tülay , "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri*

Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam, Editör: Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.

AŞIK PAŞAZÂDE, *Tevarih-i Al-i Osman*, Ali Bey nşr, İstanbul 1332.

AYDIN, M. Akif, *İslam ve Osmanlı Aile Hukuku*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1985.

AYDIN, Mehmet Akif, *İslam ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996.

AYDIN, Mehmet Akif , “Eyüp Şer’iyye Sicillerinden 184,185,188 No’lu Defterlerin Hukuki Tahlili”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, Editör: Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s.65-72.

BAŞARIR, Özlem, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Tarihine Katkı: Konya 60 No’lu Şer’iyye Sicili’nin Analizi ve Tarihsel Bilgi Kaynağı Olarak Kullanımına İlişkin Bir Yöntem Denemesi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

BARKAN, Ömer, “Avarız”, *İA*, c.2, İstanbul 1979, s.13-19.

BARKAN, Ö. Lütfi, “ Edirne Askerî Kassamı’na Ait Tereke Defterleri (1545-1659) ” , TTK, *Belgeler*, III/5-6 (1968).

BATMAZ, Eftal Ş., *XVIII. Yüzyıldaki Mali Uygulamaların Osmanlı Taşra Yönetimi Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1995.

BAYINDIR, Abdülaziz, *İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)*, İstanbul 1986.

BAYIR, Önder, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Manisa'nın Sosyal ve İktisadî Durumu*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2001.

CİN, Halil , *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1974 .

ÇADIRCI, Musa , “II. Mahmut Döneminde Mütesellimlik Kurumu”, *A.Ü DTCF Dergisi*, c.XXVIII, S.3-4 (Temmuz-Aralık),1970, s.287-296.

ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 1997.

DARKOT, Besim, “Manisa”, *İA*, c.VII, İstanbul 1988. s.288-290

ERDOĞDU, İbrahim, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Toplumunda Değişim Eğilimleri (Harput Örneği)*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

EMECEN, Feridun , “Osmanlılarda Yerleşik Hayat, Şehirliler ve Köylüler”, *Osmanlı*, C.IV, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.91-97.

EMECEN, Feridun, *Unutulmuş bir cemaat: Manisa Yahudileri*, Eren Yay. İstanbul 1997.

EMECEN, Feridun , *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989.

ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Şehrindeki «Mahalle»nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Journal Of Otoman Studies /Osmanlı Araştırmaları*, IV (1984), s. 69-78.

ERGENÇ, Özer , “Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler” *VIII. Türk Tarih Kongresi*, C: II, Ankara 1981, s. 1265-

1274

ERGENÇ, Özer, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Taşra Yönetiminin Mali Nitelikleri”, *Journal Of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 10 (1986), s. 87-96.

ERGENÇ, Özer , “XVIII. Yüzyılın Başlarında Edirne’nin Demografik Durumu Hakkında Bazı Bilgiler”, IX. Türk Tarih Kongresi, c.III, s.1415- 1424.

ERGENÇ, Özer, *Osmanlı Klasik Dönemi kent Tarihçiliğine Katkı: XVI.Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara 1995

ERTEN, Hayri, *Konya Şer‘iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, Ankara 2001.

EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahat-nâme*, IX, İstanbul 1935.

FAROQHİ, Suraiya, *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?*, (Çev. Zeynep Altok), İstanbul 2001.

FAROQHİ, Suraiya, *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*, ç. N. Kalaycıoğlu, İstanbul 2000.

FAROQHİ, Suraiya ,*Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, çev:Emine Sonnur Özcan, Doğu-Batı Yay., Ankara 2006.

FAROQHİ, Suraiya, “Krizler ve Değişim 1590-1699”, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Ed:Halil İncılık, Donald Quataert, c.2, İstanbul 1924s. 633.

GENÇ, Mehmet, “Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi”, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2003

GOFFMAN Daniel, *İzmir ve Levanten Dünya 1550-1560*, Türkiye, çev: A. Anadol, N.Kalaycıoğlu, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1995.

GÖKBİLGİN, Tayyip , “XVI. asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesi’nin Rolü”, *IV.Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1948, s.433-444.

GÖKÇEN, İbrahim, *Manisa Tarihinde Vakıflar*, I., İstanbul 1946.

GÖKÇEN, İbrahim, *Manisa'da XVI. ve XVIII. Yüzyılda Deri Sanatları Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*, İstanbul 1945.

GÖYÜNÇ, Nejat, "Hane", *DİA*, c. XV, İstanbul 1997, s. 552-553.

GÜRKAN, Feyyaz, "Şer'ıye Mahkemeleri Sicilleri Üzerine Bir Araştırma", *IX. TTK Kongresi*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.765-779.

HALAÇOĞLU, Yusuf, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1996.

IMBER, Colin , "Kadınlar, Evlilik ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullah'ın Behçetü'l-Fetâvâ'sında Mehr", *Modernleşmenin Işığında Osmanlı Kadınları*, Etidör:Madeline C. Zilfi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.77-100

İNALCIK, Halil, "Adâletnâmeler", *Belgeler*, T.T.K, c.II, s. 3-4, Ankara 1965, s.49-145.

İNALCIK, Halil, "Bursa Şer'ıyye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları" , *Belleten*, XI/44 (1947), s.693-709.

İNALCIK, Halil, "Eyalet", *DİA*, c. 2, s. 740.

İNALCIK, Halil , " Mahkeme", *İA*, VII, İstanbul 1977, s.149-151.

İNALCIK, Halil, "Örf" ,*İA*, c.IX, İstanbul 1988.

İNALCIK Halil, "15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993 s. 187-201.

İNALCIK, Halil , "Military and Fiscal Transformation in the Ottomon Empire, 1600-1700", *Archivum Ottomanicum*, VI. Louvain 1980, s. 283-337.

İNALCIK, Halil, "Osmanlı Pamuklu Pazarı, Hindistan ve İngiltere Pazar Rekabetinde Emek Maliyetinin Rolü", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993 s. 259-317.

İNALCIK, Halil, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), Çev: R. Sezer, İstanbul 2003.

İPÇİOĞLU, Mehmet, *Konya Şer'iyeye Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*, Ankara 2001.

KAZICI, Ziya, *Osmanlılarda İhtisap Müessesesi (Ekonomik, Dini ve Sosyal Hayat)*, İstanbul 1987.

KAVAKÇI, Yusuf Ziya, *Hisbe Teşkilatı*, İstanbul 1973

KUNT, Metin, *Sancaktan Eyalete*, İstanbul 1978.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.

MARDİN, Ebül'ula , “Kadı”, *İA*, VI, İstanbul 1977, s.42-46.

MANDRAN, Robert, *XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, çev: Mehmet Ali Kılıçbay İstanbul 1991.

ONGAN , Halit , *Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iyeye Sicili*, Ankara 1974,s.XXI.

ORTAÇ, Hilal, *Tanzimat'tan I. Meşrutıye Manisa*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1996.

ORTAYLI, İlber , “Osmanlı Şehirlerinde Mahkeme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Prof. Dr. Bülent N. Esen'e Armağan*, Ankara 1977.s. 245-264.

ORTAYLI, İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul 2000.

ORTAYLI, İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Ankara 1994

ÖZKAYA, Yücel, “XVIII. Yüzyılın Sonlarında Tevzi' Defterlerinin Kontrolü”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, s. 1 (1981), s.135-155.

ÖZKAYA, Yücel, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık*, Ankara 1994.

ÖZTÜRK, Said, *Askeri Kassama Ait XVII Asır İstanbul Tereke Defterleri*, İstanbul 1995.

PAMUK, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, İstanbul 1999.

SAHİLLİOĞLU, Halil “Avarız”, *DİA*, c. IV, İstanbul 1991, s. 108-109.

SHAW, Stanford, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul 1982.

SINGER, Amy, *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, çev. Sema Bulutsuz, İstanbul 1996.

TABAKOĞLU, Ahmet, “Osmanlı İçtimai Yapısının Ana Hatları”, *Osmanlı*, c. IV, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.25.

TAŞ, Hülya, *XVII. Yüzyılda Ankara*, A.Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004

ULUÇAY, Çağatay , “Manisa”, *İA*, İstanbul 1988. s.290-294.

ULUÇAY, M. Çağatay, “ Manisa Şer‘iyye Sicillerine Dair Bir Araştırma”, *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s.285-298

ULUÇAY, Ç. – İ. GÖKÇEN, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939.

YAMAN, Talat Mümtaz , “Osmanlı İmparatorluğu Teşkilatında Mütessellimlik Meselesine Dair”, *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, c. I, Ankara 1944,

YİĞİT, Ahmet, “XVI Yüzyılın ikinci Yarısında Edirne Kadıları ve Mühime Defterlerine Göre Vazifeleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi XIV*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1999, s.157-173.

YURDOĞLU, Zekeriya, *Manisa Tarihi (Kurtuluştan Cumhuriyete Kadar)*, Manisa Barosu Kültür Yayınları, Manisa.

YÜCEL, Yaşar, “ Osmanlı İmparatorluğu'nda Desantralizasyona Dair Genel Gözlemler”, *Bellekten*, XXVIII/152, (1974), s.657-708.

YÜCEL, Yaşar - Selami PULAHA, *I Selim Kanunnâmeleri*, Ankara 1995

ZILFI, Madeline C., “Geçinemiyoruz:18 Yüzyılda Kadınlar ve Hul”,
Modernleşmenin Işığında Osmanlı Kadınları, Etidör: Madeline C. Zilfi, Tarih Vakfı
Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.251-283.

EKLER

A- MAHALLİNDE TUTULAN KAYITLAR

İLAMLAR

Sayfa No : 215
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 8 Muharrem 1167 / 05.11.1753

Özet :

Manisa'da Çarşı mahallesinde Halil bin Mehmed'in ölümü üzerine veraseti karısı Fatma, annesi Ayşe, erkek kardeşleri İbrahim ve Ahmed 'e kalmıştır. Müteveffanın karısı Fatma, müteveffanın erkek kardeşi İbrahim'in kendisine miras hakkını vermemesi üzerine vekili aracılığıyla mahkemeye başvurur. Mahkemede İbrahim, Fatma'nın davadan önce 4,5 guruş değerinde bir yasdık, bir döşek bir yorgan aldığını ve mirasa ait alacağı olmadığını ibra ettiğini iddia eder. Konuyla ilgili şahitler de aynı ifadeyi verince Fatma açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 214
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 10 Muharrem 1167 / 07.11.1753

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinde davacı Mehmed davalı konumundaki İspir'in koyunlarının kendisine ait pamuk tarlasına girip ekilmiş pamuğa zarar verdiği iddiası üzerine dava açar ve bu zararın karşılanması için İspir'den 400 vukiyye talep eder. Ancak tarlaya koyunların girdiğini İspir inkar etmesi ve Mehmed'in iddiasına şahit gösterememesinden dolayı Mehmed'in talebi kabul edilmez.

Sayfa No : 211
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 18 Muharrem 1167 / 15.11.1753

Özet:

Manisa'ya bağlı El-hacc İbrahimler karyesinden müteveffa İsmail bin Mehmed sağlığında oğlu Ali'ye evleneceği zaman karısı Hatice'nin masraflarını karşılaması için 140 guruş vermiştir. İsmail, Ali ve Hatice'nin ölümü üzerine müteveffa İsmail'in diğer oğlu Abdülkadir mahkemeye başvurarak 140 guruşu, Hatice'nin annesi ve kardeşinden ister. Manisa'da müezzin Ahmed Sai Efendi'nin düzenlediği fetvaya göre "İsmail'in sağlığında bu parayı almak için dava etmediği halde oğlunun parayı almak için dava açması uygun değildir" kararını vermesi sonucu davacı Abdülkadir davadan men edilir.

Sayfa No : 210
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 18 Muharrem 1167 / 15.11.1753

Özet:

Manisa'da El-hacc İlyas-ı Kebir mahallesinden Davacı Es-seyyid Mehmed davalı İbrahim'den 35 guruşa (1 oda, avlu) ev satın aldığını ve İbrahim'in parayı Mehmed'den aldığı halde evi teslim etmediği iddası üzerine mahkemeye başvurur. Mahkemede davalının iddiaları inkar etmesi üzerine Manisa'da müezzin Ahmed Sai Efendi'nin düzenlediği fetvaya göre davacı Es-seyyid Mehmed haksız bulunmuş ve davadan men edilmiştir

Sayfa No : 210
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 13 Muharrem 1167 / 10.11.1753

Özet:

Manisa'da Çengizade mahallesinden Virku adlı nasraniyyenin veraseti kocası Kosta ve annesinin erkek kardeşleri Yorgala ve İstifan 'a kalmıştır. Yorgala ve İstifan, Kosta'yı aynı mahallede bulunan ve nasraniyyeye ait 500 kuruş değerdeki menzili haksız yere zaptettiği ve terekeye ekletmemekle suçlayarak gereğinin

yapılması için mahkemeye başvururlar. Kosta ise karısı hayattayken evi 215 kuruşa kendisinden satın almıştır ve kendi mülkü olmuştur. Konuyla ilgili şahitlerde aynı ifadeyi verince davacılar açtıkları davada haksız bulunmuşlardır.

Sayfa No : 209

Belgenin Konusu : Vakfa olan borç

Belgenin Tarihi : 18 Muharrem 1167 / 15.11.1753

Özet:

Manisa'da evkâf-ı selatin-i izâm kuralarından Menaşir karyesinden Ahmed bin Hasan müteveli Veli'nin kendisine aid iki dönüm bağı haksız yere zabtettiğini iddiası mahkemeye başvurur. Müteveli Veli cevabında babasının sağlığında Ahmed'in babasından vakfa olan 27 guruş borcu karşılığında tarlayı aldığını söyler ve iddiasını şahitlerle ispatlar. Mahkemede Ahmed haksız bulunur.

Sayfa No : 207

Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 19 Muharrem 1167 / 16.11.1753

Özet:

Manisa'da Akmescid mahallesinden Kara Mustafa bin Mehmed ölümü üzerine annesi Ümmühani müteveffanın karısı Ümmü Gülsüm'den aynı mahalledeki evden miras hissesini ister. Ümmü Gülsüm'ün bu isteği red etmesi sonucu Ümmühani vekili oğlu Hasan aracılığıyla mahkemeye başvurur. Ümmü Gülsüm ise cevabında müteveffanın hayattayken evi kendisi için yaptırdığını söyler. Konuyla ilgili şahitlerin de dinlenmesiyle evin Ümmü Gülsümün mülkü olduğu tespit edilir.

Sayfa No : 207

Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 19 Muharrem 1167 / 16.11.1753

Özet:

Manisa'da Akmescid mahallesi ahalisinden davacı konumunda Es-seyyid Mehmed, Debbağzade El-hâcc Ali Efendi, Es-seyyid Mustafa Çelebi ve Mehmet Beşe ile Arab Alanı mahallesi ahalisinden Aydınlızade Mehmet Efendi, Alemdar El-hâcc Halil, Es-seyyid Ali Ağa mahkemede karşı karşıya gelmişlerdir. Akmescid

mahallesi ile Narlıca mahallesi arasında yapılan çeşmelerin adı geçen davalılar tarafından tahrip ve zararlarının olduğunun iddiası üzerine gönderilen Mevlana Esseyid Mustafa Efendi incelemeleri sonucu bu tahribatın eskiden olduğu tespit edilmiş. Bilirkişi heyetinin ve davacıların ellerinde ispatlarının olmaması sonucu dava davacıların haksızlığıyla sonuçlanmıştır.

Sayfa No : 207

Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 23 Muharrem 1167 / 20.11.1753

Özet:

Manisa'da Elhac İvaz Paşa mahallesinde Halil beşe, Debbağ Mehmed'den 190 kuruşa satın aldığı evi kızı Ayşe'ye emanet olarak bıraktığı halde Ayşe'nin haksız yere zaptettiği iddiası üzerine mahkemeye başvurur. Ayşe ise vekili aracılığıyla babasının evi kendisine ait 190 kuruş değerindeki emlakını satıp bu para ile evi kendisi için satın aldığını iddia eder. İddiasına şahit gösterememesi üzerine Halil Beşe'ye yemin teklif edilir. Halil Beşe'nin yemin etmemesi üzerine Halil Beşe açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 207

Belgenin Konusu : Ahlak

Belgenin Tarihi : 23 Muharrem 1167 / 20.11.1753

Özet:

Manisa'da Ebe mahallesinde sakin olan Halil bin Hıtır, El-hacc Mustafa bin Ali, Mehmed bin Yusuf, İbrahim bin Ahmed ,Mehmed bin Ali adlı kişiler aynı mahallede bulunan Fatma ve Ümmü Gülsüm adlı kadınların fuhuşları sonucu mahallede emniyetlerinin olmadığını iddiaları üzerine mahkemeye başvururlar.Mahkemede Fatma ve Ümmü Gülsüm'ün bu davranışlarından dolayı daha önce uyarıldıklarını ancak uyarılara kulak asmayıp devam ettiklerini ve bunun üzerine mahalleden ihraç edilmelerini istemektedirler. Bilirkişiler tarafından davacılarının iddialarının ispatlaması sonucu Fatma ve Ümmü Gülsüm mahalleden çıkarılması kararı verilir.

Sayfa No : 206
Belgenin Konusu : Sebilhaneye olan borç
Belgenin Tarihi : 23 Muharrem 1167 / 20.11.1753

Özet:

Manisa'da İmad mahallesinde Saliha bint-i Mustafa ölünce veraseti kocası Mahmud Beşe ve oğulları Es-seyyid Mehmed ile Ahmed'e kalmıştır. Mahmud beşenin sebilhaneye olan 70 guruş borcu için, karısı Saliha'dan miras kalan eve müteveli El-hacc İbrahim'in zapetmesi üzerine Es-seyyid Mehmed ve Ahmed adlı kardeşler vasileri Ahmed Efendi ile mahkemeye başvururlar. Müteveli İbrahim eve el koyduğu kabul eder ancak evin Saliha'ya ait olduğunu bilmediğini iddia eder. Konuyla ilgili şahitler mütevellinin evin Saliha'ya ait olduğunu bildiği ifadelerini verince müteveli İbrahim'in evi teslim etmesi kararıyla mahkeme sonuçlanır.

Sayfa No : 206
Belgenin Konusu : Hibe
Belgenin Tarihi : 24Muharrem 1167 / 21.11.1753

Özet:

Manisa'da İmad mahallesinde Rabia, Atike ve Ümmühani adlı kız kardeşler anneleri Ayşe'yi vasi tayin etmişlerdir. Rabia ölünce aynı mahalledeki menzile müşterek menzile kızı Alime'nin haksız yere zaptettiği gerekçesiyle vasi Ayşe hatun mahkemeye başvurur. Rabia'nın sağlığında aynı mahalledeki menzilin yarısını kardeşlerine hibe ettiğini ve menzilin yarısının kardeşlerinin mülkü olduğunu iddia eder ve Alime'den evden elgeçmesini ister. Alime ise cevabında eve el koyduğu kabul eder ancak müşterek mal için yapılan hibenin geçersiz olduğunu iddia eder. Düzenlenen fetvaya göre de hibe geçersiz olduğu kabul edilir

Sayfa No : 205
Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 26 Muharrem 1167 / 23.11.1753

Özet:

Manisa'da İmad mahallesinde Halil Beşe ibni Hüseyin 'in veraseti oğlu Hasan ve kızı Ümmühani'ye kalmıştır. Ümmühani ve Hasan'ın da ölmesiyle miras hakları

Hasan'ın oğlu Halil Beşe'ye Ümmühani'nin kızı Atikeye kalmıştır. El-hâcc Ali aynı mahalledeki menzili Halil Beşe'den satın alır. Atike ise evin yarısının kendisine ait olduğunu ve El-hâcc Ali'nin eve haksız yere zapettiği iddiasıyla mahkemeye başvurur. Elhâcc Ali mahkemede Atike'nin annesi Ümmühani hatunun evin yarısını sağlığında Halil Beşe'nin babası Hasan'ın açtığı dava sonucu sulh bedeli olarak verdiğini ve evin tamamın Halil Beşe'nin babasına ait olduğunu iddia eder. Konuyla ilgil şahitler de aynı ifadeyi verince menzilin Halil Beşe'nin olduğu tespit edilir. Dolayısıyla satım sonucu menzilin El-hâcc Ali'ye ait olduğu kabul edilir.

Sayfa No : 204

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 28 Muharrem 1167 / 25.11.1753

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Rabia adlı kadın aynı mahallesindeki evin yarısının kendisine ait diğer yarısının ise oğlu Ali Beşe'ye ait olduğunu sağlığında kassam defterine yazdırmıştı. Ali Beşe ölünce evin yarısı kızlarına kaldı. Daha sonra Rabia'nın da ölmesiyle Rabia'nın kızı Alime evin tamamına elkoydu ve annesinin evin yarısını Ali Beşe'ye verdiğini inkar etdi. Kassam defterine bakılarak Alime'nin haksız olduğu ortaya çıktı.

Sayfa No : 200

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 6 Safer 1167 / 03.12.1753

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı Kebîr mahallesinde Şaban Efendi ibni İbrahim ölünce veraseti karısı Kerime ve oğulları Halil Beşe ve El-hâcc İbrahim'e kalmıştır. Kerime adlı kadının da ölmesiyle veraseti oğulları Halil Beşe ve El-hacc İbrahim'e kalır. Halil Beşe babasında miras hisessini kardeşi El-hâcc İbrahim'in vermediği iddiasıyla mahkemeye başvurur. El-hâcc İbrahim mahkemede kardeşi Halil Beşe'nin daha önce kendisinden 25guruş alıp, mirasa ait hiçbir alacağının kalmadığını şahitler huzurunda ibra ettiğini iddia eder. Konuyla ilgili şahitler de aynı ifadeyi verince davacı Halil Beşe'nin talebi kabul edilmez.

Sayfa No : 199
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 2 Safer 1167 / 29.11.1753

Özet:

Manisa şehrinde Tahte'l Kal'a çarşısında dükkanı olan Mustafa, dükkanın içindeki eşyaları ve malları El-hâcc Ali'ye 300 guruşa satmıştır. Arif Mustafa'nın damadı Ali dükkanın içindeki eşyaları ve malları El-hâcc Ali'ye vermemesi sonucu açılan davada imam ve muhtesibin şahitliği sonucu Mustafa'nın damadı Ali haksız bulunmuştur.

Sayfa No : 199
Belgenin Konusu : Kölelik
Belgenin Tarihi : 8 Safer 1167 / 05.12.1753

Özet:

Manisa'da Bölücek-i cedîd mahallesinde ölen El-hâcc Mustafa bin Ahmed'in küçük oğlu Ahmed vasisi Halil Beşe aracılığıyla mahkemeye başvurarak Alemdar Mehmed Beşe'nin, kendisine babasından kalan arab kölesine haksız yere el koyduğu ve kölenin kendisine verilmesi isteğiyle dava açar. Alemdar Mehmed Beşe Abdullah adlı arab kölesini davacının annesinden 96 guruşa vekili İsmail Efendi aracılığıyla satın aldığını iddia eder. İddiasını şahitlerle ispatlar. Kölenin Alemdar Mehmed Beşe'ye ait olduğu tespit edilir.

Sayfa No : 196
Belgenin Konusu : Vakfa olan borç
Belgenin Tarihi : 16 Safer 1167 / 13.12.1753

Özet:

Manisa'da Cami-i Kebir mahalesinde Sakine adlı kadın kocası müteveffa Dede Mustafa'dan miras kalan evi kocasının vakfa olan 20 guruş borcu karşılığında vakfa satmıştır. Ancak daha sonra bu borcu inkar edib evi müteveli Mehmed Efendi'den geri ister ve dava açar. Mahkemede şahitlerin dinlenmesi sonucu borç karşılığında evin satıldığı ispatlanmış ve davacı Sakine'nin talebi kabul edilmemiştir.

Sayfa No : 195
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 17 Safer 1167 / 14.12.1753

Özet:

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinde Musa bin Ahmed'in veraseti erkek kardeşinin oğulları Hasan, Hüseyin ve Mehmed'e kalmıştır. Hasan, aynı mahalledeki babasına ait olan evi küçüklüğünde akrabalarından İbrahim'in, Meryem adlı kadının kocasına sattığını ve evin haksız yere zaptedildiğini iddia ederek mahkemeye başvurur. Meryem adlı kadın ise mahkemede 10 sene önce Hasan'ın bu satışı kabul edip kendisinden 50 guruş aldığını iddia eder. Konuyla ilgili şahitlerde aynı ifadeyi verince açtığı davada Hasan haksız bulunmuştur.

Sayfa No : 194
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 9 Muharrem 1167/ 15.12.1753

Özet:

Manisa'da Arab Alanı mahallesinden El-hacc Halil bin Himmet, Ali bin Ahmed, Mehmed Efendi mahkemeye başvurarak Mehmed Beşe'ye dava açarlar. Mehmed Beşe'nin mahallede bulunan çeşmeye gelen suyun kendisinin evnden geçtiğini ve evine bir çeşme yaptırdığını ancak daha sonra evindeki çeşme kullanıma kapatılınca Mehmed Beşe'nin davacı olup kendilerinden bir defa 44 kuruş bir defa da 20 kuruş aldığını iddia ederler. Mehmed Beşe'ye verdikleri toplam 64 kuruşu kendisinden talep ederler. Mehmed Beşe ise iddiaları inkar eder ve dava konusunun kendisi ile değilde babası Hüseyin Beşe ile olduğunu söyler ve elindeki fetvayı mahkemeye sunar. Mahkeme davacıların taleplerinin kabul edilmemesiyle son bulur.

Sayfa No : 193
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 20 Safer 1167 / 17.12.1753

Özet:

Manisa'da Alaybeyi mahallesinde Haydar oğlu Ali Çelebi ibni Ramazan ölünce veraseti karısı Fatma, oğlu İsmail ile kızı Rabia'ya kalmıştır. Fatma ve Rabia

mahkemeye başvurarak kendilerine düşen miras haklarını İsmail'in vermek istemediği iddiasıyla dava açarlar. İsmail mahkemede müteveffanın ölümünden bir ay sonra Fatma'nın mehr-i müeccelesi olan 15 guruş ile hissesine karşılık 40 guruş , Rabia'da hissesine karşılık 97 guruşu şahitlerin karşısında kendisinden aldıklarını ve ve birbirlerine borcları kalmadığını ibra ettiklerini söyler.İsmail'in ifadesini şahitlerinde doğrulamasıyla Fatma ve Rabia açtıkları davada haksız bulunurlar.

Sayfa No : 192

Belgenin Konusu : Kölelik

Belgenin Tarihi : 20 Safer 1167 / 17.12.1753

Özet:

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden El-hâcc Abdürrahim'in 210 guruşa satın aldığı kölenin aslında köle olmadığını ortaya çıkmasıyla ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 192

Belgenin Konusu : Alacak anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 23 Safer 1167 / 20.12.1753

Özet:

Manisa'da Göktaşlı mahallesinden İsmihan adlı kadın aynı mahallesindeki evini 60 kuruş karşılığında Halil bin Mustafa'ya satar. Ancak 60 kuruşu Halil'den almadığını iddia edib dava açar. Mahkemede şahitlerin ispatları sonucu İsmihan'ın evin değeri olan 60 guruşun 10'unu vakfa bağışladığının ve 50'sini ise aldığının ortaya çıkması sonucu ve davadan men edilir.

Sayfa No : 191

Belgenin Konusu : Kölelik

Belgenin Tarihi : 25 Safer 1167 / 22.12.1753

Özet:

Manisa'da Lala Paşa mahallesinden El-hâcc Mahmud bin El-hâcc İbrahim'in karısı ve çocuklarının vasisi olan Hatice bint-i Ali adlı kadın kocasının terekesinden iddiasıyla Anber adlı cariyeyi köle olarak kullanmak istemesi üzerine Anber mahkemeye başvurur. Mahkemede Anber adlı cariyeye bundan önce müteveffa El-hâcc

Mahmud'un annesi Ayşe'nin elinde cariye olduğunu ancak ölmeden 2 sene önce kendisini azad ettiğini ve Hatice'nin kendisini köle olarak kullanmak istemesinin haksız olduğunu iddia eder. Davalı konumundaki Hatice ise Anber azad edildiğinden haberi olmadığını söyler. Bunun üzerine şahitler Anber'in ifadesini doğrulayınca, Anber açtığı davada haklı bulunur.

Sayfa No : 189

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 20 Safer 1167 / 17.12.1753

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinde Emine bint-i Ahmed ölünce veraseti kocası Süleyman, oğlu Es-seyyid Mehmed ile kızı Alime'ye kalmıştır. Süleyman 'da bir süre sonra ölür. Süleyman'ın ikinci karısından olan oğlu Es-seyyid Mehmed, Alime'ye annesinden kalan eve el koyar ve Mehmed babası Süleyman'ın mirası olduğunu iddia eder. Açılan davada şahitlerin şahitlikleri sonucu evin Alime'nin annesi Emine'den kendisine kaldığının ortaya çıkmasıyla Es-seyyid Mehmed haksız bulunmuştur.

Sayfa No : 189

Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı

Belgenin Tarihi : 8 R.Evvel 1167 / 03.01.1754

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinden Saliha bint-i Mehmed'in veraseti kızları Ayşe, Fatma ve Hatice'ye kalmıştır. Ayşe, evlerinin yanındaki çimenliği İsa Beşe'nin zabt ettiği iddiasıyla mahkemeye başvurur. İsa Beşe ise mahkemede, 15 yıl önce bu çimenliği babası Safer Beşe'nin nın müteveffa Saliha'dan 22 guruşa satın aldığını iddia eder. Konuyla ilgili şahitlerin de dinlenmesiyle çimenliğin İsa Beşe'nin mülkü olduğu tespit edilir.

Sayfa No : 182
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 12 R.Evvel 1167 / 07.01.1754

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı sagir mahallesinden Mustafa, İbrahim Çelebi mahallesinden vefat eden Alime'nin akrabası olduğunu ve mirasından kendisine 3/1 oranında hisse düşeceğini ifade ederek , Alime'nin kızları olan Hatice ve Atike adlı kardeşlere dava açar.Mustafa'nın iddiasına şahit gösteremeyince Hatice ve Atike adlı kardeşlere yemin teklif edilir.Hatice ve Atike davacı Mustafa'nın annelerinin akrabası olmadığına dair yemin etmeleriyle Mustafa açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 180
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1167 / 05.01.1754

Özet:

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Kassab Mehmed Beşe ibni Ali ölünce veraseti karısı Sakine ile oğlu Ali'ye kalmıştır. Ancak oğlu Ali'nin ölümü üzerine mirastan karısı Sakine ile birlikte müteveffa Kassab Mehmed Beşe'nin erkek kardeşi Hüseyin Beşe'de yararlanacaktır. Ancak Hüseyin Beşe'nin kayıp olmasından dolayı bu hakkı Hüseyin Beşe'nin kız kardeşinin oğlu Mustafa alacaktır. Mustafa müteveffanın terekesindeki mirasın 1184 kuruş olduğu ancak masraflar düşüldükten sonra 300 guruş kadar eksikliğin olduğunu bu eksikliği Sakine'nin aldığı iddiasıyla Sakine'ye dava açar. Mahkeme'de Sakine ,300 kuruş eksikliğin müteveffanın ölümünden sonra Celeb Türkmani taifesinden Ahmed'in gelip koyun bahasından hakkının olduğunu ve bu hakkı aldığını söyler ve şahitlerle ispatlar. Böylece davacı Mustafa haksız bulunur.

Sayfa No : 179
Belgenin Konusu : Borç davası
Belgenin Tarihi : 18 R.Evvel 1167 / 13.01.1754

Özet:

Manisa'da Çaprazlar-ı kebîr mahallesinden Hondi adlı kadın Çoban taifesinden İspir adlı zımmiden alacağını almak için mahkemeye başvurur. Mahkemede kocasının ölmeden önce İspir adlı zımminin El-hâcc Ali'ye borcuna kefil olduğunu, kocasının ölümü üzerine kefillik borcunu kendisinin ödediğini söyler. Ayrıca kefillik için 60 guruşu ödemesinin yanında İspir'e 8 guruş ve 5 guruş değerindeki koyun verdiğini ve bunun karşılığında toplam 73 guruşluk borcunu İspir'den talep ettiğinde İspir'in vermek istemediğini iddia eder. Mahkemede İspir adlı zımmi Hondi'den 60 guruş ve daha sonra 8 guruş borç aldığını kabul eder. Ancak koyun adedi için 5 guruş verdiğini inkar eder ve yemin eder. Hondi adlı kadın iddiasının doğruluğuna şahit gösteremediğinden açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 176

Belgenin Konusu : Alacak davası

Belgenin Tarihi : 28 R.Evvel 1167 / 23.01.1754

Özet:

Manisa'da Çaprazlar-ı sagîr mahallesinden Es-seyyid El-hâcc Halil Ağa kefil olmasıyla verdiği 1025 kuruş alacağını El-hâcc Ahmed'den almak istemesi üzerine mahkemeye başvurur. Mahkemede davacı Es-seyyid El-hâcc Halil Ağa'dan daha önce bu alacağıyla ilgili El-hâcc Ahmed'den temessük almasına karşın El-hâcc Ahmed elinde hiç malı olmadığına ve borcunu veremeyeceğine yemin dair yemin eder. Davacının elinde bulunan fetvaya göre El-hacc Ahmed'in borcunu ödemesi kararı verilir.

Sayfa No : 176

Belgenin Konusu : Borç davası

Belgenin Tarihi : 8 R.Ahir 1167 / 27.01.1754

Özet:

Bir önceki davada El-hâcc Ahmed Ağa'nın El-hacc Halil Ağa'ya olan borcunu teslim etmesi kararıyla sonuçlanmasına rağmen bu davada Ahmed Ağa'nın Halil Ağa'dan 200 guruş alacağı olduğunu iddia ederek mahkemeye başvurur.

Mahkemede davalı konumudaki El-hacc Halil Ağa davacının iddialarını inkar eder. Müezzın Mehmed Sai Efendi imzasını içeren fetvaya göre “daha önce davacının davalıya olan borcunu ve temessük verdiğini kabul edip şimdi ise senden alacağım var demesi duyulan ve kabul edilen bir olay değildir “emriyle davacı El-hacc Ahmed Ağa açtığı davada haksız bulunmuştur.

Sayfa No : 85

Belgenin Konusu : Alacak davası

Belgenin Tarihi : 6 R.Ahir 1167 / 31.01.1754

Özet:

Manisa'da Ayn-ı Ali mahallesinden Seyfi Ağa ölünce oğlu Yusuf'un vasiliğine Hatice bint-i Abdullah adlı kadın tayin edilmiştir. Yusuf'a babasından miras kalan tarlaları, öküzleri ve karhaneyi vasisi Hatice'nin kocası Mustafa ziraat için kulanıp 6 sene Yusuf'a ait evde oturur. Ayrıca yine Yusuf'a ait karhaneyi başkasına 10 guruşa üç yıllığına icara verir. Vasi Hatice kocasından 30 guruşu talep ettiğinde kocasının vermek istemediği gerekçesiyle mahkemeye başvurur. Mahkeme Mustafa'nın 30 guruşu vasi Hatice'ye teslim etmesi kararıyla sonuçlanır.

Sayfa No : 173

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 10 R.Ahir 1167 / 04.02.1754

Özet:

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden Es-seyyid Osman Ağa ibni Nesimi zade Mehmed Ağa'nın ölmesiyle veraseti kızı Safiye ve babası Mehmed Ağa'ya kalmıştır. Safiye yedi sene boyunca dedesinin yanında bulunmuş ve evleneceği zaman dedesinden 2500 kuruşluk eşya alıp dedesinin kendisine Osman'ın mirasına dair borcu olmadığını şahitlerin huzurunda ibra etmişti. Şimdi ise Mehmed Ağa Safiye'nin Mud nahiyyesindeki çiftlik ve arazileri elinde bulundurması ve kullanmasına karşın kendisine teslim edilmesi için mahkemeye başvurur. Mahkemede konuyla ilgili şahitler Safiye'nin evleneceği zaman 2500 kuruşluk eşyayı dedesinden alıp, dedesinin kendisine mirasa dair borcu olmadığı ibra ettiği ifadeleri

verince Mud nahiyesindeki çiflik ve arazileri Safiye'nin dedesine teslim etmesi kararı verilir.

Sayfa No : 172
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 15 R.Ahir 1167 / 09.02.1754

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinde Mihriban damadı Molla Osman'dan kızı evli iken verdiği 1 seccade,1 kilim,1yorgan,4 tencere,1 kuzu tenceresi,1incülü kuşak ve 6 sene evinde kalması sonucu 24 gurus kirayı toplam 57,5 gurus kıymetteki eşyayı talep eder. Mahkemede Molla Osman 57.5 kıymetteki eşyanın kendisinde olduğunu inkar eder ve eşyanın kendisinde olmadığına dair yemin eder.Mihriban'ın iddiasına şahit gösterememesinden dolayı iddiasını ispatlayamaz ve davada haksız bulunur.

Sayfa No : 170
Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı
Belgenin Tarihi : 22 R.Ahir 1167 / 16.02.1754

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinde n Halta adlı nasraniyye ile Azariyye'nin vasisi olan Efendiye adlı nasraniyye arasında aynı mahalledeki menzilin hangisine ati olduğunu tespit edilmesini içeren belgedir.

Sayfa No : 167
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 6 C.Evvel 1167 / 29.02.1754

Özet:

Manisa'da bağlı Yüregir karyesinden Veli adlı kişi Manisa'da Saz mahallesinde ikamet eden Mahmud'un dedesi ile onun babasının kardeş olduğunu ve Mahmud'un ölümüyle Mahmud'a ait ev ve terekesinin kendisinin miras hakkı olduğunu iddia eder. Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytümal-i amme ve hassa

mukataası emini Ahmed Ağa'nın ise Mahmud'un terekesine elkoyması üzerine Veli miras hakkı talebi için dava açar. Ancak Veli mahkemede Mahmud'un dedesiyle babasının kardeş olduğunu şahitlerle ispatlayamadığından haksız bulunur.

Sayfa No : 167

Belgenin Konusu : Boşanma sonrası alacak-verecek davası

Belgenin Tarihi : 18 C.Evvel 1167 / 13.03.1754

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinde Fatma bint-i Hüseyi'ni kocası Es-seyyid Mehmed bin Mustafa talak-ı baîn ile boşamıştır. Fatma kocasından, zimmetindeki 50 altın mehr-i müeccel, iki basma yorgan, 5 beledi yasdık iki beledi döşek, 1 incülü kuşağı talep eder ve dava açar. Mahkemede kocası davalı konumundaki Es-seyyid Mehmed Fatma'nın , 50 altın mehr-i müeccel, iki basma yorgan, 5 beledi yasdık iki beledi döşek, 1 incülü kuşağı penbe koza karşılığında kendisine bıraktığını kendisine bıraktığını ve her iki tarafında karıkocalığa ait bütün dava ve isteklerden birbirlerinin zimmetlerini ibra ettiklerini iddia eder ve şahitlerle ispatlar.Fatma davada haksız bulunur.

Sayfa No : 164

Belgenin Konusu : Alacak davası

Belgenin Tarihi : 15 C.Evvel 1167 / 10.03.1754

Özet:

Manisa'da Çarşı mahallesinden Sultaniye hamamı mültezimi Mahmud bin Memiş Ağa mahkemeye başvurarak evkâf-ı selâtin-i 'azâm mütevellisi Mehmed Ağa'ya dava açar. Mültezim Mahmud mahkemede Çarşı mahallesinde yaptırdığı iki katlı bahçeli bir çok evin fiyatı 2000 kuruş ederken bazı şartlar karşılığında müteveli Mehmed Ağa'ya 1350 kuruşa sattığını ancak müteveli Mehmed Ağa'nın şartları yerine getirmediğinden satışın fesh edilmesini ister. Mahkeme mültezim Mahmud Ağa'nın talebinin kabul edilmemesiyle sonuçlanır.

Sayfa No : 164
Belgenin Konusu : Vakfa olan bağışın iptali
Belgenin Tarihi : 19 C.Evvel 1167 / 14.03.1754

Özet:

Manisa'da Nalbant El-hâcc Hüseyin, nalbant dükkanını Karaköy Suk'undaki sebilhaneye bağışlar .Vakfın mütevellisi Es-seyyid El-hâcc Mehmed, Nalbant El-hâcc Hüseyin'in bağışladığı dükkanını teslim etmemesi üzerine dava açar. Mahkemede Nalbant Hüseyin dükkanı vakfa bağışladıktan sonra durumunun kötü gittiğini ve elinde vakfiyeti fesh edildiğini içeren fetva olduğunu iddia eder. Fetvaya göre vakfiyetin fesh edildiği ispatlandıktan sonra dava Nalbant Hüseyin lehine sonuçlanır.

Sayfa No : 162
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 23 C.Evvel 1167 / 18.03.1754

Özet:

Manisa'da Saruhanlı karyesinde Pilavcı oğlu İbrahim bin Hasan'ın ölmesiyle veraseti karısı Ayşe ile oğlu Es-seyyid İsmail'e kalmıştır. İsmail babasının terekesinden olduğunu iddia ettiği Dilşikar mahallesindeki menzilden miras hakkını annesi Ayşe'den talep etmesiyle, Ayşe İsmail'in bu isteğini mahkemeye başvurarak geri çevirmesini ister. Mahkemede davacı Ayşe Dilşikar mahallesindeki evini kocası İbrahim'e 300 guruşa sattığını ancak daha sonra aralarındaki anlaşmayı fesh edip yine ev kendisinin mülki olduğunu iddia eder. İsmail ise babasının sağlığında annesi Ayşe ile yaptığı anlaşmanın fesh edilmediğine dair yemin eder. Ayşe'nin iddiasına şahit göstermemesinden dolayı açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 160
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 29 C.Evvel 1167 / 24.03.1754

Özet:

Manisa'da Lala Paşa mahallesinden Molla Hasan bin Hüseyin'in ölmesiyle veraseti karısı Ayşe ile oğlu Mehmed Ali ve annesi Meryem'e kalmıştır. Mehmed

Ali, Meryem ve Meryem'in kızı Hatice'yi aynı mahallede bulunan ve babası Molla Hasan'a dedesi Hüseyin'den miras kalan menzilden haksız yere hak istemelerinden dolayı mahkemeye başvurur. Mahkemede Meryem ve Hatice menzilin Molla Hasan 'ın değilde Hüseyin'in olduğunu ve miras haklarının verilmesini isterler İsmail ise Hüseyin'in sağlığında evi oğlu Molla Hasan'a bıraktığını ve onun mülkü olduğu kabul ettiğini iddiasında bulunur. Konuyla ilgili şahitlerde aynı ifadeyi verince Hatice ve Meryem isteklerinde haksız bulunmuş ve Meryem'e 24 hisseden yalnız 4 hisse verilmesi kararı verilmiştir.

Sayfa No : 159

Belgenin Konusu : Namzedliğin bozulması sonrası yaşanan anlaşmazlık

Belgenin Tarihi : 22 C. Evvel 1167/ 17.03.1754

Özet:

Manisa'da Alaybeyi mahallesinden Es-seyyid Abdurrahman mahkemeye başvurarak namzedlisi Fatma bint-i Mehmed'in mürebbsi Hasan bin Mehmed'e dava açar. Mahkemede Es-seyyid Mehmed, mürebbi Hasan'ın Fatma'yı 30 altın mehr ile İsmail bin Mehmed ile evlendirdiğini ve nişanın bozulması üzerine nişan namıyla verdiği eşyayı mürebbi Hasan'dan talep eder. Mürebbi Hasan ise eşyayı İsmail'in Es-seyyid Mehmed'e teslim ettiğini iddia eder ve iddiasını şahitle ispatlar. Mahkeme davacının talebinin kabul edilmemesiyle sonuçlanır.

Sayfa No : 153

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 24 C.Ahir 1167 / 18.04.1754

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı kebir mahallesinden Sultan sağlığında aynı mahallesindeki evini 86 guruşa oğlu Ahmed'e satmıştı. Sultan'ın ölmesiyle kocası ve kızı Kerime evden miras hakkını Ahmed'den talep ederler. Davacı Ahmed'de mahkemede annesi Sultan'ın sağlığında evi 86 guruşa annesinden satın aldığı evin mülkü kendisine ait olduğu şahitlerle ispatlaması sonucu babası davalı Mehmed haksız bulunur.

Sayfa No : 150
Belgenin Konusu : Alacak davası
Belgenin Tarihi : 8 Receb 1167 / 05.01.1754

Özet:

Manisa'da Çapraştırlar-ı Kebir mahallesinde Yorgi ve Minhal adlı zimmiler babalarından miras kalan evi babasının Mehmed Efendi'ye olan borcuna karşılık 240 guruşa Mehmed Efendi'ye satmışlardır. Yorgi ve Minhal adlı zimmiler Mehmed Efendi'nin evi zabt etmesine karşılık 10 yıl boyunca kendilerinden faiz adıyla 40 guruş ve 2'şer vukiyye aldıklarını iddia eder ve mahkemede bu meblağı Mehmed Efendi'den talep ederler. Ancak zimmilerin iddialarına şahit gösterememesi ve Mehmed Efendi'nin almadığına dair yemin etmesi sonucu zimmiler açtıkları davada haksız bulunurlar.

Sayfa No : 148
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 16 Receb 1167 / 09.05.1754

Özet:

Manisa'da Deveciyan mahalesinden Fatma binti Mehmed'in ölmesiyle veraseti kızları Hamide ve Ayşe'ye kalmıştır. Kızlardan Hamide annesi Fatma'nın sağlığında aynı mahalledeki evin yarısını kendisine 35 kuruşa sattığını ve evin yarısının kendi mülkü olduğu halde Ayşe'nin terekenin tamamında hak iddia etmesi üzerine mahkemeye başvurur. Mahkemede Ayşe Hamide'nin iddiasını inkar edince şahitler dinlenir. Şahitlerde Hamide'nin iddiasını doğrulayınca mahkeme Ayşe'nin terekede hak isteğini kabul etmez.

Sayfa No : 146
Belgenin Konusu : Tarla tasarrufunda yaşanan antlaşmazlık
Belgenin Tarihi : 22 Receb 1167 / 15.05.1754

Özet:

Kadıköy tımarının tasarruf hakkını İbrahim Ağa ve Hüseyin Ağa kullanmaktadır. İki kardeşinde ölmesi sonucu 60 dönümlük Kadıköy tımarı 30 dönümü İbrahim Ağa'nın oğlu İbrahim diğer 30 dönümü Hüseyin ağa'nın oğlu

Mustafa Ağa'ya kalır. İbrahim'in annesi vasi konumundaki Câmî'-i kebîr mahallesinden Ümmü Gülsüm adlı kadın 60dönüm miktardaki Kadıköy tumarını 30 dönümüne Ahmed adlı kişinin el koymasıyla mahkemeye başvurur. Mahkemede Ahmed babasının 1163 senesinde tarlanın 30 dönümünü kullanma hakkını 110 guruş karşılığında Hüseyin Ağa'nın oğlu Mustafa Ağa'dan aldığını söyler ve bunu şahitlerle ispatlar. Davacı Ümmü Gülsüm haksız bulunur.

Sayfa No : 139

Belgenin Konusu : Dem ü diyet davası

Belgenin Tarihi : 18 Şaban 1167 / 10.06.1754

Özet:

Manisa'da Haki Baba mahallesinden Emine ve Hasan adlı kişiler, Es-seyyid Mehmed'in anneleri Fatma'yı kurşun ile öldürdüğünü iddia edip, Mehmed'den, dem ü diyet talep ederler. Davalı Mehmed Fatma'yı öldürdüğünü inkar eder, Emin ile Hasan iddialarını şahitle ispatlayamasından dolayı davada haksız bulunurlar.

Sayfa No : 130

Belgenin Konusu : Mehr

Belgenin Tarihi : 5 Şevval 1167 / 26.07.1754

Özet:

Manisa'da Çaprazlar-ı Sagir mahallesinden Huri bint-i Mahmud vekili Kasım Beşe aracılığıyla boşandığı eşi El-hâcc Ahmed'in kendisine 45 guruş mehr-i müecceli vermediği ve mehrin kendisinden alınması talebiyle mahkemeye başvurur. Mahkemede El-hâcc Ahmed 45 guruş mehr-i müeccelin 38 guruşunu 5 ay önce davacı Huri'ye verdiğini ve 2 guruş borcu kaldığı ifadesini verir. Konuyla ilgili şahitler de El-hâcc Ahmed'in ifadesini doğrulayınca açtığı davada Huri haksız bulunur.

Sayfa No : 128

Belgenin Konusu : Boşanma davası

Belgenin Tarihi : 15 Şevval 1167/ 05.08. 1754

Özet:

Manisa'da Cami-i kebir mahallesinden Hüseyin bin Abdullah mahkemeye başvurarak altı sene önce diyar-ı ahire gittiğinde karısı Hatice bint-i Ömer'in gidişinden sonra başka biriyle evlendiğini, mahalle halkının bu durumdan rahatsız olduğunu söylemiştir. Hatice adlı kadın ise kocasının giderken "*eğer senden ansızın gidersem benden tatlikat-ı selase mutlaka ol*" dediği iddiasında bulunmuş ve iddiasını şahitlerle ispatlamıştır.

Sayfa No : 126
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 16 Şevval 1167 / 06.08.1754
Özet:

Manisa'da Saz mahallesinden Hatice bint-i El-hâcc Mehmed ölünce veraseti kocası El-hâcc Mehmed, kızı Fatma, annesi Ayşe ve İsa oğlu Mehmed'e kalmıştır. Müteveffa Hatice'nin babası El-hâcc Mehmed 1,5 sene önce sağlığında evinin yanındaki iki odalı misafirhaneyi azadlı kölesi Fatma'ya miras bırakır. Azadlı köle Fatma kendi mülkü olan misafirhaneye Hatice'nin kocası El-hâcc Mehmed'in Hatice'nin terekesine ait diye haksız yere zaptettiği gerekçesiyle mahkemeye başvurur. Konuyla ilgili şahitler de misafirhanenin azadlı köle Fatma'nın mülkü olduğu ifadesini verince, El-hâcc Mehmed'in misafirhaneyi Fatma'ya teslim etmesi kararı verilir.

Sayfa No : 123
Belgenin Konusu : Mülkiyet anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 18 Şevval 1167 / 08.08.1754
Özet:

Manisa'da Serabâd mahallesinden Molla Abdullah bin Abdullah ile El-hâcc İbrahim arasında çıkan mülkiyet anlaşmazlığı.

Sayfa No : 111
Belgenin Konusu : Alacak-verecek davası
Belgenin Tarihi : 5 Z.Kade 1167 / 24.08.1754
Özet:

Manisa'da misafir olan Süleyman bin Mehmed adlı kişi her kantarı 6 guruşdan 240 guruşluk demiri İzmirli El-hâcc Musa'dan satın aldığı ancak El-hâcc Musa'nın develeriyle gönderdiği demiri Molla Hüseyin adlı kişinin sehven kabz ettiğini iddia eder. El-hâcc Musa'nın bu meblağı kendisinden talep etmesiyle 240 guruşu vermesi için Süleyman Molla Hüseyin'e dava açar. Mahkemede davalı konumundaki Molla Hüseyin davacının iddiasını inkar eder ve bu konuda yemin eder. Davacı Süleyman'da iddiasına şahit gösteremediğinden davada haksız bulunur.

Sayfa No : 111

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 18 Z.Hicce 1167 / 06.10.1754

Özet:

Manisa'da Nusrullah mahallesinden Es-seyyid Musafa bin Mehmed ölünce veraseti karısı Ümmü Gülsüm, oğlu İbrahim'e kalmıştır. İbrahim aynı mahallede babasının mülkü olan ve kendisine miras kalan evi haksız yere zaptettiği gerekçesiyle Es-seyyid Ahmed'i dava etmiştir. Mahkemede davalı konumundaki Ahmed evin babası Abdurrahman'ın mülkü olup kendisine miras kaldığını küçüklüğünde annesi Hatice'nin 45 kuruşa evi İbrahim'in babasına sattığını ancak kendisi 1149 senesinde İbrahim'in babasından tekrar kadı huzurunda evi geri aldığı iddia eder. Konuyla ilgili şahitlerde davalı Ahmed'in ifadesini doğrulayınca davacı İbrahim'in talebi kabul edilmemiştir.

Sayfa No : 109

Belgenin Konusu : Mülkiyet anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 24 Z.Hicce 1167 / 12.10.1754

Özet:

Manisa'da Ebe mahallesinden Hatice ve Ümmü Gülsüm adlı kadınlar kocaları Ali ve Mustafa'yı vekil tayin ederek aynı mahalledeki babalarından kendilerine miras kalan evi, anneleri Fatma'nın kızların küçüklüğünde El-hâcc Mehmed'e sattığını ve Mehmed'in haksız yere evi zaptettiği iddiasıyla mahkemeye başvururlar. El-hâcc Mehmed'den satışın kendileri küçükken olduğu ve satışın geçersiz olduğu

iddiasıyla evi kendilerine teslim etmesini isterler. Mahkemede davalı Hacı Mehmed, Fatma'nın kocasının vefatından 3 sene önce evi Fatma'ya hibe ettiğini ve Fatma'nın mülkü olduktan sonra 60 guruşa satın aldığı ifadesini verir. Konula ilgili şahitler de Hacı Mehmed'in ifadesini doğrulayınca Hatice ve Ümmü Gülsüm'ün istekleri kabul edilmez.

Sayfa No : 106

Belgenin Konusu : Mülkiyet anlaşmazlığı

Belgenin Tarihi : 24 Z.Hicce 1167 / 12.10.1754

Özet:

Manisa'da Narlıca mahallesinden Mehmed bin Abdullah ölünce veraseti oğlu Ahmed'e kalmıştır. Ahmed babasından kendisine miras kalan arsaya İbrahim'in haksız yere zaptettiği iddiasıyla mahkemeye başvurur. Mahkemede davalı İbrahim arsanın Ahmed'in babasından ona miras kaldığını inkar eder ve kalmadığına dair yemin eder. Davacı Ahmed'de iddiasını şahit gösteremez ve açtığı davada haksız bulunur.

Sayfa No : 107

Belgenin Konusu : Alacak-verecek davası

Belgenin Tarihi : 25 Receb 1167 / 18.05.1754

Özet:

Manisa'da Karahisar mahallesinden Hafız Ağa'nın Ohan ve Gürgir adlı nasranilere olan 800 esedi gurusu borcuna karısı Ümmühani kefil olur ancak Ümmühani kefillik borcunu ödememesi sonucu nasraniler vekilleri Hüseyin Ağa aracılığıyla dava açarlar. Mahkemede Ümmühani kocasının davacılara 800 esedi gurusu borcunu bildiğini ancak borcuna kefil olmadığını söyler. Vekil Hüseyin Ağa Ümmühani'nin kefil olduğunu şahitlerle ispatlar ve Ümmühani 800 esedi gurusu Hüseyin Ağa'ya ödemesiyle ilgili karar alınmasıyla dava sonuçlanır.

Sayfa No : 103

Belgenin Konusu : Mukataa hakkı

Belgenin Tarihi : 28 Muharrem 1168 / 14.11.1754

Özet:

Manisa'da Han-ı atik'deki boyacı esnafı ,adı geçen hanın mültezimi Mehmed Ağa'ya dava açarlar. Mahkemede boyacı esnafı ,Mehmed Ağa'nın esnafın icar yoluyla tasarrufunda olduğu karhanelerin gedüğünü evladlarına vermeyüb başkalarına verdiğini iddia ederler.Mültezim Mehmed Ağa ,esnafın elinde kendisinden sonra karhanelerin gedüğünü evladlarına bırakacağına dair senedleri olmadığını ve istediği kişilere icar edebileceğini söyler. Boyacı esnafının ellerinde bulunan ferman-ı aliyi mahkemede göstermesi üzerine esnafın Han-ı Atik'deki karhanelerin gedüğünü evladlarına bırakabilecekleri, Mehmed Ağa'nın veya başkalarının müdahalesine izin verilmemesi kararı alınır.

Sayfa No : 96

Belgenin Konusu : Hibe

Belgenin Tarihi : 12 Safer 1168 / 28.11.1754

Özet:

Manisa'da Devecıyan mahallesinden Müteveli Mehmed Çelebi müteveffa Ömer Ağa'nın vakfa olan borcuna karşılık müteveffaya ait aynı mahallesindeki eve haksız yere zaptettiği iddiasıyla müteveffanın oğlu Ahmed mahkemeye başvurur. Davacı Ahmed, Devecıyan mahallesindeki evi babasının sağlığında sünnet olurken kendisine sünnetlik namıyla hibe ettiğini ve evin kendi mülkü olduğunu iddia eder.Konuyla ilgili şahitlerde davacı Ahmed'in ifadesini doğrulayınca Müteveli Mehmed Çelebi'nin evi teslim etmesi kararı verilir.

Sayfa No : 96

Belgenin Konusu : Alacak-verecek davası

Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1168 / 25.12.1754

Özet:

Manisa'da İmad mahallesinden Halil bin Mehmed aynı mahallesindeki cediti Ayşe'den miras kalan evi davalı Ali'nin, Halil küçükken evi Uncu Hasan'dan 15 guruşa satın alıp haksız yere zabt ettiği iddiasıyla dava açar.Mahkemede davalı Ali Halil'in büyüdüğünde bu satışı duyup 15 guruşu Ali'den aldığını iddia eder.Ancak

iddiasına şahit gösteremez. Davacı Halil'in 15 guruşu Ali'den almadığına dair yemin etmesiyle dava Ali'nin evi davacı Halil'e teslim etmesi kararıyla sonuçlanır.

Sayfa No : 94

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 24 Z.Ka'de 1167 / 12.09.1754

Özet:

Manisa'da Derviş Ağa mahallesinden Müyesser ve Emine adlı kadınlar müteveffa Ümmühani'nin babası ile dedelerinin kardeş olduğunu ve Ümmühani mirasının varisleri olduğunu ve Hasan Beşe'nin müteveffanın akrabası iddiasıyla terekesini haksız yere zaptettiği iddiasıyla mahkemeye başvururlar.Mahkemede Hasan Beşe ,Emine ve Müyesser'in müteveffanın akrabası olduğunu bilmediğini iddia eder.Emine ve Müyesser iddialarına şahit gösterememelerinden dolayı haksız bulunurlar.

Sayfa No : 92

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 12 R.Evvel 1168 / 27.12.1754

Özet:

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinden El-hacc Ahmed bin zeytuncü Elhac Halil ölünce veraseti karısı Hatice ,oğulları Mehmed, Hasan ile annesi Alime'ye kalmıştır. Alime gelini Hatice'nin müteveffanın terekesinden iddiasıyla aynı mahalledeki menzilden hak istemesiyle mahkemeye başvurur. Mahkemede Alime Hüsrev Ağa mahallesinde evi kocası zeytinci El-hâcc Halil'den 20 sene önce 400 guruşa satın aldığını ve oğlu müteveffa Ahmed'in de sağlığında bu satışı kabul edip evde hakkının olmadığını kabul ettiğini iddia eder. Ve iddiasını şahitlerle ispatlar.Gelini davalı konumundaki Hatice de bu durumu bilmediğini söylese de Alime açtığı davada haklı bulunur.

Sayfa No : 91
Belgenin Konusu : Tarla tasarruf anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 8 Muharrem 1168 / 25.10.1754

Özet:

Manisa'da Hüccacalar mahallesinden Es-seyyid Mehmed, Ali Bey tımarında 6 dönüm tarlanın tasarruf hakkı kendisine ait iken Ayşe adlı kadına olan 66 kuruş borcu için teslim eder. Ayşe de Mehmed'in haberi olmadan tarlanın tasarruf hakkını 90 kuruş karşılığında Molla Ali'ye tefviz eder. Es-seyyid Mehmed Molla Ali'nin tarlayı kendisine teslim etmesi için dava açar. Mahkeme Molla Ali'nin tarlayı davacı Mehmed'e teslim etmesi kararıyla sonuçlanır.

Sayfa No : 89
Belgenin Konusu : Tarla tasarrufu anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 18 R.Evvel 1168 / 02.01.1755

Özet:

Manisa'da Câmî'-i kebîr mahallesinden Ayşe adlı kadın Ali Bey tımarındaki 30 dönüm tarlanın tasarruf hakkı oğlu Halil'e ait iken Halil'in ölmesiyle tarlanın tasarrufunun kendisine ait olduğunu iddia eder ve tarlaya elkoyan El-hâcc Ahmed'e dava açar. Mahkemede El-hâcc Ahmed Ağa davacı Ayşe'nin bundan önce yine tarla konusunda mahkemeye başvurup dava açtığını, görülen iki davada da önce Manisa naibi Mustafa Efendi daha sonra Manisa kadısı Es-seyyid Ahmed Hasib Efendi huzurunda tarladan vazgeçtiğini kabul ettiğini iddia eder ve iddiasını şahitlerle ispatlar ve davacı Ayşe davada haksız bulunur. Ancak Ayşe mahkemede "yine dava açarım" diye ısrar edince Ayşe'ye iddiasına yemin teklif edilir. Ayşe yemin etmeyince Ayşe'ye bir daha dava açması halinde El-hacc Ahmed'e verdiği zararı kendisinden karşılanacağı kararı ile Ayşe davadan külliyen men edilir.

Sayfa No : 87
Belgenin Konusu : Vakıf
Belgenin Tarihi : 25 Safer 1168 / 11.12.1754

Özet:

Manisa'da Merhum El-hacc İvaz Paşa vakfının tevliyetlik görevi "evladiyyet ve meşrutıyyet" üzere tasarruf olmaktadır. Elif bint-i Kerime adlı kadın adı geçen vakfın "evladiyyet ve meşrutıyyet" yoluyla ortağı olduğunu şahitler huzurunda ispatlamasıyla ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 86

Belgenin Konusu : Vakıf

Belgenin Tarihi : 25 Safer 1168 / 11.12.1754

Özet:

Manisa'da Merhum El-hacc İvaz Paşa vakfının tevliyetlik görevi "evladiyyet ve meşrutıyyet" üzere tasarruf olmaktadır. Abdullah adlı kişi adı geçen vakfın "evladiyyet ve meşrutıyyet" yoluyla tevliyetlik görevinin ortağı olduğunu şahitler huzurunda ispatlamasıyla ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 86

Belgenin Konusu : Vakıf

Belgenin Tarihi : 27 Z.Ka'de 1167 / 11.12.1754

Özet:

Manisa'da Merhum El-hacc İvaz Paşa vakfının tevliyetlik görevi "evladiyyet ve meşrutıyyet" üzere tasarruf olmaktadır. Ali ve Ebubekir adlı kişiler adı geçen vakfa "evladiyyet ve meşrutıyyet" yoluyla tevliyetlik görevinin ortağı olduklarını şahitler huzurunda ispatlamasıyla ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 82

Belgenin Konusu : Borç davası

Belgenin Tarihi : 25 Z.HİCCE 1167 / 13.10.1754

Özet:

Manisa'da Göktaşlı mahallesinden Davacı El-hâcc Hasan , İbrahim adlı yahudinin kendisine 93 guruş 30 pare borcunu ödemediği iddiasıyla dava açar. Mahkemede davalı İbrahim adlı yahudi borcunun 43 guruşunu ödediğini iddia eder. Ancak iddiasına şahit gösteremez. Davacı El-hâcc Hasan'ın İbrahim adlı yahudinin 93

guruş 30 pare borcundan 43 guruşunu ödemediği iddiası için yemin teklif edilir. Davacı Hasan'ın yemin etmesiyle dava, davalı İbrahim adlı yahudinin 93 guruş 30 pare borcunu ödemesiyle ilgili karar verilir.

Sayfa No : 3-4
Belgenin Konusu : Mülkiyet anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 24 C.Ahir 1167 / 18.04.1754

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinde Muradiye Camii Şerifi batısında olan menzil kadı Abdullatif Efendi'nin evi olub "Eski Mahkeme" olarak bilinmektedir. Kadı Abdullatif Efendi ölümünden sonra burasını bazı şartlar karşılığında halka vakfetmiştir."Evladiyyet ve meşrutıyyet"üzere vakfın mütevellisi olan Hatice ve Rabia adlı kadınlar(Kadı Abdullatif Efendi'nin eşleri) evi zabt etmeleri üzerine mahalle imamlarının açtıkları davada haksız bulunmuşlar ve evden el çekmeleri kararı verilmiştir.

Sayfa No : 5-6-7
Belgenin Konusu : Mülkiyet anlaşmazlığı
Belgenin Tarihi : 10 Muharrem 1168 / 27.10.1754

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinde Muradiye Camii Şerifi batısında olan menzil kadı Abdullatif Efendi'nin evi olub "Eski Mahkeme" olarak bilinmektedir. Kadı Abdullatif Efendi ölümünden sonra burasını bazı şartlar karşılığında halka vakfetmiştir. Şartları:1-Ev üç misli icara verilmesi 2-İcar ücretinden gerekli oldukça tamir edilmesi 3-Üç salih ehl-i kuran kişinin sabah namazından sonra yasin-i şerif tilavet edip sevabını vakıf, evlad,akrabası ve kendi ruhuna bağışlaması ve her birine üçer dörder akçe verilmesi.Haziran'dan Eylül'e kadar 100 gün her gün 10'ar akçe tilavet ücretinin verilmesi.4-Vakfın tevliyeti oğlu Ahmed Ağa'ya verilmesi ve görevini yerine getirdikçe 5 akçe ödenmesi.6- vakfın mütevellilik görevinin evladiyyet üzere devam etmesi 7-Yerine gelen kadı evde oturmak isterse evin ona icara verilmesi ve 100 gün boyunca evde sabah namazından sonra tilavet edilmesi.7-Kadı evde oturmak istemezse başkalarına icara verilmesi ve 100 gün boyunca

okunacak Kur'an'ın Muradiye Camii Şerifi'nde okunması. Mahkemede İstanbul şehri Gedik Paşa mahallesi ahalisinden kadı Abdulah Efendi bu belirtilen şartlara rağmen Kadı Abdullatif Efendi'nin oğulları Abdurrezzak Efendi ve Ahmed Ağa'nın evi zabt ettikleri iddia eder. Abdurrezzak Efendi ve Ahmed Ağa iddiayı inkar etmesine karşın İstanbul kadısı Abdullah Efendi iddiasını şahitlerle ispatlar. Alınan kararda Abdurrezzak Efendi ve Ahmed Ağa'nın evi vakıf olarak kabul edip teslim etmesi istenir.

Sayfa No : 10

Belgenin Konusu : Alacak-verecek davası

Belgenin Tarihi : 27 Muharrem 1167 / 24.11.1753

Özet:

Manisa'da misafir olan Davacı Abdülfettah yük taşıyan kısırağını 2.5 sene önce kaybettiğini ancak şimdi Mehmed adlı kişinin elinde olduğunu iddia eder. Davalı konumundaki Mehmed eşiğin elinde olduğunu ancak eşiği Turgutlu Kasabası'ndan bir kişiden satın aldığını ve kısırağın davacı Abdülfettah'a ait olduğunu inkar eder. Davacı Abdülfettah'ın iddiasına mahkemede şahitlerle ispatlaması ve iddiasına yemin etmesi sonucu davalı Mehmed haksız bulunur ve Mehmed'den kısırağı teslim etmesi istenir.

HÜCCETLER

Sayfa No : 216
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1167 / 02.11.1753

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinde Ayşe bint-i Ramazan, kızları Fatma ve Hatice'ye bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan kocası Ahmed'den nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur.Mahkeme belgenin hazırlanışından itibaren her gün için her birine ikişer pare nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 215-214
Belgenin Konusu : Evliliğin Tasdiki
Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1167 / 06.11.1753

Özet:

Manisa'da El-hacc İlyas-ı kebir mahallesinden Mehmed bin Ahmed mahkemeye başvurarak kendisinin diyar-ı aherde olduğu süre içerisinde gidişinden 3 sene sonra karısı Ümmü Gülsüm bint-i Mehmed'in , Ali adlı kişiyle evlendiğini söyler ve şeri hükümlere göre gereğinin yapılmasını ister.Ümmü Gülsüm ise evlenmediğini ve hala Mehmed'in karısı olduğunu söyler.Ancak ifadesine itimad olunmadığından konuyla ilgili şahitler dinlenir. Şahitler de Ümmü Gülsüm'ün 13 seneden beri Mehmed'in eşi olduğu ifadesini verince mahkeme Mehmed ile Ümmü Gülsüm'ün hala karı-koca olduğu kararıyla sonuçlanır.

Sayfa No : 214
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 22 Muharrem 1167 / 19.11.1753

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı sagîr mahallesinde Ayşe bint-i Halil,kızı Alime'ye bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası Hüseyin bin Mehmed'den nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur.Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 213
Belgenin Konusu : Köle Azadı
Belgenin Tarihi : 12 Muharrem 1167 / 09.11.1753

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinden El-hâcc Hüseyin'in arab kölesi Muavin'ı âzâd etmesi ile ilgili kayıt.

Sayfa No : 213
Belgenin Konusu : Miras davasında çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi.
Belgenin Tarihi : 18 Muharrem 1167 / 15.11.1753

Özet:

Manisa'da Tekke mahallesi'nden Es-seyyid Mustafa bin Mehmed'in veraseti karısı Hatice ve erkek kardeşleri Süleyman Beşe ve Es-seyyid Mehmed'e kalmıştır.Süleyman Beşe ve Es-seyyid Mehmed 75 guruş mehr-i müeccele ve hissesine düşen payı Hatice Hatuna teslim etmişler ve Hatice Hatun'da kardeşlerinin kendisine mirasa dair borcu kalmadığını şahitler önünde ibra etmişti. Ancak daha sonra Hatice Hatun'un aynı mahalledeki menzilin yarısının kendisine ait olduğunu iddia edip dava açması sonucu mahkemede Süleyman beşe ve Mehmed daha önce yapılan ibrayı şahitlerle ispatlamışlar ve bunun sonucu aralarında anlaşmazlık oluşmuştur. Belgede tarafların aralarına hatırı sayılır kişilerin girmesiyle sulh yapıldığını ve her iki tarafın da aralarında alacak verecek kalmadığını ikrar ettikleri anlatılmaktadır.

Sayfa No : 211
Belgenin Konusu : Vesayet hücceti
Belgenin Tarihi : 17 Muharrem 1167 / 14.11.1753

Özet:

Manisa'da Çaprazlar-ı sagîr mahallesi'nde ölen Hatice bint-i El-hâcc İbrahim'in , kızları Fatma ve Ayşe 'nin annelerinden kalan malları idare etmek ve korunmak üzere Es-seyyid El-hâcc Halil'in vasî tayini hüccetidir.

Sayfa No : 216
Belgenin Konusu : Köle Azadı
Belgenin Tarihi : 11 Muharrem 1167 / 08.11.1753

Özet:

Sakalar mahallesinden Mûytâb El-hâcc İbrahim'in arab kölesi Ali'yi âzâd etmesi ile ilgili kayıt.

Sayfa No :
Belgenin Konusu : Keşif
Belgenin Tarihi : 4 Safer 1167 / 01.12.1753

Özet:

Manisa'da....karyeleri civarında adı bilinmeyen bir kişinin yaralı olarak ölü bulunması sonucu Mevlana Mustafa Efendi ve Saruhan Sancağı mütesellimi tarafından mübaşir olarak görevlendirilen Mehmed bin Abdullah'ın olay yeri incelemesi ile ilgili kayıt.

Sayfa No : 197
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 11 Safer 1167 / 08.12.1753

Özet:

Manisa'da Turgutlu Kasabası Sinancık mahallesinden Nasuh bin Mehmed , aynı mahallede bulunan menzilini El-hâcc İbrahim bin Mehmed'e gerçek satış ile 90 kuruşa (iki katlı ; iki oda, bir havlusu olan) satmıştır. Nasuh bin Mehmed'in menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 195
Belgenin Konusu : Keşif
Belgenin Tarihi : 18 Safer 1167 / 15.12.1753

Özet:

Gediz nehrinde bir kişinin boğulup ölmesi sonucu Mevlana Es-seyyid Mustafa Efendi, Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmet Ağa tarafından mübaşir olarak görevlendirilen İsmail bin İbrahim'in olay yeri incelemesi.

Sayfa No : 192
Belgenin Konusu : Boşanma davası sonucu çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 23 Safer 1167 / 20.12.1753

Özet:

Manisa'da Göktaşlı mahallesinde Alime bint-i Ahmed adlı kadın kocasının kendisini talak-ı baîn ile boşadığı gerekçesiyle kocasından 50 altın olan mehr-i müeccelesini ve eşyasını almak için kocası Mehmed'e dava açar. Naib Şeyh Ali Efendi huzurundaki davada Mehmed, Alime'nin kendisinden hul' yoluyla boşandığını söylemiş ve iddiasını şahitlerle ispatlamıştır. Belgede bu anlaşmazlık üzerine aralarına hatırı sayılır kişilerin arabulucu olarak girmesiyle 20 kuruş sulh bedeli karşılığında, Alime'nin davadan vazgeçtiği ve kocasından herhangi bir alacağının kalmadığını kabul ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 216
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 27 Safer 1167 / 24.12.1753

Özet:

Manisa'da Alay Beği mahallesinden Es-seyyid Osman bin İsmail, aynı mahallede bulunan menziline (iki katlı ;Birinci katta iki oda, bir havlusu olan) Muharrem bin Muharrem'e gerçek satış ile 100 guruşa satmıştır. Es-seyyid Osman'ın menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 189
Belgenin Konusu : Köle Azadı
Belgenin Tarihi : 28 Safer 1167 / 25.12.1753

Özet:

Manisa'da Alaybeyi mahallesinde El-hâcc İbrahim'in Abdullah adlı arab kölesini azad etmesi ile ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 189
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 29 Safer 1167/ 26.12.1753

Özet:

Manisa'da Yurd Dağı Nahiyyesi'nde Emine bint-i Osman,kızı Elife bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur.Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için beşer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 187
Belgenin Konusu : Nikah akdinin feshi
Belgenin Tarihi : 1 R.Evvel 1167/ 27.12.1753

Özet:

Manisa'da El-hâcc İlyas-ı kebîr mahallesinden Ayşe bint-i Ali babasının ölümünden sonra bülüğ çağına gelmeden mahalle imamı Mehmed bin Abdullah tarafından evlendirilmiştir. Ancak bülüğa erdiğinde nikahı kabul etmediğini belirtir ve kadı nikahı feshe eder.

Sayfa No : 186
Belgenin Konusu : Vesayet hücceti
Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1167/ 05.01.1754

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinde ölen Es-seyyid Halil b. Safer'in küçük oğlu Halil'in babasından kalan mallarını idare etmek ve korumak üzere annesi Hatice bint-i Mehmed'in vasi tayini hüccetidir.

Sayfa No :186
Belgenin Konusu : Kayyimlik
Belgenin Tarihi : 5 R.Evvel 1167/ 31.12.1753

Özet:

Yar Hasanlar mahallesi sakinlerinden Kassab Hüseyin bin Ali kayıp olduğu ve ortaya çıkıncaya kadar mal ve eşyasını korumakla kardeşi Mustafa Beşe'nin kayyim olarak atandığını gösterir belgedir.

Sayfa No : 184
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 7 R.Evvel 1167/ 02.01.1754

Özet:

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinde Ali'ye vefat eden babasından kalan malları idare etmek ve korumak için annesi Emnine bint-i Veli vasi tayin edilir. Vasiliği kabul edildikden sonra Emine, Ali'nin küçük olması nedeniyle nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur. Mahkeme de Ali'ye babasından kalan mallardan her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesi uygun bulur.

Sayfa No : 183

Belgenin Konusu : Köle Azadı

Belgenin Tarihi : 4 R.Evvel 1167/ 30.12.1753

Özet:

Manisa'da Alaybeyi mahallesinden El-hâcc Ahmed'in Musa adlı arab kölesini azad etmesiyle ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 183

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 7 R.Evvel 1167/ 02.01.1754

Özet:

Yavular mahallesinde vefat eden Emine ve Hatice'nin veraseti anneleri Fatma , babaları Abdullah ve kız kardeşleri Ayşe'ye kalmıştır. Belgede Fatma ve Abdullah adlı karı-koca, kızları Emine ve Hatice'den miras kalan menzilin yarısının kendilerine , diğer yarısının da Ayşe'ye ait olduğunu mahkeme huzurunda kabul etmişlerdir.

Sayfa No : 183

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1167/ 05.01.1754

Özet:

Manisa'da El-hâcc İvaz Paşa mahallesinden Mehmed bin Ahmed, aynı mahallede bulunan menzilini (iki katlı ;1 oda , kenif ve avlu) eşi Asya bint-i

Abdullah'a gerçek satış ile 60 guruşa satmıştır. Menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 182

Belgenin Konusu : Miras davasında çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi

Belgenin Tarihi : 12 R.Evvel 1167/ 07.01.1754

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinde vefat eden Durmuş bin Abdullah'ın veraseti oğlu Hamit ve kızları Ayşe ve Saime'ye kalmıştır. Ayşe babasından kendisine miras kalan hissesini kardeşi Hamit'in el koyması ve Ayşe'nin 85,5 guruş kıymetteki hisseyi Hamit'den talep etmesi sonucu aralarında anlaşmazlık ortaya çıkmıştı. Belgede aralarına arabulucuların girmesiyle Ayşe'nin Hamit'den 47 guruş sulh bedelini aldığını ve Hamit'iden alacağını kalmadığını ikrar ettiğini anlatmaktadır.

Sayfa No : 182

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 12 R.Evvel 1167/ 07.01.1754

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı kebîr mahallesinde vefat eden İbrahim Beşe bin Hasan 'ın veraseti karısı Neslihan, annesi Ümmühani, oğlu Halil ve kızları Ümmühani ile Alime'ye kalmıştır. Belgede Ümmühani'nin oğlundan kalan ve hissesine düşen mirası karşılığında gelini Neslihan'dan 28 kuruş aldığı ve mirasa dair alacağı kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 179

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 23 R.Evvel 1167/ 18.01.1754

Özet:

Manisa'da Karayunus mahallesinde vefat eden Fatma bint-i Abdullah'ın veraseti kocası Ali bin Abdullah ile oğlu Mustafa ve kızı Emineye kalmıştır. Belgede

Emine'nin hissesine düşen mirasa karşılık babası Ali'den 14 kuruş aldığı ve mirasa dair alacağına kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 179

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 25 R.Evvel 1167/ 20.01.1754

Özet:

Recai mahallesinden Ahmed ve Mustafa ibn-i Abdullah, aynı mahallede bulunan menzillerini(1oda , havlu) Molla Veli bin Abdullah'a gerçek satış ile 45 kuruşa satmışlardır. Kardeşlerin menzil üzerinde herhangi bir hakları kalmamıştır.

Sayfa No : 176

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 30 R.Evvel 1167/ 25.01.1754

Özet:

Manisa'da Saruhanlı Karyesi'nde vefat eden İbrahim bin Hasan 'ın veraseti karısı Ayşe bint-i Mehmed ile oğlu Es-seyyid İsmail'e kalmıştır.Belgede Ayşe'nin kocasından kalan hissesine düşen payı İsmail'den aldığı ve aralarında alacak verecek ilişkisinin kalmadığını kabul ettiklerini gösterir belgedir.

Sayfa No : 176

Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 3 R.Ahir 1167/ 28.01.1754

Özet:

Manisa'da El-hâcc İvaz Paşa mahallesinde Mehmed Ali'ye vefat eden babasından kalan malları idare etmek ve korumak için annesi Hatice bint-i Abdullah vasi tayin edilir. Vasiliği kabul edildikten sonra Hatice , Mehmed Ali'nin küçük olması nedeniyle nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur.Mahkeme de Mehmed Ali'ye babasından kalan mallardan her gün için onar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesi uygun bulur.

Sayfa No : 175
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 6 R.Ahir 1167/ 31.01.1754

Özet:

Dilşikar mahallesinden Hasan Ayşe, İsmihan adlı kardeşler, aynı mahallede bulunan kendilerine babalarından miras kalan menzillerini(iki oda, havlu)Çavuşzade Es-seyyid El-hâcc Mehmed'e gerçek satış ile 120 guruşa satmışlardır. Kardeşlerin menzil üzerinde herhangi bir hakları kalmamıştır.

Sayfa No : 175
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 4 R.Ahir 1167/ 29.01.1754

Özet:

Manisa'da Dilşikar mahallesinde vefat eden Halil bin Nasuh'un veraseti sonucu mirasçılar arasında çıkan anlaşmazlığı ve tarafların aralarında alacak verecek ilişkisi kalmadığını karşılıklı kabul ettiklerini gösterir belgedir.

Sayfa No :174
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 6 R.Ahir 1167/ 31.01.1754

Özet:

Manisa'da Karayunus mahallesinde vefat eden Ümmühani bint-i Hamza'nın veraseti annesi Hatice ve erkek karındaşı Mehmed'e kalmıştır.Belgede Mehmed , Ümmühani'nin terekesinden ırsen intikal eden hissesine karşılık annesi Hatice'den 33 kuruş 40 akçe almıştır. Belgede Mehmed'in annesinden herhangi bir alacağının kalmadığını göstermektedir.

Sayfa No : 173
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 22 Safer 1167/ 19.12.1753

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinde Ümmühani bint-i Abdullah, kızı Hatice'yebakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası Molla Osman bin Mehmed'den nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur.Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 171

Belgenin Konusu : Köle Azadı

Belgenin Tarihi : 17 R.Ahir 1167/ 11.02.1754

Özet:

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Elhac Ebubekir'in Ali adlı arab kölesini azad etmesiyle ilgili belgedir.

Sayfa No : 171

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 18 R.Ahir 1167/ 12.02.1754

Özet:

Manisa'da Göktaşlı Mahallesinden Atike bint-i Mehmed, aynı mahallede bulunan menzilin (iki katlı, 2 oda,1 suffa,1 kenif, havludan oluşan) Fatma bint-i Mehmed'e 170 guruşa gerçek satış ile satmıştır. Atike'nin menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 170

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 25 R.Ahir 1167/ 19.02.1754

Özet:

Manisa'da Dilşikar mahallesinde vefat eden İbrahim bin İbrahim'in veraseti annesi Ümmü Gülsüm ve amcası Es-seyyid Ahmed'e kalmıştır. Belgede Es-seyyid Ahmed'in vekili aracılığıyla, hissesine düşen mirasa karşılık Ümmü Gülsüm'den 20 kuruş aldığını ve mirasa dair alacağını kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 169
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 29 R.Ahir 1167/ 23.02.1754

Özet:

Manisa'da Cami'-i Kebir mahallesinden Derviş Hasan bin Mehmed, vekili El-hâcc Mustafa bin Hasan aracılığıyla aynı mahallede bulunan menzilin (iki katlı, 2 oda, 3 sofa ,1 fırın, 1 kenif, havludan oluşan)Fatma bint-i Abdullah'a gerçek satış ile 120 guruşa satmıştır.Derviş Hasan'ın menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 167
Belgenin Konusu : Alacak davası ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 6 C.Evvel 1167/ 29.02.1754

Özet:

Erzurum'da vefat eden İsrail adlı zımminin terekesi 3000 guruş borcuna karşılık Makrom adlı zımmiye kalmıştır. Saruhan Sancağı mütesellimi Es-seyyid El-hâcc Hidayetullah Ağa'nın İsrail adlı zımminin Saruhan Sancağı içindeki Akala kazasındaki terekesine emaneten zabt etmiş ve bunun üzerine merkezden Makrom adlı zımminin terekeyi tahsil etmesi için Hasan Ağa mübaşir olarak tayin edilmiştir. Makrom adlı zımminin, mütesellimi dava etmesi sonucu mütesellim Hidayetullah Ağa terekenin 32.5 guruşu aldığını kabul eder ve terekenin gerisini almadığını iddia eder.Belgede ortaya çıkan anlaşmazlık sonucu araya arabulucuların girmesiyle 40 guruşa sulh yapılması ve Makrom'un mütesellimden terekeye ait alacağının kalmadığını kabul ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 166
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 5 C.Evvel 1167/ 28.02.1754

Özet:

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinde Mustafa bin Mehmed'in terekesinden mirasçılarına intikal eden aynı mahallede iki katlı, 1 oda, 4 dam, kenif ve havludan

oluşan menzilin Sultaniye Suk'unda müzayede usulü ile 180 kuruşa satılması ile ilgili satış hüccetidir.

Sayfa No : 165
Belgenin Konusu : Boşanma davası
Belgenin Tarihi : 12 C.Evvel 1167/ 07.03.1754

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinden Fatma bint-i Hüseyin ile Mehmed bin Ali ile aralarındaki anlaşmazlık üzerine talak-ı baîn ile boşanmışlardır. Fatma kocası Mehmed'den 89,5 kuruş, 1 yorgan,1 döşek,1 kilim aldığını ve evliliklerine dair herhangi bir davadan kocası Mehmed'i sorumlu tutmayacağını kabul ettiğini gösterir belgedir.

Sayfa No : 161
Belgenin Konusu : Dem ü diyet ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 28 C.Evvel 1167/ 23.03.1754

Özet:

Manisa'da Çapraştırlar-ı kebîr mahallesinden Huri adlı kadının Manisa'da Danişmend Halil mahallesinden Zeynep'in iki dişini kırması sonucu Zeynep'in açtığı dem ü diyet davasında 19 guruş, 10 akçe ve 1 entari karşılığında yapılan sulh hüccetidir.

Sayfa No : 160
Belgenin Konusu : Vesayet Hücceti
Belgenin Tarihi : 2 C.Evvel 1167/ 25.02.1754

Özet:

Manisa'da El-hâcc Yahya mahallesinde ölen Ahmed b. Mehmed'in küçük oğlu Mustafa'nın babasından kalan mallarını idare etmek ve korumak üzere dedesi Mehmed'in vasi tayini hüccetidir.

Sayfa No : 160
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 30 C.Evvel 1167/ 25.03.1754

Özet:

Manisa'da Çapraztlar-ı sagîr mahallesinde vefat eden Saliha bint-i Ali'nin terekesi oğulları Mehmed ve İbrahim'e kalmıştır. Saliha'nın terekesinden olan aynı mahalledeki iki dolma oda, havludan oluşan menzili kardeşlerden İbrahim'in el koyması üzerine diğer kardeş Mehmed'in dava açmasıyla İbrahim ile aralarında anlaşmazlık oluşmuştu. Belgede araya hatırı sayılır arabulucuların girmesiyle Mehmed'in İbrahim'den 50 kuruş sulh bedelini aldığı ve mirasa dair alacağının kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 157
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 11 C.Ahir 1167/ 05.04.1754

Özet:

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinde Kerime hatun, kocası Mustafa bin Osman vefat edince, küçük oğlu Mehmed'i bakma yükümlülüğü hala kendi üzerine olduğundan nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur. Mahkeme de, babasından kalan mallardan her gün için ikişer akçe nafaka ve kisve- baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 157
Belgenin Konusu : Vesayet Hüccti
Belgenin Tarihi : 1 C.Ahir 1167/ 26.03.1754

Özet:

Manisa'da Çapraztlar-ı sagîr mahallesinde vefat eden İbrahim bin Mustafa'nın oğlu Ahmed'in babasından kalan mallarını idare etmek ve korumak üzere İsmail bin Ahmed'in vasi tayini hüccetidir.

Sayfa No : 156
Belgenin Konusu : Boşanma
Belgenin Tarihi : 1 C.Ahir 1167/ 26.03.1754

Özet:

Manisa'da Akmescit mahallesinde Mehmed bin Abdullah karısı Hatice bint-i Yusuf'u talak-ı baîn ile boşamıştır. Ancak daha sonra tekrardan nikahın geçerli olabileceği murad eder. Hatice ise mahkemede eski kocası Mehmed'in nikahın geçerli olabileceğini murad ettiğini, kendisinin ise başka biriyle evlenmek istediğini söyler. Mahkeme, Hatice'nin eski kocası ile olan nikahın bayinen boşanma sonucu geçersiz olduğunu ve başkasıyla evlenebileceği kararı ile sonuçlanır.

Sayfa No : 155

Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 11 C.Ahir 1167/ 05.04.1754

Özet:

Manisa'da Bektaş-ı sağır mahallesinde Ayşe bint-i Halil, kızı Hatice'ye bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası Hüseyin bin Mehmed'den nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur. Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için ikişer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 155

Belgenin Konusu : Ticaret ve sulh akdi

Belgenin Tarihi : 8 C.Ahir 1167/ 02.04.1754

Özet:

Manisa'da Karayunus mahallesinden ayan Halil Ağa ve evkaf-ı selatin-i 'azâm mütevellisi Mehmed Ağa Çarşı mahallesindeki Sultaniyye hamamı mültezimi Mahmud Ağa'ya ait evini, Mahmud Ağa'dan aylık 5 kuruşa kiralamalarına rağmen 22 aylık toplam 210 guruş kirayı Mahmud Ağa'ya vermeyip tamirine harcadık iddiasında bulunurlar. Anlaşmazlık üzerine açılan dava tarafların arasına hatırı sayılır kişilerin girmesiyle Mahmud Ağa'nın 6'şar kuruş sulh bedelini almasıyla sonuçlanır.

Sayfa No : 154

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 20 C.Ahir 1167/ 14.04.1754

Özet:

Manisa'da Yeni karyesi sakinlerinden Raziyye bint-i Ali'nin ölmesiyle veraseti oğulları Es-seyyid Osman, El-hâcc Mehmed, Es-seyyid Süleyman ve Es-seyyid İbrahim'e kalmıştır. Mahkemede Es-seyyid Osman'ın 200 kuruşu kardeşleri İbrahim, Mehmed ve Süleyman'dan aldığı ve kendisinin mirasa dair herhangi bir şekilde alacağını kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 152

Belgenin Konusu : Boşanma

Belgenin Tarihi : 23 C.Ahir 1167/ 17.041754

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinde Mihriban bint-i Abdullah kocası Es-seyyid Hüseyin bin Halil'den bedel karşılığı karşılıklı anlaşarak boşanmak istemiştir. Mihriban mahkemede zimmetinde sabit olan 20 kuruş mehr-i müeccelden vazgeçip, iddet nafakası ve ev masrafında kendisine ait olduğunu kocası Es-seyyid Hüseyin'den hul yoluyla boşanmak istediğini söylemiş ve bundan sonra karıkocalığa ait bütün dava ve isteklerden kocasının zimmetini ibra ettiğini açıklamıştır.

Sayfa No : 152

Belgenin Konusu : Köle Azadı

Belgenin Tarihi : 28 C.Ahir 1167/ 22.04. 1754

Özet:

Manisa'da Dilşikar mahallesinde vefat eden El-hâcc Hüseyin bin Halil'in ölmesiyle veraseti karısı Neslihan bint-i Süleyman ile kızı Ümmühani'ye kalmıştır. Ümmühani'nin mirasın tamamına el koyması sonucu annesi Neslihan vekili El-hâcc Mahmud aracılığıyla kızına dava açar. Belgede araya hatırı sayılır arabulucuların girmesi ve 33 kuruş sulh bedelini Neslihan'ın kızından almasıyla davadan vazgeçtiği ve mirasa dair alacağını kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 149

Belgenin Konusu : Köle Azadı

Belgenin Tarihi : 22 Receb 1167/ 15.05. 1754

Özet:

Manisa'da İmad mahallesinde El-hâcc Ali'nin Berekat adlı arab kölesini azad etmesi ile ilgili hüccettir.

Sayfa No : 149

Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 1 Receb 1167/ 24.04 1754

Özet:

Manisa'da Danişmed Halil mahallesinde Fatma bint-i Hüseyin, oğlu Halil'e bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası Mehmed bin Ali'den nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur. Mahkemede belgenin hazırlanışından itibaren her gün için beşer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 149

Belgenin Konusu : Alacak davası sulh akdi

Belgenin Tarihi : 5 Receb 1167/ 28.04. 1754

Özet:

Manisa'da Akmescit mahallesinden Emine ve Hatice kardeşler vekilleri Esseyid Abdullah aracılığıyla babalarından miras kalan bağ yerine Mehmed Ali bin Süleyman ev yapması üzerine aralarında anlaşmazlık doğmuştu. Belgede tarafların arasına hatırı sayılır kişilerin girmesiyle 12 kuruş sulh bedelini Emine ve Hatun kardeşlerin Mehmed Ali bin Süleyman'dan alması ve Mehmed Ali'nin kendilerine borcu kalmadığını ikrar ettiği anlatılmaktadır.

Sayfa No : 147

Belgenin Konusu : Vesayet Hücceti

Belgenin Tarihi : 20 Receb 1167/ 13.05. 1754

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinde ölen Es-seyyid Mehmed b. İbrahim'in kızı Saime'nin babasından kalan mallarını idare etmek ve korumak üzere ninesi Ayşe bint-i Abdullah'ın vasi tayini hüccetidir.

Sayfa No : 146

Belgenin Konusu : Alacak davası ve sulh akdi

Belgenin Tarihi : 22 Receb 1167/ 15.05. 1754

Özet:

Manisa'da Çapraztlar-ı kebîr mahallesinde vefat eden İsmail bin Ali'nin veraseti karısı Fatma bint-i Abdullah ile oğulları Musa, Mustafa ve kızı Ayşe'ye kalmıştır. Aynı mahallede babalarından kalan eve Es-seyyid Halil'in el koyması sonucu Ayşe kadın vekili Yusuf bin Hüseyin aracılığıyla Es-seyyid Halil'e dava açarç Ancak Es-seyyid Halil'in evi 160 kuruşa Ayşe'nin kardeşi Musa'dan satın aldığıнын ortaya çıkması üzerine iki taraf arasında suh yapılır. Ayşe kadın Es-seyyid Halil'in kendisine borcu olmadığını ikrar eder

Sayfa No : 143

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 4 Şaban 1167/ 27.05. 1754

Özet:

Dilşikar mahallesinde vefat eden Ali bin Abdullah'ın borcunun fazla olmasından dolayı varisleri aynı mahallede müteveffanın terekesinden olan evi Sultani'ye Suk'unda satışa çıkarmışlardır. 65 kuruşa Küttab İbrahim bin Mehmed evi satın almıştır.

Sayfa No : 142

Belgenin Konusu : Köle azadı

Belgenin Tarihi : 5 Şaban 1167/ 28.05. 1754

Özet:

Manisa'da Deveciyan mahallesinde Es-seyyid Hasan'ın, Fatma adlı cariyeyi azat etmesiyle ilgili dava kaydı.

Sayfa No : 141
Belgenin Konusu : Vesayet hücceti
Belgenin Tarihi : 24 Receb 1167/ 17.05. 1754

Özet:

Manisa'da Nifli-zâde mahallesinde ölen Hızır Efendi zade Mehmed Ağa'nın oğulları Abdullah, Osman ve Mustafa'nın babalarından kalan mallarını idare etmek ve korumak üzere Hızır Ağa b. Ahmed Ağa'nın vasi tayini hüccetidir.

Sayfa No : 141
Belgenin Konusu : Tasarruf hakkı ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 10 Receb 1167/ 03.05. 1754

Özet:

Manisa'da 25 dönüm tarlanın tasarruf hakkını kullanan müteveffa İsmail ölümünden sonra tarlanın mahlûl olmasından dolayı, Mehmed adlı kişi tarlanın kullanma hakkını 35 kuruşa İsmail'in babasından alır. İsmail'in kızı Ayşe 35 kuruşu kabul etmeyip dava açar daha sonra davadan vazgeçip 35 kuruş üzerine 30 kuruş daha eklenip toplam 65 kuruşa sulh yapılır. Ayşe Mehmed'in kendisine borcu olmadığını ikrar eder.

Sayfa No : 137
Belgenin Konusu : Vesayet Hücceti
Belgenin Tarihi : 20 Şaban 1167/ 12.06. 1754

Özet:

Manisa'da Hüccaclar mahallesi'nde ölen El-hâcc Halil bin Mehmed'in oğulları Mehmed ve Ahmed'in, babalarından kalan malları idare etmek ve korunmak üzere anneleri Ayşe bint-i Mehmed'in vasî tayini hüccetidir.

Sayfa No : 136
Belgenin Konusu : Ticaret ve suh akdi
Belgenin Tarihi : 27 Şaban 1167/ 19.06. 1754

Özet:

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinden Es-seyyid Halil adlı kişi Çavuşzade El-hâcc Mehmed Ağa'dan 563 kuruş alacağı oluğu üzerine dava açmıştı.

Daha sonra açtığı davadan vazgeçip 300 guruşa sulh yapılmış.İki taraf da birbirlerine borcu kalmadığını ikrar etmişlerdir.

Sayfa No : 130
Belgenin Konusu : Vesayet hücceti
Belgenin Tarihi : 3 Şevval 1167/ 24.07. 1754

Özet:

Manisa'da Deveçıyan mahallesinde ölen El-hâcc Mehmed bin İbrahim'in kızları Ayşe, Fatma ve oğlu Mehmed için Hafız valide kızı Hatice bint-i Abdullah'ın vasi tayin edilmesi.

Sayfa No : 127
Belgenin Konusu : Miras davasında çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 15 Şevval 1167/ 05.08. 1754

Özet:

Karaköy Suk'unda kepenk şeridci ile mısırcı dükkanından Ayşe ve Hatice'nin ,Hatice ve diğer Ayşe'den nısf-ı şaiası talepleri ve iki taraf arasında 70 guruşa yapılan sulh. Birbirlerine borçları kalmadıklarına dair ikrarları.

Sayfa No : 127
Belgenin Konusu : Miras davasında çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 15 Şevval 1167/ 05.08. 1754

Özet:

Karaköy Suk'unda kepenk şeridci ile mısırcı dükkanından Ayşe ve Hatice'nin , Emine ve Saliha'dan nısf-ı şaiası talepleri ve iki taraf arasında yapılan sulh. Birbirlerine borçları kalmadıklarına dair ikrarları.

Sayfa No : 125
Belgenin Konusu : Alacak davası ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 17 Şevval 1167/ 07.08. 1754

Özet:

Manisa'da Çaprazlar-ı kebîr mahallesinde El-hâcc Ahmed Ağa'nın El-hâcc Ömer'den 3250 kuruş hakkı olduğunu iddia ettiğinde El-hâcc Ömer'de onda 500

yalduz altun ve 800 kuruş hakkının olduğunu iddia eder. Her iki taraf da davadan vazgeçip El-hâcc Ahmed Ağa'nın El-hâcc Ömer'den 200 kuruş almasıyla ve birbirlerine borcu kalmadığını ikrar etmeleriyle dava sonuçlanır.

Sayfa No : 125
Belgenin Konusu : Alacak davası ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 15 Şevval 1167/ 05.08. 1754

Özet:

Bir önceki davanın devamı. Arif El-hâcc Ömer ve El-hâcc Ahmed Ağa'nın birbirlerine borcu olmadığına dair ikrarları

Sayfa No : 123
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 16 Şevval 1167/ 06.08. 1754

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinde vefat eden Süleyman Ağa'nın borcunun fazla olmasından dolayı karısı Emine vekili aracılığıyla aynı mahallede müteveffanın terekesinden olan evi Sultaniye Suk'unda satışa çıkarmıştır. 570 kuruşa Es-seyyid Mehmed Ağa evi satın almıştır.

Sayfa No : 122
Belgenin Konusu : Miras davasında çıkan anlaşmazlık ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 20 Şevval 1167/ 10.08. 1754

Özet:

Manisa'da Attar Hoca mahallesinde Hatice bint-i Molla Mustafa kendisine 14 sene önce babası, kardeşi, ninesinin terekesinden kalan toplam 456 kuruşluk hissesini vasisi olan annesi Rukiye'den talep ettiğinde aralarında anlaşmazlık oluşmuştu. Belgede aralarına hatırı sayılır kişilerin girmesi sonucu sulh yapıldığını ve Hatice'nin sulh bedeli olan incili altın küpe, telli entari, sarı kaftan, boyama baş yastığı, telli yağlık, üç yüz yastığı , telli yorgan, cedid yorganı annesi Rukiye'den aldığı anlatılmaktadır.

Sayfa No : 121
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 20 Şevval 1167/ 10.08. 1754

Özet:

Manisa'da Devecıyan mahallesinde Hatice hatun, kocası El-hacc Mehmed bin İbrahim vefat edince, oğlu Mehmed ve kızı Fama'ya bakma yükümlülüğü hala kendi üzerine olduğundan nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur. Mahkemede, babasından kalan mallardan her birine her gün için sekizer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 127
Belgenin Konusu : Kayyim tayini
Belgenin Tarihi : 27 Şevval 1167/ 17.08. 1754

Özet:

Manisa'da Dilşikar mahallesi sakinlerinden Hasan bin Abdullah'ın kayıp olduğu ve ortaya çıkıncaya kadar mal ve eşyasını korumakla kayın babası Osman'ın kayyim olarak atandığını gösterir belgedir.

Sayfa No : 120
Belgenin Konusu : Miras
Belgenin Tarihi : 28 Şevval 1167/ 18.08. 1754

Özet:

Manisa'da Nifli-zâde mahallesinden vefat eden Halil'in oğlu Es-seyyid Ahmed, Emine adlı kadından ev satın alır. Müteveffanın karısı Ümmühani ve kızı Fatma bu evin Ahmed'in değilde müteveffa Halil'in mirası olduğunu iddia ederler ve evin havlusundaki arsaya bina yaparlar.Davacı konumundaki Ahmed evin mülk hakkının kendisine ait olduğunu iddiası sonucu açtığı davadan vazgeçip aralarında anlaşılırlar.Ahmed binayı,Ümmühani ve Fatma'da evi karşı tarafa teslim eder Her iki taraf da birbirlerine borcu kalmadığını ikrar ederler.

Sayfa No : 118
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 27 Şevval 1167/ 17.08. 1754

Özet:

Manisa'da Deveciyan mahallesinde Hüseyin ve Saliha'ya vefat eden babalarından kalan malları idare etmek ve korumak için erkek kardeşleri Mehmed bin El-hacc Ali vasi tayin edilir. Vasiliği kabul edildikten sonra Mehmed, Hüseyin ve Salha'ya nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur. Mahkeme de Hüseyin ve Saliha'ya babalarından kalan mallardan her birine her gün için ikişer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesi uygun bulur.

Sayfa No : 116

Belgenin Konusu : Miras

Belgenin Tarihi : 11 Muharrem 1167/ 08.11. 1753

Özet:

Manisa'da Haki Baba mahallesinden Ayşe adlı kadının, babası müteveffa Bayram'a ait terekesinden kendisine miras kalan 90 guruşluk ev hissesini, 30 guruş bağ hissesini ve 60 guruş hisseyi annesi Sakine'den aldığını ve annesinin ona borcu kalmadığını ikrar etmesiyle ilgili hüccet kayıdır.

Sayfa No : 116

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 5 Receb 1167/ 28.04. 1754

Özet:

Dere mahallesinden Debbağ El-hâcc Abdülkadir bin İsmail aynı mahalledeki dam ve havludan oluşan menzili Es-seyyid El-hâcc İbrahim'e 33 kuruşa satmıştır. Debbağ El-hâcc Abdülkadir'in menzil üzerinde herhangi bir hakkı kalmamıştır.

Sayfa No : 114

Belgenin Konusu : Mülkiyet hakkı

Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1167/ 05.01. 1754

Özet:

Bağçe mülkiyeti konusunda yaşanan anlaşmazlık ve tarafların anlaşmasını içeren belgedir.

Sayfa No : 107
Belgenin Konusu : Kayyim tayini
Belgenin Tarihi : 10 Muharrem 1168/ 27.10 1754

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Ayşe binti Mehmed'den oğulları Es-seyyid Mustafa ve İbrahim'e ırsen intikal eden mallarına, adı geçen oğulların kayıp olması üzerine kız kardeşleri Emine'nin kayyim olarak atandığını gösterir belgedir.

Sayfa No : 104
Belgenin Konusu : Köle azadı
Belgenin Tarihi : 20 Muharrem 1168/ 06.11. 1754

Özet:

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden Mehmed Ağa'nın Abdullah adlı arab kölesini azad etmesiyle ilgili dava kayıdır.

Sayfa No : 103
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 26 Muharrem 1168/12.11. 1754

Özet:

Manisa'da Yahudiyan mahallesinde 80 cedit kuruşa arsa satışı

Sayfa No : 102
Belgenin Konusu : Dem ü diyet ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 12 Safer 1168/ 28.11.1754

Özet:

Manisa'da Baba Kuyusu mahallesinden Seyyid Hüseyin parmağını kurşun ile yaralayan davalı konumundaki Seyyid İsmail'e dava açar. Araya hatırı sayılır kişilerin arabulucu olarak girmesiyle 57 kuruşa sulh yapılır.

Sayfa No : 96
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1168/ 25.12.1754

Özet:

Manisa'da Dilşikar mahallesinde Selime hatun, kocası Mehmed bin Ahmed vefat edince, kızları Rabia ve Sultan'a bakma yükümlülüğü hala kendi üzerine olduğundan nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur. Mahkeme de, babalarından kalan mallardan her ibrine her gün için ikişer akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 93
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 25 Safer 1168/ 11.12.1754

Özet:

Manisa'da Yahudiyân mahallesinde 60 guruşa ev satışı

Sayfa No : 89
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 17 R.Evvel 1168/ 01.01.1754

Özet:

Manisa'da Yavular mahallesinde 120 guruşa ev satışı.

Sayfa No : 88
Belgenin Konusu : Boşanma davası
Belgenin Tarihi : 20 R.Evvel 1168/ 04.01.1755

Özet:

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinde Hatice bint-i Mehmed kocası Mehmed bin İvaz'dan hul' yoluyla karşılıklı anlaşarak boşanmak istemiştir. Hatice mahkemede zimmetinde sabit olan 15 guruş mehr-i müeccelden vazgeçip, iddet nafakası ve ev masrafında kendisine ait olduğunu kocası Mehmed'den hul' yoluyla

boşanmak istediğini söylemiş ve bundan sonra karıkocalığa ait bütün dava ve isteklerden kocasının zimmetini ibra ettiğini açıklamıştır.

Sayfa No : 86
Belgenin Konusu : Satış
Belgenin Tarihi : 20 R.Evvel 1168/ 04.01.1754

Özet:

Manisa'ya bağlı Turgudlu Kasabası Zeytincek mahallesi İplik Loncası kurbunda "Osman Çelebi Hanı" nın 667 guruşa satışı

Sayfa No : 85
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 20 R.Evvel 1168/ 04.01.1754

Özet:

Manisa'da Saz mahallesinden Molla Osman kızı Fatma'ya ödediği günlük 6'şar akçe nafaka ödemede güçlük geçmesinden dolayı nafakanın 2 şer akçesi düşülerek 4'er akçe ödenmesiyle ilgili kadı kararı.

Sayfa No : 84
Belgenin Konusu : iltizam bedeli ve sulh akdi
Belgenin Tarihi : 24 R.Evvel 1168/ 08.01.1754

Özet:

Turgutlu Kasabası'nda Karatut zaviyesi mütevellisi İbrahim Efendi yıllık 200 kuruşa 8 yıllığına Ahmed Ağa'ya iltizama vermişti. İbrahim Efendi, meblağın 640 kuruşunu ödemeyen Ahmed Ağa'ya dava açmıştı. Ahmed Ağa meblağ aylık 18 kuruş yıllık 180 kuruşu ve 2 senelik 400 kuruşu peşin olarak verdiğini iddia etmişti. Açılan davadan vazgeçilip 30 kuruşa sulh yapılmıştır.

Sayfa No : 83
Belgenin Konusu : Nafaka Talebi
Belgenin Tarihi : 25 R.Evvel 1168/ 09.01.1754

Özet:

Manisa'da Ali Ağa mahallesinde Ayşe hatun, oğlu Osman'a bakma yükümlülüğü kendi üzerine olduğundan boşandığı kocası İbrahim'den nafaka ve kisve-baha talebi için mahkemeye başvurur. Mahkeme de belgenin hazırlanışından itibaren her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 82

Belgenin Konusu : Nafaka Talebi

Belgenin Tarihi : 17 R.Evvel 1168/ 01.01.1754

Özet:

Manisa'da İlyas-ı Sagir mahallesinde Saliha hatun, kocası El-hcc Hasan vefat edince, kızı Fatma ve oğlu Mehmed2e bakma yükümlülüğü hala kendi üzerine olduğundan nafaka ve kisve-baha için mahkemeye başvurur. Mahkeme de, babalarından kalan mallardan her birine her gün için altışar akçe nafaka ve kisve-baha verilmesini uygun bulur.

Sayfa No : 82

Belgenin Konusu : Alacak davası ve sulh akdi

Belgenin Tarihi : 10 R.Evvel 1168/ 25.12.1754

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinden Ömer bin Ahmed ile amcası Halil Efendi arasında yaşanan alacak-verecek anlaşmazlığı ve suh akdi.

Sayfa No : 71

Belgenin Konusu : Satış

Belgenin Tarihi : 10 Şevval 1167/ 31.07.1754

Özet:

Manisa'da Sakalar mahallesinde Sultaniye Suk'unda 117 kuruşa ev satışı.

Sayfa No : ?

Belgenin Konusu : Müteveli tayini

Belgenin Tarihi : 25 Şaban 1167/ 06.06.1755

Özet:

Manisa'da Gürhane mahallesinde Muradiye Camii Şerifi batısında olan menzil kadı Abdullatif Efendi'nin evi olup "Eski Mahkeme" olarak bilinmektedir. Kadı Abdüllatif Efendi ölümünden sonra burasını halka vakfetmiştir. Belgede Muradiye cami-i şerifi hanı vakfına yevmi 10 akçe vazife ile Halil Efendi ibni Molla Hasan Halife'nin mütevellî tayin edildiğini göstermektedir.

Sayfa No : 89

Belgenin Konusu : Kefil bi'n-nefs

Belgenin Tarihi : 2 Safer 1168/ 18.11.1754

Özet:

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinde oturan Menzilci Mehmed beşe 1168 senesi boyunca mezilcilik görevine getirilmiştir. Bu görev karşılığında iki taksitte ödenmek üzere 2400 kuruş alacak, meblağın ilk taksiti Muharrem ayında, ikinci taksiti ise Receb ayında ödenecektir. Mahkemede Es-seyyid Mehmed, Hafız İsmail ve Mehmed beşe adlı kişiler menzilci Mehmed Beşe'şe kefil olup, Mehmed Beşe'nin 1200 kuruş değerindeki ilk taksiti alıp kaçması gibi bir durum ortaya çıkarsa 2400 kuruşu ödeyeceklerini ikrar etmişlerdir.

TEREKELER

Sayfa No / Belgenin Tarihi :216 / 6 Muharrem 1167(03.11.1753)

Babakuyusu mahallesinden vefat eden arab oğlu bin Abdulmuttalib terekesi karısı Fatma binti Sadık ile kızı Hatice'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı: 24810 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi :213 / 14 Muharrem 1167(14 Muharrem 1167)

Câmi'-i Kebir mahallesinden Mustafa beşe ibni Musa vefat ettiğinde terekesi Hatice binti Hasan ile oğlu İbrahim ve kızları Ümmühani ile Ümmü Gülsüme intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:5280 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 212 / 16 Muharrem 1167(13.11.1753)

Manisa'da Çapraşlar-ı sagır mahallesinden Hatice binti El-hâcc İbrahim'in vefat etmesiyle terekesi kocası Mehmed bin El-hâcc Ali ile kızları Fatma, Ayşe ve akrabası Hatice binti Abdullah ve babası merkûm El-hâcc İbrahim bin Ahmed'e intikal etmiştir,.Toplam tereke miktarı:90360 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi :204 / 28 Muharrem 1167(25.11.1753)

Aslen Rumeli'nin Menekşe kazası ahailerinden olub Manisa şehrinde misafir olduğu sırada iken vefat eden Bağcıvan Yorgi veled İstifan'ın bilinen bir varisi olmayıp 10 kuruş miktarındaki terekesinin beytülmale ait olduğu ve görev için Saruhan sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekili El-hâcc İsmail Ağa'nın görevlendirildiğini ve mallarının kayıt altına alındığına dair belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 204 / 16 Muharrem 1167(13.11.1753)

Manisa'da Hüsrev ağa mahallesinde Mehmed bin Abdullah vefat ettiğinden terekesi karısı Fatma binti Mehmed ile oğlu Mustafa'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:4000 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 203 / 2 Safer 1167(29.11.1753)

Manisa şehrinde vakıf hanında misafir iken vefat eden Ahmed bin Abdullah'ın bilinen bir varisi olmayıp 81 kuruş 1 rub miktarındaki terekesinin beytülmale ait olduğunu ve görev için Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil El-hâcc İbrahim Ağa'nın görevlendirildiğini ve mallarının kayıt altına alındığına dair belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 202 / 15 Receb 1167(08.05.1754)

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Berber Köse Ali Beşe ibni Mustafa'nın terekesi karısı Ayşe binti Hasan, kızları Rabia, Hatice, Ümmühani, kız karındaşı Alime ile annesi Rabia binti Elhâc İdris'e intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:27560 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 202 / 18 Muharrem 1167(15.11.1753)

Bir üst terekede belirtilen müteveffanın annesi Rabia'nın ölmesiyle terekesi oğlunun 3 kızına kalmıştır. Toplam tereke miktarı:27265 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 201 / 5 Safer 1167(02.12.1753)

Manisa'da Saray mahallesinden Hüma binti Ali'nin terekesi Mehmed bin Hüseyin, kızı Hatice, erkek kardeşleri Hamza, Ali'ye kız kardeşleri Ayşe , Fatma, ve Neşe'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:18960 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 200 / 6 Safer 1167(03.12.1753)

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Hasan bin Abdullah'ın terekesi karısı Emine binti Veli ile oğlu Ali ve kızı Alime'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:57420

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 198 / 10 Safer 1167(07.12.1753)

Manisa'da Dilşikâr mahallesinden Kalem bin Beşir'ın terekesi karısı Ayşe binti Mehmed ile kızı Fatma'ya ve oğlu Abdullah'a intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:9540 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 198 / 10 Safer 1167(07.12.1753)

Alaybeği mahallesinden berber Ali bin İbrahim'ın terekesi karısı Serviha binti Ahmed ile oğlu Mehmed ve kızları Hatice ve Fatma'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:40800 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 197 / 10 Safer 1167(07.12.1753)

Alaybeği mahallesinden Halil beşe bin Abdullah'ın terekesi karısı Emine binti Yusuf ile kızı Ayşe ve kız kardeşi Eminne'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:54390 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 197 / 13 Safer 1167(10.12.1753)

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden Molla Ebubekir bin Ahmed'in terekesi karısı Fatma binti Abdullah ile kız kardeşi Ayşe'nin torunu Muhammed'e intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:31620 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 194 / 20 safer 1167(17.12.1753)

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden Alime binti Elhâc Cibek'in terekesi kızları Hatice ve Atike'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:74400 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 194 / 8 Safer 1167(05.12.1753)

Manisa'da Deveciyan mahallesinden Hatice binti Abdullah'ın terekesi kocası İbrahim bin Osman Efendi ile erkek kardeşinin oğlunun oğlu Molla Mehmed bin Mahmud Efendi ibni Mehmed'e intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:106410 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 190 / 22 Safer 1167(19.12.1753)

Manisa'da Dilşikar mahallesinden İbrahim bin Mustafa'nın terekesi karısı Neslihan binti Hasan oğulları Ahmed, Mehmed'e ve kızı Kerime'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:60382

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 188 / 18 Safer 1167(15.12.1753)

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Hüseyin bin Ahmed bin Ahmed'in terekesi karısı Fatma binti Süleyman ve başka mirasçısı olmadığından 52 kuruş miktarındaki terekesinin beytülmale ait olduğunu ve görev için Saruhan sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekili Elhâc İsmail Ağa'nın görevlendirildiğini içeren belge. Toplam tereke miktarı:161,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 187 / 10 R.Evvel 1167(05.01.1754)

Manisa'da Alay Beği mahallesinden Hatice binti Yusuf'un terekesi kocası Elhâc İbrahim,erkek kardeşleri Ömer , Osman ile kız kardeşi Fahriyye'ye kalmıştır.Toplam tereke miktarı:231,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 186 / 11 R.Evvel 1167(06.01.1754)

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinden İsmail bin Cafer'in terkesi karısı Alime binti Hasan ile kızı Halime ve erkek kardeşi Bahşi ve kız kardeşi Fatma'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:495 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 185 / 7 R.Evvel 1167(02.01.1754)

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Ali bin Abdullah'ın karısı Hatice'den başka mirasçısı olmadığından terekesi karısı(1/3) ve beytülmale (1/4)kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Ali Ağa görevlendirilmiştir. Toplam tereke miktarı:12 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 184 / 7 R.Evvel 1167(02.01.1754)

Aslen Rumeli'nden olup Manisa çevresinde Eğri karyesinde koyun ağılında misafir iken ölen Yan adlı zımminin bilinen bir varisi olmayıp 72 kuruş miktarındaki terekesinin beytülmale ait olduğunu ve görev için Saruhan Sancağı mütesellimi beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Ali Ağa'nın görevlendirilmesine ve mallarının kayıt altına alındığına dair belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 181 / 13 Receb 1167(08.01.1754)

Manisa'da Bektaş-ı Kebir mahallesinden İbrahim bin Hasan'ın terekesi karısı Neslihan binti Mustafa, validesi Ümmühani bin Abdullah, oğlu Halil ve kızları Ümmühani , Alime'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:420 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 178 / 28 R.Evvel 1167(23.01.1754)

Yar Hasanlar mahallesinden Ayşe binti Ali 'nin terekesi oğulları Mustafa ve Ali 'ye kalmıştır. Toplam tereke miktarı:224,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 174 / 12 R.Ahir 1167(06.02.1754)

Aslen Malatyalı olup Manisa 'da misafir iken vefat eden Hazr veled Sarkez adlı nasraniyyenin mirasçısı olmadığından 11 kuruş miktarındaki terekesinin beytülmale ait olduğunu ve görev için Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Es-seyyid Molla Halil bin Abdullah'ın görevlendirildiğine dair belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 173 / 6 R.Ahir 1167(31.01.1754)

Manisa'da Bektaş Sagir mahallesinden Hasan bin Abdullah'ın 1230 kuruş miktarındaki terekesi beytül male kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytül mal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Mustafa Ağa görevlendirilmiş olup Sultaniye Suk'unda satılıp emin Ahmet Ağa'ya teslim edileceğine dair belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 172 / 15 R.Ahir 1167(09.02.1754)

Manisa'da Çaprastlar-ı kebîr mahallesinden Es-seyyid Mustafa bin Ali'nin terekesi annesi Emine binti Ömer ile kız kardeşleri Hatice ve Atike'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:517,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 171 / 18 R.Ahir 1167(12.02.1754)

Manisa Alaybeyi mahallesinden Ahmed Amca bin Abdullah'ın bilinen bir varisi olmayıp 35 kuruş miktarındaki terekesi beytü'l male kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Mustafa Ağa görevlendirilmiştir.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 169 / 29 R.Ahir 1167(23.02.1754)

Aslen Rumeli eyaleti Selanik kazası ahalisinden Manisa 'da misafir iken vefat eden Çoban taifesinden Kayl veled Kostantini adlı zimminin bilinen bir varisi olmayıp 9120 kuruş miktarındaki terekesi beytülmale kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Mustafa Ağa görevlendirilmiştir.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 168 / 19 R.Ahir 1167(13.02.1754)

Manisa'da Belen nahiyyesine bağlı Selimşahlar karyesinden Elhâc Mehmed bin Abdurrahim'in terekesi karısı Fatma binti Osman ile kızları Şeyma,Hatice ve kız kardeşi Fatma'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:96360 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 168 / 5 C.Evvel 1167(28.02.1754)

Manisa'da Nifli-zâde mahallesinden Hatice binti Mehmed'in terekesi kocası İbrahim bin Abdulrahim, kız kardeşi Ayşe 'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:260 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 166 / 5 C.Evvel 1167(28.02.1754)

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinden Mehmed bin Abdullah'dan başka oğlu Mustafa'nında ölmesiyle terekesi validesi Fatma ile amisi Mahmud bin Mehmed'e intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:226,5 kuruş 1 rub

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 165 / 11 C.Evvel 1167(06.03.1754)

Manisa'da Serabad mahallesinden kolancı Es-seyyid Mahmud Çelebi ibni Ahmed'in veraseti karısı Hatice binti Ali ile erkek kardeşi Es-seyyid Mehmed ile kız kardeşi Rabia'ya kalmıştır.Toplam tereke miktarı:484,5kuruş 22 pare

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 164 / 16 C.Evvel 1167(11.03.1754)

Manisa'da Gürhane mahallesinden Hatice binti Yusuf'un terekesi kocası v Mehmed beşe bin Mustafa ile oğulları Mustafa, Ahmed ,Mehmed'e kalmıştır.Toplam tereke miktarı:152,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 163 / 20 C.Evvel 1167(15.03.1754)

Manisa'da El-hâcc Yahya .mahallesinden Ahmed bin Mehmed'in terekesi karısı Rukiye binti Abdullah ile oğulları Mustafa, Süleyman ile babası Mehmed'e kalmıştır.Toplam tereke miktarı:430,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi :162 / 28 C.Evvel 1167(23.03.1754)

Alaybeyi mahallesinden Adile binti Ali'nin terekesi kocası Ali bin Mehmed ve kız kardeşi Gülbuy, erkek kardeşi Ömer'e intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:93,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 161 / 28 C.Evvel 1167(23.03.1754)

Manisa'da Çapraşlar-ı sagır mahallesinden Mustafa bin Abdullah'ın terkesi karısı Fatma binti Mehmed ile kızları Emine , Adile , Ayşe , Ümmühani'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:8460 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 159 / 2 C.Ahir 1167(27.03.1754)

Manisa'da Ebe mahallesinden Şerife Ayşe binti Elhâc Ahmed'in veraseti kocası Elhâc Mehmed Ağa ibni Elhâc Cafer kızı Şerife'nin kızı Fatma'ya ve oğlunun oğlu Es-seyyid Cafer ve oğlunun kızı Şerife Hatice'ye kalmıştır. Toplam tereke miktarı:608 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 158 / 2 C.Ahir 1167(27.03.1754)

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinden Molla Mustafa bin Osman'ın terekesi Kerime binti Hasan ile oğlu Mehmed'e kalmıştır. Toplam tereke miktarı:296,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 157 / 5 C.Ahir 1167(30.03.1754)

Manisa'da Alay Beği mahallesinden Es-seyyid Ahmed Ağa ibni Edib Mehmed Efendi'nin verâseti kız kardeşi Ayşe ve validesi Fatma binti Elhâc Mehmed ve amisi İsa Şeyh İbrahim Efendi'ye kalmıştır.Toplam tereke miktarı:330,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 156 / 10 C.Ahir 1167(04.04.1754)

Manisa'da Göktaşlı mahallesinden Osman beşe ibni Abdalbaki'nin verâseti karısı Hüma bint-i Mustafa ile oğlu Mehmed ve kızları Rukiyye ,Ayşe ,Emine ve Fatma'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:333,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 155 / 10 C.Ahir 1167(04.04.1754)

Manisa'da Sakalar mahallesinden Osman beşe Mehmed'in veraseti karısıRahime binti Mehmed ile kızı gaib olan Fatma'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:121 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 154 / 13 C.Ahir 1167(07.04.1754)

Manisa'da Yarhasanlar mahallesinden Mustafa bin Halil'in veraseti karısı Ümmühani binti Musa , oğulları Mustafa, İbrahim ile kızları Fatma ve Emine'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:170,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 153 / 25 C. Ahir 1167(19.04.1754)

Manisa'da Alaybeği mahallesinden İbrahim bin Hasan'ın verâseti karısı Fatma binti Mehmed ile oğulları Ahmed, Hasan ve kızı Ayşe'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:180,5

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 153 / 26 C.Ahir 1167(20.04.1754)

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden muhzır Mustafa bin Hasan'ın veraseti karısıFatma binti Ali ile kızı Meryem'e ve erkek kardeşi Mehmed'e intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:58 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 151 / 6 Receb 1167(29.04.1754)

Manisa'da Sakalar mahallesinden Osman bin Mehmed'in bilinen bir varisi olmayıp 8328 miktarındaki terekesi beytü'l male kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil Mustafa Ağa görevlendirilmiş olup Sultaniye Suk'unda satıldıktan sonra emin Ahmet Ağa'ya teslim edileceğini içeren belge.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 151 / 8 Receb 1167(01.05.1754)

Manisa'da Derviş Ağa mahallesinden Bayrakdar Mehmed beşe ibni İvaz 'ın veraseti karısı Fatma binti Hasan , oğlu Hasan , kızı Atike ve validesi Ayşe binti Recep'e intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:880 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 148 / 16 Receb 1167(09.05.1754)

Manisa'da Nasırlı mahallesinden Atike binti Abdulrahman'ın terekesi kocası Ali bin Şeyh Ahmed Efendi, annesi Hatice binti Abdullah ve oğlu Mustafa ile kızları Fatma, Saliha'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı: 245 kuruş 1 rub

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 147 / 20 Receb 1167(13.05.1754)

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Es-seyyid Mehmed bin İbrahim bin ismail'in veraseti karısı Hatice binti Mehmed ile kızları Ayşe ,Saime'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı: 626 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 145 / 25 Receb 1167(18.05.1754)

Manisa şehrinde misafir iken vefat eden ve bilinen bir varisi olmayan Hallac Emir Ali bin Abdullah'ın 21 kuruş miktarındaki terekesi beytülmal kalmış olup zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil odabaşı Mustafa Ağa görevlendirilmiştir.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 145 / 25 Receb 1167(18.05.1754)

Manisa'da Seydi Hoca mahallesinden İstanbul'da vefat eden Sai Mehmed beşe ibni Elhâc İvaz'ın veraseti karısı Asiye binti İbrahim ile başka bir varisi olmadığından 21 kuruş 60 pare miktarındaki terekesi ise beytülmal kalmış olup zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi ve beytülmal emini Ahmed Ağa tarafından vekil odabaşı Mustafa Ağa görevlendirilmiştir. Toplam tereke miktarı: 95 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 144 / 24 Receb 1167(17.05.1754)

Manisa'da Belen nahiyyesine bağlı Saruhan nâm karyesinden Emine binti Halil'in veraseti kocası Mahmud bin Abdurrahim ile kızları Fatma ve Ayşe'ye ve erkek kardeşleri İbrahim, Osman'a kalmıştır. Toplam tereke miktarı: 15846 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 144 / 29 Receb 1167(22.05.1754)

Manisa'da Bölücek-i cedîd mahallesinden Leblebici Elhâc Ali bin Elhâc Hasan'ın veraseti karısı Saliha binti Mustafa ile oğulları Mehmed, Hüseyin, Mustafa ve kızı Fatma'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı: 1160 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 142 / 24 Receb 1167(17.05.1754)

Manisa'da Nifli-zâde mahallesinden Mehmed ibni Hızır'ın veraseti kızı Fatma, Gülsüm, Ayşe'ye ve başka diyarda olan oğulları Mustafa, Ahmed ile diğer oğulları Abdullah ,Osman'a kalmıştır. Toplam tereke miktarı: 1160,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 141 / 5 Şaban 1167(28.05.1754)

Manisa'da Alaybeyi mahallesinden borçlu olarak vefat ettiği anlaşılan Osman bin Ömer'in tereke kaydı. Toplam tereke miktarı:5580 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 140 / 15 Şaban 1167(07.06.1754)

Manisa'da Salızade mahallesinden Osman bin Mehmed'in veraseti karısı Saliha binti Mustafa ile oğlu Mustafa intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:178 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 140 / 18 Şaban 1167(10.06.1754)

Manisa'da Alaybeyi mahallesinden Fatma binti Abdulah bin ahmed'in terekese kocası İbrahim bin Abdulah ile oğlu Halil ve kızı Atike'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:946 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 138 / 19 Şaban 1167(11.06.1754)

Medine-i Manisa'da Hüccacalar mahallesinden hurdacı Elhac Halil bin Mehmed bin Ahmed'in veraseti karısı Ayşe binti El-hacc Mehmed'e ve oğulları Mehmed , Ahmed ile validesi Saliha'ya kalmıştır.Toplam tereke miktarı:393,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 137 / 20 Şaban 1167(12.06.1754)

Manisa'da Ermeniyan mahallesinden Minhal veled Anton veraseti erkek kardeşinin oğlu Dimitri'ye kalmıştır. Ancak Dimitri başka şehirde olduğundan mesfurun 970 kuruş miktarındaki terekese için Katib zade Katib Mehmed Efendi görevlendirilmiştir. Toplam tereke miktarı:1001,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 136 / 25 Şaban 1167(17.06.1754)

Medine-i Manisa'da Göktaşlı mahallesinden Ümmühani binti Abdullah'ın veraseti karısı Elhâc Ömer bin Mehmed ile kızları Hatice, Amine ,Ayşe'ye ve erkek kardeşi Ali'ye kalmıştır.Toplam tereke miktarı:206,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 135 / 2 Ramazan 1167(23.06.1754)

Medine-i Manisa'da Ermeniyan-ı Süfla mahallesinden Asab adlı zimminin terekese karısına, üç oğlu ve bir kızına kalmıştır.Toplam tereke miktarı:8940 akçe

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 135 / 5 Ramazan 1167(26.06.1754)

Manisa'da İbrahim Çelebi mahallesinden dellak Mehmed bin Ahmed'in veraseti karısı Emine binti Osman ile annesi Meryem binti Hasan'a ve oğlu İbrahim beşeye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:540 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 134 / 7 Ramazan 1167(28.06.1754)

Manisa'da Sultaniye mahallesinden Dede Mehmed bin Osman'ın veraseti karısı Emine ile validesi Emine binti Halil ve amisi İsa Hüseyin bin Hasan'a kalmıştır. Toplam tereke miktarı:427 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 134 / 10 Ramazan 1167(01.07.1754)

Manisa'da İmad mahallesinden Safer beşe ibni Mehmed'in veraseti karısı Ayşe binti Hamza ile oğlu Mehmed'e ve kızı Emine'ye kalmıştır. Toplam tereke miktarı:941,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 134 / 15 Ramazan 1167 (06.07.1754)

Manisa'da Elhâc İvaz Paşa mahallesinden Alemdar Yusuf beşe ibni Abdullah'ın veraseti karısı Hatice intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:166 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 133 / 15 Ramazan 1167(06.07.1754)

Manisa'da Arab Alayı mahallesinden Mustafa beşe bin Abdullah'ın veraseti zevceleri Fatma ve Ayşe ile oğlu İbrahim'e ve kızları Fatma , Ayşe , Rabia'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:247 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 132 / 28 Ramazan 1167(19.07.1754)

Manisa'da Bektaş Sagir mahallesinden Es-seyyid Halil bin Hasan'ın veraseti karısı Saliha binti süleyman ile oğulları Hasan ,Mehmed , Veli'ye ve kızı Raziyye'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:523,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 131 / 28 Ramazan 1167(19.07.1754)

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Süleyman bin Mehmed'in veraseti zevcesi Saliha binti Mehmed ile oğlu Mehmed ve kızları Atike , Hatice,Fatma'ya intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:174,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 131 / 28 Ramazan 1167(19.07.1754)

Manisa'da Yar Hasanlar mahallesinden Ahmed bin Ali bin Abdullah'ın veraseti annesi Şerife binti Ali ile erkek kardeşi Hasan ile amisi Hüseyin bin Veli'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:186,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 131 / 3 Şevval 1167(24.07.1754)

Manisa'da Deveçiyan mahallesinden Elhâc Mehmed bin İbrahim'in verâseti karısı Hatice binti Abdullah ile ğlu Mehmed'e ve kızları Ayşe , Fatma'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:737,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 129 / 8 Şevval 1167(29.07.1754)

Manisa'da Arab Alayı mahallesinden İbrahim beşe ibni İbrahim'in veraseti zevcesi Hanım binti Süleyman ile annesi Rabia'ya ve kızları Hatice ,Emine'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:136,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 129 / 3 Şevval 1167(24.07.1754)

Manisa'da Ali Ağa mahallesinden Fatma binti Elhâc İbrahim'in verâseti kocası Es-seyyid Ebubekir ile oğulları Es-seyyid Mehmed Ali ,Seyyid Ali ve Şerif'e kızları Emine ,Ümmühani ve validesi Server binti Ali 'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:775 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 123 / 15 Şevval 1167(05.08.1754)

Manisa'da Görene mahallesinden Süleyman Ağa bin Abdullah'ın terekesi karısı Emine binti Ali ile oğlu Es-seyyid Mehmed ,Esseyyid Mustafa ve kızı Şeriza alime'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:791,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 119 / 14 Şevval 1167(04.08.1754)

Manisa Deveçiyân mahallesinden değirmenci Hacı Ali bin Hasan'ın veraseti karısı Fatma binti Mehmed ile oğulları Mehmed ,Hüseyin ile kızları Rabia, Saliha ve Emine'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:1443,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 118 / 4 Z.Ka'de 1167(23.08.1754)

Manisa Ali Ağa mahallesinden Ayşe binti Abdulkerim'in verâseti oğulları Mustafa , İbrahim kızı Emine'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:171,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 115 / 15 Z.Ka'de 1167(03.09.1754)

Dilşikar mahallesinden Fatma binti Mehmed'in veraseti karısı Es-seyyid Halil bin İbrahim ile kızı Saliha'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:96 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 115 / 17 Z.Ka'de 1167(05.09.1754)

Manisa'da Elhâc İvaz Paşa mahallesinden Elhâc Ali bin Abdullah'ın veraseti zevceleri Alime binti Osman, Fatma binti Ali ve kızları Meryem , Fatma ve kız kardeşi Ayşe'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:372 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 114 / 18 Z.Ka'de 1167(06.09.1754)

Manisa'da Lala Paşa mahallesinden Sarı Mustafa bin Mustafa'nın veraseti karısı Hanım binti Abdullah ile oğulları Hüseyin ,Ali ve kızı Ayşe'ye intikal etmiştir.Toplam tereke miktarı:74,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 111 / 13 Z.Hicce 1167(01.10.1754)

Manisa'da İmad mahallesinden Uncu Hasan beşe ibni Ömer'in veraseti karısı Ayşe binti Abdullah ile kızı Fatma ve kız kardeşi Fatma'ya intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:218,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 110 / 19 Z.Hicce 1167(07.10.1754)

Manisa'da Gürhane mahallesinden Boyacı oğlu Ahmed bin Hacı Mehmed'in veraseti karısı Hatice binti Ahmed , kızı Rabia annesi Ayşe binti Hacı Ahmed'e intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:498,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 108 / 28 Z. Hicce 1167(16.10.1754)

Manisa'da Lala Paşa mahallesinden İsmihan binti Yusuf'un verâseti kocası İbrahim bin Mehmed ile oğulları İsmail , Süleyman ve kızları Ümmühani Hatice'ye intikal etmiştir. Toplam tereke miktarı:202 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 106 / 4 Muharrem 1168(21.10.1754)

Manisa Dilşikar mahallesi sakinlerinden öldürülen Kasabalı oğlu Mehmed bin Ahmed'in terekesi karısı Selime binti Hamza ile annesi Sultan binti Abdullaha kızları Mihriban , Sultan, Rabia'ya ve erkek kardeşi Hasan'a, kız kardeşi Hüma'ya kalmıştır. Toplam tereke miktarı:326,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 105 / 5 Muharrem 1168(22.10.1754)

Manisa'da Ermiyan-ı baladan Lahun veled Artin adlı zımminin verasetinin karısına, üç kızı ve bir oğluna kaldığını gösteren tereke .Toplam tereke miktarı:377,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 105 / 18 Muharrem 1168(04.11.1754)

Manisa'da Narlıca mahallesinden Ahmed bin Mehmed'in verâseti zevcesi Selhan bin Abdullah ve oğulları Mehmed, Hasan'a kaldığını gösteren tereke kaydı. Toplam tereke miktarı:103,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 104 / 25 Muharrem 1168(11.11.1754)

Manisa şehrinde Çaprazlar-ı Kebir mahallesinden Rahime binti Abdullah'ın terekesi kocası Osman bin Süleyman ile başka bir varisi olmadığından beytülmale kalmış olub zabtına Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa tarafından vekil El-hacc Hasan'ın görevlendirilmesine ve mallarının kayıt altına alındığına dair belge. Toplam tereke miktarı:268 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 99 / 10 Safer 1168(26.11.1754)

Manisa'da Karayunus mahallesinden Fatma binti Elhâc Molla Ali'nin veraseti kocası Es-seyyid Molla Hüseyin bin Es-seyyid Elhâc Abdullah ile oğlu seyyid Ali ve kızı Ayşe ve validesi Saliha'ya münhasıra olup terekenin varisler arasında taksimini gösterir kayıt.Toplam tereke miktarı:674 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 99 / 15 Safer 1168(01.12.1754)

Aslen İstanbullu olup Manisa şehrinde Yeni Handa misafir iken ölen Derviş Mehmed bin Abdullah'ın başka bir varisi olmadığından terekesi Sultaniye Suk'unda satılıp beytülmal emini Ahmed Ağa'ya teslim edilmiştir. Toplam tereke miktarı:47 kuruş 13 pare

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 97 / 23 Safer 1168(09.12.1754)

Manisa'da Bölücek-i Cedid mahallesinden Musli bin Mehmed'in veraseti karısı İhsane binti Ahmed nâm hatûn ile validesi Seyde binti Hasan'a ve oğlu İsmail'e kalmıştır.Toplam tereke miktarı:1021,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 97 / 5 R.Evvel 1168(20.12.1754)

Manisa'da Alaybeyi mahallesinden Fatma binti Mehmed'in veraseti kocası seyyid Hüseyin bin Halil ile annesi Emine binti Mehmed'e ve ğlu Halil'e kalmıştır. Toplam tereke miktarı:400,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 95 / 10 Muharrem 1168(27.10.1754)

Manisa'da Dilşikar mahallesi sakinlerinden öldürülen Kasabalı oğlu Mehmed bin Ahmed'in veraseti karısı Selime bint-i İvaz ile annesi Sultan bint-i Abdullah ve kızları Mihriban ,Rabia,Sultan ve erkek kardeşi Hüseyin'e kız kardeşi Hüma'ya münhasıra olup terekenin varisler arasında taksimini gösterir kayıt.Toplam tereke miktarı:400,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 93 / 5 R.Evvel 1168 (20.12.1754)

Manisa'da Hüsrev Ağa mahallesinden Elhac Ahmed bin zeytüncü El-hacc halil'in veraseti karısı Hatice ile oğlu Mehmed ve annesi Alime'ye münhasıra olup terekenin varisler arasında taksimini gösterir kayıt.Toplam tereke miktarı:154 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi :90 / 2 Muharrem 1168(19.10.1754)

Manisa'da Danişmend Halil mahallesinden Sarı Ömer Ağa zade Mehmed Ağa'nın veraseti oğlu Esseyyid Ahmed'e olup terekenin varisler arasında taksimini gösterir kayıt. Toplam tereke miktarı:338,5 kuruş

Sayfa No / Belgenin Tarihi :83 / 26 R.Evvel 1168(10.01.1755)

Manisa'da Elhac İlyas-ı Sagir mahallesinden Elhac Hasan bin El-hacc Mehmed'in veraseti karısı Saliha,annesi Hatice, oğlu Mehmed ve kızları Alime ile Fatma'ya münhasıra olup terekenin varisler arasında taksimini gösterir kayıt.Toplam tereke miktarı:340 kuruş

TEVZİ KAYITLARI

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 11 -15 / 3 Safer 1167(30.11.1753)

1167 senesine mahsuben Manisa kazasına bağı mahalle ve nahiyelerden toplanacak olan 11.813 kuruş miktarındaki vergi ve masrafların avarızhanelere taksimini gösteren tevzi kaydı. Her haneden 19 kuruş 8 akçe tahsili için Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa görevlendirilmiştir.

	<u>Kuruş</u>
Mâl-i avarız , bedel-i nüzl, harç-ı bâb, ve sâir harç	11100
Resm-i çift	250
Emlak nahiyesi imdâdiyyesi	70
Ûzun Hasanlar karyesi imdâdiyyesi	70
Harc-ı mahkeme	200
Naib Efendiye	50
Kethüda Efendiye	20
Hademeye	20
Kalemiyye , kaydiye	20
Katip Efendiye	5
Muhzıra	8

Sayfa No / Belgenin Tarihi :15-19 / 1 Muharrem 1167 (29.10.1753)

H. 1167 senesi Muharrem ayından bir senenin tamamına değin ulaklara verilen 20 beygir ücreti ile Yar Hasanlar mahallesi sakinlerinden Mehmed Beşe'ye verilen 1980 kuruşluk menzilcilik ücretinin her haneye 60'şar kuruş 11 pare isabet edecek şekilde dağılımını gösteren tevzi kaydı.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 16 / 20 Safer 1167(17.12.1753)

Saruhan Sancağı'na bağı kazalardan 1167 senesine ait olmak üzere Anadolu valisi Abdullah Paşa'ya verile gelen imdâd-ı hazeriyenin ilk taksidi olan 900 kuruş ile çukadarlara verilen beygir ücretleri için toplanacak olan 3808 kuruşun dağılımını gösteren tevzi kaydı. Her haneden 4'er kuruş 24'er pare tahsili için Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa görevlendirilmiştir.

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 38-39 / 13 Receb 1167(06.05.1754)

1167 senesine mahsuben 11626,5 kuruş miktarındaki vergi ve masrafların avarızhanelere taksimini gösteren tevzi kaydı. Turgutlu kasabasına ait olan hisse ayrıldıktan sonra kalan 9.906,5 kuruş Manisa kazasına bağlı mahalle ve nahiyelerine tevzi edilmiştir. Her haneden 15 kuruş 38 akçe tahsili için Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa görevlendirilmiştir.

	<u>Kuruş</u>
Mâl-i maktû‘	4488
Kalemiyye	350
Hârç-ı bâb	200
Hisse-i Selendi	44
Hisse-i Ballica	145
Hisse-i Ahmedli ve Karaköy	46
Anadolu valisinin imdâd-ı hazeriyyesinin ikinci taksidi	900
Çuhadar Ömer Ağa’ya verilen mübaşiriye	100
Eski mahkemenin tamir masrafı	2500
Koyun fermanı getiren ağaya	23
Eşkiya teftişi için gelen sadr-ı azam ağasına	40
Menzil fermanı getiren sadr-ı azam ağasına	25
Kapudan paşa hazretlerinin İstanbul’a gönderdiği hazineye bağlı tayin olunan tüfenkçilere	20
Adalet fermanı getiren sadr-ı azam ağasına	30
Aydın valisi Mehmed Paşa hazretlerinin İstanbul’a gönderdiği	
Cebelüye bağlı tayin olunan adamlara	30
Bayrak fermanı getiren sadr-ı azam ağasına	35
Bayındır ve Akhisar’a menzilci Mehmed Beşe’nin verdiği beygir ücreti	240
Menzil,bayrak, adalet gibi önemli belediye işleri için	480
İlam harcı	350
Kalemiyye	10
Ömer Ağa’ya Salih Ağa’ya	900

Mütesellim ağaya	405,5
Emlak nahiyesi imdâdiyyesi	70
Uzun Hasanlar karyesi imdâdiyyesi	42
Mahkeme harcı	200
Naib Efendiye	50
Kethüda Efendiye	20
Hademeye	25
Kalemiyye ,kaydiye	35
Katip efendilere	10
Muhzıra	8

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 63-65 / 23 Safer 1168(09.12.1754)

1167 senesine mahsuben Manisa kazasına bağlı mahalle ve nahiyelerden toplanacak olan 11.813 kuruş miktarındaki vergi ve masrafların avarızhanelere taksimini gösteren tevzi kaydı.Her haneden 19 kuruş 8 akçe tahsili için Saruhan Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa görevlendirilmiştir.

	<u>Kuruş</u>
Mâl-i avarız , bedel-i nüzl, harç-ı bâb, ve sâir harç	11100
Resm-i çift	250
Emlak nahiyesi imdâdiyyesi	70
Ûzun Hasanlar karyesi imdâdiyyesi	70
Harc-ı mahkeme	200
Naib Efendiye	50
Kethüda Efendiye	20
Hademeye	20
Kalemiyye ,kaydiye	20
Katip Efendiye	5
Muhzıra	8

Sayfa No / Belgenin Tarihi : 69 / 5 Safer 1168 (21.11.1754)

Manisa'da 1168 senesine mahsub olmak üzere menzilcilik görevine 2400 kuruş ücret ile Mehmed beşe getirilmiştir.Manisa'nın her hanesinden 7'şer guruş 4 pare alınacaktır. (316 hane)

B-Divandan ve Diğer Makamlardan Gönderilen Belgelerin Suretleri

FERMANLAR

Sayfa No : 1

Belgenin Konusu : Kadı Tayini

Belgenin Tarihi : 21 Şaban 1166/ 23.06.1753

Özet :

1167 senesi Muharrem ayının guresinde, Manisa Kazası'nın şer'î işlerini yürütmek üzere Kasım Paşa medresesi müderrisi Mevlana Numan Efendi'nin atandığına dair belge.

Sayfa No : 7

Belgenin Konusu : Görevlendirme

Belgenin Tarihi : 7 Muharrem 1167 / 04.11.1753

Özet :

Manisa şehrinin kasapbaşılığına İbrahim adlı kişinin tayin edildiğini, Manisa'ya koyun getiren celeb taifesinden eskiden olduğu gibi yine aynı şekilde her yüz koyunda bir koyun alınması hususunda Manisa kadısına gönderilen fermandır.

Sayfa No : 7

Belgenin Konusu : İmdâd hazeriyye vergisinin toplanması

Belgenin Tarihi : Evail-i Z.Hicce 1166/ 29.09.1753 - 08.10.1753

Özet :

Anadolu Eyaletindeki kazalardan adet olduğu üzere senede iki taksitte alınması gereken imdâd-ı hazeriyye vergisinin H.1167 yılına ait olan 62504 ve 40 akçelik kısmı, Muharrem ayının ilk gününden itibaren Anadolu valisi Abdullah paşa tarafından toplanması için Anadolu eyaletindeki kadı ve naiblere gönderilmiş fermandır.

Sayfa No : 9

Belgenin Konusu : Eşkiyalık

Belgenin Tarihi : Evail-i Z.Hicce 1166/ 29.09.1753 - 08.10.1753

Özet :

Kemer Edremid sakinlerinden Koca Mehmed oğlu El-hâcc Ali'nin eşkiyalığı ve halka olan borcu sonucu oradaki halkın emniyetinin kalmadığı, Hacı Ali'nin Kütahya,Edirne,Saruhan her nerede ortaya çıkarsa mübaşir gözetiminde sancakların zabıtları tarafından Kemer Edremid voyvodası ve serdarına teslim edilip mahkemeye çıkarılıp halka olan borcunun ödettirilmesi istenmiştir. Konuyu Kemer Edremid naibi, voyvodası ve serdarına bildiren fermanıdır.

Sayfa No : 11

Belgenin Konusu : Eksik Altınların Yasaklanması

Belgenin Tarihi : 19 Muharrem 1167/ 16.11.1753

Özet :

Manisa kadısına gönderilen fermanı, “Manisa’da bazı kar güden kişilerin eksik değerdeki meskûkâtı toplayıp, değerinden bozdurdukları bilindiğinden, çeşitli altın cinslerinin resmi rayıcı ilan olunmakta bu duruma uyulması ” emri olunmaktadır.

Sayfa No : 21

Belgenin Konusu : Zahir

Belgenin Tarihi : 20 Muharrem 1167/ 17.11.1753

Özet :

Saruhan Sancağı kadıları ile Saruhan Sancağı mütesellimine gönderilen fermanı Harameyni’ş şerifeyn mukâta’ası etrafında tuz taşıyanların görevlerini yapmaması ve bunun sonucunda vakıf malının boş kalmasına sebep olduğunu bildiren Ömer Ağa bu zararı gidermek için etraftaki ahalinin develerine tuz yükletip ihtiyacı olan mahallere taşınması için divana başvurmuş. Tuzun zayı olmasına sebep olanlardan 2’şer kat rüsum-ı miri alınması ve tuzun adı geçen mahallere nakl ettirilmesi ile ilgili emir.

Sayfa No : 22-23

Belgenin Konusu : Eşkiyalık

Belgenin Tarihi : 10 R.Ahir 1167/ 04.02.1754

Özet :

Aydında Türkman-ı Bozatlı cemaati, Kilis kazası ahalilerinin ekilmiş toprağına hayvanlarına zarar vermişlerdir. Kilis kazası ahalileri Bozatlı cemaatinin yaptıkları zulm ü taaddinin önüne geçilmesine dair mahkemeye başvurmaları ve darü's sa'âdet ağası Haremeyni'ş şerifeyn evkafı nazırı Beşir Ağa'nın durumu İstanbul'a bildirmesi üzerine bölgeye mübaşir gönderilmiştir.Fermanda mahkemede her iki tarafında yüzleştirilmesi ve mahkeme bittikten sonra durumun İstanbul'a bildirilmesini Manisa kadısı ve Aydın Saruhan sancakları mütesellimlerine bildirmektedir.

Sayfa No : 23

Belgenin Konusu : Hidayetullah Ağa'nın beytülmal davası

Belgenin Tarihi : Evahir-i R.Ahir 1167/ 14.-23.04.1754

Özet :

Makron adlı zımni kendisinin İzmir'de vefat eden İsrail adlı zımmiden 3000 guruş alacağı olduğunu ve bu alacağını mesfurun terekesiyle karşılayacağını ancak Saruhan sancağı mütesellimi Es-seyyid El-hâcc Hidayetullah Ağa'nın terekeyi haksız yere zapt ettiği iddiasıyla İstanbul'a başvurur. Zımni elinde alacağına karşılık hüccet olduğu halde Hidayet Ağa'nın " Sana bin kuruş veririm almazsan bir akçe veririm" diye tehdit ettiğini ve Hidayet Ağa'ya karşı gelecek gücü olmadığından konunun merkez tarafından çözümlenmesini ister.Manisa kadısı ve Saruhan Sancağı mütesellimine gönderilen fermanda Hasan Ağa'nın konuyu araştırmak için mübaşir olarak gönderildiğini,davanın yerinde görülüp zımminin elindeki hüccete bakılarak konunun şer'i hükümlere göre çözümlenmesi ayrıca bu konuya kimsenin müdahalesine izin verilmemesi istenmektedir.

Sayfa No : 24

Belgenin Konusu : Menzil Düzeni

Belgenin Tarihi : Evail-i R.Ahir 1167 /(26.01.1754-04.02.1754)

Özet :

Rumeli ve Anadolu taraflarına gönderilen ulaklar emr-i şerifden fazla bargir talebinde bulunmuşlardır. Ayrıca saat başına 10 sağ akçeden eksik ücret teklifi ve

heybelerine bargirlerin gücünden fazla eşya koymaları, bargirlerin telef olmasına ve menzillerin düzeninin bozulmasına sebep olmuşlardır. Ulakların bu durumlarına izin verilmemesi için kadı ve menzilcilere gönderilen fermanıdır.

Sayfa No : 27

Belgenin Konusu : Eşkiyalık

Belgenin Tarihi : 8 C.Evvel 1167/ 03.03.1754

Özet :

Fermanda ülkede bulunan ve halkın ve yolcuların huzurunu bozan başı boş levendat taifesinin faaliyetlerine son verilmesi , kazalar dahilinde şüphenilen yerlerin araştırılması ve eşkiyanın toplandıkları yerler tespit edildiğinde hakim ve zabıtlerin işbirliği içersinde olunup birlikte davranılması için Anadolu valisi,mir-i miran, kadı ve naibler, kethüda yerleri, yeniçeri serdarları, malikane mutasarrıfları, voyvodalar ,has ve vakıf zabıtleri, ayan ve işerlerine gereğinin yapılması ile ilgili hüküm yer almaktadır.

Sayfa No : 28-29

Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı C.Evvel 1167/ 05-15- 03.1754

Özet :

Manisa şehri Yengi nahiyyesi Köse Urunlu köy tımarı mutasarrıfı olan Hasan veled Mehmed ile Osman'ın vekili mültezim Ahmed Ağa ,Köse Urunlu karyesi toprağından defter-i cedid-i hakanide yazılmış kışlak vergisini kendileri toplamaları gerekirken Turgut voyvodası Seyyid Mustafa'nın bölgenin iltizamı kendisine ait olmadığı halde kışlak vergisini toplama isteğinde bulunması üzerine mahkemeye başvururlar.Manisa kadısının da durumu istanbul'a bildirmesi üzerine Köse Urunlu karyesi tımarına mutasarrıf olan Hasan veled Mehmed ile Osman'ın kışlak vergisini toplamaları ve adı geçen voyvodanın veya bir başkasının bu vergiyi toplamasına müdahale ettirilmemesi için Anadolu valisi ve Manisa kadısına gönderilen fermanıdır.

Sayfa No : 31

Belgenin Konusu : Eşkiyalık

Belgenin Tarihi : Evahir-i C.Evvel 1167 15-25.03.1754

Özet :

Fermanda ülkede bulunan ve halkın ve yolcuların huzurunu bozan başı boş levendat taifesinin faaliyetlerine son verilmesi ,kazalar dahilinde şüphenilen yerlerin araştırılması ve eşkiyanın toplandıkları yerler tespit edildiğinde hakim ve zabitlerin işbirliği içersinde olunup birlikte davranılması için Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ koluna kadarki vezirler ümera,, kadı ve naibler, kethüda yerleri, yeniçeri serdarları, malikane mutasarrıfları, voyvodalar ,has ve vakıf zabitleri, ayan ve işerlerine gereğinin yapılması ile ilgili hüküm yer almaktadır.

Sayfa No : 32-33

Belgenin Konusu : Güvenlik

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı C.Evvel 1167/ 05-15.03.1754

Özet :

Anadolu'da halk eyalet ve sancak mutasarrıflarına başvurup valiler ve mütesellimler tarafından buyruldu ile göreve gelen mübaşirlerin zulmlerinden şikayetçi olmaktadır. Mübaşirlerin bu olumsuz faaliyetlerine son verilmesi ve durumlarının düzeltilmesini Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ ve sol koluna kadarki vezirler ,mir-i miran, kadı ve naibler, kethüda yerleri, yeniçeri serdarları ,has ve vakıf zabitleri, ayan ve işerlerine bildiren fermandır.

Sayfa No : 33

Belgenin Konusu : Vergi tahsili

Belgenin Tarihi : Evahir-i C.Ahir 1167/ 14-23.04.1754

Özet :

Padişah haslarından Saruhan Sancağı'nda Kuru-ı Cebel mukataası köylerinden *mefrûzü'l -kalem ve maktû'ül-kidem* her yönden serbest olub *resm-i cürm ü cinâyet, resm-i arusâne, bad-ı hevâ* gibi vergilerin toplanmasına örf mensublarından müdahale olmaktadır.Örf mensuplarının bu müdahalelerini mukaataaya ber vech-i malikane ile mutasarrıf olan Dergah-ı Mualla kapucubaşlarından hassa silahşövarlarından İvaz Paşazade El-hâcc Halil'in İstanbul'a bildirmesi üzerine Manisa kadısına gönderilen fermanda mukataanın voyvodasına bu

vergilerin toplama hakkının verilmesi ve adı geçen örf mensuplarının daha önce vergi topladılar ise aldıkları miktarları voyvodaya geri vermelerini istemektedir.

Sayfa No : 34

Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : Evahir-i C.Ahir 1167/ 14-23.04.1754

Özet :

Manisa kazasında Koru-ı Cebel mukataası malikane usulü ile tasarruf olmaktadır. Mukataa halkından suç işleyen bir kişinin mahkemeye götürülmesine ve eğer o kişinin üzerine suç sabit görülürse cerimesini de kanuna göre adı geçen mukataanın voyvodası almıştır..Mukaataaya ber vech-i malikane ile mutasarrıf olan dergah-ı mu'allâ kapucubaşlarından hassa silahşövarlarından İvaz Paşazade El-hâcc Halil kanuna aykırı hareket edildiğini suç parasını ve halkın mahsulüne örf taifesinden kişilerin müdahale ettiğini İstanbul'a bildirmiştir.Kanunda belirtilen hususlara göre voyvodalara iş gördürülmesi ve örf taifesinin müdahale ettirilmemesi üzerine Manisa kadısına gönderilen fermanıdır.

Sayfa No : 35-36

Belgenin Konusu : Zahir

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı C.Evvel 1167/ 05-15.03.1754

Özet :

Anadolu vilayetlerindeki şehir, kasaba ve köylerden İstanbul'a koyun satmak için gelen halk, koyunlarını istedikleri kişilere satmış ve kasapbaşılar tarafından hiçbir müdahale olunmamıştır.Şimdi ise sadece Rumeli tarafından gelen koyunların olduğunu ve İstanbul'daki halka yetmediği bu durumun giderilmesi içinde Anadolu tarafından koyun getirilmesinin gerekli olduğu bildirilmektedir.Fermana göre Türkman ve Celeb taifesinin getirdikleri koyunları istedikleri kişilere sağ akçeden satmalarını, kasapbaşılar ve başkası tarafından müdahale olunmamasını,yol güzergahlarında usulsüz para talebiyle koyun satıcılarının korkutulmamasını ve güvenliğin sağlanması için gereğinin yapılmasını Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ koluyla Adana'ya kadarki vezirler, kadı ve naibler, mütesellimler,kethüda yerleri,

yeniceeri serdarları, has ve vakıf zabitleri, tımar ve zeamet subaşıları ayan ve memleket ahalisine bildirmektedir.

Sayfa No : 36
Belgenin Konusu : İmdâd hazeriyye
Belgenin Tarihi : Evahir-i C.Ahir 1167/ 14-23.04.1754

Özet :

Anadolu Eyaletindeki kazalardan adet olduğu üzere senede iki taksitte alınması gereken imdâd-ı hâzeriyye vergisi H.1167 yılının C.Uhrası'ndan itibaren ait olan 62504 guruş ve 40 akçelik kısmının toplanması için Tırhala sancağı mutasarrıfı vezir Yeğen Ali Paşa tarafından kapı kethüdası Bayburtlu Mustafa'nın görevlendirildiğini Anadolu eyaletindeki kadı ve naiblere, vilayet ayanlarına bildiren fermandır.

Sayfa No : 43-44
Belgenin Konusu : Eşkiyalık
Belgenin Tarihi : Evail-i Receb 1167/ (24.04.1754/03.05.1754)

Özet :

Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ koluna varıncaya kadar bulunan yerlerin vezirlerine, kadılarına, naiblerine, mütesellimlerine, kethüda yerlerine, yeniceeri serdarlarına, malikane mutasarrıflarına, voyvodalara, has ve vakıfların zabitlerine, ayan ve iş erlerine gönderilen fermanda, başı boş levendat taifesinin her nerede görülürse, haberi alınırsa yakalanması ve halka olan zulmün önüne geçilmesi ve bu konu üzerinde hassasiyetle gereğinin yapılması emredilmektedir.

Sayfa No : 44-45
Belgenin Konusu : Vergi Tahsili
Belgenin Tarihi : Evahir-i R.Ahir 1167/ 26.01.1754/04.02.1754)

Özet :

Manisa, Ilıca, Mermere kadılarına gönderilen fermanda , Saruhan Sancağı'nda Ilıca nahiyesine bağlı Dürüzlü nam karyensin vergilerinin toplanmasına

örf mensuplarının müdahalesi olduğu bildirilmekte ve müdahalesine izin verilmemesi için gereğinin yapılması emredilmektedir.

Sayfa No : 46
Belgenin Konusu : Vergi Tahsili
Belgenin Tarihi : 18 Receb 1167/ 11.05.1754

Özet :

Rakka mukataasından ayrılan Musacalu cemaati reayası bulunan yerlerin kadılarına gönderilen fermana; söz konusu olan mukataanın reayası Anadolu, Karaman, Sivas, Adana gibi çeşitli vilayet ve sancaklara gidip vermeleri gereken mal-ı mirileri “ biz yeniçeri, kuloğlu ve askeri olduk” diye vermekte zorluk çıkarmaları üzerinde ferman gönderilmiştir. Fermana Musacalu cemaati reayasının buldukları yerden alınıp eski yerlerine nakl ettirilip vergilerini ödemelerini sağlamaları emredilmektedir.

Sayfa No : 47
Belgenin Konusu : Güvenlik
Belgenin Tarihi : 10 Receb 1167/03.05.1754

Özet :

Manisa kazasına bağlı Turgutlu naibi ve voyvodasına, dergâh-ı muallam kapucubaşlarından El-hâcc Halil'in arzı üzerine ferman gönderilmiştir. Fermana tefeci kişilerin türediği halkı borçlu edip, borçların birkaç katını halktan aldıklarını tespit edilmesi üzerine bu durumun engellenmesi emredilmektedir.

Sayfa No : 48-49
Belgenin Konusu : Evahir-i Receb 1167/ 14-23.05.1754
Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Z.Kade 1167/ (30.08.1754/08.09.1754)

Özet :

Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ koluna kadarki vezirlere, kadınlara, naiblere, kethüda yerlerine, yeniçeri serdarlarına, voyvodalara gönderilen fermana; Rumeli tarafına bakar ve camus vs. hayvan satın almak için giden celeb taifesinin Anadolu'dan Üsküdar'a geldiklerinde satın alacakları hayvan miktarını bildirerek

çavuşbaşıdan tezkire almaları gerektiği ve aksi halde Rumeli'den dönüşte Üsküdar'dan geçişlerine izin verilmeyeceği bildirilmektedir.

Sayfa No : 49-50

Belgenin Konusu : Kefereye hububat satışına izin verilmemesi hakkında

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Z.Kade 1167/ (30.08.1754/08.09.1754)

Özet :

Boğaz hisar, Kum Kal'ası, Balıkesir, Bandırma, Karaboğa, Erdek, Bergama, Soma, Ayazmand, Edremid, Gönen, Çandarlı, Kemer, Manyas, Ayvalık, Bend Adası, Foçaya ve İzmir'e kadarki iskelelerin kadılarına, naiplerine, voyvodalarına, iskele eminlerine, zabıt ve ayana gönderilen fermanla, kefereye zehair ve hububat satışına izin verilmemesi emredilmektedir.

Sayfa No : 56-57

Belgenin Konusu : Boyahane mukataasının düzeni

Belgenin Tarihi : 16 C.Ahir 1167/ 10.04.1754

Özet :

Manisa şehrinde boyahane mukataası malikane usulü ile Ahmed, El-hâcc Mehmed ve Mustafa adlı kişilerin elindedir. Taşradan gelen tüccar taifesinin belirlenmiş fiyat ile mallarını esnafa satmak istedikleri ancak bazı zorbacı kimesnelerin bu satışa izin vermeyip adı geçen esnafa türlü zulm ve taadide bulunmuşlar Ayrıca bu zorbacı kişiler esnafın kendisinden sonra evladlarına kalacak olan karhanelerin gedüğüne karıştıkları tespit edilmiştir. Ahmed, El-hâcc mehmed ve Mustafa'nın bu durumu divan-ı hümayuna arzı üzerine Manisa kadısı ve Manisa mütesellimine gönderilen fermanla ; Manisa'da Ali Beğ hanı dışında hiçbir yerde eşya boyanmaması, boyanan eşyadan her vukuyyesinden ikişer akçe resm-i miri alınması, taşrada gelen tüccar taifesinin mallarını adı geçen esnafa satmalarına “zorbacı” kimesneler tarafından engellenmesine izin verilmemesi istenmektedir.

Sayfa No : 58-59

Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : 21 Muharrem 1168/ 07.11.1754

Özet :

Saruhan Sancağı Koru-ı Cebel Manisa ve çevresindeki mukataalara malikane usulü ile mutasarrıf olan dergah-ı muallam kapucubaşlarından hassa silahşövarlarından Mirza El-hâcc Halil'in vekili Abdullah mahkemeye başvurup adı geçen mukataanın mahsulatın öşrüne başkaları tarafından müdahale olduğunu iddia etmektedir. Manisa kadısının durumu divan-ı hümayuna bildirmesin üzerine Manisa kadısına hitaben gönderilen fermanda mukataa mahsulatın öşrünün adı geçen mukataanın mutasarrıfı tarafından toplanıp başkasının müdahalesine izin verilmemesi istenmektedir.

Sayfa No : 62

Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : 15 Z.Ka'de 1167/ 03.09.154

Özet :

Belgeye göre bu tarihte Saruhan sancağında 2258,5 avâriz hanesi kayıtlı H.1168 senesine mahsup olmak üzere her haneden 50'şer kuruş 100 akçe bedel-i nüzl alınması ve mübaşirin maaşı için her haneden 30 akçe alınması hususunda Saruhan Sancağı'ndaki kadılara gönderilmiş fermandır.

Sayfa No : 65-66

Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : 18 Z.Hicce 1167/ 06.10.1754

Özet :

İstanbul ve çevresindeki Ermeni taifesinden 1167 senesine mahsup olan vergilerin toplanması ile ilgili ferman

Sayfa No : 66-67

Belgenin Konusu : Sultan Osman Han'ın tahta çıkışı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Safer 1168/07-15.12.1754

Özet :

Manisa kadısına, Saruhan Sancağı'ndaki kadı ve naiblere, Saruhan voyvodasına gönderilen fermanda Sultan Osman Han'ın Safer ayının 28. Cuma günü

tahta çıkışını sancak ve kazalarda ilan olunup, kalelerden toplar attırılması, türlü şenlik ve sevinç gösterileri düzenlenmesi istenmektedir.

Sayfa No : 69

Belgenin Konusu : Menzil Düzeni

Belgenin Tarihi : 12 Muharrem1168/ 29.10.1754

Özet :

Manisa'da menzil işleri ayan, vilayet ahalisi ve yörenin ileri gelen kişileri tarafından yürütülmektedir. Ancak birkaç seneden beri menzil işlerine örf taifesi müdahale etmektedir. Mütesellimler tevzi defterlerini alıp hane başına 1,5 guruşdan 5 guruşa değin alabildikleri kadar ağalık, kavlcilik, katibiyye ve sarrfaiyye gibi türlü bahanelerle aldıkları paraları menzilcilere vermediklerinden menzilciler menzil işleri yerine getiremeyip kadılardan imdâdiyye tezkeresi talep etmişlerdir. Manisa kadısının durumu İstanbul'a bildirmesi üzerine mütesellimlerin menzil işlerine müdahale ettirilmemesi için Manisa kadısı, ayan ve iş erlerinden gönderilmiş fermanıdır.

BERATLAR

Sayfa No : 25

Belgenin Konusu : Dilşikar Hatun Camii şerif vakfına cabi tayini

Belgenin Tarihi : Evail-i R.Ahir 1167/ (26.01.1754-04.02.1754)

Özet :

Manisa'da Dilşikar Hatun Camii şerif vakfının cabisi ölünce yerine oğulları Hüseyin ve Memiş tayin edilmesi gerekirken Es-seyyid Veli adlı kişinin bir yolla berat itdirib görevi almıştır. Beratta Manisa kadısı Ebu Sehl Numan arzı üzerine Hüseyin ve Memiş kardeşlerin camii-i şerif vakfının günlük 2 akçe vazife ile cabisi olduklarını ve Es-seyyid Veli'nin görevinin iptal edildiğini bildirmektedir.

Sayfa No : 25

Belgenin Konusu : Dilşikar Hatun Camii şerifine müezzin tayini

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı C.Evvel 1167/(05.03.1754/15.03.1754)

Özet :

Manisa'da Dilşikar Hatun Camii şerifinde günlük 2 akçe vazife ile müezzin Mehmed bin Mustafa kendi rızasıyla görevinden vazgeçmiştir. Beratta yerine bu görevi Mehmed Halife ibni Mustafa'nın aldığını bildirmektedir.

Sayfa No : 55

Belgenin Konusu : Mukataa beratı

Belgenin Tarihi : 2 Şaban 1167/ 25.05.1754

Özet :

Manisa mukataasına Çelebizâde Es-seyyid Mustafa'nın *ber vech-i malikâne* ile mutasarrıf olduğunu gösteren berattır.

Sayfa No : 55

Belgenin Konusu : Muradiye Camii vakfına müteveli tayini

Belgenin Tarihi : Evahir-i Z.Hicce 1167/(08.10.1754/17.10.1754)

Özet :

Manisa şehrinde Muradiye Camii'ne Manisa kadısı Numan Efendi'nin arzı üzerine halil Halife'nin müteveli olarak atanmasıyla ilgili belgedir.

Sayfa No : 57

Belgenin Konusu : Hasan Efendi Tekyesine duagu tayini

Belgenin Tarihi : Evahir-i Z.Hicce 1167/ 08-17.10. 1754

Özet :

Manisa şehri Hasan Efendi Tekyesine dua etmesi için Es-seyyid Hasan'ın görevlendirildiğini gösteren berattır.

Sayfa No : 58

Belgenin Konusu : İmam tayini

Belgenin Tarihi : Evahir-i Z.Hicce 1167/ 08-17.10.1754

Özet :

Manisa'da Çarşı mahallesindeki mescid-i şerife 4 akçe vazife ile Abdülbaki Halife imam iken Halil adlı kişinin bir yolla berat itdirib görevi almıştır. Beratta Manisa kadısı Ebu Sehl Numan arzı üzerine Abdülbaki Halife'nin mescid-i şerifin günlük 4 akçe vazife ile imamı olduğunu ve Halil'in görevinin iptal edildiğini bildirmektedir.

BUYRULDULAR

Sayfa No : 7

Belgenin Konusu : Görevlendirme

Belgenin Tarihi : Tarih yok

Özet :

Manisa şehrinin kasapbaşılığına İbrahim adlı kişinin tayin edildiğini, Manisa'ya koyun getiren celeb taifesinden eskiden olduğu gibi yine aynı şekilde her yüz koyunda bir koyun alınması ve bu konuda hiç kimsenin mağdur olmaması hususunda Manisa kadısına daha önce ferman gönderilmişti. Bu belgeyle ise fermana göre hareket edilmesi gerektiğini bir kez daha emredilmektedir.

Sayfa No : 8

Belgenin Konusu : İmdâd-ı hazeriyye

Belgenin Tarihi : 1167

Özet :

Manisa'da Saruhan sancağında bulunan kadılara, naiblere, mütesellimlere, zabıtlere, iş erlerine;Anadolu valisi Abdullah Paşa'ya 1167 senesine mahsuben fermân-ı âli buyrulan imdâd-ı hazeriyyenin ilk taksidinin zamanı gelmiş olup,bu taksidin bir an evvel tahsil edilmesi ile ilgili buyruldu.

Sayfa No : 9

Belgenin Konusu : Adalet buyruldu

Belgenin Tarihi : 1167

Özet :

Saruhan Sancağı'ndaki kasaba ve köylerde halka karşı gelen ve türlü eşkiyalık yapan kişilerin tespit edilip mübaşire teslim edilmesi ve bu kişilerin divan-ı Anadolu'ya getirilmesi ile ilgili buyruldu.

Sayfa No : 37

Belgenin Konusu : İmdâd-ı hazeriyye

Belgenin Tarihi : 4 Receb 1167/27.04.1754

Özet :

167 senesi C.Ahir'in 20. Gününden itibaren Yeğen Ali Paşa tarafından imdâdı hazeriyye taksidinin ikinci taksidinin toplanmasıyla ilgili Saruhan Sancağı kazalarının kadıları, voyvodaları, kethüda yerleri,yeniçeri serdarları, ayan ve iş erlerine yazılan buyruludur.

Sayfa No : 52

Belgenin Konusu : Vergi tahsili

Belgenin Tarihi : 27 Safer 1167/24.12.1753

Özet :

Saruhan Sancağı kadılarına, ayan ve iş erlerine gönderilen buyruldu da; beytülmal ve hassa resm-i öşrünü sancak müteselliminin toplaması ve başkalarının resm-i öşre müdahalesine izin verilmemesi emredilmektedir.

Sayfa No : 67

Belgenin Konusu : Sultan Osman Han'ın tahta çıkışı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Safer 1168/ 07-15.12.1754

Özet :

Saruhan Sancağı'ndaki kadı ve naibler, mütesellim Kara Osman Ağa zade Hacı Mustafa Ağa ayan zabitan ve iş erlerine Divan-ı Anadolu'dan gönderilen buyuldu da Sultan Osman Han'ın Safer ayının 28. Cuma günü tahta çıkışını sancak ve kazalarda ilan olunup, kalelerden toplar attırılması, türlü şenlik ve sevinç gösterileri düzenlenmesi istenmektedir.

Sayfa No : 106

Belgenin Konusu : Güvenlik

Belgenin Tarihi : Evahir-i Safer 1168/ 07-15.12.1754

Özet :

Saruhan Sancağı'nda kadı ve naiblere, Saruhan Sancağı mütesellimi Kara Osman Ağa zade Hacı Mustafa Ağa'ya,voyvodalar,kethüda yerleri,yeniçeri serdarları,ayan

ve iş erlerine Divan-ı Anadolu'dan gönderilen buyruldu da halkı rahatsız eden “yaramaz” kişilerin mübaşir marifetiyle araştırılıp tespit edilip buldukları yerlerde mahkemeye çıkarılması ve haklarında verilen cezaların bildirilmesi istenmektedir.

MEKTUBLAR

Sayfa No : 22

Belgenin Konusu : Nakibüleşraf Kaymakamı Tayini

Belgenin Tarihi : 1 R.Evvel 1167/ 27.12.1753

Özet :

İstanbul nakibüleşrafı Es-seyyid Mehmed tarafından, Adala, Nif, Mendehurya, Menemen, Güzelhisar kazalarına Sadık zade Es-seyyid Osman Efendi'nin nakibüleşraf kaymakamı olarak tayin olduğunu gösteren belge.

Sayfa No : 48

Belgenin Konusu : Nakibüleşraf Kaymakamı Tayini

Belgenin Tarihi : Şevval 1167/ 7-8.1754

Özet :

İstanbul nakibüleşrafı Es-seyyid Mehmed tarafından, Adala, Nif, Mendehurya, Menemen, Güzelhisar kazalarına Sadık zade Es-seyyid Osman Efendi'nin nakibüleşraf kaymakamı olarak tayin olduğunu gösteren belge.

Sayfa No : 217

Belgenin Konusu : Kassam Tayini

Belgenin Tarihi : Tarih yok

Özet :

Anadolu kazaskerliğinden gönderilen belgede 1167 senesinin Muharrem ayından itibaren Manisa kazasına kassam tayin edildiğini bildirmektedir.

KAYITLAR

Sayfa No : 117

Belgenin Konusu : Hamam tamiri

Belgenin Tarihi : 7 Z.Ka'de 1167/26.08.1754

Özet :

Manisa'da Tahte'l Kal'a hamamının mültezimi olan Derviş Es-seyyid Hasan bin Ömer adlı kişi, geçmiş günlerde adı geçen hamamın kullanılmaz durumda bulunan külhan ve çeşitli yerlerinin tamir ettirmişti. Adı geçen mültezim hamama yaptığı masrafının tespit edilip bedelinin kendisine verilmesini istemektedir. Bilirkişlerin yaptığı inceleme sonucunda Tahte'l Kal'a hamamının tamiri için 258 Akçalık masraf çıkarılır.

Sayfa No : 57

Belgenin Konusu : Müteveli görevlendirmesi

Belgenin Tarihi : 1167

Özet :

Manisa şehrinde Hasan Efendi Tekyesi vakfına "evladiyyet ve meşrutiyet" üzere mütevellisi olan es-seyyid Mustafa'nın görevinin iptalini ve yerine Mehmet Halife'nin görevlendirildiğini gösteren kayıttır.

**Yıldız, Selda, XVIII. Yüzyılda Manisa’da Gündelik Hayata İlişkin Bir Değerlendirme,
Yüksek Lisans Tezi, Danışman:Prof. Dr. Özer ERGENÇ, 195 s.**

ÖZET

Tezimizin amacı, XVIII. yüzyılda Manisa’da gündelik hayatı içindeki insanın hikâyesine yönelerek yeni bir tavır ile yeni bilgilere ulaşmak ve tarihin konusunu güncelle getirebilmektir. “XVIII. Yüzyılda Manisa’da Gündelik Hayata İlişkin Bir Değerlendirme” başlıklı bu tezin ana kaynağı bir şer‘iyye sicili oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi şer‘iyye sicilleri Osmanlı yönetim örgütü içinde kadı’nın mahkemede tuttuğu kayıtları içermektedir. Siciller bize hem devlet örgütünün işleyişi hem de sosyal hayat hakkında önemli bilgiler vermektedir. “Muhteva analizi” yöntemiyle bilgisayara word ve excell ortamında yüklenen bilgiler içerisinde aranılan kelime, tarih, kavram veya herhangi bir ibarenin bilgisayara saydırılmasıyla anlamlı tablolara dönüştürülmüştür. Bu sayede defter içindeki kayıtların ilgili oldukları konularına göre ayrılması ve çeşitli açılardan tasnif edilerek sorgulanması mümkün hale gelmiştir.

Gündelik hayatın kullanım alanı açısından, kamusal alan içine giren “şehir, mahalle, çarşı”, ile özel alan içine giren “ev” üzerinde durulan ilk konudur. Gündelik hayat içindeki bu unsurların fiziki yapıları ve kullanım açıları çeşitli yönlerden incelenmiştir. Sonuç olarak görüldü ki Manisa şehri bir Osmanlı şehri özelliğini taşımaktadır. İkinci olarak yönetim örgütlenmesi içinde Manisa’nın bir sancak merkezi, bir kaza merkezi olarak işleyişi ve görevlileri tespit edilmiştir. Manisa’nın XVIII. yüzyılda sancağın yönetiminde ve yönetici kimliğinde yaşanan değişimler gözlenebilmiştir. Diğer yandan Manisa mahkemesinin çalışma düzeni ekseninde, günlük iş hacmi, gündelik hayatın hızı, insan ilişkileri deftere yansımış belgelerin önce sayısal daha sonra içerik analizleri ile anlaşılır hale getirilmiştir. Son olarak da gündelik hayat içinde ailenin yapısı ve ekonomik durumu, gündelik hayatta kullanılan eşyalar ve şehirdeki ekonomik faaliyetler tespit edilmiştir.

Yıldız, Selda, An Assessment of the Daily Life in Manisa of XVIII. Century, Master's Thesis, Advisor:Prof. Dr. Özer Ergenç, 195 p.

SUMMARY

The objective of our thesis is to reach new information and to bring the subject of history up to date in a new manner by turning towards the story of the man in daily life in Manisa of XVIII. century. The main source of this thesis titled as “An Assessment of the Daily Life in Manisa of XVIII. Century” is the canonical register.

As it is known, the canonical register contains the recording kept by the Muslim judge (kadi) at law courts as part of the Ottoman administrative organization. The registers give us important information on both functioning of the state organization and the social life. The information fed into the computer in word and excel media through the “Content Analysis” were converted to meaningful tables by having the computer count any words, dates, concepts or expressions included in that information. Thanks to the above, it became possible to sort the records included in the register according to the relating subjects and classify them in different ways, cross-examining them.

In terms of use area of the daily life, “the city, quarter, market place” included in the public area and “house” included in the private area are the first subjects dwelled upon. The physical structure and using viewpoints of those components of the daily life were examined in various aspects. At the end, it was concluded that the city of Manisa bears characteristics of an Ottoman city. Secondly, its function as the centre of a sanjak and as a centre of a district and its officials were determined. The changes experienced in administration of the sanjak and in identity of the administrators in XVIII. century were observed. On the other hand, on the axis of working order of the court of Manisa, documents of the daily volume of work, speed of the daily life, human relations which were reflected onto the register were made comprehensible through first digital analyses then content analyses. Finally, structure of the family within the daily life and its economical condition, objects used in the daily life and economic activities in the city were determined.